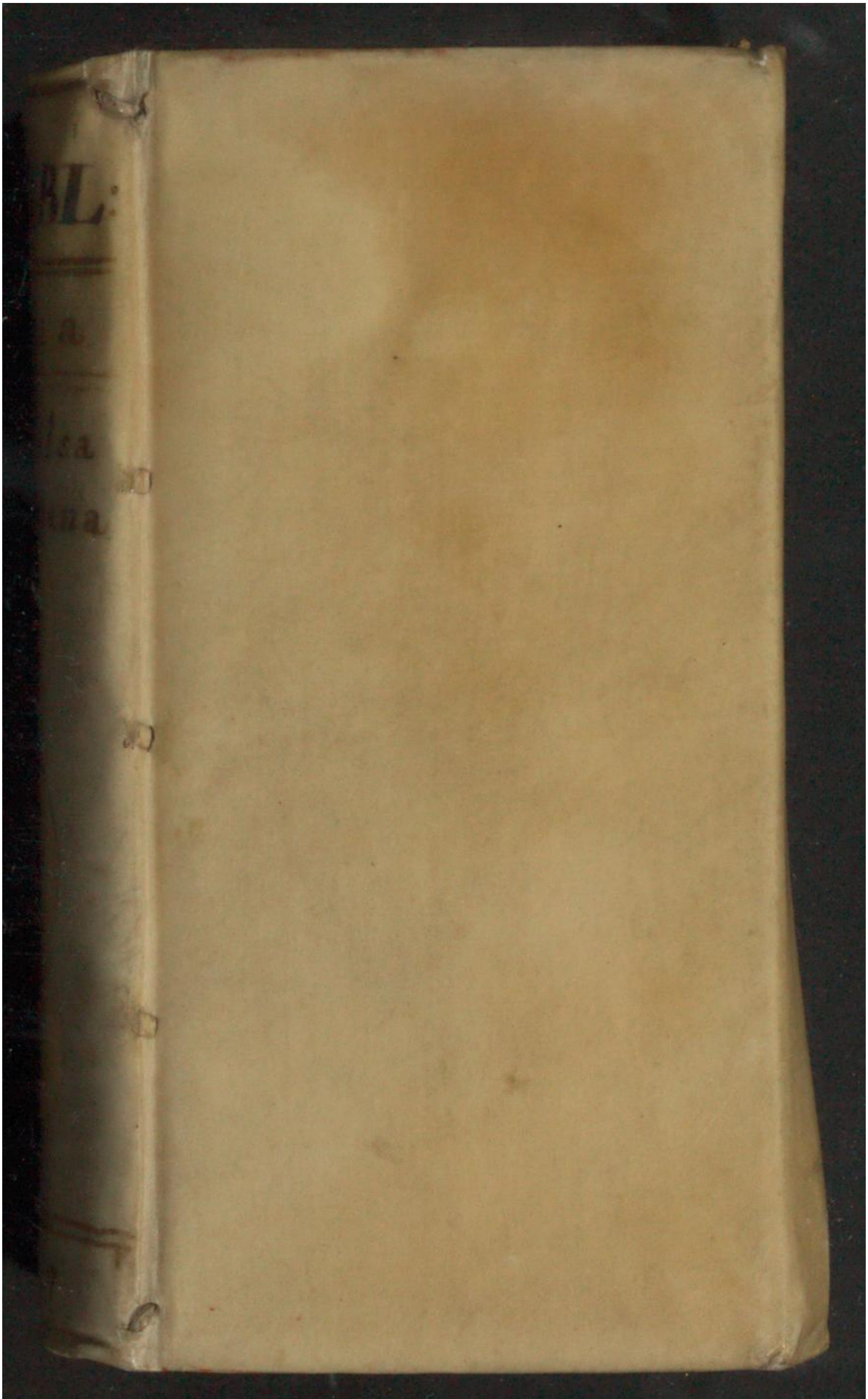
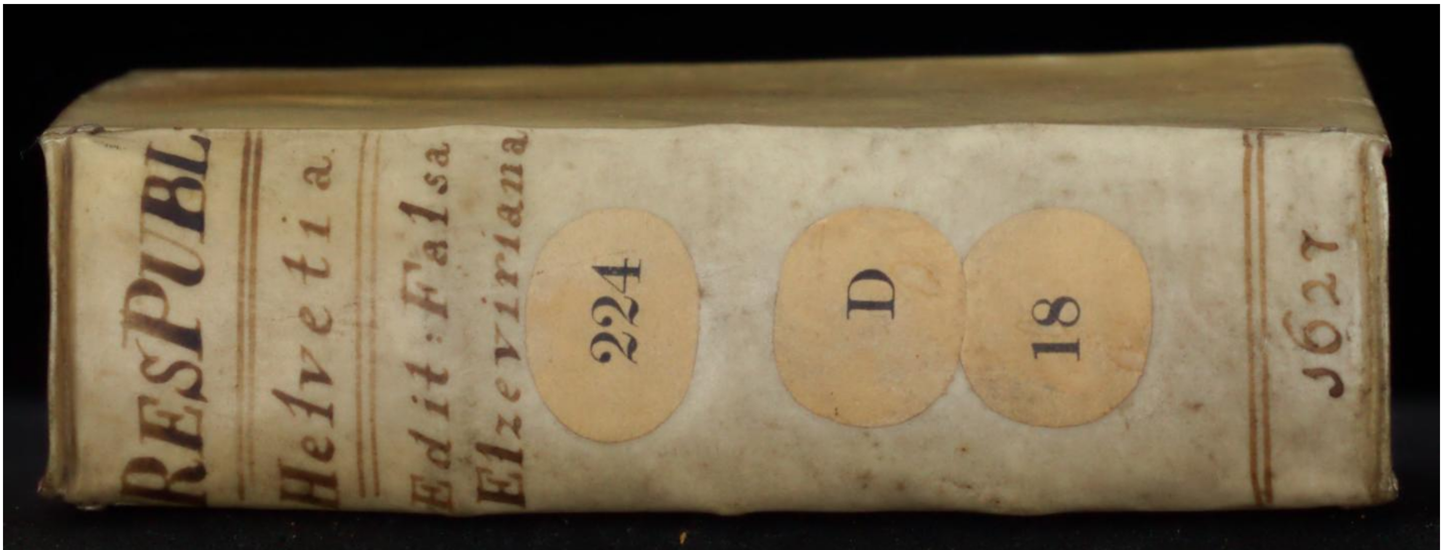

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

KW 224 D18

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

[illegible] Quarto Nonas
May cIↄ Iↄc Lix.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

Koninklijke
Bibliotheek
te 's Hage.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

CONTENTA
hoc libello.

I.

Brevis Helvetiæ Geographica Deſcriptio, ex Franciſco Guillimanno, Oſualdo Molitore, & aliis.

II.

Helvetiæ Soli natura, ex Henrico Glareano, & aliis.

III.

De Fluviis aliquot Helvetiæ.

IV.

Ioſiæ Simleri de Republica Helvetiorum libri duo.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

V.

Danielis Heremitæ Belgæ de Helvetiorum, Rætorum, Sedunenſium ſitu, republica & moribus epiſtola ad D. Ferdinandum Gonzagam Mantuæ Ducis fil.

BREVIS

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

BREVIS

HELVETIÆ

Geographica deſcriptio,

E Franciſco Guillimanno; Oſualdo Molitore; & aliis.

HELVETIORVM veteres limites nemo Iulio Cæſare melius circumſcripſit. Ita enim de Orgetorige apud Helvetios, ea tempeſtate facile principe, ad capeſſendum Galliarum imperium populares incitante diſſerit. *Id hoc facilius*, inquit, *eis perſuaſit quod undique loci natura Helvetij contineantur; una ex parte flumine Rheno latiſſimo atque altiſſimo, qui agrum Helvetium à Germanis dividit: altera ex parte Monte Iura altiſſimo, qui eſt inter Sequanos & Helvetios: Tertia lacu Lemano & fluvio Rhodano qui provinciam noſtram ab Helvetiis dividit.* Rhenus enim ex monte Adula, qui pars orientalis ſummarum Alpium ſive S. Gothardi ortus primum curiam Rhętorum permenſus, in lacum deſcendit, qui Brigantinus & Acronius hodie, vulgo de Boden See dicitur. Eum Conſtantiæ egreſſus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

greſſus tribus paſſuum millibus confe-
ctis, alium lacum illabitur, qui Venetus, & Inferior, atque etiam Cellenſis vocatur, quem prope Stein oppidum Germaniæ egreſſus, per Schaffhuſiam cataractis majoribus confectis, Solium Cæſaris, hodie Keyſerſtul, Forum Tiberii & Certiacum, hodie Zurzach, devolutus Confluentiam pervenit, ubi Arula in eum ſe exonerat, qui eo loci Rauracos & Helvetios ſeparat; atque hic Rheni curſus Helvetiam à Vindelicis dividit. A Confluentia vero ſecundum Arulam aſcendendo per ſex paſſuum millia ad Vocetium uſque, qui Iuræ principium & pars, qua nempe eum fluvium perſtringit ejuſdemque montis ſummitates Coloniam uſque & Rhodani clauſtra infra Genevam, à Rauracis & Sequanis ad ſeptentrionem Helvetia dividitur. Ad occidentem Helvetios contra Allobroges, qui in provincia Romana dividit Rhodanus à clauſtris ſcil. Rhodani, Cluſam nominant, Genevam uſque: à quo oppido ducta ad objectos montes linea, per eorum dein culmina, ad eum locum quo rurſum coëunt, clauſtrumque illud Rhodani conficiunt, quod Helvetiis Germaniſque olim Am gand ſive ad Saxum, mox corrupte latinis Agaunum, antiquitus Tarnadæ nunc D.
Mau-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

Mauritius appellatur, Veragrorum ditionis, primo Centrones, poſtea Saloſſos verſus meridiem populos ab Helvetiis ſeparat, lateriſque meridiani partem. Ab his tum clauſtris dextra Rhodani ripa, apices eorum montium, qui Sanetſch, Gaemuri & Grimſel dicuntur, & Veragros, Sedunos, Viberos ſive totum Valeſianum Epiſcopatum ab Helvetiis diſiungunt, ad Tauriſcos uſque ſive Vranienſes, qui partem pagi Tigurini conſtituunt, & deinceps ad montem Breitenvvald Glaronenſium, qui Epiſcopatus Curienſem & Conſtantienſem dividit, Helvetioſque à Lepontinis Rhætisque ſegregant, meridiemque univerſum. Denique à Monte Breitenvvald, ad lacum Rivarium, (vulgo VValen See) tum vero ſecundum fluv. Sietzium, qui è Rivario prope Veſenium effluit, donec Limago miſceatur & poſtea ſecundum Limagum ad influxum uſque fl. Steinen qui ex Caſtris in eum labitur; à quo fluv. Steinen culmina rurſum eorum montium qui Sarunetes attingunt, prout ſeſe inflectunt curuantq; verſus Rheguſcos uſque ad Stat ſive ſtationem, primum Helvetiorum ad Rhenum ſupra lacum vicum, fines terminoſque Helvetiæ verſus orientem concludunt: quibus finibus quoque ſe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

parantur pagi Tigurini partes, Glarona, Termini, Toggenburgenſes & Abbatiſcellani Conſtantienſis diœceſis, à Caſtrenſibus, Sarunetibus, Verdenbergenſibus, Rheguſcis, Rhætis. Hos antiquos Helvetiæ limites nominare poſſumus. Nam quæ hodie Helvetiorum nomine continentur, latius patent, receptis in civitatum Helvetiarum aut ſociorum numerum ex Sequanis Baſilea, ex Germania Scaphuſia & Rottivilla.

Idem Cæſar longitudinem CCXL paſſ. mill. latitudinem CLXXX definit. Quantum ad longitudinem calculatio certa; Nam à Stat ubi Helvetia incipit, ad clauſtra Rhodani infra Genevam numerantur milliaria Helvetica triginta, ex quibus unumquodque VIII M paſſ. Italicorum confecit, quæ ſi inter ſe compares, rationem numerumque exactum reperies. de latitudine res paulo implicatior, tamen ſi à montis Iuræ culmine ubi Laver aut la Verriere dicitur, lineam ad cacumen Grimſel unde Arulæ Scaturigo maximaque Helvetiæ latitudo, producas, aut fallor, vel millia à Cæſare notata offendes.

Cæſar Helvetiam in quatuor pagos diviſam fuiſſe ſcribit; quorum duos nominat Vrbigenum & Tigurinum; quibus alii addunt Aventicenſem & Antuatem.

Tigu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

Tigurini pagi limites fuerunt olim ad orientem à Breitenvvald Glaronenſium ad Stad vicum juxta Acronium : ad ſeptentrionem Rhenus, lacuſque Confluentiam uſque; ad occidentem Arula ad influxum Limagi, dein Limagus ad monaſterium Vettingam prope Badam quæ pagi, Verbigeni eſt. Dein relicto Limago montium apices, qui è regione illius monaſterii ad Lortzam fluvium infra Frauvventhal monaſterium Tuginorum, & poſtea inter Artam & Cuſſenacum Suitiorum vicos extenduntur, donec extremum illud cornu, quod inter Gerſariam & Veggisneſt, magnumque lacum alluit, conficiunt; tunc vero lacu trajecto, ad Treib locum Vraniorum, rurſum ea montium culmina qui Vraniam & Silvaniam, Angelbergamque Silvaniorum ſegregant Geſtinum uſque in receſſibus Vraniorum, qui Limagus, monteſque Tigurinum & Vrbigenum pagos dividunt contra occidentem. Denique à Geſtino illæ montium ſummitates ad Breitenvvald nuncupatum primo, qui Silvanios & Glaronenſes à Rhætis ſeparant, Tigurinum pagum ad meridiem concludunt. Totus hic tractus Conſtantienſis diœceſis eſt, complectiturque Tigurinos, Tuginos, Vranios, Glaronenſes, Abbatiſcellanos, itemque S. Gallum, Ru-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

pertivillam, Terminos, Toggeburgenſes & eam regionem univerſam quæ circa Podamicum eſt & Rhenum, antiquumque Turgovv retinuit nomen.

Vrbigenus pagus, qui hodierna notatione Argovo videtur, is contra Tigurinum limites habet jam dictos: Ab influxu vero Limagi in Arulam ad Vocetium ſe porrigit, ſequiturque ejus montis apices ad ortum uſque Siggeris, quo amplexu Rauracos ab Helvetiis dividit; Siggeris inde fluxum ſecutus, eo dum in ſiniſtrum Arulæ ſe præcipitat, inter Salodorum & oppidum Vietilſbach, tum vero metam habet Arulam uſque Munſingam, deinceps objectos montes ad meridiem, eorumque ſummitates inter Vikſonium & Entlibuoch, ad Brunicum uſque Silvaniorum & poſtea Angelbergam, ad eos denique montes, qui Vraniorum ſunt, qui quidem tractus ab ortu Siggeris ad eoſdem Vraniorum montes Vrbigenum ab Aventico ſeparat & occidente. Hujus pagi ut partes diverſæ ita nomina. Circa Burghdoff oppidum & Salodorum, Imburgeden & Burgenthal, à Burgis & caſtellis quæ illi part frequentiſſima: prope Emmatiam fluv Emmenthal. A Vietilſbach Oltam u

qu

que Buchſgovia ab arce Buchſen & ſimpliciter Govia, Geu. Circa monaſterium muri, Vaghenthal & libera præfectura, itemque Ruſthal ſive vallis Vrſæ. Apud Silvanios infra ſilvam Surichgovia à flu. Surina. Habuit Vrbigenus pagus proprium Epiſcopum, cujus Cathedra Vindoniſſæ.

Ejus ſunt oppida Aquæ Helvetiæ, Bremgarte, Tobinium antiqua. Comitatus Lentzburgiorum, Aquenſium, Habſburgiorum.

Aventicenſis pagi contra Vrbigenum jam terminos poſuimus; verſus meridiem ſeparant Valeſiani montes ab ea gente ſecundum fluviorum derivamenta; his in Arulam aut Sanam, aliis in Lencarum decidentibus. Tum vero montes illi qui à caſtro S. Dionyſii, ſe Minnidurum inter & Loſannam Turaſſum uſque inflectunt, Antuateſque ab eo ſecludunt. A ſeptentrione ejuſdem Iuræ ſummitates ad ortum uſque Siggeris prænominati, Aventicos à Sequanis, Rauracorumque parte dividunt. Hujus ut cæterorum partes plures per varia nomina. Antiquum & ingenitum vocabulum ſolum circa Friburgum retinuit, ubi Aventici ruinæ, ut totius olim Helvetiæ capitis. Regio nominata Vchtland, & lacus quem

quem hodie à vicino oppido Moratenſem vocant, in antiquis inſtrumentis Vchter See ſive lacus Aventicus. Pars ſuperior hujus pagi in plures valles tributa, unde hæc Haſterthal, Sibenthal, Sanerthal: ab altero latere Vatteverthal, latine Vallem tranſverſam nominant, Valendis quæ vallis Angma etiam dicta.

Quæ vero Neocomo ſive Neoburgo Salodorum uſque ſunt, Salgeu antiquitus appellabatur ſive Salengeu, quorum oppidum Salodorum Salenſium. Habuerunt etiam Aventici ſuum Epiſcopum. Oppida antiqua Aventicum, Salodorum, Paterniacum, Minnidurum, Pyreneſca, Ebrodunum, Vrba, Noidenolex, Bramagus vicus. Comitatus Neocomenſis, Straſbergenſis, Arbergenſis, Rotundomontanus, Gruerienſis. Sed Comites de Glana præcipuæ nobilitatis utpote ab antiquis Burgundiæ Regibus.

Quartum pagum Antuates habuerunt utroque Lemanni latere. Complectitur is alpes & valles omnes à S. Mauritio Genevam uſque & Rhodanum qui apud illam urbem lacu egreditur: verſus orientem & Aventicos, limites jam collocavimus. A meridie montes illos habet, qui Salaſſos & Centrones Allo-

brogum-

brogumque partem ab illis dividunt. Verſus occidentem demum Genevam & Rhodanum uſque dum Iuram attingit, qui Allobroges; tum ipſum Iuram qui Sequanos ab iis ſeparat. Ejus pars quæ dextro Rhodani, qua exitum ducit, Lemannique latere, continetur, poſtquam ducta eo Romana Equitum colonia, Equeſtris dicta, incolæ equeſtres, alteram quoque ripam ſive ſiniſtram complexi quæ nunc quoque Chablais dicitur, à Caballo. Amedeus III Sabaudiæ Comes in Ducatum evexit anno 1251, adjuncta Auguſta Salaſſorum. Altera pars ſive ſuperior antiquum nomen retinet, Vaat. Ejus ſunt oppida antiqua Lauſunum vel Lauſodunum, hodie Loſanna, Bibiſcum, Alæ Penne, quam Neapolin aut novam civitatum vocant, ad caput Lemanni, Clarona, Dina, Nevidunum ſive civitas equeſtrium, Comitatus Lauſanenſis.

Hæc antiqua Helvetiæ in quatuor pagos diviſio, poſtea omnis in duas partes diſtributa, unam Allemanni, quæ Allemannia & in Ducatu illius gentis ad Vrſam uſque & pagi Tigurini terminos: Tigurum enim, Tugium, Vrania & Glarona Allemanniæ Ducatus fuere, ut patet ex veteribus inſtrumentis: cæ-

tera

tera Burgundi tenuerunt, & Burgundiam minorem dixere.

Hodie quoque omnem Helvetiam in quatuor partes dividunt, Zurichgovv, VViflíſpurgergouvv, Argouvv & Turgouvv; uti è tabulis Mercatoris videre eſt. Atque hæc in genere de Helvetia dicta ſunto. De diviſione ejuſdem per pagos Simlerus optime dicturus eſt. Nos de ſingulis ex Guillimanno & aliis paucula hic delibabimus, ſecundum illum ordinem pagorum quo in perpetuum fœdus coivere.

Vranii tenent vallem non magnam, hinc ab oriente Criſpalto monte altiſſimo, per quem ad Rhenum anteriorem & Rhætos iter eſt, inde Gotthardo & ſummis Alpibus qua Italiam & meridiem reſpicit in ſemicirculum ſcenamque quaſi concluſam. Eſt autem Vria communitas pagorum. Inter quos primus, Vetus pagus appellatus, ita pollet ędificiis, atque plateis lapide ſtratis, ut ab oppido nihil differat, niſi quod mœnibus careat. Interjacet montibus ut non poſſit niſi difficulter adiri, aut navigio, aut per montem Gotthardi periculoſiſſimum. Viros habet prudentes, acres & vere contemtores vitæ ubi pro juſtitia dimicandum eſt.

Suitia pagorum eſt congeries, ſicut Vria,

Vria, interclusa montibus, longe tamen quam Vria ſitus amœnioris faciliorisque aditus.

Silvania duplex, Superior & Inferior, nomen ſortita à ſylva interjacente Vndervvalden. Multis pagis abundat, montoſa prorſus, latiſſimis tamen atque fœcundiſſimis pratis. Sylva interjacens appellatur Carna: Superiores Sarnæ vulgo Sarnen conſilium conſtituerunt, eoque univerſæ gentis ſigillum contulerunt; Inferiores Stantii vulgo Stans. Ad concilia Helvetiorum duos mittunt Legatos, qui tantum ſuffragium poſſunt reddere. In dividendis ſtipendiis vel aliis rebus, ſuperior quod major eſt, duas portiones ubi inferior unam accipit.

Luceria (ita Oſualdus Molitor Lucerinus vocandam cenſet) ſitum obtinet planum collibus à tergo circumſeptum & ſiniſtra. Ab his mœnia ſuſtinentur & turres altiſſimæ. Frontem amplectitur lacus, dextram foſſæ aquoſæ cum planitie altiſſima; proſpectant hæ duæ partes montes tam altos, ut nubes videantur tangere. Lacus Vrſam nunc vulgo Ruſam fluvium initio ſtatim oppidi fundit, à quo ipſum opidũ ſcinditur mediũ. Pontibus tribus & lõgitudine & quod undiq; tectæ ſint, conſpicuis mirifice adornatur. Ex his longiſſimus ad

ad ſuperius collegium ducentos pene paſſus extenditur. Vnus porro nudus oppidum quam breviſſime nectit. Viros edit animi magnitudine præſtantes, ingenia vero non pœnitenda. Lacus autem attingit quatuor pagos: nam Silvania abeſt à Luceria milliare Germanicum unum; Suitia tria, Vria quatuor.

Tigurum urbs vetuſtiſſima & ſitu admodum amœno; jacet inter duos monticulos, illo vitifero, altero faciem præbente plenam Sylveſtribus arboribus. Ædificiis pollet, templis, monaſteriis, mœnibus & foſſis: plateæ anguſtiores. Superne lacus incumbit limpidiſſimus longus circiter xxx millia paſſuum. Is urbem diſſecans in medio Limagum quem infra Claronam excipit, effundit. Sternitur pontibus duobus, qui urbem conjungunt.

Clarona pagus totam ditionem denominat; inter Montana jacet altiſſima: Ingenia feliciſſima profert. Quippe quæ Henricum Glareanum; Ægidium Tſchudum alioſque produxerit. Pleniorem deſcriptionem habes hujus pagi apud Simlerum lib. 1.

Tugium, vulgo Zug, oppidum eſt, cujus frontem cingit lacus, tergum & ſiniſtram monticuli, dextram campi

non

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

non mediocriter fertiles; memini me à majoribus audiviſſe, longe quondam fuiſſe amplius, quam ſit hodie, ſed unam ejus partem ob lacum inſidiantem ſubſediſſe (inquit Oſualdus Molitor.) Extra muros parum admodum habet imperii; homines producit mire formoſos & acres. Guillimannus ſcribit, oppidum ſuperioribus ſeculis priſcę urbis, ut nunc quoque vocant, mœnibus fuiſſe contentum, paucaque extra eum ambitum ædificia habuiſſe, excepto burgo: ſed cum anno 1435 duæ plateæ ſubſediſſent, & cum multorum excidio aquis hauſtę eſſent; novam quam vocant urbem ædificari cępiſſe, quę magnum incrementum poſt bella Inſubriæ accepit; mœniaque & turres additæ.

Berna Helveticarum urbium potentiſſima, propter latam juriſdictionem: ſex enim & viginti habet extra muros conventus: in locum porrecta eſt bene longum, & ab Arula fere tota concluditur tanquam à foſſa profundiſſima. Ædificia habet mirabiliter extructa, nam licet tutum circumire ſub porticibus cameratis totam fere urbem etiam pluvioſiſſimo tempore. Templum ornatiſſimum. Viros alit robuſtos, laborioſos, bello & paci accommodiſſimos. Vniverſa urbs fere è lapide quadro facta

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

eſt,præbente materiam copioſe, qui ad imum urbis eſt monte ſectili. Arula autem tam profundum habet alveum, ut locum cui urbs eſt impoſita fere montem fecerit. Dorſum longum eſt ad mille plus minus paſſus, trium platearum, ſed latiſſimarum, per quas ita amnis ab occaſu, nempe Iſthmo, qui continenti adjungitur, immittitur, ut per omnes non modo plateas ſed etiam domos meet, omnes ſordes abluens.

Friburgum Berchtoldus IV Zæringiæ Dux condidit: Eo quidem ſitu ut cum omnia contra meridiem, orientem & ſeptentrionem prærupta ſint altiſſimis rupibus, latus occidentale profunda foſſa tegeret; qua ratione fiebat, ut cum undique natura muniretur oppidum, aliis mœnibus aut propugnaculis non egeret: ditionem externam adjecit, cujus antiqui limites, à Senſa fluvio, ad rivum Maconenſem: & à Villaria, prope Moratum, Plaferam uſque trium ferme horarum circum circa terrarum ſpatio.

Salodorum antiquiſſima haud dubio civitas; in majorem minoremque diviſa, ponte ſuper Arolam injecto conjungitur; & hæc quidem Epiſcopatus Conſtantienſis, illa Lauſannenſis diœceſis eſt: Comitiis Regum & Imperatorum olim

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

olim Burgundicis celebrata. oppidū validiſſimis cinctum eſt mœnibus. quamplurima hic antiquitatis monumenta eruuntur.

Baſilea urbs Epiſcopalis præclara & ampla, omnibus modis ita commendabilis ut parem inveniri facile (inquit Oſualdus) haud credam: ſitus eſt namque jucundus, longus & oculis mirifice blandiens undique proſpectus, ædificia magnifica, templa atque monaſteria multa, dulciſſimi fontes, cœlum ſaluberrimum mira omnium rerum exuberantia: Rhenus urbem diſterminans, ponte tamen iterum connexam: homines civiles, Reſpublica optime conſtituta. Et Vniverſitas viris eruditis plena, à qua non mediocrem laudem obtinet apud exteros.

Schaphuſia ſita ad Rhenum in ripa Germanica, Helvetiæ tamen ponte conjungitur; ſi turres, mœnia, Remp. ſpectes nova: ſi cultum vetuſtior. Omnium rerum mire exuberans: & præſertim piſcibus. Sub ea circiter III M paſſuum major Rheni cataractes eſt, magnum naturæ miraculum.

Abbatiſcella pagus, omnibus modis oppidum repreſentans, totam ad ſe attinentem plagam denominat: Situs eſt ad Sintriam, circiter X M paſſ. à Mona-

ſterio Cella. Regionem Guillimann
ita depingit.

Ventum erat Vrnacum, fluvÿ de
mine vicum
Hinc ſeſe in vallem demittere moll
Alpes
Exceſſæ incipiunt, incluſam m
theatri,
Vertice ſic modico colles hinc inde c
nant,
Frondibus Umbriferis & veſco gra
ne læti.
In medio vallis montes æquare prop
quos (
Culmine connitens Abbatis cella la
Sintria quam trepido ſecat agmi
Nec procul inde
Viſuntur priſcæ labentia rudera Cla
Perfugium quondam Abbatum
munimen avitum.

Vt vero à diverſis nobilibus, Com
bus, dominiis tota regio in Abbat
poteſtatem venit, ita in varias juriſ
ctiones communitatesque diviſa &
parata fuit, quæ non ſolum ſuam re
publicam ſua inſignia, vexilla ſigil
ſed etiam jura diverſa haberent: ita ſe
rati omni ex parte, Abbatiscella, A
ſtetten, Troga, Hundivilla, Heriſo
aliique vici; qui tamen poſtea in un
Re

empublicam convenerunt, quam Ru-
ertus Imp. probavit.

Cæterum Ioan. Henricus Zuiſerus te-
atur, intra veteris Helvetiæ tantum
mites ultra ſeptuaginta urbes & oppi-
a numerari exceptis ſociorum oppidis
: iis quorum mœnia hodie in ruinis
icent, quæ etiam nunc ſuis privilegiis
ivunt; unde cuivis facile eſt conjectu-
am facere pagorum & vicorum in-
umerabilem fere multitudinem eſſe.

HELVETIÆ
Soli Natura.

Ex Henrico Glareano.

SI vero Helvetiæ quæ ſit natura requiris
Conditio eſt duplex, terræ natura biformis.
Namque ubi ad Italiam vergit, ſolemque calentem
Montana eſt, ſed enim ridenti fertilis arvo,
Fontibus irrigua & florentibus optima pratis
Lucis & Sylvis, pecori gratiſſima tellus.

Phæacum terras, Corcyrea gram-
vincit
Et longe poſitos alio ſub ſole Britann-
Sed contra boream, ortumque obitu-
que aſtrorum
Plana jacet campis, fœcundoque u-
lis agro:
Frumenti viniq́ ferax & divite r-
Collibus apricis, quos pampinus ora-
& uva.

Ad quæ *Oſualdus Molitor*: Montiu-
Helvetiæ hi perpetuis nivibus albica-
illi procul aſpicientibus nihil prom-
tunt niſi ſaxa duriſſima, poſtquam -
ſcenderis, prata pinguiſſima offend-
alii vero & aſpectu ſunt amœni & rei-
In iis per æſtatem menſes ad ſumm-
tres paſcuntur cum greges, tum vac-
è quibus tanta emolumenta, ut br-
oratione nemo poſſit conſequi.

Nam ſerum inde, caſeus, byturu-
aliaq; lactaria tanta fiunt copia, ut n-
tantum Helvetia iis rebus expleatur,
finitimæ quoque nationes. Trans-
huntur namque in Sueviam, ultra -
ram montem, in Italiam, multaque a-
loca. Atque tam ingens redit pecu-
ut vix credi poſſit. Illud mihi comp-
tum, ex viginti vaccis fructum eſſe -
nuum centum coronatorum præ-
ſumtum omnem, quem in familiam,

mu-

mulos & famulas diſtribueris. Omitto fæturam copioſiſſimam, lac & liquidum & concretum, quæque ex lacte adhuc alia conficiuntur in quotidianum uſum. Hinc eſt quod tantus populus, in tam anguſto circulo enutritur, quod adeo pauci mendicant. Ager Bernenſis Friburgenſis, Salodorius, Herogea & Durgea frumento mire exuberant. Colles autem Scaphuſiani, Moretenſes, Aventicenſes, Bretenſes & Thermopolitani vino. Apud Tigurum & Baſileam utrumque non mediocriter creſcit. Sunt & alia inſuper loca per Helvetiam quibus neutrum deeſt, ſed minor copia.

Ioann. Henricus Suizerus: Habet Helvetia ſuas ferri & chalybis optimi fodinas; ſed & argenti venas in montibus Glareanis, aliiſque vicinis repertas fuiſſe conſtat. Vrſa flumen aurum arenis trahit: Idem Emanna minor qui Vrſam influit prꝫſtat, magno argumento in montibus in quibus oriuntur aurum naſci. Sunt qui exiſtiment eſſe auri venas eo loci, quo thermæ fabarianæ ſcaturiunt, cujus ſatis manifeſta ſigna in petris appareant. Cæterum in Helvetia nullæ fere præter ferri ſecturas ſunt: Gens enim militiæ dedita rem metallicam, cujus ignara eſt, negligit: neque patitur peregrinos fodinas facere ne

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

ſylvæ cæduæ in carbonum uſum cædantur & paſcua in montibus optima pereant aut vaſtentur, & regione peregrinis repleta, indigenis inde multa & magna incommoda naſcantur.

DE FLVVIIS ALIQVOT Helvetiæ.

DVras cujus apud antiquos nulla mentio; oritur in finibus diœceſeos Curienſis, valle quam Sanct Ioannis vocant, fluit per Doggios (Doggenburger vulgo) & populum quem nominant Durgovv, in Rhenum exit circiter II M paſſuum ſupra Egliſovv opidum ditionis Tigurinæ; ab hoc fluv. multa nomina derivantur, ut Durtal, VVintherthur, ſive VVinterdur, & quædam alia.

Limagus veteribus æque ignotus; oritur apud Glaronenſes & ibidem vocatur Linthus; ex lacu autem Rivario alius effunditur nomine Magus, qui influit in alterum, atque tum Limagus appellatur.

Poſteaquam autem ab origine circiter

er x M paſſuum Glaronam atque infra
am Caſtra & Marcam duas regiuncu-
as irrigaverit, intrat lacum Tigurinum
& medium urbis tranſiens, curſu circi-
er c c ſtadiorium confecto primo in
Arolam, breviſſimo autem poſt ſpacio
n Rhenum influit.

Vrſa hodie Ruſa ex monte quem
Furcam appellant oritur; fluitque per
oca confragoſa, donec non procul à ve-
tere pago in lacum Lucerinum, hodie
Lucerner See, & VValdſtett See ingre-
diatur, inde Luceriam pertranſiens, &
n multos circumductus gyros Arolam
ntrat non multum ſub Brugis Herogeę
oppidulo.

Arola ex montibus erumpit, unde
fluit Rhodanus, per lacum Haſlenſem
& Thunum labens, venit Bernam quam
totam pene concludit; alluit Salodo-
rum, curſu longiſſimo deinde confecto,
& Ruſa atque Limago acceptis Rheno
miſcetur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

IOSIAE SIMLERI TIGVRINI

De

REPUBLICA HELVETIORVM.

Liber primus.

CVM inter liberas Reſpublicas, quæ non unius principis imperio reguntur, noſtra ætate multorum judicio poſt Venetam primas partes tenea[t] Helvetica, ſæpe audivi exteros homine[s] quærentes, quæ nam ſit hujus Reipub[licæ] forma ac ratio: quod illis mirum videretur tot populos fœdere facto in unam quaſi civitatem ita brevi potuiſſe coaleſcere, & tot annis in eadem conſtanter & concorditer perdurare. Athenienſes enim, quorum in Græcia celeberrima fuit civitas, ex compluribus populis & oppidis à Theſeo non tantum in unam civitatem, ſed in unam quoque urbem collecti fuerunt. Achæorum autem Reſp. quæ duodecim conſtabat urbibus, neque diuturna, neque potens fuit, ſed ſub Arato & Philopœmene florens, brevi poſt in ſervitutem à Romanis, cum ſua libertate abuteretur, redacta eſt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

Iſraëlitarum Reſp. poſt Ioſuei mortem, ſua culpa crebris hoſtium direptionibus expoſita, divinitus quidem excitatis heroicis viris aliquoties liberata fuit, ſed tandem ultro monarcham duodecim illi populi ſibi elegerunt, ſuæ libertatis pertæſi. Avorum autem memoria cum Friderico Auguſto auctore & principe, Suevicæ urbes fœdus feciſſent, magna initio apud omnes ejus fœderis fama fuit & opinio, verum bello adverſus Helvetios temere ſuſcepto, & infeliciter geſto, multum exiſtimationi ejus deceſſit, quam tamen pulſo duce VVirtembergico, & arcibus prędatorum tota Suevia diſiectis, recuperaſſè videbantur, niſi paulo poſt finito præſcripto tempore fœderis, ita ſtatim in diverſum abiiſſent, ut quos ante hoſtium loco habuerant, iis ut amicis, & veteribus amicis & fœderatis, hoſtium pene loco uſi fuiſſent. Ita hominum memoria fœdus illud cœpit, & in nihilum abiit. Cęterum, Helvetiorum plures quidē ſunt populi, & urbes paucę, una nihilominus eſt civitas, una Reſp. de quo tamen à doctis dubitari video: exiſtimant enim apud nos imperii nullam ſocietatem & conjunctionem eſſè, ideoq; unam Rempublicā dici non poſſe: ſingulas enim civitates aliarū decretis non aliter obligari, quam ſi ſponte aſſen-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

aſſentiantur: ut in pactis ſociorum privatis, atque in eadem republica, quod pluribus placuit, omnes obligat. Nos cum his diſputare nolumus, ac ingenue fatemur, ſi exacte ſingula perpendantur, ita ſe rem habere ut ipſi aſſerunt: ſed quoniam unum eſt totius gentis concilium, & communi imperio provincias pleraſque adminiſtrant, de pace & bello omnes ſimul ſtatuunt, & pręterea leges & conſuetudines fere eaſdem habent, atque pactis perpetuis adeo arcte devincti ſunt, ut ſi non ſic una reſpublica, ſaltem quam proxime ad unius reipublicæ formam accedant, nos qui rudius de his rebus ſcribimus & loquimur, illam ſocietatem fœderis Helvetici civitatem & rempublicam Helvetiorum nominabimus. Hæc igitur fœderibus perpetuis conſtituta civitas Helvetica, jam ſupra ducentos annos patriam libertatem ſumma concordia & animorum incredibili conſenſu tutata eſt. Quamvis enim ſemel atque iterum (quod in omnibus fere magnis Rebuſpub. fieri ſolet) inter ipſos civilia bella exorta ſunt, tamen brevi pace facta, omnium animi ſyncero amore rurſus coaluerunt, & veteri ſtudio patriam libertatem tueri ſemper parati fuerunt. Sunt tamen nonnulli, qui odio ingenti

gen-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

gentis Helveticæ, nimis impudenter anarchiam nobis objiciunt, ac majores noſtros, cæſis aut in ordinem redactis nobilibus ſeſe in hanc libertatem præter jus & æquum vendicaſſe ajunt: alii etſi agnoſcunt gravibus nobilium injuriis, & contumeliis majores noſtros ad arma provocatos eſſe, ipſos tamen juſtæ defenſionis modum exceſſiſſe arbitrantur, ut fere fit animis acrius irritatis. Quare ut & amicorum admirationi ex ignoratione rerum noſtrarum ortæ ſatis facerem, & invidorum calumnias confutarem, exiſtimavi me operæ precium facturum, ſi Helveticæ Reip. formam origine ejus paulo altius repetita, deſcriberem.

Helvetia igitur univerſa tribus hodie partibus conſtat: nam primum tredecim populi quos Itali Cantones, nos noſtra lingua Ort, pagos nonnulli vertunt, in unam civitatem fœdere perpetuo coierunt, Tigurum, Berna, Lucerna, Vria, Suitia, Vndervaldia, Tugium, Glarona, Baſilea, Friburgum, Salodorum, Scaphuſium, & Abbatiſcella: Secundum locum tenent horum ſocii atque confœderati, Abbas primum & oppidum S. Galli: deinde Rætorum fœderati populi, Epiſcopus Sedunenſis, & tota Valeſianorum regio, Rotevila, Mulhuſium,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

Bipennæ : Poſtremo loco ſunt præfe-ſturæ , quæ communi Helveticorum pagorum imperio reguntur, Turgea, Aquenſis, Rheguſca, Sarunetum, & quæ nomen habet liberæ provinciæ : item Lugani, Locarnenſes, Mendriſiani, vallis Madiæ incolæ : quibus Bilitionenſes forte, etiam adjungere poſſumus, qui trium pagorum imperio parent. Inter confœderatos, urbes & oppida ſunt Tigurum, Berna, Lucerna, Tugium, Baſilea, Friburgum, Salodorum, Scaphuſium, S. Galli oppidum, Curia Rætorum, Sedunum Valeſianorum, Rotevila, Mulhuſium, Bipennæ: reliqui populi omnes vicatim ſuas regiones incolunt. Cæterum non omnes intra ipſam Helvetiam & hos limites qui apud Cæſarem leguntur, manent : nam ex tredecim Helveticæ civitatis pagis, Baſilea Rauracorum eſt, Scaphuſium ultra Rhenum ſolo Germanico jacet: Glaronenſium quoq; pars Rhætis, & Vriorum Lepontiis quorundam judicio adnumeranda eſt: ex ſociis autem præter S. Galli abbatem & opidum, atque Bipennes, reliqui omnes extra veteris Helvetiæ limites poſiti ſunt, Ræti primum veterem regionem & nomen ſervantes: deinde Valeſiani qui veteribns Viberi, Seduni, & Veragri fuerunt: Rotevila in Germania

eſt:

eſt: Mulhuſium in Sequanis jacet. Porro ex præfecturis Rheguſci & Sarunetes Rhæticæ nationis ſunt: ſed Luganenſes, Locarnenſes, Mendriſii, & Madiæ vallis incolę atque Bilitionii, in Lepontiis ſunt, Italicæ originis & linguæ: reliquæ præfecturæ in ipſa Helvetia jacent. Cæterum, non omnes pagi imperium æquale in has provincias habent: ſed cum diverſo tempore fœderi acceſſerint, diverſa quoque ſunt pagorum jura. Turgeis imperant ſeptem vetuſtiores Helvetiorum pagi, ſunt autem hi Tugurum, Lucerna, Vria, Suitia, Vndervaldia, Tugium & Glarona: tres autem alii pagi Berna, Friburgum, & Salodorum, ſua quoque jura illic habent, in cauſis rerum capitalium. Etenim præfectura imperii (ut vocant) & judicium rerum capitalium oppignoratum antea civibus Conſtantienſibus, bello Suevico inter pacis conditiones Helvetiis conceſſum eſt, ideoq; ex æquo ad illos pagos qui bellum geſſerunt pertinet. Præterea iidem ſeptem pagi Badæ, Sarunetibus, Rheguſcis, & vi horum in libera provincia imperant: porro in Badenſis præfecturæ ſocietatē Bernenſes, & in Rheguſcorum Abbatiſcellani ab illis admiſſi ſunt: atq; quatuor Italicis præfecturis pagi omnes, Abbatiſcellanis exceptis, ex æquo imperant: Bilitionum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

tionum paret Vriis, Suitiis & Vnderval-
diis. Atq; hic quidem ſtatus eſt Helveti-
cæ civitatis noſtra ætate: deinceps ordi-
ne exponam, tempus, cauſam, & condi-
tiones præcipuas fœderis Helvetici, &
qua conditione, ac jure ante fœdus ſin-
guli pagi fuerint, quæ denique bella fœ-
dus initum conſecuta ſint.

TRES PRIMI PAGI HELVETIAE.

PRimi omnium fœdus fecerunt Vrii
Suitii, & Vndervaldii, anno à Chriſto
nato M CCC VIII. Hi populi nominan-
tur ſylveſtres, aut vallium civitates, vul-
go, die dry Lænder (item die dry vvald-
ſtett) quibus aliquando quarto loco Lu-
cerna adnumeratur. Incolunt autem
hi alpinas valles inter Rhætos, Lepon-
tios & Viberos, ac partim Tigurino
partim Verbigeno pago attributi ſunt.
Tradunt (quod alibi expoſitum eſt) Sui-
tios à Cimbris, Vrios à Tauriſcis, Vnder-
valdios à Romanis exulibus, ortos eſſe:
ac virtus eorum bellica à majorum vir-
tute non degenerat. Patrii eorum an-
nales aſſerunt Ludovicum Imperatorem
Magni F. hiſce populis rogatu Romani
Pontificis αὐτονομίαν multaſque alias

immu-

mmunitates conceſſiſſe, propter fide-
em operam bello Sarracenico urbi Ro-
næ navatam. Etenim Sarraceni qui
um Africam tenebant, Sicilia capta Ita-
am magna vi adorti, Centum cellas
eperunt, & inde citato agmine Ro-
nam petentes, Vaticanum nullis adhuc
nunitionibus ſeptum facile adepti,
emplum D. Petri direptum, argenteis,
uas habebat, ingentis pretii foribus
ablatis, ferro & igni prophanarunt: ibi-
ue plures dies commorati, cum urbem
ppugnare in animo haberent, audito,
ut Hiſtorici tradunt) auxiliarium ex
iſalpina Gallia copiarum adventu, re-
edentes inter Appiam & Latinam vias
aburbana omnia vaſtarunt: Pauli Baſi-
cam Oſtienſi via ſpoliarunt, atque igni
njecto magna ex parte abſumpſere. In-
e in Latinam viam flectentes, & popu-
abundi in Caſſinenſem uſque ſaltum ex-
urrentes. Caſſinenſe fanum opulentiſ-
mum ſacra veſte & donariis ſpolia-
unt, magnaque ex parte exciderunt.
Hinc dextra Liris ripa ad mare inſtar ra-
idæ procellæ ſeſe effundentes, ibique
ræda navibus ſuis, quæ illic præſto fue-
e, impoſita, in altum abivere. Huic
gitur expeditioni tres pagos & Haſeliæ
allis incolas interfuiſſe patrii annales
radunt, & bis adverſus Sarracenos in

 Italiam

Italiam deſcendiſſe duce Guidone qu
dam Marchione Italico: cum autem v
ſtigiis Sarracenorum inſiſtentes, conc
ſo poſtremo agmine, præda magna p
titi eſſent, omnem templo D. Petr
quod ab hoſtibus ſpoliatum fuerat, d
narunt. Itaque Pontifex duplicis ben
ficii memor, ampla privilegia illis à G
lo rege impetravit, & præterea dona
eos his ſignis ſeu vexillis, quibus noſt
ætate in bellis utuntur. Vrios tam
Ludovicus Germanicus Pii F. Mag
nepos, donavit monaſterio ſacraru
virginum Turegi à ſe extructo, cui H
degarda filia Ludovici præfuit: ver
donationis ſunt. Curtim noſtram T
regum in ducatu Alemannico, in pa
Durgaugenſi cum omnibus adjacent
vel aſpicientiis ejus ſive in diverſis fu
ctionibus, id eſt pagellum Vraniæ, cu
eccleſiis, domibus, cæteriſque ædifici
deſuper poſitis, mancipiis utriuſq; ſex
& ætatis, terris cultis & incultis, ſilv
pratis, paſcuis, aquis, aquarumque c
curſibus, adjacentiis, perviis exitibus
regreſſibus, quæſitis & inquirendis, cu
univerſis cenſibus & redibitionibus:
ſuper etiam foreſtum noſtrum Albis n
mine, & quicquid in eiſdem bonis no
juris atque poſſeſſionis jure proprieta
eſt, & ad noſtrum opus inſtanti temp

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

ertinere videtur, totum & integrum
d Monaſterium noſtrum tradimus,
uod ſitum eſt in eodem vico Turego,
bi S. Felix & S. Regula in Chriſto cor-
ore quieſcunt. Cæterum, non exiſti-
andum eſt hac donatione prorſus ab-
itas eſſe immunitates veteres,& liber-
tem Vraniis ſublatam,nam ſi Vraniis
edendum eſt, tantum unius aut alte-
us vici non autem totius regionis ju-
ſdictio ad hoc cœnobium pertinuit.
einde ut maxime univerſæ Vriorum
alli imperavit, tamen id non deroga-
it multum eorum libertati: quoniam
im hi,qui ſubditi erant monaſticis fa-
iliis, certis tantum pactionibus illis
oſtringebantur, & ſua libertate (niſi
rvi Eccleſiaſtici eſſent) interim gaude-
ant. Accipiebant etiam ab imperio
æfectos, quos Vœgt & Rijchſvœgt,
uidam Voitos,fortaſſe Græco nomine,
uaſi βοήθους, appellatos exiſtimant:pe-
es hos ſumma judiciorum capitalium
oteſtas erat. Præfectos hujuſmodi rerũ
pitaliũ Vrii quoq;ab imperio accepere
uondam,cęterum reliquas cauſas Am-
anus & ſenatores ex populo delecti co-
noſcebant,& in communę Reipub.ſuæ
onſulebant. Eadem Reip. forma fuit
pud Suitios & Vndervaldios,nam apud
os quoque eccleſiaſticæ familiæ artes

& jura quædam habuere. Habitarunt
etiam in his regionibus non pauci nobi-
les, veluti apud Vranios Attinghuſani,
Scuvinſbergii, atque Vtzingii barones
Sillinii, VVitembergii, Moſii, Sedorfii
Spiringlii, Meieri, & qui à Burgis, & qu
ab Oertfeldia nomen accepere: apu
Suitios Stouffakeri, Rogkenbergii, Schu
vanovii: apud Vndervaldios, VVol
fenſchieſſii, Blumenecii, Rudentzii, Al
nachii, VValterſpergii, Lenburgii, Li
burgii, Hunevillii. Hi primum æqu
jure cum cæteris incolis utebantur,
pars etiam horum vicinis comitibus ſe
in clientelam addicebat, verum paul
tim auctis opibus plebem ſpernere,
eam ſuis imperiis obnoxiam redde
cœperunt præfecti qui populi libertat
tueri debebant, adhæc connivere, fav
ſui ordinis hominibus nobilibus, ſu
quoque interim potentiam augere
confirmare. Ac tum potiſſimum p
clitata eſt non ſolum Helveticorum
gorum, ſed multarum quoque civi
tum per Germaniam libertas, qua
Imperatores à Romanis Pontifici
excommunicati, & bello petiti ſ
ipſaque Germania in partes diviſa
dum hi pontificum, alii imperato
partes ſequuntur. In Helvetiis popu
& nonnulli ex nobilitate Fridericu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

imum Imperatorem ſequebantur, eoque vetera libertatis privilegia, ab dem renovata &confirmata illis ſunt: tant apud Suitios tabulæ Friderici II. iptæ Septembri, anno 1240. quibus uitios in tutelam imperii recepit, qui lum ad imperium ſpectent, & ab eo alienari non poſſint: eorum privile- a confirmat, & liberæ conditionis ho- ines nominat. At vero major pars no- litatis, præſertim clientes monaſtica- um familiarum, quarum tum magna uit potentia, Pontificum partes ſequu- eſt, hinc odia & animorum abaliena- ones, & prima fundamenta civilium iſſenſionum orta ſunt, atque hæc plu- imum aucta ſunt in illo interregno ultorum annorum poſt Friderici obi- um: Illo tamen tempore manſiſſe qui- em adhuc ſuam libertatem his pagis, ed cui multi inſidiarentur, non obſcu- e perſpici poteſt, ex formula fœderis, uod Vrii & Suitii cum urbe Tigurina d triennium fecerunt, quam nos hic ubjecimus.

Vniverſis præſentium inſpectoribus ut auditoribus notum facimus nos Se- natus civeſque Tigurini, & nos Arnol- dus Major à Sillinio Ammanus popu- luſque Vrienſis, noſque Conradus ab Ibergo Ammanus populuſque Suitiæ,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

Conſtantienſis Diœceſis, quod invicem nos omnes juramento obſtrinximus, mutuo auxilio & conſilio nos defend mus, à feſto nativitatis Chriſti ab hin ad triennium, his conditionibus, quę h ſubſcriptæ ſunt.

Quæcunque ante hunc diem fac ſunt, eorum nomine non tenemur inv cem. Si dominus, quiſquis is fuerit, ſe vum inter nos habuerit, is ſerviat ei e conſuetudine, quæ antea Regis tempor in uſu fuit: & ut jure tenetur: ſi auten ultra hæc eum cogere velit, ipſum tue tenemur. Quod ſi alterutra pars abſqu alterius conſilio & voluntate arcem ſiv munitionem aliquam poſſidere volue rit, hujus munitionis nomine nihil ob ſtricti alteri erimus. Quod ſi in arc damnum datum fuerit, incendiis au vaſtationibus, tenemur auxilio & con ſilio mutuo invicem juvare adverſu eos, qui contra jus hæc fecerint. Si qui in agrum Vriorum aut Suitiorum irru ptionem facere voluerit, Tigurini pro viribus id prohibento: ſi prohibere ne queant: hoſtem incendiis, & rapinis, & quocunque modo potuerint, lædunto Si quis Tigurinorum urbem adoriatur eorum vineta arboreſve vaſtare volue rit, Vrii atque Suitii id pro viribus pro- hibento, & hoſtem rapinis atque incen-

diis

lis aggrediuntor. Quod ſi pars una ali-
ui alteri pręterea ſeſe fœdere obſtrinxe-
it, eo reliqua non tenetur. Præterea
ıos Vrii atque Suitii è civibus Tigurinis
ex viros delegimus, Rodolphum Mul-
ıerum, Rudtgerum Manneſſum, Ro-
lolphum Beggenhovium equites, VVal-
herum à S. Petro, VVernherum Biberli-
ıum, & Conradũ Kriegium. Nos quoq;
Tigurini ex Vriis delegimus tres, VVern-
ıerum Attinghuſanum, Burckhardum
Ammanum veterem, Conradum Majo-
em ab Ortſchveld, & ex Suitiis totidem,
Conradum Ammanum ab Ibergo, Ro-
lolphum Stouffacherum, Conradũ Hu-
ıium. Hi duodecim viri pro ſua ęquitate
ıtriq; parti mutuum miniſterium & au-
xilium imperabunt pro ut opus fuerit,
n his rebus, quarum conditiones ante
xpreſſæ ſunt. Quod ſi aliquis ex his 12
ntra præſcriptum annorum numerum
nterierit, cæteri juramento obſtricti
ſunto, ut intra 14 dies alterum in ejus lo-
cum ſubſtituant. Vt autem hæc omnia
firma maneant conſtituto annorum
ſpacio, nos Senatus civeſq; Tigurini noſ-
que populus Vriæ, item populus Suitiæ
ſigilla noſtra appendimus tribus inſtru-
mentis, quæ eadem forma de hac ipſa re
confecta ſunt. Datę ſunt hæ literę Tiguri
die S. Galli, anno à nativitate Dom. 1251.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

Formula hæc fœderis, centum annis ante facta, quam Tigurini cum his pagis perpetuum fœdus ſancierunt, evidens teſtimonium præbet libertatis horum pagorum, & quam ſtudioſe illam defenderint, citra tamen cujuſquam injuriam. Cæterum circa decennium ab hoc fœdere, cum illa anarchia in imperio adhuc duraret, atque omnia ibique turbis plena eſſent, nobilium quoque licentia in his regionibus creſceret, tres pagi Rodolphum Habeſpurgium, qui poſtea Imperator factus eſt, propter eximiam virtutis opinionem, ad defendendam armis libertatem, ſi opus foret, numerato annuo ſtipédio ducem ſibi aſcivere, & fœdus cum eo fecerunt: idem fecere tum Tigurini, Baſilienſes, Argentinenſes: multæ quoq; per Germaniam liberæ urbes his temporibus principes vicinos certo ſtipendio ad tuendos ſe ab omni injuria conducebant. Cæterum, nobilitatis inſolentia, Habeſpurgii authoritate compeſci non potuit, ipſo præſertim aliis bellis occupato in pago Tigurino, atque in Rauracis & Alſatis: itaque tandem populus cum injurias potentiorum ferre non poſſet, arma cepit, & nobiles qui injuſtam vim aliis intulerant, regione ejecit, duravit autem bellum hoc annis duodecim circa an-

num

um Domini 1260. & deinceps. Hoc
ello pagi omnes aditus ſuarum regio-
um primum munire cœperunt:& Sui-
i quidem in monte quem Sellam ſeu
attel vocant, turrim extruxerunt, &
iam publicam vallo foſſaque munive-
unt: Vndervaldii vero ad Stantzium
agum, lacum undique acutis vallis ſe-
ſerunt, & turri excitata portum mu-
iere. Poſteaquam vero Rodolphus Ha-
eſpurgius anno 1273. Romanorum
ex factus eſt, nobiles harum regionum
opulum rebellionis apud illum accuſa-
ere, illi viciſſim nobiles injuriarum
eos egere: cæterum rex Rodolphus
itraque parte audita, & inſpectis pago-
um privilegiis, pro illis ſententiam tu-
it, & pacem inter ipſos & nobilitatem
atria pulſam compoſuit, qua facta ple-
ique nobilium domum rediere. Præfe-
ctos autem illis non Auſtriæ domus, ſed
mperii nomine Rodolphus rex dedit,
ui ab initio non habuere ſedes ſuas in
iſce pagis, ſed alibi in ſuis arcibus habi-
abant, & quotannis ſemel atque iterum
evocati, illuc proficiſcebantur juris di-
cundi cauſa, præſertim in rebus crimi-
nalibus & capitalibus: hujuſmodi præ-
fectos noſtra quoque ætate nonnullæ ci-
vitates ab imperio accipiunt, qui tantum
judiciis rerum capitalium præſunt, nul-

lum præterea in illis urbibus imperium aut juriſdictionem habent. Ac tantum abeſt ut libertas noſtrorum per Rodolphum regem imminuta ſit,ut potius illi plerique pagi non modo confirmationem, ſed etiam amplificationem ſuarum immunitatum debeant. Nam ut de Tigurinis nunc taceam,Suitiis ſua privilegia anno 18 ſui imperii confirmavit & auxit, quod confirmant literæ datæ Badæ pago Verbigeno, anno 1291. in quibus Suitii expreſſis verbis homines liberæ conditionis appellantur. Laboravit quidem plurimum Rodolphus Rex in augenda potentia Habeſpurgiæ domus, verum Helvetiis ſuam libertatem intactam reliquit, vel quod ante imperium forti & fideli eorum opera uſus nollet ingratus videri, & judicaret etiam utilius ſuis rebus hos fideles amicos & ſocios habere, quam ſubditos contumaces,& hoſtili animo erga ſuæ libertatis oppreſſores præditos: vel etiam quod nuper ampliſſima acceſſione Auſtrii Alemannicique Ducatus auctus, non exiſtimaret minima quæque perſequenda, ne invidia nimia ſe oneraret, quæ commodum ipſum harum regionum ſuperaret. Adolphus quoque Naſſovius,qui Rodolpho in imperio ſucceſſit.Helvetiis privilegia ipſorum confirmavit:ac ipſius

nomi-

nomine in grave odium Alberti Auſtrii, qui Adolphi hoſtis erat, inciderunt. Albertus hic Rodolphi filius, maxime omnium Helveticæ libertati gravis & moleſtus adverſarius fuit, nam cum plures liberos haberet, ut augeret illos opibus ac potentia, cum alibi ditionem ſuam amplificare, tum in Helvetiis novum principatum inſtituere cœpit, cumque ad Imperium perveniſſet, multa quæ Imperii erant, Auſtriis aſſerere pergebat, & omnibus vicinis moleſtus & intolerabilis erat, quem neque puderet, ſive improbis poſtulationibus, ſeu etiam aperta vi conſequi quæ deſideraret. Quoniam vero Eccleſiaſticarum familiarum magna erat potentia, ubique ſatagebat, ut vel ſuas juriſdictiones ſibi venderent, vel ipſum liberoſque hæreditarios perpetuoſq; tutores, & advocatos ſive patronos (aut quo nomine alio appellare libet) agnoſcerent. Poſtulavit hæc à collegiis & monaſteriis Argentinenſi, Baſilienſi, Conſtantienſi, Curienſi, S. Galli, D. Virginis ad Eremitas, S. Blaſii, Diſentiſio, Fabariano, Rinoviano, VVettingenſi, Murenſi, Interlacenſi, Trubiano, Certiaci vici, Seconienſi, Schenniſio, duobus collegiis urbis Tigurinæ, & aliis quam pluribus. Pari ratione Helveticarum regionum Comites & Barones

ſoli-

ſolicitabat & urgebat, ut ſe in clientelam Auſtriæ familiæ dederent: ex hoc numero erant Villiſoviani, Rotenburgii, Regenſpurgii, Eſchenbachii, Arburgii, VVolhuſani, & qui à grue nomen habent Grencingiani. Cæterum, collegia hęc & monaſteria antehac ad imperium ſpectabant, & nobiles Domini præter Imperatorem, neminem ſuperiorem hactenus agnoverant, at hic Auguſtus omnia Auſtriæ domui aſſerere conatus eſt. Quam autem vehemens erga exteros fuerit, hinc conjici poteſt, quod ſæpe rogatus nunquam tamen eo adduci potuit, ut nepoti ex fratre patriam hæreditatem, quam tutorio nomine adminiſtrabat, reſtitueret, id quod illi poſtea necis cauſa fuit. Verum abbas S. Galli, collegia duo urbis Tigurinæ, Comes Homburgius, & quidam alii, Auſtrios neque patronos neque advocatos agnoſcere, neque quicquam ſuarum juriſdictionum, ut imperatori venderent adduci potuerunt, ac tuebantur ſe veteribus privilegiis, neque ſe ab imperio ſejungi patiebantur, quo nomine Imperatorem graviter offenderunt. Cæterum, multi alii, & inter alia monaſteria Secconienſe, Murbacenſe, D. Virginis ad Eremitas, ad Interlacus, Diſentiſium, collegium Lucernenſe, ſua jura Alberto
dede-

derunt, quæ ipſi apud Glaronenſes, Lucernenſes, Suitios & Vndervaldios habebant, quamvis dudum obſignatis tabulis polliciti eſſent his pagis nunquam ſe paſſuros, ut ab his monaſteriis abalienarentur: Interea Rex magnis pollicitationibus popularium animos ſibi conciliabat, ut hujuſmodi alienationem ratam haberent. Poſtquam vero his artibus vicinas regiones occupaſſet, & arces quaſdam in ipſis pagis ſibi comparaſſet, quæ antea monaſteriorum fuerant, de ipſis pagis in ſuam poteſtatem redigendis agere cœpit: etenim cum undique cincti eſſent Auſtriis, quibus jam parebant Eremus D. Virginis, Glarona, Tugium, Lucerna, Entlibuchum, Vrſeræ, Diſentiſium, aliaque vicina loca: pleriq; credebant ſponte in Auſtriæ familiæ clientelam conceſſuros: attamen ut res ex regis ſententia conficeretur, legati ab eo ad pagos mittuntur, Liechtenbergius Baro præfectus Aſatiæ, & Ochſenſteinius Baro, ambo conſiliarii Regii, hi Suitios primum alloquuntur, & illis ſuadent, ut ſe in clientelam Auſtriæ familiç dedant, habituros eſſe principes longe clementiſſimos, & ſub quorum imperio tranquillius degere poſſint quam hactenus ſub Imperio ſæpe diſtracto in partes, dum in eligendis Impera-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

peratoribus principes diſſentiunt. Adduntque Auſtrios poſſidere monaſteriorum non exiguos reditus in his regionibus, quod ſi illis adverſati regis animum offenderint, ipſos facilè conjicere poſſe, durius ſecum agendum eſſe, rege alioquin pollicente ſe quam humaniſſime & clementiſſime cum illis acturum. Suitii autem antea de conſilio & poſtulatis regis edocti à VVernhero comite Homburgio (qui regioni vicinæ quam Marcham vocant, imperabat, & regem quoque offenderat, quod ſe in clientelam Auſtriorum dedere noluiſſet) re cum Vriis & Vndervaldiis deliberata, reſpondent legatis Regiis, ſe ampliſſima Regum & Imperatorum Romanorum privilegia habere, quibus caveatur ne unquam ab Imperio alienentur, quare ſtatuiſſe ſeſe exemplo majorum Imperio Romano conſtanter adhærere. Cæterum monaſteria illa quorum jura & reditus Auſtrii nunc poſſiderent (erant hæc Murbarcenſe & Beronenſe) quæ jura nonnulla & reditus in Arta pago agri Suitii habebant, obſignatis tabulis pollicita eſſe nunquam ſe ab his monaſteriis alienandos, id ſi ſervetur, ſe quoque paratos ut debita officia monaſteriis præſtent, quod ſi fides ſibi non ſervetur, & tabulæ hæ irritæ fiant, ſe

quoque

noque exiſtimare non amplius obliga-
os eſſe. Porro Regi & liberis ejus &
rincipibus Auſtriis ſe debitam obſer-
antiam & fidem præſtituros, & cum
ſe caput imperii ſit & Auguſtus, ſe ab
petere ne ab imperio avellantur: præ-
erea cum anteceſſores ejus ipſorum
rivilegia confirmarint, quod hactenus
ipſo impetrare non potuerint, ſe nũc
enuo ſimpliciter petere illorum confir-
nationem, ac precari legatos, ut hanc
eſponſionem Regiæ majeſtati offerant,
amque ſuo nomine obſecrent ut cle-
nenter audiat. Legati hujuſmodi re-
ponſo accepto, ad Vrios & Vnderval-
ios proficiſcuntur, qui ſicut antea inter
pſos convenerat, in eandem prorſus
ententiam reſponderunt, ac in ſingulis
agis ipſæ tabulæ ſeu vetera diplomata
riderici & Rodolphi Habeſpurgii, alio-
umque imperatorum, & præterea mo-
aſteriorum literæ ac pacta legatis oſtē-
ebantur, ſimulque omnes orabant,
e cogantur hæc omnia abolere.
Verum re ad Imperatorem delata, gra-
iſſime offenſus fuit hoc reſponſo, quo-
iam non tantum Auſtrios Dominos
gnoſcere, detrectabant, & ab imperio
avelli non patiebantur, verum ne à
œnobiis quidem ſejungi poterant, & ita
uæ ille vix multo labore comparave-

rat,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

rat, irrita reddebantur. Cum autei
non ita longo tempore interjecto pa
legatos ſuos denuo ad Imperatorei
miſiſſent pro confirmatione ſuorui
privilegiorum, ille indignanti animo i
lis ait, ſe æque ſatisfacturum illorui
precibus,atque illi ſuis poſtulatis ſatisf
ciſſent, verum ſe delegiſſe præfecto
quos ad illos miſſurus ſit, à quibus pl
nius de ſua voluntate certiores fiant
Præfecti autem ab eo miſſi ſunt, Griſl
rus eques, qui Suitiis & Vriis præeſſe
hic Cuſſenaci (arx vetuſta hoc nomir
fuit ſupra pagum agri Suitii eju ſdem n
minis) habitabat, & alteram præter
arcem apud Vrios extruebat: alter ve
Peregrinus Landenbergius Vndervaldi
præfectus eſt: obtinebat hic arces dua
Sarnam infra ſylvam: & Rotzbergiu
ſupra ſylvam, quæ mediam regione
Vndervaldiorum dividit, ambæ arc
antea collegii Lucernenſis fuere, & qu
Majores vocant illic habitavere, ſed In
perator Albertus utramque Auſtri
vendicarat, & præſidio impoſito mu
nierat. Erat hæc ratio præfectorum n
va atque inſolita Pagis, ante enim unu
duntaxat præfectum tres pagi habuer
qui plerumque etiam Tigurinorum a
aliarum urbium præfectus erat: hic (u
diximus) extra pagos in ſuis ditionib
habi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

abitabat,& quotannis ſemel atque ite-
um juris dicundi cauſa evocatus in pa-
os veniebat, ſed reliquis tẽporibus ejus
unere fungebatur vicarius aliquis ex
colarum numero delectus: nunc vero
uo perpetui præfecti munitiſſima loca
gionis præſidio tenebant,hos cum ar-
s in Auſtriorum poteſtate eſſent,plebs
etu Imperatoris ferre cogebatur. Ac
itio quidem, magna humanitate &
ementia præfecti erga omnes uteban-
r, ſi forte blanditiis & comitate ſua
imos popularium conciliare, & ex in-
gro Auſtriis ſubjicere poſſent: id au-
m cum non ſuccederet,duro & aſpero
perio populum premebant, idque
ſſu regis, quem præter cætera novo
dere graviter offenderant Suitii,quod
m Comite Homburgio in decennium
pigerant. Creſcente igitur tyrannide,
gati à tribus pagis communi nomine
Imperatorem mittuntur, hi cum
on poſſent impetrare acceſſum ad
ſum Imperatorem, conſiliariis ejus
andata ſua exponunt: ſe Romani
perii populos habere à multis Impe-
toribus privilegia ampla & immu-
tates, quibus nunc tyrannide gravi
preſſi ſpolientur. Etenim cives ha-
m regionum nullis aut levibus de
uſis in carceres conjici, premi novis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

exactionibus, & præterea cogi ſingulos, ut cum alio tempore tum Kalendis Ianuarii præfectis munera afferant, quod hactenus nunquam in uſu fuerit, quare ſeſe ſupplices petere, ut apud Imperatorem intercedant, quo liberentur his oneribus, & reſtituantur ac confirmentur illis vetera privilegia. Ac conſiliarii Imperatoris deliberatione facta reſpondent, pagos in culpa eſſe quod gravius premantur, & Imperatore minus clementi utantur, qui vicinorum Lucernatum, Tuginorum, Glaronenſium exemplum imitari nolint, & ſeſe Auſtriæ domui dedere, id unum ſi fecerint, neq; ut antehac regem & liberos ejus ſpreverint, habituros clementiſſimum principem. Hoc reſponſo accepto legati re infecta domum rediere: præfectorum vero tyrannis Imperatorem patronum nacta, indies augebatur. Erat apud Vndervaldios incola vallis, quam patria lingua Melchtal nominamus, vir ſenex, opulentus, & libertatis ſtudioſus, qui hactenus ſemper ſuis author fuerat, ne ſe Auſtriæ familiæ ſubjicerent, ſed priſtinam libertatem conſtanter retinerent: nom illi fuit Henricus à Melchtal: ad hun mittit Landenbergius pręfectus ſervum qui aliquot boum juga abducat, cum ill reſponderet ſe nullius criminis ſibi con

ſciun

um eſſe, propter quod à pręfecto mul-
ari debeat, atque ut maxime aliquid
mmiſerit, non tamen abſque judicio
que inaudita cauſa ſe mulctandum
e: ad ea ſervus ad domini ingenium
ctus arroganter reſpondet ſe nunc
ſſu heri boves hos abducturum, quod
terra colenda ſit, ruſticos ipſos ara-
um trahere debere, ſimul juga bobus
mit, illosque abigere parat: at hujus
us Arnoldus nomine, injuriæ indigni-
te commotus, ſtimulo quem manu
rebat ſervum præfecti percutit, illique
rbere digitum frangit, ac veritus ty-
nnidem heri, ſtatim per vicinos mon-
ad Vranios confugit, atque apud
endam cognatum deliteſcit. Lan-
nbergius vero re cognita Henricum
elchtalium ad ſe evocat, ab eo per-
nctatur ubi nam filius lateat, illo au-
m reſpondente ſe id neſcire (& re vera
neſciebat) indignatus oculos illi erui
bet, juga illa boum abducit, & præ-
rea maxima bonorum parte eum
ulctat. Hoc facto magnam ſibi invi-
am & populare odium omnium con-
iarat, ſed metu regis, cujus maxima
it potentia, nemo tum fuit qui ſe
m movere auderet. Itaque ut impro-
tas licentiam nacta facere ſolet, ſic
m præfectorum libido ab uno ſcelere

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

in aliud ruit. Prope Engelbergum Mo-
naſterium, non longe à pago VVo-
fenſchieſz locus eſt, Vff Alzelen nom-
natus, ubi habitabat ruſticus quidam
Conradus à Bomgarten dictus, uxorem
habens eximiæ formæ, hanc forte in
prato aliquid operis facientem vid-
VVolffenſchieſſius nobilis præfecti vica-
rius, qui illac Engelbergo domum ſuam
Rotzebergum revertebatur, & quoniam
maritum abſentem eſſe didicerat, illu-
divertit, ac mulierem ſolium ſibi tem-
perare jubebat, ſe enim labore & æſtu
feſſum (erat autem tum finis æſtatis) ſu-
dorem velle abluere: Mulier tyrann-
imperio quamvis invita paret, verum
cum illam hortaretur, ut ipſa quoque
depoſitis veſtibus balneum ingredere-
tur, ſe quidem paratam obſequi ait, mo-
do ſervi diſcedant, habebat autem ſecum
duos famulos, his dimiſſis, mulier mo-
ram nectit ſimulans ſe mox venturam
interim per poſticum effugit: ibi illi ſo-
licitæ & anxiæ maritus è ſylva domum
rediens obvius fit, atque rebus omnibus
cognitis domum ingreſſus, ſecuri, quam
forte ſecum gerebat, præfecti vicarium
in ſolio adhuc ſedentem trucidat, atque
meritas ab eo pœnas alienæ pudicitiæ
attentatæ ſumit. Cædem hanc præfe-
ctus ulciſci conabatur, ſed tantum erat
eju

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

ejus odium apud omnes,ut nihil efficere
poſſet, & indignitas facinoris efficiebat,
ut ſalvo pudore à nullo auxilium implo-
rare auderet:is quoque qui cædem com-
miſerat, ex Vndervaldiis diſceſſerat, &
clam apud Vrios latebat. Quidam tra-
dunt, Landenbergium ipſum attentan-
tem pudicitiam honeſtæ matronæ cæ-
ſum eſſe, & ita Etterlinerus & hunc ſe-
quutus Stumpfius, in ſuis Annalibus
Helveticis prodidêre: ſed Vndervaldii
narrant hunc qui in ſolio cæſus eſt
VVolffenſchieſſium fuiſſe, Auſtrii prin-
cipis miniſtrum, qui Rotzbergæ habi-
tarit.

Cum hæc in Vndervaldiis facta eſ-
ſent, Griſlerus ut ſuos in officio retinere
poſſet, juſſu Regis prope Altorffum vi-
cum, in colle Solaturn nominato, ar-
cem proximo anno extruere cœpit, ac
homo arrogans jactabat ſe ita ſub ju-
gum miſſurum pagos, ut eos pro arbi-
trio quavis flectere poſſet, arcem ipſam
nuncupabat *Zvving vry vnder die ſta-
en:* ac ſi dicas, Iugum Vriorum,quo in
extremam ſervitutem redigendi ſunt.
Cæterum cum animos omnium exaſpe-
ratos, & à ſe alienatos eſſe cerneret,me-
tuens occultam aliquam conſpirationẽ,
ut eã inveſtigare poſſet,hoc conſilio uſus
eſt. Altorffi in foro quo maxima homi-

num totius regionis frequentia conv
nire ſolet, pileum prælongæ perticæ in
ponit, ac omnes jubet nudato capit
flexiſque genubus honorem eum pile
exhibere quo ſe præſentem afficere co
ſueviſſent : exiſtimabat autem eos q
præ cæteris ſibi infenſi eſſent, nequ
quam adduci poſſe, ut tantum hon
rem pileo exhibeant, præſertim ſi co
fidant aliorum auxiliis quibuscum co
venerint, hac autem occaſione poſ
ſe honeſto titulo in eos animadverte
& tormentis ad exploranda conſilia a
quos ſubjicere. Interea ipſe in Suitios qu
bus etiam præfectus erat proficiſcitu
Erat apud Suitios in magna authorita
VVernherus Stouffacherus, vir nobili
cujus pater Rodolphus ante annos ci
citer triginta ſummum magiſtratum i
eo pago geſſerat, hic ædes paulo qua
pro regionis more ampliores & elega
tiores extruxerat, itaque equo illac pr
tervectus Griſlerus rogat eum cujus ſi
ædes, ille vero qui noſſet præfectum ſi
inimicum eſſe, quod populo hactenu
auctor fuerat ne ſe Auſtriis ſubjicere
Regis, veſtræque ſunt, ait, & ego veſt
beneficio eas poſſideo : cui præfectu
Ego inquit, regionis hujus Domin
ſum, nec deinceps patiar vos veſtro a
bitratu libere agere & ædificare qua

pen

penes vos imperium ſit, idque brevi experiemini. Doluit hæc præfecti minax & contumelioſa reſponſio plurimum Stouffachero, neque mœrorem celare poterat; itaq; uxor ejus modeſta & prudens mulier, cum maritum mœſtum & anxium cerneret, cauſa ab ipſo cognita, hortatur eum ad bene ſperādum, Deum enim cui omnis injuſta vis ac tyrannis diſplicet, non defuturum ipſum invocātibus, debere autē ipſum alibi viros fortes quærere qui eadem tyrannide premantur, & cum his conſilia & opes conjungere ad recuperandā patriam libertatem, bona ſpe Deum piis cœptis adfuturum. Stouffacherus diu ſecum deliberans, tandem Vriam proficiſcitur, ac illic facile animadvertit Griſlerum nō minus quam apud Suitios ob intolerandum faſtum omnibus exoſum eſſe. Baro quoq; Attinghuſanus, qui illum familiariter noſſet (is tum ſummum magiſtratum gerebat) graviter illi conquerebatur de Griſleri inſolētia, qui vel pileum ſuum principum more coli vellet, ac palam teſtabatur fieri non poſſe, ut homines diutius tantam tyrannidem ferant. Verum Stouffacherus, qui forte metueret ne hæc tentandi ſui cauſa ab illo dicerentur, ſua conſilia reticet, ac uni tantum veteri fidoque amico, cui nomen erat VValthero

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

Furſtio (quod principem ſignificat) ſuam mentem patefacit: hi autem duo re diu deliberata, & Arnoldo Vndervaldio à Melchtala in ſocietatem conſilii adhibito, jurejurando ſe invicem mutuo obſtrigunt, ad patriam communi conſilio & auxilio tyrannide liberandam, & reſtituendam veteri libertati. Præterea ita inter ipſos convenit, ut quilibet in ſuo pago, quotquot poſſit, viros bonos & prudentes huic fœderi aſciſcat: qui omnes juramentum dabant, ſe paratos vitam fortunaſque omnes exponere, ad aſſerendum cuique ſuum jus veteremq; patriæ libertatem, ita ut interea præſtentur quæcunque debita officia imperio, monaſteriis, omnibuſque nobilibus & ignobilibus, & ſimul ſpondebant ſe fœdus hoc in arcano habituros, donec cōmuni conſilio id palam facere omnes ſtatuiſſent. Locus etiam ad Vrienſem lacum delectus eſt, *im Grütli* nominatus, quo convenirent tres fœderis principes, ſinguli tribus quatuorve ſociis aſcitis, & communi conſilio de rebus agendis ſtatuerent, atque ita tum principium fœderis Helvetici à Stouffachero, Furſtio, & Arnoldo Melchtalio jactum eſt, ac ſinguli, ut novo fœderi ſocios adjungant, domum rediêre. Mox autem non ſolum plebes ſed nobilitatis

quoque

uoque maxima pars in his pagis, fœde-
ratorum partes ſequuta eſt, nam præfe-
i non minus nobilitati quam populo
ifeſti erant & moleſti, & vulgo ab his
obiles, pagorum ruſticis adnumera-
antur, & ruſtici nobiles, & ruſticorum
ibules appellabantur: eorum quoque
ira præfecti Auſtriis paulatim aſſerere
œperunt, quibus injuriis & contume-
is multorum ex nobilitate animi ab
uſtriis abalienati ſunt, ut modo de At-
ighuſano barone diximus. Aucto pau-
tim confœderatorum numero, viſum
t, pleriſque tempus eſſe rem ipſam ag-
rediundi, ut ſcilicet pulſis præfectis pa-
iam in veterem libertatem aſſerant, ne
rte ſi diutius differant, res alicunde
r indicium ad præfectum emanet. Ita-
ue poſtridie S. Galli 16. Kalend. Novẽb.
ino 1307. duodecim præcipui ex omni
nfœderatorum numero conſtituto
co conveniunt: cæteris autem urgen-
ous rem primo quoque tempore in-
oandam, ſoli Vndervaldii obſtare, aſ-
entes Sarnam & Rotzbergum arces
e regionis munitas & expugnatu dif-
ciles eſſe, in quibus oppugnandis ſi
ora trahenda ſit mox regem inſtru-
o exercitu ſuis ſubſidio venturum,
rum ſi expectentur Kalendæ Ianua-
proximi anni facile per inſidias
 eodem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

eodem die utramque arcem occu-
poſſe: horum poſtulatis cæteri acc-
vere. Itaque decernunt proximis
lendis Ianuariis omnes arces præfe-
rum in ſingulis pagis occupare, nu
tamen injuriam inferre vel pręfecti
eorum familiæ, aut his qui in præ
ſint, niſi illis qui armata manu ſe de
derint: ſed ipſos cum ipſorum boni
violatos dimittendos eſſe, arces au
funditus diruendas, quo re ipſa teſta
tur, ſe non prædæ cupiditate, aut u
lædendi cauſa, ſed propriæ liber
tuendæ gratia arma ſumpſiſſe. Hoc
creto facto ſinguli domum rediere
ſtitutum tempus expectantes, int
conſilia ſua optima fide ſilentio teg
Interea accidit apud Vrios ut VVi
mus Tellius confœderatorum unus
quoties pileum illum ſtipiti impoſi
præteriret, nullo reverentiæ & hon
ſigno exhibito, ob hanc cauſam à pr
cto accuſatus, ſuam ruſticitatem exc
bat, qui non exiſtimaſſet ullius hoc
menti eſſe, ſed præfectus qui homi
ſuſpectum haberet, è liberis ejus filio
unice charum patri deligit, & in ve
hujus pomũ ſagitta petere illum ju
(erat enim Tellius optimus ſagitta
ni illud dejiciat capite pœnas daturu
Tellius vero hanc rem inauditi exe
di

licere, ſeque potius mori paratum,
uam ut ſagitta forte aberrante chariſ-
imum foliolum feriat: cui præfectus,
i jeceris, tibi una cum filiolo pereun-
um erit: quare cum nullus excuſatio-
i aut ullis precibus locus relictus eſſet,
rcu ſumpto, Tellius, Deo haud dubie, ja-
tum gubernante, pomum è vertice filii
ejicit. Omnibus autem felici jactui gra-
ulantibus, unus præfectus ſatiari hac
œna non potuit, verum cum ſagittam
lteram thoraci Tellii inſertam cerne-
et, quærit in quem uſum hanc quoque
pharetra deprompſerit, cui ille, id mo-
s eſſe, & in conſuetudine ſagittario-
um poſitum, ut geminas ſagittas de-
romant: ſed res præfecto ſuſpecta erat,
taq; hominem acrius urget, & tandem
itæ impunitate illi propoſita verum
licit: eum ſcilicet hoc conſilio ſumpſiſſe
lteram ſagittam, ut ſi priore filium fe-
iiſſet, ſecunda præfectum peteret. Tum
ero præfectus, ſe quidem uti promiſe-
it vitam illi non erepturum eſſe inquit,
æterum conjecturum in perpetuos car-
eres, ubi omni hominum alloquio
c lucis uſu privatus, miſeram in tene-
ris vitam degat: ſimulq; vinctum navi
mponi jubet, ut eum ex Vriorum regio-
e Cuſſenacum abducat. Iamque medio
acu navigabant, cum ſubito gravis tem-
peſtas

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

peſtas navim concutere , & fluct
pene obruere cœpit, ibi cum in ſum
vitæ diſcrimine omnes verſarentur,
dam è ſervis Griſleri monet domin
unicam ſalutis ſpem ſupereſſe, ſi vin
Tellius ſolvatur, & gubernaculo a
beatur, hunc enim navigandi peri
mum eſſe, & ſimul quoque robore
poris multum pollere : neceſſitate
gente omnes id conſilium proban
Tellium ſolvunt. Ille vero guberna
ſumpto vix multa vi è fluctibus nav
eripit, & eam adverſus Suitiorum
ram dirigit, quo loco non multum à
tore ingens ſaxum ſupra undas emi
(Tellii ſaxum hodie nuncupant) h
cum appropinquaſſet, arrepto arcu
(forte pone ipſum in puppi jacebat)
ſaxum hoc deſilit, & ſimul quanto
ximo poteſt niſu, navim pedibus in
ctus repellit, atque inde ſe fuga in p
ximos montes proripit, navis vero
fluctuans tandem à ſervis præfecti p
tui, quem Brunnam à fontibus no
nant, appellitur. Inde cum præfect
Cuſſenacum peteret, & illi inter Arta
& Cuſſenacum via quadam profun
iter faciendum eſſet , Tellius locoru
peritus ea commoditate captata, illuc
abdidit inter fruteta , & prætereunte
præfectum ſagitta conficit. Extat noſ

æta

ate ſacellum eo loco quo præfectus
ſus eſt, & alterum in ſaxo in quod
ellius è navi deſiliit, perpetua rei geſtæ
onumenta. Tanto facinore perpetrato
itiam ſe confert, & rem omnē Stouf-
chero exponit, inde per altiſſimorum
ontium juga juxta Morſachum Vriam
dit atque VValtherum Furſtium adit,
idque egerit illum edocet: aderat au-
n illis ſatis animi & virium ad eji-
ndam omnem præfecti familiam, ſed
idervaldiorum rationem habent, &
mores conventorum Kalend. Ianua-
inſtantes expectant: interea Tellius
id amicos abditus latet. Cum autem
idem Kalend. Ianuarii veniſſent, Vn-
valdii arcem utranq; capiunt ex in-
is, uti polliciti fuerant. Rotzbergi
irce famula adoleſcentem Vnderval-
m egregiæ formæ amabat, & cum eo
ori conſuetudinem habebat, conſti-
a igitur nocte adoleſcens ſecum ad-
it viginti alios, omnes armis inſtru-
s, eoſque ſe prope arcem abdere ju-
ipſe pro more ſigno dato ab amica
ra conſpirationis fune in arcem ſub-
itur, ubi cum aliquantulū quieviſſet,
cauſa conficta è cubiculo ad eam fe-
rā qua aſcenderat revertitur, & unū
ciis fune demiſſo in arcem ſubducit,
d amicam redit: hujus opera reliqui
omnes

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

omnes arcem ingreſſi ſunt, qui præfec
familia numero & robore ſuperante
arcem in ſuam poteſtatem redegerun
clauſis tamen portis expectabant eve
tum ſociorum, quibus altera arx Sarn
occupanda erat. Erant hi numero 5
ex his xxx ſeſe inter arbores quarum
loco denſa ſylva erat abdiderant, cæte
xx baculis nixi arcem petebant, mun
ra pro conſuetudine præferentes, agno
porcos, vitulos, caſeos aliaque hujus g
neris: his in itinere obvius fit præfect
qui de more templum petebat, cumqu
eos inermes cerneret baculos tantu
manu geſtare, nihil mali metuens inſt
tutum iter perficit, lætus etiam propt
munerum copiam quæ ſolito maj
erat. Verum illi baculos teretes ita an
exacuerant, ut facile eos, acuto ferr
quod ſinguli ſinu geſtabant, haſtaru
inſtar induere poſſent. In arcem erg
intromiſſi portam occupant, & ſocii q
inter arbores abditi erant ſigno dato h
auxilio veniunt, ac omnes qui in ar
erant in ſuam poteſtaté redigunt, cum
cognoviſſent Rotbergum quoque ca
tum, omnes cum rebus ſuis etiam ipſu
præfectum quem fugientem intercep
runt, ad fines deducunt & demittun
jurejurando illis dato, ne unquam in h
regiones redirent. Arces ambæ fund
tı

dirutæ ſunt. Eodem die Vrii novam
m, Vriæ jugum, nondum abſolutã,
uxere, & apud Suitios Stouffach e-
um ſuis arcem Lovertiam in lacu
tam cepit, & diruit. Poſtridie tres
legatis miſſis publicum fœdus con-
nibus antè commemoratis in de-
ium fecere, & illud jurejurando
erunt, atque hunc finem habuit ty-
icum imperium prçfectorum, quos
rtus Auſtrius his pagis impoſuerat.
rum Albertus rex cognitis his rebus
iter commotus, ſtatuit pagos bello
qui, & vi ſub jugum redigere, man-
gitur ſuis omnibus Tuginis, Lucer-
bus, & reliquis qui his pagis finitimi
t, ne ullam commeatus copiam eis
nt, ſed ipſe non multo poſt in trãſi-
uſæ fluvii, juxta veteris Vnidoniſſæ
as, cæſus à fratris filio, & conjuratis,
m quod animo deſtinaverat, perſe-
non potuit. Liberi autem Alberti
pati in ulciſcenda nece patris, nul-
tum Helvetiis vim intulerunt, me-
tes ne ſe nobilibus à quibus Alber-
ater eorum cæſus fuerat conjunge-
Dirutæ ſunt eo tempore ab Au-
multæ munitiſſimæ arces in Hel-
, veluti in pago Tigurino VVartta,
pergũ, Schnabelbergũ, Maſchuan-
x & oppidum: in Verbigenis, Faru-
vanga.

vanga. Deletæ etiam ſunt nobiliſſim:
harum regionum familiæ, Eſchinba
chia, VVartia, Palmia, aliæque plures
arce enim Farvanga capta, uno die ſexa
ginta tres nobiles & nobilium ſervi ca
pite mulctati ſunt: non minus etiar
mille hominum, quorum maxima pa
nobiles erant, alibi in Helvetiis Auſtri
rũ juſſu vel cæſi vel in exilium acti ſun
falſo autem Helvetii à malevolis quibu
dam accuſantur de pleriſque arcibus
verſis, & familiis nobilium patria pulſ
aut extinctis, cum maxima pars ab ipſ
Auſtriis deleta ſit. Alberto regi ſucceſſ
Henricus Luzelburgius VII hujus nom
nis Imperator: hic trium pagorum pr
vilegia, & veteres immunitates illis cõ
ceſſas confirmavit, atque præfectum ſe
advocatum Imperii nomine conſtitui
qui Tigurinæ urbi, Turgeis, Verbigeni
& tribus pagis Imperatoris nomine ju
diceret, Rodolphum Habeſpurgiu
Lauffenbergæ dominũ fuit hic Gotth
fridi filius Rodolphi nepos patrui Rodo
phi Imperatoris. Cum autem imperat
re abſente in Italia (in qua expedition
centum è Tigurinis, & totidem ex ſin
gulis pagis illi militarunt) præfectus ſu
poteſtate abuteretur, & eo nomin
apud Imperatorem accuſatus fuiſſe
idque ut quidam ajunt, falſo & per ca
lun

mniam, opera Leopoldi ducis, qui
um oderat, præfectura privatus eſt,
in ejus locum ſubſtitutus Eberhardus
Burgla in Turgea habitans. Rodol-
us autem ſequutus aulam Francicam
ompeſſuli mortem obiit, cadaver ejus
nuli domum reportarunt, & in Cœ-
bio VVettingenſi ſepelierunt. Liberi
tem Alberti cæſis illis omnibus qui
ternæ mortis conſcii fuerant, & illis
oque pulſis qui illis conjuncti erant,
cti opibus & potentia (omnia enim
eorum bona occupaverunt) pagos
dem oderant, ſed tamen aperto bello
non petebant, forte metu Impera-
is in cujus clientela erant, interea ta-
n incurſionibus infeſtabant eos; fa-
e enim erat ex Lucerna navibus Vn-
valdios infeſtare, Pagi vero diligen-
excubias agere, & ſibi mutuo auxilio
e. Itaque cum anno 1310. navis armis
iſq; optime inſtructa è Lucerna Vn-
valdios peteret, ab ipſis & ab Vraniis,
i forte navi præſidio Vndervaldiis
niebant, in portu oppreſſa eſt, atque
nes qui in ea erant, vel cæſi vel capti
t: qua clade accepta, qui Lucernæ &
his finibus agebant, inducias cum ho-
fecerunt. Eodem anno Suitii uti
nia domi pacarent, Artam & Cuſſe-
cum ſui pagi vicos, Habeſpurgiorum

tamen imperio parentes, ab Eberhar
comite Habeſpurgio emerunt, & h
quidem parte ſuos fines ad lacum
tenderunt. Sed ab altero limite inte
illis bellum erat cum monaſterio D. V
ginis ad Eremitas, cum quo inimicit
diuturnas quadringentis fere annis
ercuerunt, quarum cauſam breviter
ponam. Otho magnus Imperator cir
annum 950, limites certos conſtituer
Suitiis & fratribus monaſterii Eremi
ni, in his montes quidem paſcui mon
ſterio tribuebantur, quos hactenus Su
tii poſſederant, ſed illi decretum Cæſa
ratum habere & ſuis poſſeſſionibus c
dere nolebant, verum eoſdem fines qu
antiquitus poſſederant, vi retinebar
Abbates vero monaſterii cum vi e
pellere non poſſent, nihilominus decr
hujus confirmationem à ſequentib
Imperatoribus impetraverunt. Ann
autem 1044. Gero Abbas Suitios apu
Henricum III Imperatorem accuſavi
Suitiis conjunxerant ſeſe Lentzburg
Comites Rodolphus & Arnolphus Tu
gio imperantes, qui & ipſi de finibus in
minutis conquerebantur, ſed Imperato
Henricus Othonis decretum denuo cō
firmavit, & comitibus Lentzburgiis ne
cio quam mulctam impoſuit: Suitii ta
men in poſſeſſione veteri, quamvis invi

ti

Abbatibus,permanebant. Rurſus igi-
circa annum 1144. Rodolphus Ab-
ipſos coram Conrado II Imper. ac-
avit,ab hoc quoque Othonis ſenten-
confirmata fuit: cum autem Suitii
ilominus in poſſeſſione vi permane-
t, & Abbas ſuos fines à Cæſare con-
itos occupare vellet,bellum inter eos
rtum eſt, quo excurſionibus utrinq;
nfeſtabant, & quoſcunque poterant
tuo intercipiebant. Durarunt hæ
nicitiæ multis annis,tandem Rodol-
is Raperſuilæ comes,pacem inter eos
npoſuit anno 1217.quæ annis circiter
nquaginta ſervata eſt: Anshelmo au-
Abbate novæ lites exortæ ſunt,
d literas pacis factæ diverſo modo
rpretarentur: duravit bellum utrin-
44. annis. Poſtea Tigurini pacem
nam facere conati ſunt temporibus
rici VII; verum in ipſa pacis actione
nulli Suitiorum qui religionis ergo
Eremitanum monaſterium venerāt,
lice à quibuſdam monachis inſigni
tumelia affecti fuerant, idque pacis
onem irritam fecit. Præterea Auſtrii
ncipes, qui tum advocatiam mona-
ii ſibi vendicarant, Abbatem & mo-
hos contra Suitios incendebant, il-
; ſuum auxilium pollicebantur.Cum
ur bellum duraret, & multa damna

Suitii inde acciperent, anno 1313. die 2
Februar. noctu ex inopinato præfecti, o
ceptis excubitoribus, cœnobium ipſu
manu ceperunt, ac ex monachis ho
quibus c tumelia affecti fuerant, ac lo
parochum nomine Ioannem, & Rodo
phum monaſterii ludimagiſtrũ ceperu
& abduxerunt: Erant autem monac
nobilibus familiis nati, Rodolphus
Henricus Vunenbergii, Ioannes Rege
ſpergius, Burckhardus Flumingerus, it
que ſtatim eorum cognati atque affin
Habeſpurgii comites & Toggii, & Ba
Regenſpergius, & præterea Abbas m
naſterii Ioannes de Schuvanden p
ipſis apud Suitios interceſſerunt, qua
cum jurejurando caviſſent ne Suit
hæc irruptio damno foret, eamque
nunquam ulturos polliciti eſſent perſ
lutis 900. libris liberi dimiſſi ſunt. V
rum animi eorum non tam data libe
tate placati ſunt, quam offenſi & exace
bati captivitate. itaque omnes occaſi
nes lędendi Suitios captare. Acceſſit n
va diſſenſionum occaſio, mortuo He
rico Imp. cum anno 1314. comitia no
Imperatoris creandi gratia haberentu
principes electores ſuffragiis variarun
& quatuor ex his elegêre Ludovicu
Bavarum hujus nominis quartum, c
teri tres ſua ſuffragia dedere Frideric
Auſtr

uſtrio Alberti filio, is ut numero ſuffra-
orum Ludovico par eſſet, Henricũ Ca-
nthiæ ducem regẽ nominat Bohemiæ,
ui gentilitatis jure regnum illud ad ſe
ectare contendebat, & hunc inter ſuos
ffragatores numerabat, cum tamen
oan. Henr. VI. filius, qui filiam demor-
ii regis in uxorem duxerat, regno poti-
etur. Hanc quaſi dilacerationé imperii
um per omné Germaniam, tum etiam
er Helvetiam magni motus conſequuti
int: tres pagi qui Auſtrios oderant Ba-
aro adhæſerunt: vicini eorum omnes
ut ante in clientela Auſtriorum erant,
ut nunc Friderici electionem ratam ha-
ebant. Itaq; cum ſoli pagi acerrime Fri-
erico reſiſterent, ejus opera, accuſante
pſos Eremitano Abbate, à Conſtant. E-
iſc. excommunicati, & à Curia impe-
iali Rotevilana proſcripti ſunt. Crimini
is dabatur quod in Cœnobium Eremi-
anum irruptionem feciſſent, & in illo
umultu ſacroſanctum corporis & ſan-
uinis D. noſtri Ieſu Chriſti ſacramentũ
n terram profudiſſent, id autem factum
uitii conſtanter negebant, & ultro pol-
icebantur ſe graviſſime pœnas exactu-
os de tantis facinorib⁹, ſi modo demõ-
trari queant: nemo tamen quemquam
acti hujus authoré nominare poterat,
nihilominus manebat publicata pro-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

ſcriptio & excommunicatio, itaque ſu-
plices à Ludovico Imperatore petunt,
cauſam cognoſcat, hic re cognita pr
ſcriptione eos exemit, & ut communi
ni Chriſtianæ reſtituerentur, effecit. I
terea vero Nobiles qui una cum præ
ctis è pagis profugerant, ſolicitaba
Leopoldum Auſtrium Alberti filium
bellum pagis inferret, idem urgebat A
bas Eremitanus, & Montefortius come
titulus quoque belli videbatur eſſe h
neſtiſſimus, ut princeps vindicaret inj
riam fano D. Virginis illatam: non di
ficulter autem perſuaſum fuit princi
juveni & præpotenti, ac qui paternu
odium animo aleret, ut bellum adverſu
pagos ſuſciperet. Habebat ſecum copia
illas quibus arces expugnarat parricida
rum patris ſui, alacres ad bellum, & op
ma præda direptarum arcium opulen
tas, præter illas ex Helveticis region
bus, & Suevia Alſatiaque inſtructiſſ
mum exercitum colligit, & univerſa
copias in duas partes dividit, majoren
partem ipſe (circiter 20000. numer
fuiſſe fuerunt) in Suitios ducit, alteran
dat comiti Straſbergio, qui Haſeliæ val
imperabat, ut ſuperato Brunigo mont
Vndervaldios adoriatur. Pagi apparatu
ducis cognito, & ipſi ſuas copias colli-
gunt, & ne quid intentatum relinquant

pe

:r Toggium comitem principem de
ace interpellant, & ſe vel ipſo principe
ıdice, Abbati Eremitano atque nobili-
ıti ejectæ reſponſuros pollicentur: ſed
:rinceps interceſſionem comitis admit-
:re noluit, omnemque pacis actionem
:jecit. Spe igitur pacis prorſus ſublata,
ı omnibus pagis jejunium indicitur, &
ıpplicationes ad Deum fiunt: omnes
ui arma ferre poſſint, diſtribuuntur in
ræſidia quacunque aditus in eorum re-
ionem patet, incertum enim adhuc il-
s erat qua potiſſimum via Auſtrii ipſos
dorituri eſſent. Sed quia dux ipſe cum
mnibus fere copiis Tugii erat, Sui-
am conveniunt qui proximus Tugi-
is pagus eſt, Vriorum 400 Vnderval-
iorum 300 & ſexcenti ex ipſo Suitio
ago, hi omnes mille trecenti numero
oſtem expectare ſtatuunt, vitamq; pro
atria & libertate, pro uxoribus & libe-
s ponere parati ſunt, non minus laude
igni illis Lacedęmoniis qui ad Thermo-
ylas pro Gręcię libertate pugnantes oc-
ubuerunt. Ferunt nobilem Hunebergiũ
ui in agro Tugino habitabat, ſed tum
ı caſtris Auſtriis erat, miſertum tot in-
ocentum, quos omnes perdendos vide-
at (decretum enim erat nobilitati ferro
ammaq; Pagos vaſtare) clam epiſtola
lligata ſagittæ monuiſſe Pagos, ut die

 Otho-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

Othomari in loco qui Morgartem dic
tur ſibi caveant : itaque re cognita Pa
eum quem diximus locũ muniunt, a
guſtias obſident,& caſtra in edito mo
te ponunt. Convenerant tum in unu
exules Suitiorum L numero,hi venia
exilii à ſuis petebant, & ſuam operam
defendenda ſalute patriæ offerunt, v
rum illis triſte reſponſum datur,eoru
multos gravium criminũ reos eſſe, qu
re nolle ſe uti eorum ſocietate,ne hom
nes ſontes univerſo exercitui alicuju
mali cauſa ſint: illi tamen hoc reſpon
accepto non deterriti ſunt ab auxilio f
rendo patriæ, ſed in ipſis finibus colle
editum imminentem viæ qua hoſtibu
tranſeundum erat,occupant. Die igitu
Othomari qui eſt 16.Novẽbr.anno 131
Leopoldus ſuas copias Tugio ante ortu
ſolis educit,& ipſe cum equitatu omni
nobilitate peditatũ antecedit, ſua enin
manu quiſque nobilium pœnas ſumer
de ſeditioſis ruſticis ſtatuerat.Cum aut
appropinquarẽt finibus Suitiorum,qu
parte lacus quem Egerium ſeu Aquæ re
giæ vocant, ab una parte, & altera edi
tiſſimi montes viam militarem cingũt
exules primi omnium ingentia ſaxa, &
vaſtas trabes è ſummo monte in exerci
tum Ducis devolvere cœperunt, indeq
paſſim lapides quos in hunc uſum con
geſſe-

ſſerant, in equitatum continenter ja-
re. Rem inopinatam conſequuta eſt
agna hominum equorumque turba-
o, ſic ut ſeſſores equos conſternatos,
am ſonitu ingentium ſaxorum quæ
r præceps ruebant, tum ipſis quoque
pidum ictibus, non poſſent regere; id
tiore loco cernentes Suitii, inſtructa
ie hoſtem a fronte adoriuntur, & pri-
um lapidibus miſſilibuſq; eminus pe-
nt, inde cominus congreſſi halabar-
s maxima vi hoſtem ferire incipiunt,
ntoque impetu eos aggreſſi ſunt, ut
revi hoſtem in fugam verterint, cujus
ithores fuiſſe traduntur Eremitanus
bas & Montefortius comes. Occubue-
int præter peditatum hoc prẹlio 1500.
qui, multi in lacu ſuffocati, non pauci
nguſtia locorum fugam impediente à
is oppreſſi & equorum pedibus obtri-
perierunt. Cæſi illic ſunt Tigurini ci-
es 52. qui duci Auſtrio à ſenatu auxilio
iiſſi fuerant, omnes diverſicolore ve-
itu ejuſdem generis uſi, mortui eodem
co reperti ſunt, virtuti eorum etiam
oſte teſtimonium perhibente. Eodem
ie quo ad Moregartum pugnatum eſt,
traſſebergius comes dejecto è monte
runico prẹſidio Vndervaldiorum cum
ribus millibus in eorum regionem pe-
etravit, ac prædas undiq; agere cœpit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

Alpenaci(is vicus eſt Vndervaldiorum
caſtra metatur, ut niſi ſponte deditio
facerent, poſtero die alteram parte
Vndervaldiorum, quæ ſylva à ſuperic
parte regionis dirimitur, invaderet. I
terea vero Vndervaldii ſuperiores ſe
colligunt in vicinis montibus, eos etia
qui ſub ſylva erant, ad quos hoſtis no
dum venerat, in auxilium evocant,
ſimul rem omnem ſuis qui apud Suiti
erant ſignificant. Venit is nuncius cu
jam depugnatum eſſet, poſtridie Bru
nam, alii eodem die veniſſe tradunt, ita
que mox Vndervaldii lacum petunt, &
tanto ſtudio domum feſtinant dum
omnes nautarum vice funguntur, u
duabus horis lacum alioqui ſpacioſum
trajecerint, comitati ſunt eos 100 è Sui
tiis, hi omnes Buchſum appellentes qu
ipſorum vicus eſt, ac inde Burgenſtadum
verſus profecti, ſe cum domeſticis co
piis quæ illic erant conjungunt, illic pri
mum hoſtes qui huc Lucerna navibus
advecti regionem populabantur, aggre
diuntur, & turpi fuga naves repetere
cogunt: deinde his profligatis, Alpena
cum contra Straſbergium proficiſcun-
tur: etſi autem non multum diei ſupe-
rerat, ſtatuunt tamen hoſtem aggredi,
quod is in diripiendis pagis diſperſus eſ-
ſet, & quod noctem ſibi qui loca noſſent
nihil

ihil nocituram, hoſtibus autem magno
npedimento fore ſtatuerent, neque eos
fellit opinio. Staſbergius enim vix pri-
num eorum impetum ſuſtinuit, terri-
us & quod ſui milites diſperſi eſſent, &
uod duo vexilla Vndervaldiorum cer-
eret, unde vir prudens colligebat exi-
um prælii ad Moregartum, itaque effu-
a fuga per montes domum ſe recepit,
recenti tamen hoſtium hoc loco cæſi
int, omniſque præda ab hoſtibus recu-
erata eſt. Suitii & Vrii domi rebus cō-
oſitis, Vndervaldiis auxilio veniebant,
: ineunte nocte Buchſum appulerunt,
uc ad eos venit victoriæ nuntius, ita-
ue actis Deo gratiis, & congratulati
ictoriam ſuis fœderatis, domum reverſi
int. Hæc victoria fundamenta firma-
it Helvetici fœderis, itaq; tum primum
es pagi fœdus quod antea ad decenniū
cerant, in perpetuum pepigerunt & id
ı literas retulerunt. Ab hoc fœdere
Ielvetii nomen acceperunt, ut dican-
ır Eydnoſſen, quaſi dicas jurisjurandi
articipes, aut eodem juramento devin-
os, exteri Suitzeros vocant à Suitio pa-
o, forte quod primum pro libertate
ı eorum agro pugnatum ſit: aut quia
iutiſſime cum Eremitanis contende-
ınt, & primi omnium ex pagis tribus
uſtriorum irruptioni expoſiti fuerunt,
&

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

& inter tres pagos maxima eorum fu
potentia, nomine eorum ut celebric
reliqui eorum pagi ſunt comprehenſi,
ab his deinde nomen ad omnes confœ
deratos dimanavit. Formulam fœder
ſubjicere hic placuit, ut omnibus app
reat, nihil iniquum & inſolens fœde
hoc contineri, quemadmodum quida
falſo nos accuſant.

Formula fœderis trium Pagorum.

IN nomine Dei Amen. Cum hum
ni ſenſus infirmi & fragiles ſint, fit
res quas diuturnas & perpetuas eſſe
portebat, brevi facile oblivioni tradat
tur: quare utile ac neceſſarium eſt, u
res illæ quæ pacis & tranquillitatis, ut
litatis hominum ac honoris cauſa in
ſtituuntur, in literas ſeu tabulas refe
rantur & publicentur. Nos igitur Vri
Suitii & Vndervaldii omnibus qui ha
literas legerint aut audierint, notum
facimus, quod prævidentes & præcaven
tes dura & difficiliora tempora, ut com
modius pace & quiete frui, & corpor
atque fortunas noſtras tueri & conſer
vare poſſemus, nobis invicem mutu
bona fide & jurejurando promiſimu
& juravimus, nos utrinque conſilio &
auxili

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

xilio alteri fore noſtris corporibus
fortunis, idque propriis ſumptibus,
mper contra univerſos & ſingulos qui
obis noſtriſve vim aliquam aut inju-
am fecerint, aut facere voluerint in
rporibus, aut fortunis. Quod ſi in-
rea noſtrum aliquis damnum in cor-
ore ſuo aut fortunis acceperit, huic
xilio pro viribus eſſe debemus, ut
illi vel amice vel jure reſtituatur &
ſarciatur. Præterea eodem jureju-
ndo in nos ſtatuimus, ne ulli trium
gorum aut cuiquam noſtrum liceat
bi dominum aliquem aſciſcere abſque
orum conſilio & voluntate. Singuli
tem noſtrum tam mares quam fœ-
inæ legitimis ſuis Dominis, & legiti-
æ poteſtati in omnibus æquis & ju-
s ſervitiis obeundis parere debent, ex-
ptis his dominis qui alicui pagorum
m intulerint, aut injuſte dominari
obis voluerint, talibus enim nulla ſer-
tia præſtanda ſunt, donec cum pagis
anſegerint. Convenit inter nos ne
lus pagorum, aut quiſquam confœde-
torum, jusjurandum vel obligatio-
em cuiquam exterorum præſtet abſ-
ue cæterorum pagorum & confœde-
torum conſilio. Nullus confœderato-
m colloquium cum quoquam extero-
m inſtituat, abſque reliquorum con-
fœde-

fœderatorum conſilio & permiſſione, donec pagi Domino carent. Quod ſi ullus è noſtris pagis aliquid horum quæ hic continentur, & literis mandata ſunt, violarit & tranſgreſſus fuerit, perfidus & periurus eſto, ejuſque corpus & bona pagis cedant. Præterea in eo etiam conſenſimus, ut nullum judicem habeamus aut recipiamus, qui pecuniam aliave re officium coëmerit, quique non fuerit è noſtra regione. Si diſſenſio ſeu bellum oriatur & exiſtat inter confœderatos, optimi ac prudentiſſimi quique conveniant, & bellum diſſenſionemve componant, & tollant, vel amice vel jure: quæcunque autem pars id reſpuerit, confœderati alteram partem juvent, ut amice vel jure controverſia componatur, ejus damno qui inobediens fuerit. Quod ſi inter duos pagos lis aut bellum oriatur, & alter horum neque amice neque jure agere voluerit, tertius pagus obedientem tueatur, & illi auxilio ſit, ut res amice vel jure decidatur. Si quis confœderatorum alterum occiderit, is vita luat, niſi probare poſſit & judices ſtatuant, ſe neceſſario ſui ipſius defendendi cauſa id feciſſe. Quod ſi fugerit, quicunque in noſtris regionibus eum domo receperit, hoſpitium præbuerit, defenderit, in exilium ejiciatur, neq; in patriam

redeat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

at,niſi communi ſententia confœ-
torum revocatus fuerit. Si quis cō-
eratorum furtim aut aperte & au-
er alteri incendio noceat, hic nun-
m in noſtras regiones recipiatur,qui-
que autem eum domo hoſpitiove
perit, & foverit, alteri damnum da-
reſarciat. Nemo pignus exigat niſi
pſo creditore aut ejus vade,idq; non
ijudicis conſenſu faciat. Vnuſquiſq;
udici obſequatur,& pareat:judicem
m ſuum in noſtra regione oſtendat
m quo ſe judicio ſiſtere velit. Qui
judicio non paruerit, ſi ejus inobe-
tia confœderatorum alicui damni
fuerit, id illi reſarcire cogatur. Vt
m præſcriptæ conditiones perpetuę
rmæ maneant, nos ſupra nominati
& confœderati Vrii, Suitii, & Vn-
aldii noſtra ſigilla his litteris appen-
is,quæ ſcriptæ ſunt Brunnæ anno à
Chriſto ſervatore noſtro 1315. po-
e S. Nicolai.

ctis hoſtibus, fœdere confirmato,
miſſis legatis de utroque Ludovi-
Imperatorem certiorem faciunt:
tio ſequentis anni comitia princi-
habet Norinbergæ, in quibus Au-
principes læſæ majeſtatis damnan-
ipſorum bona in pagis Helveticis
rio addicuntur, pagorum libertas

con-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

confirmatur. Extant hujus decreti tal
læ datæ in caſtris ad Merridam, 23. M
tii, Anno ſalutis 1316. anno autem I
perii Ludovici ſecundo. Idem Impe
tor circa annum 1323. Ioannem Arb
gium comitem tribus pagis præfect
conſtituit, huic nomine Ludovici Im
ratoris ſacramentum dederunt.

Præfectus autem pagis per literas ſ
pondit, ſe nolle libertatem & fœdera
gorum ullo modo tollere aut immin
re, neque paſſurum ut ab imperio
alienentur, & ſub Auſtriorum vel pu
nobilitatis imperium redigantur. Ne
nem harum regionum civem alibi ex
regionem in jus vocandum, judic
nullum conſtituendum niſi civem ej
dem pagi. Et ut libertas pagorum à pr
fectis non poſſet infringi, poteſtas
rum à Ludovico circumſcripta eſt,
ſancitum gravi pœna ne libertatem c
ceſſam pagis ulla ex parte imminuar
diploma quo hęc ſtatuuntur, Papiæ ſc
ptum eſt anno 1329. die Ioannis Baptiſ
Imperatores qui Ludovico ſucceſſeru
& hæc confirmarunt, & præterea pag
poteſtatem dederunt, ut ex ſuo nume
Imperii præfectos conſtituant, & pl
num jus habeant tam civilium qua
criminalium cauſarum.

Auſtrii autem tanta clade accept
nul

là pace facta, ſponte inducias age-
it, non quod vires eorum ita attritæ
nt, ſed quod gravi bello adverſus Lu-
icum Imperatorem deſtinerentur,
is minus vacare poſſent. Interea ta-
n ſæpe excurſionibus levibus utrinq;
bus damnum dabatur: cumq; VVe-
i & qui illis in locis agunt, quæ infe-
ris præfecturæ Glaronenſis nomen
ent Suitiis moleſti eſſent: illi inſtru-
exercitu fines eorum ingreſſi ipſos
em à ſe petere coëgerūt. Abbas vero
mitanus pagos & præſertim Suitios
ommunicari fecerat primum ab Epi-
po Conſtantienſi, deinde à Papa, eoſ-
Fridericus Auſtrius, qui ſe Impera-
em nominabat, proſcripſerat, ſed Lu-
icus Imperator eos à proſcriptione
mit, & ejus juſſu à Petro Archiepi-
po Moguntino Chriſtianæ commu-
ni reſtituti ſunt. Abbas quoque Ere-
anus literas dedit Suitenſibus, qui-
bullæ Pontificiæ renunciat, eaque
on uſurum adverſus ipſos pollice-
Interea autem dum utrinque in-
iæ ſunt, Auſtrii primum in ſocieta-
aſciſcunt comites harum regionum
tmannum ac Eberhardum Kybur-
comites & Dunii Dominos anno
, horum opera prohibebant, ne ab
rlaceſibus commeatus ſubveheretur

F Vnder-

Vndervaldiis. Anno deinde 1213 Ioa
nem Habeſpurgium utriuſque Rape
vilæ dominum, & hæredem Hombu
gii comitis in ſuam clientelam adigu
& fœdus præterea cum eo contra pag
ineunt, propterea quod regio ejus fin
ma Suitiis, & commeatũ intercipie
do, & bello gerendo longe opportuni
ma eſſet. Sequenti autem anno Rod
phus & Hartmannus fratres comi
VVerdenbergii, domini Sarunetum, i
dem Leopoldo Auſtrio ſe fœdere junx
runt, ſed horum frater germanus He
ricus nomine, Ludovici partes ſequut
eſt. Eodem tempore Bavarus Imper.
Romano Pontifice eſt excommunic
tus, privatuſque imperio, & propter
ſtudia hominum in varias partes ſci
ſunt dum hi ratam habent Pontifi
ſententiam, alii vero eandem nihili
cientes Ludovicum legitimum Imp. a
noſcunt: pagi vero in hac diſſenſio
ſtudioſe eorum amicitiam colebant, q
Bavari partes ſequebantur, id quod pl
ræque Helveticę civitates faciebant: na
etſi Tigurini & quidam alii initio A
ſtrium agnoſcerent, tamẽ cum is capt
imperio renunciaſſet, fratres autem n
hilominus bello perſequerentur Bav
rum ipſi Ludovici partibus ſe junx
runt, ut qui jam vere ſolus Imperato
eſſe

t. Anno igitur 1327 fœdus fecerunt ; pagi cum urbibus Imperii quæ Lu- vici partium erant,Moguntiaco,Vor- tia,Spira, Argentina, Baſilea, Fribur- , Conſtantia, Lindovia, Vberlinga: c fœderi ſe quoque junxerunt Tigu- n & Berna. Sed quinto anno ab hoc lere,Lucerna perpetuo fœdere tribus is juncta eſt : id qua ratione factum paucis exponam, ſi prius quædam de us urbis origine ac ſtatu ante fœdus vetiorum paulo altius repetiero.

LVCERNA.

Rbs Lucerna ſita eſt ad fluvium Ru- ſam,qua is effluit ex lacu amplo, & quem ad tres pagos navigatur , ad em altiſſimi montis, quem Fractum ntem, & Pilati montem vulgo no- ant. Locus urbi commodus eſt, d hac iter fit in Italiam per Alpes Le- tias,quem montem S.Gotthardi ho- nuncupant , hinc merces ad Alpes ehuntur, indeque in Italiam clitel- s jumentis,& viciſſim Italicæ merces acum & Ruſam fluvium in Rhe- n,ac porro in Oceanum deſcendunt. go urbis incerta eſt : utrinque ad flu- extitiſſe caſtella ſingula traditur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

(hodie ſunt civium ædes) quæ ab Ale-
mannis extructa creduntur. Etterlinu
enim Helveticarum rerum ſcriptor,qu
ad Auſtrios hæc refert,& prædonum re-
ceptacula fuiſſe exiſtimat, plurimum
vero aberrat,nam Rodolphi Habeſpurgi
tempore primum Auſtrii in his locis im
perare cœperunt, quando Auſtrius du
catus Habeſpurgiæ domui ceſſit: nequ
credendum eſt iter commodiſſimum
per Alpes ullum principem paſſurum
fuiſſe à prædonibus occupari. Vrbs no-
men accepiſſe videtur à lucerna, qua
forte illic in uſum navigantium noctu
ponebatur, atque huic rei credibile eſ
inſerviiſſe turrim illam vetuſtam, qua
ad ſuperiorem pontem hodie ab aqui
nomen habet, qualis & Tiguri cernitur
à fluctibus VVellenberga dicta: Pha
ros antiqui turres hujus generis appella-
runt. Antiquiſſimam eſſe hujus loci ap-
pellationem, teſtatur diploma VVichar-
di preſbyteri ſcriptum tempore Ludovi-
ci regis,in quo ſcribitur locum hunc Lu-
cernam ex antiquitate dictum eſſe. Tra-
dunt autem annales domeſtici Lucerna-
tes Carolo Magno adverſus Sarracenos
militaſſe, & ab eo cum privilegia quæ-
dam conſequutos,tum cornuum uſum,
quibus adhuc claſſicum tempore belli
canunt. Quicquid tamen illud ſit,maxi-
ma

a olim poteſtas, ut in multis aliis Ger-
anicæ urbibus, penes collegium Ca-
nicorum fuit, collegium vero illud
ndavit VVichardus presbyter frater
perti, qui fuit dux militum Ludovici
gis. Ludovicus is filius fuit Theodorici
gis, qui circa 700. annum à Chriſto
to, obiit: ab iſto etiam collegium Ca-
nicorum Tiguri fundatum eſt. Hoc
tur collegium pervenit in poteſtatem
bbatis Murbacenſis, ex donatione Pi-
ni regis: oppido quoque idem Abbas
nperavit ad tempora uſque Alberti Au-
rii Imp. hic cum in Helvetiis novum
incipatum condere inſtituiſſet (uti ſu-
a ſcripſimus) Lucernam quoq; à Mur-
acenſi abbate emit, datis illi quatuor
gis in Alſatia, & certa quadam argenti
mma, bis mille argēti marcas fuiſſe fe-
unt. Habuerat antehac urbs ſub abbatū
nperio immunitates multarum rerum
præclara privilegia, neq; merum impe-
um penes abbatem erat: cives ipſi op-
dum ampliarunt, mœnia condiderūt,
rbem ſuo arbitratu etiam tum tempo-
s munierunt. Auſtrius quoq; princeps
orum privilegia ſe inviolata cōſervatu-
um eſſe promittebat, clementiq; impe-
o uſurum ſe oſtendebat, uti nunquā in
ollicendo liberalitas illi deerat. Sed non
a multo poſt ſub Auſtriorum imperio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

gravibus oneribus preſſi, bellum quo
cum finitimis pagis maximo ſuo incom
modo gerere coacti ſunt: nam & pri
pagorum incurſionibus expoſiti eran
& domi maximo ſumptu præſidia a
bant: turris Seburga hodie nomina
teſtimonium præbet noſtræ narration
in qua excubias ad lacum adverſus cl
ſum irruptiones agebant: cumque ne
bellum apertum eſſet, neque pax fid
ab Auſtriis non defendebantur juſtis c
piis, & nihilominus commercia peribā
agri veſtabantur, cives ſæpe ab hoſte i
tercipiebantur. Accedebat huc quo
una cum Glaronenſibus bello adverſ
Ludovicum Imper. Otthonem duce
Colmariam ſecuti, promiſſis ſtipendi
fraudabantur: & cum in aliis bellis ſun
ptus feciſſent, & accepta ſyngrapha no
parum pecuniæ præfectis Auſtrioru
credidiſſent, non modo nihil recipi
bant, ſed ita tractabantur, ut omnis ſo
lutionis ſpes illis periret. Aſſiduis igitu
injuriis commoti cum ſæpe Auſtrios in
terpellaſſent, & ſuppliciter ab iis petii
ſent, uti pacem cum pagis facerent, fru
ſtra re tentata ipſi tandem pacem cum
tribus pagis fecerunt, integris tamen ju
ribus Auſtriæ domus. Offendit hæc pa
non modo Auſtrios, ſed multorum quo
que civium animos, qui nobilium clien

te

magna ab illis emolumenta percipie-
at, metuere enim utrique ne urbs ſe
agis fœdere conjungeret,& ita pror-
ab Auſtriis alienaretur: itaque inter
: conſpirant de opprimendis illis qui
pulo pacem ſuaſerant,& etiam ad fœ-
s faciendum eundem hortabantur,
; hujus rei fœdus clam inter ſe faciũt.
autem inter ipſos conveniſſe dicitur,
conſtituta hora noctis, qui in urbe eſ-
t,portas aperiant,Auſtriaci autem ad
tempus cum inſtructis equitibus illam
cupent,& conjunctis in unum viribus
be in poteſtatem redacta, pacem irri-
m faciant, præſidium oppido impo-
nt, ne quid deinceps rerum novarum
oliri poſſit. Verum cives de inſidiis
ratis admoniti, conſtituta nocte om-
s in armis fuere, portas præſidiis mu-
erunt, ſic factum eſt, ut qui Auſtriis
vebant, territi nuſquam ſe prodere
derent. Cum vero præfectus Roten-
rgi una cum multis nobilibus Ver-
geni pagi ad urbem acceſſiſſet, ipſum
idem qui ſe amicum diceret,in urbem
m aliquot nobilibus recepere, cæterũ
ajores copias portis excluſere: itaque
ſtridie cum videret dolos ſibi parum
roceſſiſſe, neque vi quicquam tentare
uderet,quod viribus inferior eſſet, unà
um ſuis Rotenburgũ rediit: ſecuti ſunt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

ipſum aliquot è civibus, qui Auſtriis a
dicti pœnam domi metuebant. Conj
ratio hæc acceleravit fœdus Helvetici
cum enim cernerent odia & inſidias n
bilitatis,& animadverterent in quant
periculo verſarentur, auxilium vicin
rum, quod divinitus quaſi oblatum e
videbatur, nequaquam rejiciendum eſ
exiſtimaverunt. Fœdus igitur inter e
ictum eſt menſe Novembri, die Sabbat
qui proxime antecedit D. Martino ſ
cratum diem, anno 1332. Mox autem
fœdere inito Auſtrii vicina Lucernatib
oppida, Tugium, Sempachum, Roter
burgum, Meyenbergum, præſidiis mu
niverunt: ab his & commeatu Lucerna
tes prohibebantur, & ſi qui paulo lon
gius ab oppido fuiſſent progreſſi, vel tru
cidabantur, vel captivi abducebantur
quare armata manu commeatum pet
re cogebantur. Cum igitur anno ſequen
ti Martii XVII die Lucernates inſtruct
exercitu Buchenaſſum (arx ea eſt ad la
cum Tugium, quæ hodie Hertenſtein
nominatur) peterent, Ramſvagius Au
ſtriorum præfectus Rotenburgi, in itine
re eos ex inſidiis invaſit, & civium circi
ter 80 occidit, cum autem cæteri qui pe
villas prędandi cauſa diſperſi eſſent, pro
pe Buchenaſſum in unum coiiſſent, acr
prælium commiſerunt, ac hoſtem
equi

-litibus 100 peditibus cæſis in fugam -njecerunt. At vero Auſtrius præfectus -n aperto Marte nihil proficere poſ- -t denuo ſe ad inſidias convertit. Erant -n Lucernæ complures, quibus bellum -ſtrium grave & moleſtum erat, qui -tea clientes Auſtriorū fuerant, & hoc -llo omnia ſua beneficia amiſerant, & -ctibus prædiorum ſuorum, quæ ma- -na parte in Auſtriorum ſolo erant, -ebant. Cum his igitur conſilia ſua cō- -t præfectus Ducis, & quoniam maxi- -s familiis nati & non exiguæ auctori- -is erant, hortatur ut civibus perſua- -nt ut fœderi trium pagorum renun- -nt, & denuo totos ſe Auſtrio dedant: -endit quanto majora incommoda à -ncipe vicino & potente hoſte metuē- -ſint, quā hactenus à pagis acceperint -m illorum hoſtes eſſent: & quoniam -te ingentes imbres cum urbi minori -m etiā ſuburbano agro multū damni -derāt, ea quoq; res in omen ab eo ver- -ur, divinitus ipſos ſic puniri, quod le- -imo ſuo principi rebelles ſint. Verum -m illi his rationibus populum movere -n poſſent, aliter rem aggredi ſtatuunt, inter ſe conjurant de opprimendis & -ucidandis illis qui auctores & propug- -tores erant Helvetici fœderis, ac hoc -rejurādo & ſcriptis tabulis ſibi mutuo

 fidem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

fidem dant. Quo autem ſe mutuo noſ-ſent, rubris manicis ſinguli conjuratorum utebantur, atque hæc ipſorum teſſera erat: unde poſt apud Lucernates in proverbium abiit, cavendum eſſe à ſocietate rubearum manicarum, atq; probri ingentis loco apud eos ducitur, ex ſocietate rubearum manicarum nominari. Conjuratorum numero aucto, dies Petri & Pauli Apoſtolorum, quæ eſt penultima Iunii menſis, cædi deſtinatur, locus in quo conveniant conſtituitur, ſub fornice majori qui vicinus eſt publicę domui collegii ſartorum: eo enim loco vigiles nocturni tum temporis nondum obambulare ſolebant: paratus etiā eſt à ducis prę fecto exercitus, quem conjurati patefactis portis in urbē recipiant. Verum ſanguinaria hæc conſilia, ea nocte qua patranda cædes erat, divina providentia patefecit, cum enim conſtituto loco armati convenirent, adoleſcēs quidam forte illac iter faciens rem animadvertit, & conſilia eorum audivit, mox obſcurę noctis beneficio ſe ſubducens ad lanionum domum venit ubi cum ex Lucernarum ſplendore & hominum ſtrepitu quoſdam ludere & perpotare animadvertiſſet, rem omnem illis indicat: ab his ad ſummum magiſtratum omnia relata, & interea ſummo ſilentio cives

ad

arma convocati ſunt, portæ præſidiis
unitæ,& conjurati antequam externũ
xilium admittere poſſent oppreſſi &
pti ſunt. Ac ne quid Ducis præfectus in
nto motu aperta vi conari adverſus
bem auderet,eadem nocte per celeres
bellarios præſidium à tribus pagis po-
ularunt, ab his poſtera die 300 milites
bi pręſidio venere:quo recepto muni-
& firmata urbe,de conjuratorũ pœna
cœptum eſt,literę conjurationis ipſo-
m in medium prolatæ,conſcii qui no-
; beneficio evaſerant à primo tumul-
capti &in vincula conjecti Quoniam
ro non exiguus numerus erat conju-
orum,& ex his non pauci magnis fa-
liis orti, qui multos in urbe affines &
gnatos haberent,tribus pagis pro illis
ercedentibus,vitæ eorum parſum eſt,
cunia mulctati ſunt, & ſe ſanctiſſimo
ramento obſtrinxerũt, nihil deinceps
quam contraRempublicam & fœdus
lveticum tentaturos eſſe. Ab eo tem-
re apudLucernates lege cautum eſt,ne
i cives clandeſtinos cœtus & ſocieta-
faciant, & ſe mutuo juramento ullo
vinciant, præter illud quod ſingulis
nis bis à magiſtratu exigitur. Erant
m temporis Auſtrii reconciliati im-
ratori Ludovico,quare illi apud hunc
gos tres & ſimul Lucernates graviter
accu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

accuſant, illi viciſſim ſe purgare, & oſten-
dere quod graves ob cauſas & jure fœdus
fecerint, itaq; à Cæſare Tigurinis, Berna-
tibus, & Baſilienſibus, qui tum Auſtriorũ
fœderati & pagorum quoq; amici erant
(nam triennio ante Tigurini in eorum
gratiam militem trans Alpes contra Le-
pontios miſerant) commiſſum eſt ut pa-
cem inter eos componant: itaque tand
anno 1334 per horum legatos inducia
triginta menſium factæ ſunt, his legibus
Lucernates tempore pacis duces de cre
dita pecunia & ſtipendiis nondum ſolu
tis ne appellanto: moneta ducum Zofin
gæ cauſa in urbe ſua utuntor: ducibu
debita officia & obedientiam præſtanto
fœdus cum pagis tempore pacis durato
pagi non impediant quo minus duces a-
pud ipſos ſuis prędiis & reditibus fruan
tur: commiſſarii ab Imperatore conſti
tuuntor, qui controverſias Ducum cum
pagis cognoſcant. Prorogatę poſtea ſun
hæ induciæ & quamvis infida pax eſſe
& quæ aliquoties violata ſit, non tame
bellum aliquod Auſtrii publice adverſu
confœderatos geſſere, niſi poſtquam T
gurum anno 1351 ſeſe confœderatis jun
xit, & proximo anno Glarona atque Tu
gium, & altero poſt hos anno Berna: c
quorum pagorum ſtatu atque fœde
deinceps ſcribam.

TIGV

TIGVRVM.

TIGVRVM abſque omni contro-
verſia una eſt è vetuſtiſſimis urbibus
vetiæ, domeſtici annales tradunt ſe-
im annis poſt Trevirorũ urbem con-
am eſſe. Treviros autem Trebetam
ii filium Abrahami patriarchæ tem-
ibus condidiſſe, Marianus Scotus in
ronicis memoriæ prodidit. Tiguri-
rum quoque mentio celebris eſt in
manis hiſtoriis, quia & cum Cimbris
verſus Romanos militarunt, & Caſ-
m conſulem profligarunt, & poſtea à
o Cæſare bello Gallico victi & cæſi
t: & ab eo tempore uſque ad Ale-
nnorum irruptionem ſub Romano
perio Tigurum fuit, poſt in Franco-
n regum poteſtatem, & inde ad im-
ium illud Germanorum, quod Roma-
nomen & umbram habet, pervenit.
nt à regibus Francicis duo collegia, vi-
rum unum, alterum fœminarum, Ti-
ri inſtituta; penes hæc olim maxima
parte imperium urbis fuit. Cæterum
arce quæ ad Limagum edito loco ſita
m fuit, Francicorum regum præfecti
bitarunt, qui collegiorum & urbis ad-
ocati erant: poſt ſub Germanis Impera-
ribus itidem præfecti dati ſunt urbi

&

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

& collegiis non tamen qui in arce habitarent, nam hoc munus plerunq; principes viri habebant. Cæterum illis temporibus urbs nihilominus ſuum conſilium habebat virorum triginta ſex , è quibus duodecim quadrimeſtri tempore imperabant: fuit hæc forma Reipublicæ circa annum 1100 & duravit uſque ad annum 1336 quo tempore, uti mox dicemus, mutata eſt. Cæterum illis temporibus paulatim urbis libertas crevit, atque collegiorum jugnm excutere cœpit: in his enim pontificum & Imperatorum diſſenſionibus Tigurini Imperatorum partes ſequuti ſunt, & Friderico Ænobarbo , Friderico II, Lodovico Bavaro adhæſerunt, itaq; ab his privilegiis & immunitatibus aucti ſunt, præſertim à Friderico II;etenim hic mortuo Berchtoldo ultimo Zeringenſi duce , collegiorum & urbis Tigurinæ advocato , cives in Imperii tutelam recepit,circa annum 1218,ac poſtea multa privilegia collegiorum,& præterea jus eligendi ſenatum, quod antea penes collegia fuerat , in cives tranſtulit , ac ſtatuit ne unquam liceat urbem ab Imperio abalienare. Friderici etiam ætate cives urbem foſſa valloque munierunt , communi civium opera. Cum autem à ſacerdotibus, qui cives eſſent,exigerent , ut ipſi quoq; ex-
penſas

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

ſas in hoc opus rata ſui parte confer-
t, & præterea eos ſuſpectæ pudicitiæ
lieres è domibus ſuis exigere jube-
t, ea re illi adeo offenſi ſunt, ut à civi-
ſeceſſionem fecerint: ſed hæc lis ab
copo Conſtantienſi ſopita eſt. Ac ali-
t annis poſt hanc controverſiam ci-
Tigurini, quod Friderico Imp. con-
ter adhærerent, à Papa Romano ex-
municati ſunt. His temporibus per-
ione Friderici vetus arx (quo loco
c amœniſſimus campis tiliis aliiſque
ribus conſitus cernitur) diruta eſt
um opera, ne forte aliqui occupata
civium libertati inſidiarentur. Multi
vicinorum nobilium urbem, ut po-
cris abſtentam & omnium injuriæ
oſitam, infeſtabant: itaque cum an-
frequens mercimonium ſerici panni
rbe fuiſſet, multi etiam qui ſericum
rent, hoc tempore, quod cuncta in-
eſſent, omne illud mercimonium
ocomum ad Larium lacum tranſla-
eſt. Illis temporibus anno 1351 pri-
n fœdus Tigurini fecerunt cum Vriis
itiis, cujus formula ſupra à nobis
ripta extat. Cæterum aliquot annis
obitum Friderici, Conradinus hujus
os Tigurinos ducum Sueviæ Impe-
ubjicere tentavit: credo titulo advo-
e quam olim Alemanniæ duces diu

in

in ſua poteſtate habuere: cum vero illi libertatem ſuam conſtanter defenderent, ejus opera factum eſt, ut urbs à Conrado Imperatore proſcriberetur: ab hac proſcriptione exemit eam Richardus Anglus Romanorum rex, qui imperialibus literis privilegia eorum confirmavit, in quibus inter cætera hæc leguntur. Sane fideli relatione pervenit ad ſerenitatis noſtræ auditum, quod Conradinus olim Conradi regis filius, qui ſe ducem Sueviæ nominat, ea non contentus injuria quod in vanum ſibi gloriam alienam uſurpat, inſuper etiam in cives noſtros Thuricenſes, in noſtro & imperii noſtri gremio ſpeciali collocatos, nec ad ducatum eundem, ſed ad imperium prout ſtabilivit antiquitas, & modernitas approbavit, immediate ſpectantes, tanquam ſubeſſent memorato ducatui proſcriptionis de facto, cum nullo penitus jure poſſet, ſententiam promulgavit, &c. Data Haganoæ 20 die Novembri anno 1262, regni noſtri 6. Amplum teſtimonium libertati Tigurinorum his literis perhibetur, quod tamen illo tempore non magnum pondus forte habuit, nam eorum qui Fridericum II in imperio ſecuti ſunt uſque ad Rodolph. Habeſp. exigua fuit authoritas, itaque quidam nullum horum in

Cæſa-

arum numero habent, ſed omne il-
tempus interregno tribuunt, in quo
n tam jure quam viribus decernebã-
pleræque controverſiæ, & plerum-
infirmiores à potentioribus injuſta
opprimebantur: præſertim potentio-
vicini civitatum libertati inſidiaban-
: itinera quoque paſſim prædonibus
ſta erant, deniq; anarchia ſummam
ntiã improbis & audacibus homini-
quidvis audendi & faciendi dabat.
es igitur Tigurini, ut ſuæ libertati &
eti conſulerent, Regenſpurgi Domi-
n oblato honeſto ſtipendio, & ſplen-
a legatione miſſa, ſibi advocatum &
li ducem fore poſtulant uſque ad ele-
onem novi Imperatoris, erat hic Re-
nſpurgius urbi vicinus, atque viribus
buſque tum temporis multum pol-
at: is igitur honorem oblatum ma-
o Tigurinorum contemptu reſpuit,
pondens, ſi cives Tigurini omnibus
s imperiis parere, & urbem ſibi
noxiam facere velint, paratum ſe
e ut eos in clientelam recipiat, & illis
menter imperet, quod ſi nolint nunc
facere, brevi tamen cogendos, ut
am inviti ſibi pareant: ut enim piſ-
; naſſa, ſic urbem ſuis arcibus circun-
tam & irretitam eſſe. Neque prorſus
anis erat Regenſpurgii jactatio, ha-

bebat enim prope urbem arces muni
ſimas, Vurpiam ad lacum Tigurin
tribus forte paſſuum millibus ab ur
& eodem fere ſpatio ſub urbe ad Lin
gum, oppidum Glanzeburgum cu
arce: præterea propius urbem in ed
monte ad Occaſum Vtlibergam & B
deriam arces, loci natura (uti tum
dicabatur) pene inexpugnabiles: ad h
ſedes illius, Regenſpurgum oppidum,
arx, ab urbe non ultra 8 aut 10 paſſuu
millia diſtabant. Deinde erant ejus co
fœderati comites plures, Kyburgius
Burgdorfii habitabat, Raperſvilanu
Toggius, Nidovius, Arbergius, & Ba
nes Eſchenbachii, Ringgenbergii, Kil
bergii, Balmii, Homburgii, VVartii, &
aliique quam plures. Tigurini igitur c
tumelioſam repulſam paſſi recta ſe
Rodolp. Habeſp. conferunt, cui tum g
ves inimicitiæ cum Regenſpurgio int
cedebant, cum hoc fœdus ineunt, & c
junctis viribus arces Vtznabergiam
Vurtpiam, Vtlibergiam, Balderiam,
Glanzenburgum oppidum intra bie
nium expugnarunt & diruerunt; &
bello fatigarunt Regenſpergium, ut ta
dem pace facta in urbem Tigurinam c
mearit, accepto ab illis exiguo ann
ſtipendio. Facta ſunt hæc anno 1266
proxime ſequentibus.

An

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

Anno autem 1273. Rodolphus Ha-
purgius, à ſeptem viris penes quos
peratoris deligendi poteſtas eſt, Ro-
norum rex concordibus ſuffragiis
atus eſt: hic imperio potitus, Tiguri-
rum fideli & forti opera in multis
lis uſus eſt, & bello Bohemico ducen-
cives Tigurinos inter anteſignanos
mæ aciei collocavit, ac hortatus eſt
teros, ut horum virtutem, ante ſibi
time perſpectam & cognitam, imiten-
:horum maxima pars eo prælio cæſa
, reliquorum inſignia honoris ergo in
nciſcanorum templo depicta fuere.
navit Rodolphus rex pro veteribus
recentibus officiis Tigurinos multis
ivilegiis, & honoris ergo ſignum eo-
m diademate purpureo ornavit. Mul-
è vulgo exiſtimant, quia prælio ad Vi-
durum facto ſignum Tigurinorum in
ſtium poteſtatem pervenit, ignomi-
ç cauſa faſciam ſigno additam, ſed ho-
ım opinioni multa refragantur: pri-
ıum enim illæ ignominioſæ notæ non
ırpureæ ſed nigræ ſunt, deinde bello
urgundico quando Renatus Lotharin-
iæ dux Helvetiorum ſignis omnes no-
ıs ademit, Tigurini non paſſi ſunt hanc
aſciam à ſuo ſigno auferri: ac anno 1512
um Iulius P.P. Helvetios novis ſignis
lonaret, noluit Senatus Tigurinus quic-

quam in ſuo quoad hanc faſciam mut
quod utique nunquam feciſſent, ſi
nominioſa nota fuiſſet. Adhæc Vi
duranus, qui illo tempore vixit quo
gurini ex inſidiis ad Vitodurum pro
gati ſunt, de Rodolpho rege ſcribit: Th
ricenſe vexillum coronavit cum mag
gratiarum actione. Idem Vitodurar
refert Iacobum Mulnerum civem Tig
rinum, bello Regenſpurgico cum R
dolphus Habeſpurgius equo dejectus
ſet, eum corpore ſuo protexiſſe, & pr
prio equo impoſitum incolumem ſ
reſtituiſſe, ob quod beneficium poſ
Regem virum hunc & honoribus
naſſe, & ſingulari amore perſequutu
eſſe, imo ſummam inter cives Thu
cenſes & comitem fuiſſe amicitiam.
quare Carion & qui eum ſequuti ſu
injuriam Tigurinæ civitati faciun
quum eam ſeditionis & perduellio
contra Rodolphum regem accuſant, q
bello ab eo victa ſit, & ad officium
vocata. Poſt mortem Rodolphi Tig
rum Adolphi partes defendit, eaſde
ſequebantur Abbas S. Galli Epiſcop
Conſtantienſis: ut igitur Tigurini ſe
jungerent, Vitodurum quod VVerde
bergius Alberti Auſtrii nomine cu
magno militum præſidio tuebatur,
pugnarunt duce Toggio comite, cæ
ru

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

n primum victores, poſtero die dolo
Verdenbergii qui Conſtantien. Epiſ-
oi ſigna præferebat, victi & cæſi ſunt.
ſcepere etiam aliam expeditionem A-
phi nomine adverſus Groningenſes,
pulus hi ſunt pagi Tigurini. Albertus
o Rodolphi F. dux Auſtriæ his rebus
enſus, perſuaſus à ſuis maximam par-
n civium Tigurinorum ad Vitodu-
m periiſſe, urbem quam putabat va-
am defenſoribus obſedit: cæterum ci-
s armatos homines in edito loco, ubi
ondam arx fuerat, luſtrare, in quem
ſpectus erat ex caſtris Auſtriis, & quo
leretur major exercitus, omnes mu-
res firmæ ætatis, & pueros adul-
ores armis induerunt, quæ res in-
ntis exercitus ſpeciem præbuit, miſſis
inde legatis ad Albertum, comme-
orabant patrem ipſius Rodolphum
nper urbem hanc amaſſe & foviſſe,
ves quoque omnibus bellis militaſſe
i, eorumque forti & fideli opera ipſum
um eſſe, rogare igitur ſe patris quoque
ſtigiis inſiſteret, & Tigurinorum po-
us in amicitia colenda ſtudium & in-
aſtriam experiri velit, quam hoſtium
orum querelis fidem habere, præſer-
m cum parati ſint ipſis ſatisfacere.
ex legatis benigne reſpondit, & eos
itodurum ſequi ſe juſſit, quo

loco pax inter ipſum & Tigurinos fir
mata eſt, hac conditione, ut cives Ti
gurini Albertum Auſtrium legitimum
Imper. agnoſcant & colant. Fuit hæc
pax etiam poſt obitum regis ſervata, &
bello quod contra nobiles paternæ cæ-
dis conſcios Auſtrii geſſerunt, Tigurin
conſtanter eorum amicitiam coluere
bello item contra tres pagos illis milita-
runt,& ad Moregartum (ut ſupra dixi-
mus) 50 ex Tigurinis cæſi ſunt: Præterea
in illa diſtractione imperii, quando va-
riantibus ſuffragiis delecti ſunt Ludovi-
cus Boiorum princeps, & Fridericus e
domo Auſtriaca Alberti filius, Friderico
Tigurini diu adhæſerunt. Anno deinde
1330 pax facta eſt inter Boium & Au
ſtrium, in qua Auſtrius Imperio ceſſit
ac viciſſim Boius magnam pecunię ſum-
mam illi perſolvit, quam cum bello ex-
hauſtus in præſenti argento non habe-
ret, quatuor oppida Auſtrio oppignera-
vit, Tigurum, Scaphuſium, Rinfeldiam
& Neoburgum ad Rhenum: verum Ti-
gurini miſſis legatis ad Imper. Ludovi-
cum, oſtenderunt ſe ita imperio inſito
ut alienari non poſſint, eiuſq; rei diplo-
mata proferebant, quibus inſpectis Im-
perator etſi alienior ab iis erat quod Fri-
derici partes ſequuti eſſent, tamen eo
liberos reliquit, & eorum loco Briſacum

Auſtrii

ſtriis pignori dedit. Duxerant tum
um interceſſores trium pagorum le-
os, quos Ludovicus ob fidem erga ſe
rimum amabat, hi oſtendebant, ur-
n hanc pagis amicam & vicinam, ſæ-
etiam illis magno uſui fuiſſe: pollice-
ntur quoque Tigurini ſe deinceps Bo-
n, qui jam unus & ſolus legitimus
perator erat, non minori fide & con-
ntia obſervaturos eſſe quam antehac
ſtrium. Offendit hoc factũ Auſtrios;
ſi enim Fridericus imperio renuncia-
t, tamen fratres ejus Leopoldus, Al-
rtus, & Ottho actiones has noluere
tas habere, & bello Boium perſequuti
nt: Pontifex quoque eundem anathe-
athe cum omnibus ſuis feriit. Quare
oc modo Tigurinorum urbs rurſum ab
uſtriorum amicitia diſceſſit, & à Papa
xcommunicata, decem & octo annis
ommunione Eccleſiaſtica ac uſitatis
omanæ Eccleſiæ ceremoniis caruit: ſa-
erdotes partim ſponte urbe exceſſe-
unt, partim à civibus quibus ſacra ad-
niniſtrare nolebant ejecti & domo pulſi
unt, ſoli Franciſcani una porta egreſſi
ltera in urbem rediere. Vrbi excommu-
nicatæ & præterea alienatæ ab Auſtriis,
nobiles plerique Auſtriorum clientes
infeſti erant. Anno igitur 1333 cum Ar-
gentinenſibus, Baſilienſibus, & Bernati-
G 4 bus,

bus, Schuvanovium arcem Geroltzegkiorum ad Rhenum ſitam, prædatorum receptaculum oppugnarunt & diruerunt. Sequenti deinde anno Fryenſteinium arcem ad Toſam fluvium, & huic vicinam Tuſſium ſuperius, item Schonenvertum ad Limagum forte ſex ab urbe paſſuũ milibus præterea Schlattam prope Elgovium, Tigurini everterunt, quod eorum locorum nobiles urbi infeſti eſſent.

Anno deinde ſequenti forma Reipub. Tigurinę mutata eſt, quæ res multorum motuum cauſa, & præcipua occaſio fuit ſe Helveticis pagis fœdere jungendi. Viri, ut diximus, triginta ſex Rempublicam adminiſtrabant, ſic tamen ut duodecim tantum quadrimeſtri tempore imperarent, inter hos & plebem diſſentione orta, plebs ab illis rationem adminiſtratæ Reipublicæ repetere cœpit, præcipue à medii ordinis ſeu ſecundis duodecemviris, ac aliquos ex his peculatus accuſare, qui urbis theſauros brevi tempore diſſiparint, & præterea urbem gravi ære alieno obſtrinxerint: ex his igitur octo ſibi male conſcii urbe exceſſerunt, cęteri ſponte magiſtratu abierunt. Duodecemvirorum poteſtate ſublata, ea magiſtratuum ratio popularis, qua tributim deliguntur, inſtituta fuit. Hanc formam

am Reipublicæ Ludovicus Imperator
blicis tabulis confirmavit, quas etiam
teri ejus in imperio ſucceſſores ap-
obarunt. Cæterum cum hi qui urbe
ceſſerāt ſe populi judicio ſubjeciſſent,
cunia multati, & in triennium qui mi-
mum ab urbe relegati ſunt, fide prius
ta ſe nullam contra cives conſpiratio-
m facturos: ignominia quoque pœnæ
dita, ne ipſi liberique eorum in ſena-
m legantur. Hac ſeveritate judicii ter-
i veteres Senatores, cauſæ ſuæ timere
eperunt, & novem ex eis urbe exceſ-
unt quibus exilium ratum fuit, bona
ıblicata ſunt ex reliquis, novem alii
cunia multati, & ad biennium rele-
ti ſunt, eaque ignominia notati, ne vel
ſi vel liberi eorum in ſenatum legan-
ır: cæteri innocentiam ſuam populo
obarunt, & in novum ſenatum electi
nt. Exules autem Raperſvilam ſe re-
pere, id oppidum 20 fere millibus paſ-
ıum ſupra Tigurum ad lacum ſitum,
arebat tum temporis Ioanni è comi-
ım Habeſpurgenſium familia. Hic an-
triennium civitatis jus à Tigurinis pe-
ulaverat, ſed quamvis civis eorum eſ-
t, nihilominus Auſtriis non tantū cog-
atione ſed etiam fœdere junctus erat;
leoq; exules prompte hoſpitio excepit,
c certis præterea conditionibus fœdere

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

cum illis facto. arcem oppidi eorum po-
teſtati commiſit. Itaque exules loco ido-
neo & munito potiti, cives Tigurinos
injuriarum accuſare, conſulem novum-
que ſenatum conviciis proſcindere, urbi
quoque inſidias ſtruere cœperunt, & ad
eam rem uti amicorum opera quos in
urbe habebant: ſenatus autem re cogni-
ta, de nonnullis horum qui domi erant
ſupplicium ſumpſit: alii urbe clam effu-
gêre, & ſe exulibus conjunxêre. Quo-
niam vero exules pacto non ſtabant,
omnes perpetuo exilio à ſenatu damna-
ti ſunt, etiam hi qui definito tantum an-
norum numero relegati fuerant. Cum
autem civibus nihil tuti extra mœnia
eſſet, & comes ſæpe admonitus officii,
ne ipſe qui civis eſſet, exules tueri, & ho-
ſpitio atque auxilio juvare pergeret, ci-
vium querelas ſperneret, Tigurini aſſi-
duis injuriis commoti copias ſuas ex ur-
be educunt, & Raperſvilam oppidum ex-
ulum ſedem oppugnant atque obſident,
ſed illis fortiter propugnantibus, cum
præterea annona abundarent, obſidio-
nem ſolvere coguntur, idque eo liben-
tius fecere, quod Habeſpurgius exulum
patronus domo aberat. Quare ſoluta
obſidione adverſus hunc copias ducunt
Grinovium, ea arx eſt ad caput Tigurini
lacus, Tigurinorum copias ducebat Die-
thel-

ıelmus Toggius comes,cui deGrinovio
: erat cum Habeſpurgio : Comes vero
abeſpurgius qui inſtructo exercitu
ontem Buchbergum inſederat, Tigu-
nos navibus illuc appellentes adoritur,
priuſquã aciem inſtruere poſſent, in-
rdinatos adhuc,cum quiſq; prout fors
liſſet in terram deſcenderet,fundit, &
naves denuo compellit, ſed clades ea
on magna fuit niſi quod Toggius co-
ıes captus fuit. Itaque poſtea ubi naves
rmato milite plenæ medio lacu conve-
ere,incitati ad iram , & ignominiam
cceptam abolere cupientes,ducibus ex-
ortantibus naves rurſus terrę appellũt,
c deintegro prælio decernunt , qua pu-
na Tigurini victores fuerunt , cæſus eſt
omes Habeſpurgius & cum eo plures
x nobilitate clari viri , ſigna hoſtium
ex, & præda ſatis ampla in naves relata
ſt. Rapperſvilæ autem Toggius comes
(quem ſtatim à prima pugna terreſtri
itinere illic abduxerant) à civibus in ul-
tionem Habeſpurgii fruſtulatim conci-
ſus eſt.Facta ſunt hæc anno 1337,eodem-
que anno à Ludovico Imperatore & Al-
berto Auſtrio II hujus nominis, cogno-
mento Claudo, inter Ioannem Habeſ-
purgium cæſi filium,exuleſq; Tigurinos,
item conſulem & cives Tigurinos pax
his legibus facta eſt: Exules ſolvant civi-
bus

bus mulctæ loco ſexcentas argenti marcas, per quinquennium exulent, atque hoc tempore nunquam quatuor millibus paſsuum propius urbe abſint, quinquennio finito in civitatem recipiantur, & illis ſua bona ſalva permaneant. Viſum eſt Imperatori novam Reipub. formam hoc temporis ſpatio confirmari poſſe, cui periculum erat veteribus magiſtratibus receptis , ne eorum artibus novis motibus excitatis , vetus forma Reipub.quam haud dubie multi eorum amici & clientes probabant , revocaretur. Pax hæc non fuit diuturna, exules enim cum multi è nobilitate ſe illis conjungerent, pactis non ſtabant, ſed civibus moleſti multa quotidie adverſus illos moliebantur,itaq;Imperatore ita cõcedente,exulum ædes,& quæcunq; præterea ex bonis eorum in urbe erant , publicata ſunt.Proximo tamen anno opera Agnetis reginæVngarorum,(quæ filia fuerat Alberti primi,& poſt patris obitũ in Helvetia frequens degebat) & Friderici Auſtrii,atq; quarundam civitatum, pax deintegro inter exules & cives Tigurinos compoſita eſt,quæ tamen priore nihilo firmior aut diuturnior fuit: quãvis enim exules pollicerentur ſe velle civium judicio ſtare,& quam illi mulctã irrogarint luere , nihil tamen horum
præſta-

...ręſtabant. Fovebant ipſos & contra Ti-
...urinos incitabant multi ex Habeſpur-
...ia familia, filius & cognati comitis Ioã-
...is, quem Tigurini in prælio ad Grino-
...ium occiderant: multi præterea alii ex
...obilitate infenſi libertati Tigurinorum
...c Rempub. democraticam, & nimium,
...t ipſis videbatur, popularem, odio ha-
...entes. Igitur Tigurini Landenbergiæ
...obiliſſimæ familiæ arcem juxta Toſam
...uvium, & alteram Schovvenbergiorũ
...n excelſo monte ſupra Elgovium ſitam,
...ombuſſerunt, propterea quod ex his lo-
...is multum damni acciperent. Et ut vi-
...es ſuas confirmarent, cum Conſtantia
...c S. Gallo civitatibus fœdus fecerunt:
...ræterea cum inter ipſos & Scaphu-
...ianos controverſiæ nonnullæ ortæ
...ſſent, quæ ad bellum ſpectare vide-
...antur, eas quibuſdam civitatibus per
...egatos intercedentibus, libenter com-
...oſuere, & paulo poſt eoſdem in idem
...œdus cum Conſtantia & S. Gallo
...dſcripſere. Eodem tempore fœdus
...ancitum eſt cum Epiſcopo & civita-
...e Baſilienſi, præterea complures ſo-
...ietates ſeu domus Ioannitarum ſive
...hodiorum equitum civitate dona-
...unt, idque eo libentius, ut homines no-
...iles & militares, quo genere homi-
...um Ioannitarum familia ſemper
abun-

abundavit, ſibi conjungerent. Itaque vi-
cinis & potentioribus urbibus & popu-
lis partim fœdere antiquo conjunctis
partim novis his fœderibus urbi ſociatis
aliquanto quietiores fuerunt res Tigu-
rinorum, & videbantur exules omnem
ſpem vi potiundæ urbis abjeciſſe: cum
illi interim quam occultiſſime conſpira-
tione facta urbem proditione occupare
conati ſunt. Inierat autem cum illis fœ-
dus Ioannes Habeſpurgius comes, eju
filius, quem ad Grinovium à Tigurini
cæſum ſupra oſtendimus: hac conditio-
ne, ut ipſe quidem exules in patriam &
in integrum reſtituat, & illi deinde co-
mitis poſſeſſiones creditoribus obligata
ſuo ſumptu liberent. Conjunxerunt ſ
his Toggenburgius comes, Peregrinu
Landenbergius, cui ſuperioribus anni
graves inimicitiæ cum Tigurinis inter-
ceſſerant, ſed quæ jam pace inter eos fa-
cta ſopitæ videbantur, Matzingius baro
& nobiles quamplurimi, partim exulum
amici, partim etiam in comitis Habe-
purgii gratiam, beneficiarii & clientes
ejus. Habebāt etiam exules in urbe ami-
cos veteres, quorum aliqui conſilii eor
participes erant, cæteri non defutur
partibus credebantur, ſi primus cona-
tus ſucceſſiſſet. Spes etiam erat multo
acceſſuros ipſorum partibus, ſi vetere
mag

agiſtratus cernerent , cum homines eratos qui ſalva Repub. ipſi incolu- s eſſe poſſent,tum eos qui in hac mu- ione Reipublicæ non conſequuti erãt honores vel præmia quæ expecta- nt, & alios ſibi prælatos eſſe indigne ebant,& præterea qui faſtidio veterũ novas appetunt , quales ſemper in nnibus Rebuſpub. inveniuntur.Con- um eorum erat Rodolphũ Brunium nſulem & novos magiſtratus,& om- ; qui ipſis adverſati fuiſſent,noctu per nnes vias immiſſis armatis hominibus mi ſuæ trucidare , & urbe occupata s imperium ſibi vendicare , erepta li- rtate civibus. Itaque ſexto Kalendas rtii anno Domini cIↄ ccc L Ti- rum venit Habeſpurgius comes, Pe- grinus Landenbergius, & multi nobi- m , & una cum his exulum nonnulli: t autem fama in vulgus edita, venire s ut pro exulibus apud Senatum in- cederent. Iiſdem diebus complures nati clam in urbem venerãt, qui apud jus conſpirationis ſocios deliteſcebãt, comites & nobiles ſecum adduxerant, n contemnendam manum famulorũ matam & ad omne imperium domi- rum paratam.Erat item militum ma- us numerus delectus, quorũ alii equi- ac pedites noctu ad urbẽ accederent,

ut

ut ſigno dato reciperentur, alii navib
qua urbs lacu alluitur & ſecatur irru
tionem facerent, & tumultu exorto c
verent, ne quod ſubſidium eo loco u
ferre poſſent ruſticani homines, qui u
ſidi utrinque ad lacum habitant. Cu
autem omnia inſtructa parataq; eſſe
ipſa nocte quæ cædi deſtinata erat, di
na providentia magis quam hominu
conſilio & induſtria, conjuratio om
detecta eſt: volebat ſcilicet Deus urbe
incolumem ſervare, quæ poſteris te
poribus Helveticam libertatem prince
tueretur, & ſuæ Eccleſiæ hoſpitium p
beret. Deliberabant in civis cujuſda
domo de ſumma rerum conjuratoru
principes, & intenti horam noctis ex
ctabant qua ſignum dandum erat, h
rum conſilia exaudiit ſervulus quida
qui illuc totius rei ignarus diverterat,
illis deliberantibus præ laſſitudine
ſcamno reclinatus, ſomnum ſimulab
Hic quam primum ſubducere ſeſe p
tuit, recta ad conſulem Brunium perg
quid cognoverit, & quantum ipſi pe
culum & ſenatui boniſque omnibus i
mineat commemorat, ſimul etiam h
ſtium teſſeram qua ſe per tenebras agn
ſcebant, conſuli indicat. Brunius con
ſtim armatus curiam petit, jam paſſi
per plateas hoſtes vagabantur, veru
cu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

m illis teſſeram oſtenderet, evaſit, & curiam pervenit: ſervus conſulis qui mini habitum ſumpſerat, cui in tan- feſtinatione & trepidatione conſul ſeram dare oblitus fuerat, non tam ſeræ ignoratione, quam quod conſul e putaretur, ante curiam cæſus eſt. nſul publico famulo in templum ſſo, eum ære campano more gentis ſtium adventum indicare jubet: hic rta turris ab hoſtibus obſeſſa, per ig- tum oſtiolum è ſacra æde in turrim pſit: & ſignum adventus hoſtium ci- us dedit: ipſe etiam Conſul è ſumma ia cives magno clamore ad arma vo- , & urbem plenam eſſe hoſtibus te- ur. Cum autem Tigurum Limagus in s partes dividat, quæ duobus ſubliciis tibus conjunguntur, ad utrunque fit x ingens cõcurſus, ſed alterius ſublicę ia nullis clavis fixæ erant, mox deje- fuerunt, & omnis vis certaminis in rum pontem cui adjuncta eſt curia atoria incubuit. Area eſt non magna ipſum curiæ & põtis aditũ, hanc cum tea conjuncta hoſtes occuparunt, ad- ſus hos cives cum è tectis lapidibus & ulis pugnabant, tum etiã plurimi cõ- bati armata manu comin⁹ cõgredie- tur. Inter primos fuere lanii, illi ut tũ te in macello, quod proximo loco ſe-

cundum flumen ædificatum eſt, bove
cædebant, tumultu & clamore conſulis
exciti, ſecuribus ſuis armati in hoſte
impetum fecerunt, in cujus rei memo
riam æreo leone virtutis ergo ſunt do
nati, eum quotannis ludicra quader
pompa circumgeſtare ſolent. Illi deind
qui ad ſiniſtrum fluminis latus minor
urbem inhabitabant, ſtrenuè cum hoſ
ponte occupato depugnarunt. Fuere au
tem illi ad arma exciti hac occaſione
Diverterat apud quendam conjuratio
nis conſcium, comes Toggenburgius,
periculo ante oculos poſito cum ſibi m
tueret, re cum hoſpite deliberata, ſtatu
ſe in locum tutum extra periculum re
cipere: ſi res ſuis ſuccedant, facile in no
ᵭurno tumultu aliis rurſus immiſce
poſſe, perinde ac ſi rei geſtę interfuerit:
vero ſecus quam ſperent res evenerit,
ſibi conſulturum. Itaque conducto pi
catore Baxo, cum hoſpite & famulo a
gento bene onuſto naviculam piſcat
riam conſcendit, ut extra urbem ſecu
do flumine naviget. Verum ne forte fu
ga ipſorum à Baxo proderetur, ſervo in
perat, ut cum evaſerint ex urbe piſcat
rem confodiat: id Baxus qui longius a
eſſe putabatur per tenebras exaudiit, it
que navicula in latus depreſſa illos i
flumen pręcipitat, ipſe domum appelli

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

cinos quos poterat feſtinanter exci-
c clam arma capere jubet, magnum
n urbi periculum imminere, & ho-
bditos alicubi latere, ubi tamẽ ſint,
conſilii habeant ſe ignorare. Quare
vicinię homines conſule ad arma
nte, jam ante parati pluribus aliis
atis pontẽ occupant, & in eo aciem
ra hoſtes ſtruunt. Ferũt etiam ſum-
empli ſacerdotes nocturno tumultu
to, ut tum forte in templo noctur-
preces decantabant, armis arreptis è
imis ædibus prœlio ſe immiſcuiſſe,
rtiter pro ſalute, & libertate patriæ
rtaſſe: & forte eo anno anathema-
pontificis abolito poſt annum deci-
n octavum in urbem redierant. Ci-
n igitur numero aucto, cum ex di-
is urbis partibus conglobati prodi-
t, & ſumma vi niterentur, hoſtes qui
a urbem erant loco pulſi ſunt: ex iis
derunt XV, capti ſunt plures trigin-
ptem, & inter hos Habeſpurgius
es, cęteri noctis beneficio evaſerunt:
ingius baro, & Peregrinus Landen-
gius nocturno prælio occubuere:
nes Toggius ſubmerſus in flumine
it. Cæſorum corpora per urbis pla-
conculcanda, omnium ludibrio per
uum expoſita fuerunt. Poſtero die
ſpirationis principes decem & ſeptẽ,

rotæ fractis membris impoſiti ſunt, u
plures capite mulctati: Habeſpurgius
mes, VlricusBaro Bonſtettius, & quid
alii in cuſtodia publica retenti. Ex
citus Habeſpurgii comitis, tum
lacu tum qui terra venerat, audit
urbe tumultu, cum nemo portas
patefaceret, magna trepidatione
mum refugit, ita ut paſſim per om
vias qua fugerant, veſtes, tela, arma
illis abjecta & relicta à vulgo poſtero
colligerentur.

Rebus domi pacatis, ne quis novu
urbe tumultus metuendus eſſet, Bru
Conſul poſtridie Kalendas Martii ex
citum educit, & adjunctis Schaphu
norum auxiliis, Raperſvilam conjura
rum ſedem & arcem obſidet. Cives
oppidi, comite capto, conjuratis par
cæſis, partim fuga elapſis, & abdita l
quærentibus, cum auxilii ſpem null
viderent, die tertio deditionem facit
& in nomen Tigurinæ Reipub. ſa
mentum dant, ut deinceps quicquid
te comiti perſolverunt, præſtent R
Tigurinæ, neque ullius alterius im
rium agnoſcant. Occupato hoc oppi
duo ſe exiſtimabant Tigurini conſeq
tos: primum ne ex hoc loco deinc
vel ager ſuus deprædaretur, quod a
frequenter factum fuerat, & urbi i

æ ſtrui poſſent: deinde ſperabant pro-
nquos & cognatos capti comitis, de
ice acturos metu amittendi omnem
cinam regionem, capite totius regio-
s, & ſede comitum capta. At regina
ngariæ inducias aliquot menſium fe-
t, ſed Habeſpurgii Rodolphus & Got-
ofridus à Tigurinis de pace interpel-
ti, animum ab ea prorſus alienum
tendebant, & vicini nobiles urbi infe-
ipſos ad bellum inſtigabant. Quare
ım nulla pacis ſpes eſſet, Kalendis Sep-
mbribus ejuſdem anni Tigurini exer-
tum in Marchiam regionem (quæ ad
cus principium occaſum verſus ſita
t, ac comiti Habeſpurgio parebat,)
lucunt: miſêre Tigurinis auxilia civi-
ıtes Conſtantia & S. Galli. Tota illa
gione depopulata, & incendiis vaſtata,
cem quam Raperſvilam veterem vo-
ınt obſident, & omnibus viribus op-
ıgnant: præſidium rebus deſperatis de-
itionem facit, ac incolume dimititur:
rcem ipſam funditus dejecere ac diruê-
: Marchiani in verba Tigurinorum
ırarunt. Exercitu deinde Raperſvilam
ovam, ita oppidum tum appellabatur,
ucto, pontem quo lacus jungitur ſol-
êre, arcem & mœnia oppidi magna ex
arte diſiecere: atque cum certis nunciis
omperiſſent Albertum Auſtriũ ſtatuiſſe

magnis copiis Habeſpurgenſibus ſu
tias ferre, & Raperſvilæ ſtativa ha
urbem funditus igne delevere. Eo
tempore VValdneri Sultzii habita
in Alſatia, Tigurinis bellum indixe
mercatores eorum captos & ſpol
omnibus contumeliis affecerunt :
hoſpitio aliiſq; rebus juvabant Baſi
ſes & Argentinenſes, eo nomine ir
nati Tigurini circiter centum & ſep
ginta harum urbium cives, qui rel
nis cauſa D. Virginis Eremitanæ fa
petebant, capiunt : ſi forte civium ſ
periculo & calamitate moti, VVal
rum ut malorum cauſam finibus
arcerent. Sed hæc ſpes ipſos fefellit
nim dictæ urbes & earum Epiſcopi,
noſtris, Friderico Auſtrio fœdere ſe
xerunt, venêre etiam in hoc fœdus
urbes, Friburgum Briſigavorum, Sel
dium, Briſiacus mons, & Argentu
quam Calmariam hodie nuncupan
omnes junctis copiis bellum Tigu
inferre, & captivos armis repetere
tuerant: quare cum ſe his impares v
rent noſtri, & ſuperioribus bellis, a
tumultibus aliiſque cladibus opibu
hauſti eſſent, captivos illis reſtituer
& tum quidem bellum hac ratione a
tère. Cæterum quia atroces inju
paſſi erant, nec dum finis aliquis ſp

p-

oterat, legatos mittunt ad Romanorũ
npcr. is tum temporis erat Carolus IV.
uic omnem cauſam exponunt, ac do-
ent, ſe, qui juſto bello Habeſpurgium
oſtem in urbe ſua ceperint, nunc hujus
uſa ab harum regionum nobilibus
llo vexari, & quod ſibi plus doleat,
idericum Auſtrium & præterea ali-
uot præpotentes imperii urbes hos au-
lio juvare, itaque ſe liberam imperii
rbem, ipſius qui ſit caput imperii, con-
lium & opem ſuppliciter implorare:
t pro ſua ſacra poteſtate & authoritate
ficiat, ne deinceps Auſtrii principes, &
nperii urbes, cæterique nobiles, contra
ıs & æquum ſibi bellum inferant, ſed
atiantur urbem pacifice & quiete ſua
bertate frui: quippe quæ parata ſit ſeſe
ıri ſiſtere coram ipſo imperatore, ſi
uid contra ſe habeant. Imperator au-
ita querimonia, Tigurinorum legatis
umaniter reſpondet, ſe cupere conſer-
atam libertatem ipſorum, & daturum
peram ſi pacem ipſis cum Auſtrio, &
æteris ejus ſociis poſſit conficere: auxi-
um autem ipſis ferre, aut vi aliquid tẽ-
are ſe non poſſe contra Auſtrios, nobi-
itatem Germanicam, & urbes Imperii;
uod horum ſit magna potentia, cui
oc tempore non ſit par: debere itaque
igurinos ſtudere ut aliqua moderata

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

tranſactione res ſuas cum hoſtibus cō-
ponant, in eo ſe illis non defuturum
eſſe. Legati hoc reſponſo accepto triſtes,
domum redierunt, & quoniam eo tem-
pore Albertus Auſtrius Alberti filius, in
Helvetiis erat, ad eum Tigurini legatos
cum muneribus mittunt, hi humaniter
à principe excepti, reſponſum ab eo re-
tulerunt, ut cum plena poteſtate ad ſe
redirent, cupere ſe amicum Tigurinis
eſſe, habere autem quædam quæ cum
illis agat. Poſtquam vero legati ad prin-
cipem Brugas Helveticas redierunt, ille
interea nobilium accuſationibus & cri-
minationibus alienatus, vehementi ora-
tione in eos invehitur, ſe gravi injuria ab
illis affectum, inquit, quod Raperſvilam
veterem & novā evertiſſent, Marchiam
vaſtaſſent & occupaſſent, hæc enim ſui
juris eſſe: poſtulare igitur ut quæ occu-
parint ſibi reſtituant, quæ deſtruxerint
ædificent, quæ vaſtarint pecunia luant,
ita ſe hujus injuriæ veniam illis daturū.
Quod autem Auſtrius princeps ea quæ
Ioannis Habeſpurgii fuerant ſui juris eſſe
dicebat, id ſic habet: VVernherus Hom-
bergius comes poſſederat Raperſvilam
veterem, & non longe à Baſilea tres ar-
ces, in eodem monte ſitas, VVartenber-
gum vocant: hic cum abſque liberis de-
ceſſiſſet, omnia ejus bona hæreditate
obve-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

venere Ioanni Habeſpurgio illi qui ad
inovium occubuit : ſed Auſtriaci
incipes Ottho & Albertus neſcio quo
e,cum viribus longe ſuperiores eſſet,
nnia hæc,& præterea novam Raperſ-
am totamque Marchiam ſibi vendi-
unt, eadem tamen reſtituêre Ioanni
feudum, ut vocant,& eum ſuum be-
ficiarium & clientem fecerunt. Hoc
tur nomine Auſtrius ſibi injuriam fa-
m dicebat, & ſatis fieri poſtulabat.
l hæc ejus poſtulata Tigurinorum le-
ti reſpondebant: Ex his locis inſidias
bi ſuæ factas eſſe, cives ſpoliatos &
ſos, perduelles ſuos in his arcibus à ſe
ptos eſſe: quare cum jure belli Raperſ-
am non amplius nobilium ſedem,ſed
aſſatorum & latronum perduellium
rum receptaculum deſtruxerint,non
iſtimare ſe cogendos ut eandem reſti-
ant in integrum, rogare ſe ſuppliciter
princeps cauſam diligenter expendat,
e paratos eſſe coram principibus &
bibus imperii, & quocunque denique
to voluerit, cauſam ſuam judicio de-
ndere. Princeps autem iratus ait,
m hanc non eſſe controverſam quæ
dicio egeat, ſuas arces dirutas, loca ſui
perii vaſtata eſſe, hæc niſi reſtituan-
r in integrum & ſibi ſatisfiat, ſe om-
bus viribus Tigurinos ut id faciant

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

adacturum eſſe, & jus ſuum armis pe
ſequi velle.

Hæc cum domi à legatis ad Senatu
relata eſſent, & ſimul etiam certis inc
ciis comperiſſent urbem brevi obſide
dam fore, quod jam omnis nobilitas
armis eſſet, in Cæſare autem & Imper
nullam ſpem auxilii eſſe ante didiciſſer
fœdus ſtatuerunt cum pagis Helveti
inire pro communi libertate tuend
Coluerant hactenus inter ſe amicitiar
& quamvis Tigurini ad Moregartu
Auſtrio ſuppetias tuliſſent, tamen
non tam pagos offenderat, quam ill
delectarat cognita illic Tigurinoru
virtus & audacia: cum autem commu
nem hoſtem Auſtrium haberent utr
que, facile judicare poterant, conjunct
omnium vires plus roboris habitura
Adhæc non ignorabant pagi magnu
commodum ſocietatem Tigurinoru
ſibi allaturam, ad commeatus ſubveh
dos, quod & forum annonæ illic loc
ples ſit, & lacus ſubvectioni idoneus, it
que cum Tigurini legatos miſiſſent
pagos qui eos de fœdere appellarent,
ſimul ingenue pericula ſua exponeren
grata eorum hæc voluntas pagis acc
dit, ac paulo poſt legatos plena poteſta
Tigurum mittunt, à quibus fœdus f
ctum eſt menſe Aprili anno 1351 & e
dei

lem anno die VValpurgæ ineunte Maio
iteris conſignatum. Etſi autem Tigu-
um quinto demum loco Helvetico fœ-
leri acceſſerit, tamen nihilominus pro-
pter urbis celebritatem & potentiam,
princeps locus omnium conſenſu illis
latus eſt, quem hodie quoq; aucto fœde-
e retinent in comitiis, legationibus, aliiſ-
que publicis actionibus.

Fœdus Tigurinorum acceleravit illis
bellum Auſtrium: erat princeps Auſtrius
vehementer quidem iratus pagis illis al-
pinis, qui primi fœdus fecerunt, non ta-
men dubitabat ſe poſſe hos aliquando
rurſus ſub jugum mittere, nam cum re-
gionem inhabitent ſterilem, neque ap-
paratu bellico illo tempore inſtructi eſ-
ent, quamvis ſint prælio optimi, ſi non
pugna bello tamen non ita difficulter
ſuperari poſſe videbantur. Poſtquam
vero his acceſſit Lucerna, quæ ſub Au-
ſtriorum imperio fuerat, & mox Tigu-
rum urbs libera, & cujus ſumma in his
regionibus eſſet auctoritas, longe vehe-
mentius princeps commotus fuit. Non
enim illum latebat quantum virium, &
auctoritatis novo fœderi per Tigurinos
acceſſiſſet, itaque occaſione hac belli ac-
cepta, Tigurinos bello perſequi; & ur-
bem ipſam obſidere ſtatuit, ſi forte fœ-
dus hac ratione ſolvere poſſit, priuſquã
plures

plures horum exemplum ſequuti nov
fœdere illigentur. Hanc autem veran
fuiſſe belli cauſam, non Raperſvilæ va
ſtationem, vel hac manifeſta conjectur
aſſerimus, quod poſtea cum ſæpe de pac
ageretur, non jam amplius Raperſvil
reſtitutionem Auſtrii urgebant, ſed u
novo fœderi Tigurini renuntiarent
Menſe igitur Septembri ejuſdem ann
Albertus Auſtrius Tigurũ obſedit. eran
cum eo in caſtris Ludovicus comes Bran
deburgicus, Fridericus dux Tecciorum
item Vtſilingorum dux, & Norinber
genſis Burggravius. Epiſcopi auxilia il
miſêre VVirceburgius, Bambergicus, Fr
ſingenſis, Curienſis, Baſilienſis, Comite
ſecum habebat 26. Eberhardum VVi
tebergium exercitus hujus ducem, Lu
dovicum Ottingenſem, Fridericum Or
tenbergenſem, Schmalaneccios duo
Tettnangios duos, Furſtenbergios duo
Tierſteinios tres, Habeſpurgium, Kibu
gium, Rodolphum & Hermannum
VVerdenbergios, Albertum & Henri
cum Nellenburgios, VVilhelmum Kilch
bergium, Immerum Straſbergium
Neocomenſem, Nidovium, Petrum Ar
bergium, Hermannum, Friburgium
Zolerinum, Metburgium. Vrbes quoqu
Argentina, Baſilea, Friburgum Briſiga
vorum, Salodorum, & nonnullæ ali
duc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

ici ſua auxilia miſerunt. Copiarum
imerus fuiſſe dicitur duo millia equi-
m, viginti millia peditum. At ex di-
rſa parte quatuor pagi Tigurinis fir-
um præſidium miſêre: hi conjunctis
eris, cum civibus urbem munierunt,
omnia ad obſidionem & oppugna-
nem tolerandam, diligentiſſime com-
rarunt, ac utrinque aliquoties velita-
inculis levibus certatum eſt. Cæterum
n multis diebus à cœpta obſidione
x facta eſt, opera Friderici Toggii Co-
itis, & Hertegii Rechbergeri equitum
iodiorum magiſtri VVadiſvillæ, Baſi-
nſium item & Bernatum, hac condi-
ne, ut Helvetii ſiſtant ſe judicio Ag-
tis Reginæ Vngariæ, cui ab utraque
rte duo aſſeſſores adjungantur, &
od hi majorve pars ſtatuerit, id ambæ
rtes ratum habeant: ejus rei gratia
gurini ſedecim obſides dent è præci-
orum civium numero, quibus literis
veat dux Albertus tutos à vi & injuria
re. Abhorrebant ab hac pace quatuor
gi, dicentes non eſſe fidem habendam
ginæ Vngariæ, quę Alberti ſoror ſecũ-
m illum pronunciatura eſſet, ſed tamẽ
rſuaſi à Tigurinis, qui multum hujus
tati tribuebant, ipſi quoq; his cõditio-
bus ſubſcripſere una cum illis, cõmu-
ter exceptione addita fœderum ſuorũ,
quæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

quæ ſalva ſibi eſſe velint. Iudices ab Au-
ſtrio delecti ſunt, Immerus Strasſberg
Comes, Petrus à Stoeffelen Commen-
dator, ut vocant, Tannenfelſii: hi pro-
nunciarunt pro Auſtrio: Tigurinos ju-
bent Raperſvilam utranque, cæteraque
quæ deſtruxerint, in integrum reſtitue-
re, & Auſtrio ſatisfacere: Lucernam Au-
ſtriorum imperio ſubjiciebant: in Vn-
dervaldiis multa prædia & jura Auſtri
vendicabant; Suitiis jus piſcationis in la-
cu, ſylvarum multarum veterem poſ-
ſeſſionem & uſum adimebant: ſingulo
denique pagos graviter multabant, nul-
ratione habita injuriarum quas Raper-
vilii Tigurinis intulerant, neque aliarum
cauſarum & defenſionum, quas fœder-
ti & ab illis delecti judices, Philippi
Kyen eques, & Petrus à Balma conſ
Bernatum proponebant. Horum ſen-
tentiam Agnes Regina approbavit, mu-
lier verſuta quæ magnam præ ſe fereb-
ſanctimoniam, quanquam ſæpe anteh
cum fratres imparatos videret, induci-
aut pacem inter ipſos & Helvetios fec-
rat, ut interea illi militem comparare,
ſe commode adverſus Helvetios inſtru-
re poſſent, cum tamen interea præ-
ferret, hæc à ſe fieri pacis ſtudio, & qu-
dam Helvetiorum commiſeratione. E
autem hæc ſententia eſſet iniquiſſim-
tam

nen Helvetii ſpondent ſe ratam ha-
uros : cæterum dux non contentus
, jubet Tigurinos Ioannem Habeſ-
rgium bello captum abſque omni
ulcta liberum dimittere, de quo tamē
il à judicibus ſtatutum fuerat, id cum
igurini facturos negarent, obſides
um contra datam fidem in carceres
jicit, fines ſuos præſidiis munit, &
lum de novo inſtruit.

GLARONA.

HElvetii cum omnis ſpes pacis eva-
nuiſſet, & ſibi denuo belligerandum
e animadverterent, conſilio inter ſe
o Glaronenſem regionem occupare
uunt, ne hoſtes ex eo loco confœde-
rorum agros, & præcipue Suitiorum
eſtare poſſent, quare eodem anno
nſe Novembri junctis viribus Tigu-
i, Vrii, Suitii, Vndervaldii copias ſuas
ronam ducunt, & totam regionem,
nine repugnante, occupant, cives ſa-
mento obſtringunt, & propter ipſo-
n fidem & fortitudinem ante ſæpe
ertam fœdere ſibi jungunt. Glarona
lis eſt juxta Limagum fluvium non
modum ampla, longitudine trium
liariorum Germanicorum, nomen
habens.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

habens à præcipuo totius regionis vic
cincta tribus partibus altiſſimis al
bus, a meridie & oriente Rætos, ab c
caſu Vrios & Suitios attingit, a Septe
trione caſtra Rætica dictam regione
qua Limagus vallem egreditur. Re
hæc a multis annis monaſterio Se
nienſi fuit obnoxia, donata S. Fridoli
ab Vrſo & Landolpho fratribus, h
ſoluebantur decimæ & conſtituti re
tus, & cenſus certorum fundorum:
exactionibus & vectigalibus erant li
ri, vivebant ſuis legibus, & ſenat
habebant ex civibus, cujus tamen
ctio penes Abbatiſſam erat: advoc
vero Cænobij & Glaronenſium fuit
nes Romanum Imperatorem quę d
de à Friderico Ænobarbo data eſt
honi Palatino Burgundiæ, à Burgu
ad Habeſpurgios pervenit. Hujus ad
catiæ titulo imperium in Glarone
ſibi vendicavit Albertus Auſtrius F
dophi Imp.F. reluctantibus Glarone
bus, quibus ante Seconienſe mona
rium promiſerat nunquam alienan
à ſe eſſe, itaque nonnullæ nobiliores
milæ patriam deſeruere, & aliæ Vria
quædam Tigurum commigrarunt.
ſtrii vires nacti, Suandium baroné in
locis gratum & potenté domo ejecere
ejus bona ſibi vendicarunt, jura quo
ma

oratusGlaronenſis ad ſe tranſtulerit
uod hactenus nunquam tactũ ue-
præfectos in illam regionem miſere
populum regerent, & illi jus dicerẽt:
am imperia cum aſpera & inſolentię
a eſſent, plebs odio Auſtriorũ Hel-
s bellum inferentibus ſeſe ultro dę-
, & perpetuo fœdere junxit. VVal-
us à Stadio Auſtriorum præfectus,
quam Glaronenſes Helvetiis ſacra-
tum dixere, regione exceſſit, & VVe-
m ſe contulit: populus autem Glaro-
ĩs è ſuo numero Ammanum, & ſe-
res pro veteri cõſuetudine delegit:
ia bellum ab Auſtriis ſibi imminere
dubitabant, vallem, cætera undique
tibus altiſſimis cinctam, prope vi-
Næfelium, qua liber in illam aditus
, muro foſſaque clauſere.

um hæc Glaronæ geruntur, Decem-
nenſe Tigurini exercitum verſus Ba-
ducunt, quo loco firmum præſidiũ
riorum poſitum erat, quod Tiguri-
m agrum ſępe incurſionibus vaſta-
taque Tigurini ipſorum quoq; agris
tis, & ſuburbano incenſo, copias per
montis domum reducebant, quo
ad Tetivillam Ellerbachius Auſtrii
is dux cum 4000. vias inſedit, Ti-
morum non erant ſupra mille tre-
os (ſunt qui multo minorem

numerum ponant) hi cum hoſte co
greſſi inſigni victoria potiti ſunt, h
ſtium 700 cæſis, inter quos inſign
res 65 è nobilitate periiſſe tradunt
Sequenti anno VValtherus à Stadio,
nuper præfectus Glaronenſis fuerat,c
lecto exercitu Glaronenſes rurſus A
ſtriis ſubjicere parat, occaſione capt
quod 20 Glaronenſium Tiguri in pr
dio urbis eſſent, ſed ab incolis vi
prælio, cum multis aliis è nobilitate
cubuit, 2 Februarii. Eodem die Au
qui Tugii erant navibus Artam profe
Suitiorum agrum invadunt, quor
eadem in Suitiis, quæ & Stadii apud
ronenſes fortuna fuit. Omnes quo
confœderati miſſo exercitu Beronan
pagi Verbigeni vicina loca, è quibus
ſtrii frequenter Lucernenſes invade
depopulati ſunt: viciſſim Auſtrii C
nacum Suitiorum, & quædam alia
igne ferroq; vaſtarunt, non tamen a
ſuorum jactura. Circa ferias au
Pentecoſtes, Lucernates trium pago
auxilio adjuti, Habeſpurgum arce
lacum Lucernatem ſitam, oppugna
ne ceperunt & funditus everterunt,
cidatis omnibus qui in præſidio
erant.

TVGIVM.

TVGIVM quoque illis diebus Helvetico fœderi acceſſit. Eſt autem Tu-
um oppidum inter Tigurinos & Sui-
os, in pede paſcui, & vitibus conſiti
ontis ſitum, ad lacum piſcoſum ipſis
Suitiis communem, caput, ut putatur,
uginorum populorum, qui cum Tigu-
nis Cimbrico bello adverſus Roman.
ilitarunt. Paruit urbs aliquando nobi-
us, poſtea in Auſtriorum poteſtatem
rvenit, hi bello Helvetico perpetuo
æſidia illic alere quæ Suitios & Tigu-
ios infeſtabant. itaq; anno 1352 menſe
nio, Tigurini cum quatuor aliis pagis
peditionem adverſus Tugium ſuſce-
re, præſidiarii qui diffiderent muni-
nibus oppidi ante adventum Helve-
rum eo deſerto, Bremogartum & vi-
na loca Verbigeni pagi ſe contulerunt,
es tamen qui fidem Auſtrio ſervare
lent, obſidionem per dies 15 ſuſtinue-
ſed cum aliquoties ſumma conten-
ne Helvetii oppidum oppugnaſſent,
ndem deditionem fecere, & Helvetiis
ramentum dixerunt, hac conditione,
intra præfinitum tempus dux Auſtrius
exercitu adducto obſidione libera-
, ab Helvetico ſacramento liberi in

ejus obedientiam redire poſſent: eaq; d
re legatos ad ducem auxilium petent
miſerunt. Erat tum dux Albertus in m
naſterio pagi Verbigeni quod campu
Regium vocant, id paſſuum millibu
xxx plus minus Tugio abeſt, cum aute
apud ipſum Tuginorum legati manda
ſua exponerent, accidit forte ut prince
in periſtylio obambulans, ab aucu
quæreret, an accipitres cibum cepiſſen
ibi Hermannus legationis princeps, A
inquit, clementiſſime Princeps, an n
tuorum clientũ potior tibi, quam aviu
ratio eſt, præſertim cum ita ab hoſte u
geamur, ut ni auxilium feras, deditio
facere cogamur? Cui princeps. Agi
deditionem facite, brevi omnia, qu
nobis ablata ſunt, recuperabimus. Qu
re Tugini cum viderent ſibi nullam
Auſtrio ſpem eſſe, Helvetico fœderi
junxerunt.

Vix dum fœdus in tabulas relatum,
ab omnibus pagis jurejurando confi
matum erat, quando Albertus Auſtri
ſecundo urbem Tigurinam obſidio
cinxit, medio menſe Iulio: cæterum v
dum menſe elapſo, interventu Brand
burgici Marchionis pax facta eſt his c
ditionibus. Tigurini Ioannem Habe
purgium, qui jam tertium annum capt
vus erat, liberum abſque omni mul

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

precio dimittant : pari conditione
ſtrius Dux Tigurinorū obſides, quos
vincula conjecerat, indemnes atque
eros dimittat. Tugini & Glaronen-
ſoluti jurejurando Auſtriis uti antea
eant, cæteroqui nihil impedire quo
nus Helveticum fœdus ratum ma-
t. His conditionibus Ioannes Habeſ-
gius libertatem adeptus eſt abſq; pre-
, ſed non eadem fide Tigurinorū ob-
es ex pacto dimiſſi ſunt, hos enim
uſquam libertatem adipiſcerentur
o aureos perſolvere oportuit: quam-
ne ſic quidem pace uti potuerint. Nā
beſpurgius libertati reſtitutus, mox
perſvilam vicinaque loca Auſtrio de-
, qui Raperſvilam ſtatim muniit, &
o prę̨ſidium impoſuit, unde novi belli
teria orta eſt, cum præſidiarii Tiguri-
um fines invaſiſſent, & Meilæ (qui vi-
collegii Tigurini erat) quinquaginta
os trucidaſſent, ac facile apparuit Au-
os novi belli occaſiones quærere. Se-
enti anno cum Suitiorum legati no-
ne ſuorum confœderatorum à Tugi-
ex conditione pacis factæ juſiuran-
m exigerent quo fœderi obſtringeren-
t, ab Auſtriis contumeliis affecti ſunt,
q; collectis copiis Tugium denuo oc-
parunt, & Helvetiis ſacramentum di-
ce juſſerunt. Eodem anno Berna

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

ſexta die Martii menſis, anno à nato Chriſto 1352 Helvetico fœderi acceſſit, de qua urbe longe potentiſſima in Helvetiis, hoc loco quædam dicenda ſunt.

BERNA.

BERNAM urbem condidit Berchtoldus Zeringiæ dux, quintus hujus nominis & ultimus, offenſus nobilitati, cujus fraudibus filii ipſius veneno in pueritia necati ſunt, ideoque urbem à ſe conditam Imperio Romano attribuit, libertateque donavit, quam ejus voluntatem Fridericus II Imperator ratam habuit, & ab obitu Zeringii, qui anno 1218 mortuus eſt, nomine imperii urbi præfectum dedit Otthonem Ravenſp. ſed aliquot annis poſt propter fortem & fidelem operam, quam cives ejus urbis Imper. navarant, majoribus privilegiis & immunitatibus ab ipſo donati ſunt, & à jure præfecti exempti. Cæterum in illis turbis, & anarchia Imperii Kyburgius comes Burgdorffii dominus, libertatem urbis opprimere conatus eſt, conjuncta ſibi vicina nobilitate & Friburgo oppido, quod Berchtoldus IV condiderat, & hujus filius ambas urbes perpetuam amici-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

nicitiam ſervare juſſerat. Belli occaſio
it, quod Bernates agro trans Arulam
npto pontem ædificare cœperant, id
omes qui trans Arulam imperabat,
ohibere conabatur, quare Bernates ut
lverſariis pares eſſent, ſeſe in cliente-
m Sabaudiæ comitis dederunt, hic co-
atus Kyburgii repreſſit, & pace parta
œnia urbis ampliavit. Bello deinde
ter Sabaudum & Burgundum orto,
ernatibus Sabaudus pollicetur, ſi ſtre-
ue auxilium ferant, ſe re bene geſta
æmium quodcunque petierint datu-
im; illi igitur fortiter pugnantes, victo
oſte prçmii loco veterem ſuam liberta-
m à Sabaudo repetiere, idq; illis bona
de ab eo præſtitum eſt, fœdus tamen &
nicitiam ab eo tempore perpetuo cum
ibaudo coluere.

Vrbs libertati reſtituta, antequam in
edus Helveticum veniret, varia & diffi-
lia bella geſſit, cum pro libertate tuen-
i, tum pro finibus ampliandis. Pugna-
int cum Gothofrido Habeſpurg. anno
.41 quamvis infeliciter, numero ab ho-
ibus ſuperati. Præterea cum Turianis
: Gruerianis Rodolph. Habeſpurgius
ernam bis obſedit, cauſa belli prætexe-
atur, quod fidem publicam Imperii vio-
iſſent quibuſdam Iudæis captis & mul-
itis. Albertus Auſtrius Imper. Rodol-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

phi fil'us ante urbem ipſam cùm Bern
tibus pugnavit, quo prælio civium mu
periere. Anno Domini 1291 fœdus a
verſus Bernæm fecere Comites Sabaudı
Neoburgius, Gruerianus, Epiſcopus La
ſanenſis Turrianus dominus, nonnul
item urbes & ex nobilitate multi, h
Bernates auxilio comitum Kyburgio
& Arbergii, civitatiſq; Salodorenſis i
genti prælio vicerunt in eo colle qu
tonitru nomen habet: Dux Bernatu
hoc bello fuit Vlrichus Erlachius. Pro
mis annis multę arces vicinæ urbi cap
& dirutæ ſunt, bellum in Simmea val
Minniduni, multiſq; aliis in locis adv
ſus infeſtam nobilitatem feliciter geſ
& fines ab illis ampliati ſunt. Haſel
quoque vallis incolæ, liberi homines, ſ
his annis Bernatibus junxere: quæ url
felicitas nobilitatis odium & invidia
auxit, ex quo Loupenſe prælium lon
maximum eſt ſequutum. Loupam op
dulum Bernatum obſederunt multi c
mites & nobiles collecto inſtructiſſin
exercitu, in quo qui minimum 1600
peditum, ter mille quingentos equit
fuiſſe tradunt. Bernatum fuerunt c
citer quinque millia, his auxilio venē
ex Vria, Suitia, & Vndervaldia, & pr
terea Haſelia valle, ſingulis regioı
bus 300. His copiis Bernates Rodo
ph

Erlachio duce hoſtem anteLoupam
gni prælio ſuperarunt, in quo occu-
re Sabaudus comes qui à patre eo
ſus venerat pacis componendæ cau-
ſed ab aliis coactus erat prælio inter-
, comites item Nidovius, Arber-
s, Valendiſius, equites 1500. cæſi,
er quos 80. ex inſigni nobilitate, pe-
um circiter 3000. Pugnatum fuit an-
1339. Iunii 21, Ab ea pugna bellum
erſus Friburgios qui Auſtrio ſe in
ntelam dederant, & vicinam nobi-
tem, non minori ſucceſſu Bernates
ſerunt, nam ad Schonenbergium Fri-
rgii prælio ingenti victi ſunt, ager va-
us, ipſa ſuburbia oppidi incenſa. Sig-
vium, Langenovium, Burgdorfium,
ngavallis Pyreneſtica, Arbergum,
acum, Nidovium, Thunum, aliaque
pida & celebriores vici, vel vaſtata,
l deditione capta ſunt. Tandem regina
igarica Agnes pace facta bello finem
poſuit.

Cum autem omnibus bellis nobilita-
m infeſtam experti eſſent, quæ ſcilicet
Auſtriorum clientela erat: Helvetio-
m autem amicitia non infeliciter uſi
ent, novum bellum accidit, in quo
æter Bernatum expectationem Vnder-
ldii ſeſe ipſorũ hoſtibus junxere, Cives
rnatũ erant Ringgenbergii dominus,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

præterea præpoſitus Monaſterii inte duos lacus ſiti, hi imperabant region quæ eſt ad Brunicum montem & lacun Brientium; ſed cum duriora eſſe horum imperia homines illius regionis conque rerentur, ſeditionem adverſus eos movêre, & in auxilium vocatis vicinis Vndervaldiis, Ringgenbergam arcem, domino abſente captam, igni delever præpoſito quoque ſervitia & cenſus debitos perſolvere detrectabant. Bernate igitur legatis miſſis hortabantur Vndervaldios ne contra jus & æquum ſeditioſis hominibus opem ferrent, verum ill nihil moti hac re, cum illis Brientii caſtra poſuere. Bernates accitis auxilii ſociorum Salodorenſium, Thuniorum Bipennium, & Moretenſium, inſtructi copiis Brientium profecti pugnam cum ſeditioſis & Vndervaldiis commiſere, victoria penes Bernates fuit, victi fuga ſe in vicinos montes receperunt. Vndervaldii quibus ignominia doleret, confœderatos ſuos Tigurum, Lucernam, Vriam, Suitiam, Tugium & Glaronam auxilio vocarunt: verum Bernates miſſis ad hos pagos legatis offerebant ſe juri, & vel ipſis Heluetiis judicibus paratos eſſe cauſam ſuam agere. Quare Lucernæ conventu habito, legati Helvetiorum utriuſq; partis rationibus auditis

juſſe.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

ꝗere Vndervaldios renuntiare fœderi
ꝙd cum Brientiis fecerant: Brientios
ꝗem debere veteribus dominis pare-
& pro damnis datis illis ſatisfacere.
em comitiis Bernates perpetuo fœ-
e cum tribus pagis Vria, Suitia, &
dervaldia ſe conjunxerunt. Etſi au-
ı fœdus tantũ cum tribus pagis tum
ere, nihilominus Tigurum & Lucer-
eo tenentur, nam tres pagi Tigurinis
Lucernatibus literis datis ſe obſtrin-
nt, quod de auxilio appellati & juſſi
nates quoque evocare, id jure fœde-
illius facturi ſint, viciſſim Tigurini &
cernates ſeſe literis obſtringunt, quod
ocati à tribus pagis Bernatibus auxi-
, id pro viribus laturi ſint.

FœdusBernatum ſecuta eſt tertia ob-
io urbis Tigurinæ. Albertus enim Au-
ius confœderatos coram Carolo IV
peratore accuſavit, is audita reſpon-
ne confœderatorum, Inducias fecit
q; ad reditum ſuum: cogebatur enim
opter quædam imperii negocia ex his
gionibus diſcedere: cæterum à reditu
m Tigurum veniſſet, utriuſque partis
tionibus auditis, primum cum Helve-
s & præcipue Tigurinis agere cœpit,
fœderi renuntiarent, & addebat eos
ıi ſint urbs Imperii non poſſe injuſſu
nperatoris fœdus ullum facere: cæte-
rum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

rum Confœderati cauſas ſui facti redd
bant, ſua privilegia proferebant, oſte
debantque ſe ſalvo jure imperij fœd
mutuo pepigiſſe. Cum autem Helveti
fœdere inito depelli non poſſent, cu
Auſtrio deinde egit, & ab eo petiit,
Lucernam, Glaronam, Tugium, de l
enim pagis potiſſimum controver
erat, imperio vendat, verum dux ela
animo reſpondit, malle ſe urbes aliqu
à Cæſare emere quam ſuas illi vender
Tum denuo urgere Cæſar Helvetios,
rem ſuo arbitrio permittant, & pol
ceantur ſe ipſius judicio ſtare velle,
ipſum ducem quoque facturum eſſ
ſed Heluetij id non aliter quam cum e
ceptione ſuorum fœderum facere vo
bant: cum autem Cæſar exceptione
nullam admittere vellet, omnis actio
rita fuit, induciæ tamen factæ ſunt. Po
ro tandem aſſiduis interpellationib
fatigatus Cæſar, ſolutis induciis bellu
Helvetiis indicit, & una cum Auſtr
Tigurum obſidet, cæterum cum Tig
rini ſubinde miſſis legatis ab Imperato
ſupplices peterent, ne ſe urbem Impe
in Auſtrii gratiam bello perſequatur, q
nihil aliud quam ſua privilegia cõſerv
ta velint, & nullam æquam compo
tionis rationem reſpuant, cœpit Auſtr
de pace interpellare, cujus cũ ille omne

acti

onem rejiceret, ſoluta obſidione Im-
ator diſceſſit. Movebat etiam illum
od in ſuo exercitu tantum fere ur-
m Imperii copias haberet: urbes au-
n Helvetiis quam Auſtrio amiciores
abat, quamvis ſuam auctoritatem in
e obſidenda ſecutæ eſſent. A Cæſaris
eſſu Auſtrius quoq; obſidionem ſol-
, territus adventu novi præſidii quod
eri pagi Tigurinis miſerant: copias
nen ſuas per vicina oppida & arces
ribuit, illis in mandatis dedit, ut per-
uo confœderatorum fines infeſtent.
into demum anno hujus belli, au-
ritate & ſtudio Caroli IV Imperato-
, pax facta eſt inter Auſtrium princi-
n & Tigurinos, cujus formulam huc
cribere longum eſſet, ſumma capi-
n hæc eſt. Primum hoc bello capta
inque reſtituantur. Secundo Tigurini
; civium albo non inſcribant, qui ſub
ſtrio habitant, ſed ſi qui in urbem cō-
grare voluerint, liceat eos recipere,
orum recipiendorum jus ante ha-
erint. Tertio qui feuda habent, ab eo-
m Domino jus petant: qui aliorum
ſſeſſiones occuparunt, reſtituant, aut
ri ſe ſiſtant: exulum tamē bona hic ex-
iuntur. Quarto Tigurini in poſterum
n ſe jungant fœdere Auſtriorū clien-
us, imo juvent Auſtrium ut jus ſuum
con-

conſequatur. Quinto ſi controverſ
oriatur inter Auſtrium & Helvetios c
fœderatos, quo judicio illis litigandu
ſit conſtituitur. Sexto Helvetiis ſua fœ
dera ſalva maneant. Sunt quædam al
quoque hoc fœdere ſancita, ſed hæc
majoris momenti huc annotare libu
Diverſa interpretatio hujus fœderis n
vam litem peperit, quæ tamen abſq
bello compoſita eſt, ambæ enim part
opibus & viribus exhauſtæ bellum ho
rebant. Albertus Bucheimerus Auſt
præfectus Tuginos in verba princip
adigebat, illi juſiurandum nolle dare ni
cum exceptione fœderis Helvetici, ni
eo à quinque pagis, quibus ſe obſtrinx
rant, ſolvantur: relata eſt ad Carolu
IV; is demum pronuntiavit, Tugino
fœderi exemptos, quum in condition
bus pacis caveatur urbes Ducis ab Hel
vetiis non occupandas, aut ejus imperi
impediendum in illis eſſe. Etſi autem do
lebat Helvetiis reſponſum, cum diſert
in pace excepta fuiſſent fœdera jam fa
cta, duntaxat cautum ne deinceps cum
Auſtriis clientibus nova jungantur, ta
men adeo eos belli tædium ceperat, u
Tugium dimiſſuri Auſtriis viderentur
ni Suitii obſtitiſſent, hi nondum pacem
obſignarant, atque tum ſubito collecti
copiis Tugium profecti cives ſacramen

rogarunt, qui viciſſim etiam legatos
tiam miſerunt, qui ab illis ſacramen-
n exigerent. Agitata fuit hæc res
ltis contentionibus: tandem Tor-
gii opera induciȩ annorum undecim
tæ ſunt, idque poſt obitum Alberti:
nebant autem induciarum tempore
gium & Glarona in fœdere Helveti-
ſed tamen Auſtriis parebant, & præ-
bant debita officia. Tuginis Amma-
m è Suitenſium pago quotannis Au-
us dabat. Glaronenſibus præfectum
lit Gotthofridum Mulnerum Tigu-
um. Induciæ hæ poſtea in plures an-
s prorogatæ ſunt. Cæterum Leopol-
s Alberti filius cum Helvetios odiſſet,
que tamen bellum illis inferre liberet,
od pater bello parum profeciſſet, An-
s cum Helvetiis commiſit, hi vaſta-
regionibus quæ Rheno vicinæ ſunt, in
lvetiam progreſſi Auſtriacis non mi-
s quam Confœderatis damni dedêre:
l aliquot prœliis victi, Helvetiis, Se-
anis, Alſatis & aliis regionibus vaſta-
domum ſe recepere: geſta ſunt hæc
no 1376. Poſt ſexennium bellum ad-
rſus Kyburgium comitem ſubſequu-
m eſt, hic Salodorum urbem fœdere
rnatibus junctam proditione occupa-
conatus eſt, eodemque tempore Au-
ii Dunium & Arbergum Bernatum

oppida per inſidias intercipere voluerāt
bellum deinde apertum Kyburgius Salo
dorenſibus intulit, in quo Bernates &
reliqui pagi Salodorenſes juvere; Dux ve
ro qui nuper cum Helvetiis fœdus fece
rat, clam Kyburgium juvabat, & eju
auxilia contra fœdus commeatu cæte
riſque rebus juvabat: cæterum Come
tandem bello exhauſtus pacem cum Sa
lodorenſibus & Bernatibus fecit, & hi
Burgdorffum oppidum 40000 aureo
rum vendidit. Erat tum Auſtrio neſci
quæ controverſia cum urbibus Imperii
hæ fœdus fecerunt, in quod etiam re
ceptæ ſunt Helveticæ urbes, Tigurum
Berna, Salodorum, Tugium: cæterum
Dux artibus hoc fœdus ſoluit, & con
troverſiam quam cum Suevicis & Fran
conicis urbibus habebat amice cum il
lis compoſuit: cum Rhenanis autem ur
bibus in Alſatia congreſſus eas præli
ſuperavit, qua victoria elatior factu
animum ad urbes Helvetiæ ſub impe
rium reducendas adiecit, occaſio bel
hæc erat. Auſtrii præfecti Petrus Tor
bergius VVolhuſæ & in valle Entlibu
chia, Hermannus Grunenbergius Rot
tenburgi, quibus hæc loca à Duce oppig
nerata erant, tyrannico imperio popul
premebant, & vicinos quoque Lucerna
tes contumeliis afficiebant, itaque il
miſſi

ſſis legatis à Lucernatibus jus civitatis
tiere, cæterum re ad præfectos relata,
gati & alii qui in hac re operam ſuam
trię impenderant, eorum juſſu laqueo
penſi, fidei & induſtrię ſuæ pœnas de-
runt. Rottenburgi quoque nova ve-
galia imponebantur pagis qui illa via
erentur: his injuriis accenſi Lucerna-
auxilio trium pagorum Rottenbur-
m 29. Decemb. anno 1385. occupant,
cem diripiunt, quam Grunenbergius
ga deſeruerat, mœnia oppidi dejiciũt,
foſſas æquant, ne Auſtrii denuo præ-
io illic poſito Lucernates oppugnare
eant. Non multo poſt Sempachios
oque Lucernates civitate donarunt, &
pido Richen-zee præſidium impo-
nt 200 hominum: verum præfecti
ſtriaci exercitu collecto oppidum op-
gnatione capiunt, præſidium truci-
nt, cives omnes, nulla neque ſexus aut
atis ratione habita, aut cæſi aut una
n oppido concremati ſunt. Meyen-
gum in iiſdem locis oppidum, con-
derati omnes Berna excepta captum
æſidio firmarunt; ſed Auſtrii ſimulata
a præſidium eliciunt, & 81. cæſis cæ-
os fuga in urbem compellunt: ea re
gnita pagi ſuos milites domum revo-
nt, arcem & oppidum incendio delẽt.
lebantur hęc belli auſpicia & primor-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

dia Helvetiis adverſa fuiſſe, itaque m
gno ſtudio & ingenti apparatu bellu
ubique ab Auſtriis parabatur, & mu
ti quotidie ineunte proximo anno lit
ris & fœcialibus miſſis confœdera
bellum indicebant: neque ſegnius He
vetii ſeſe parare & proximo cuique h
ſti bellum inferre parabant. Bernenſ
qui hactenus quieverant, crebris conf
deratorum nunciis exciti Torbergum
Koppingam Petri Torbergii arces d
ruere. Lucernates cum tribus pag
VVolhuſam arcem & oppidum vaſt
runt, item Liclam, Rinacum, Bald
gum. Tigurini cum pagis junxere c
pias quibus Verbigenum agrum vaſt
runt, & domum reverſi Rumlangu
arcem ad Glattam oppugnatione ca
tam igne delevere. Quoniam vero A
ſtrii exercitus Brugis ac Badæ maxima
parte prope Tigurum colligebantur, cr
debatur ducem denuo urbem obſeſſ
rum eſſe, quare pagi quatuor Tigurin
mille ſexcentos è ſuis ſubſidio miſère.
Cæterum dux Leopoldus cum didiciſſ
urbi præſidium miſſum, recta in pag
qui magna copiarum parte nudati vid
bantur, exercitum ducere cœpit: ea
per exploratores Tiguri cognita, pa
Tigurinos urbi ſuæ præſidio eſſe jube
ipſi ſub ſignis diu noctuque magna cel
rita

ate Sempachum proficiſcuntur,& eo-
m die quo dux cum copiis illuc perve-
unt, qui erat 9. Iulii: pugnatum eſt
ipſo die: dux Leopoldus Alberti ſa-
ntis F. Alberti Imp. N. cæſus, atque
m eo è nobilitate 676. è quibus inſig-
ores coronatis & criſtatis galeis inſig-
s 350. Confœderati tam ſplendida vi-
oria potiti bellum undique per Helve-
m circumferre cœperunt, & pœnas
nere de his qui fines ipſorum vaſta-
nt,cives ſpoliarant, bellum non laceſ-
indixerant,arces multæ dirutæ,oppi-
nonnulla capta. Anno autem 1387.
nſe Februario purificationis D.Virgi-
die, induciæ unius anni opera qua-
ndam civitatum factæ ſunt.Finitis in-
ciis præſidium Helveticum Veſeniis
lacum Rivarium,proditum à civibus
pidi,ab Auſtriis cæſum eſt:ac ingenti-
s copiis Glaronenſium fines hoſtis in-
ſit nona Aprilis, qui minimum 8000
minum fuiſſe tradunt, alii duplo ferè
ures, duces exercitus erant Donatus
oggius comes, Petrus Torbergius,
annes Klingenbergius, Ioannes VVer-
nbergius comes, Sarunetum domi-
us. Hic delectis duobus millibus per
glingam ducens à tergo hoſtem ado-
i ſtatuit, reliqui à fronte murum ag-
eſſi,quo ſuperioribus annis Glaronen-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

ſes vallem munierant, eum cepere, qu
ſuperato quaſi integra victoria poti
eſſent, proxima loca urere prædaſqu
agere cœperunt. Interea in vicino mon
te convenere Glaronenſium 350. quibu
Suitenſium 30. è proxima valle auxili
venêre, hi magno impetu, majore an
mo hoſtem loco anguſto aggrediuntu
& primum lapidibus quorum locus co
piam ſuppeditabat impetunt, inde cum
ſe in patentem locum reciperent, ita ur
gent & inſiſtunt, ut tandem eos in fu
gam conjicerent: undecies eos in hoſtē
qui aciem inſtaurare conabatur, impreſ
ſionem feciſſe patrii annales tradunt
VVerdenbergius viſa ſuorum clade
monte quem ceperat, ipſe quoque fug
ſibi conſulit: hoſtium bis mille eo præ-
lio cæſi, & non pauciores quingentis i
aquis periere, rupto præ nimia fugien-
tium multitudine ponte fluminis qu
Veſenam ducit. Ab hoc prælio ſæpe dein-
de Confœderati levibus præliis cum Au-
ſtriis congreſſi ſunt, arces & oppida ex-
pugnatione aut deditione cepere, nun-
quam autem deinde hoc bello juſta acie
pugnatum eſt, ſed primum opera ac ſtu-
dio civitatum Conſtantiæ, Vberlingæ,
Ravenſpurgi, Roteyilæ, induciæ anno-
rum ſeptem factæ, quæ deinde proro-
gatæ ſunt in annos viginti, & po-
ſtremo

emo quinquaginta annorum pax fa-
a eſt.
Illis annis pace facta quies & ocium
t Confœderatis, cæterum anno 1401.
pit bellum quod Abbatiſcellanum
catur, & ſeptennio integro duravit.
t autem Abbatiſcella regio Helvetiæ
Alpibus ſupra caput Acromi lacus
a, quæ hodie una eſt ex pagis con-
deratis, tum vero nondum fœdere
nebatur, ſed parebat Abbati S. Galli.
it tum temporis Abbas Cuno à
buffen, inter hunc & Abbatiſcella-
s controverſiæ ortæ ſunt, de quibus
n ſæpe judicio contendiſſent, tan-
n armis quoque contendere cœpe-
nt. Abbati conjunctæ erant urbes ad
um Acromum, Abbatiſcellani quo-
e in hoc fœdere fuerant, ſed Abbatis
era exempti ſunt. Ex his oppidis col-
to exercitu Abbas congreſſus cum
batiſcellanis, ingenti prælio vinci-
. Cives oppidi S. Galli poſt hanc
gnam ſocietatem cum Abbatiſcella-
fecere, & præterea Suitii; Abbatis
tes tuendas dux Auſtrius ſuſcepit.
batiſcellani vero aliquot præliis ſu-
iores, vicinis regionibus longe la-
ue in poteſtatem redactis, everſis
ltis arcibus nobilium, captis non-
lis civitatibus, coërgerunt, tandem

Abbatem pacem petere,ſalva ipſis liber-
tate relicta.

Septimo anno à fine hujus belli nov
bellum inter Auſtrium & confœderatc
ortum eſt, cum enim Fridericus Au
ſtrius abducto Ioanne XXII. P P. è con
cilio Conſtantienſi, ab Imperatore pr
ſcriptus, à Concilio excommunicatu
fuiſſet, Confœderati Imperatoris & Cõ
cilii decreto pace quinquaginta ann
rum abrogata, & jurejurando ſoluti,a
his juſſi contra Fridericum arma ſum
ſerunt. Hoc bello pagum Verbigenun
Badam aliaq; Auſtriorum loca Helve
ceperunt.

Anno deinde 1422 Helvetii exercitu
per ſummas alpes in Lepontios Biliti
num duxere, oppidum hoc à comi
Monſaxio venditum tribus pagis Helv
tiorum, dux Mediolani qui ad ſe id ſp
ctare contendebat, per inſidias interc
perat: ideoque illius recuperandi cau
aliquoties Helvetii exercitum trans a
pes duxerunt, primum hoc anno que
diximus, deinde anno 1425. & ſequen
quoque, ac oppidum quidem cape
non potuerunt, vicinas tamẽ valles qu
ad ducem Mediolani ſpectant longe l
teq; vaſtarunt. Cæterum anno cIↄccc
xxxvi, graviſſimum bellum civile Au
ſtriorum potiſſimum artibus & opera
He

vetiis conflatum eſt ; primum qui-
n inter Tigurinũ pagum & Suitium,
poſtea ſeſe omnes fœderati junxe-
t : ac Auſtrius princeps qui primo
Suitiis junxerat, poſtea cum Tigu-
s fœdus fecit, & illis ſuppetias tulit.
gnatum eſt aliquoties, urbs quoque
urina ab Helvetiis obſeſſa eſt : ſed
llum magis memorabile prælium eſt
m quod prope Baſileę mœnia decer-
um eſt anno 1444 die 26 Auguſt. Ad-
xerat in Sequanos & Rauracos nu-
roſiſſimum exercitum Ludovicus
mogenitus filius regis Gallorum, qui
tea rex fuit hujus nominis XI par-
à Papa Eugenio ad diſſipandum cõ-
cum Baſilienſe, partim à Friderico
peratore contra Helvetios vocatus:
n hoc ingenti exercitu mille ſexcenti
lvetii congreſſi maximam ſtragem
derunt, & ipſi quidem occubuerunt,
erati multitudine hoſtium, ſed ita
riverunt hoſtium exercitum, ut mox
cta Germania in Galliam redierint:
ut hæc pugna memorabilis Lacedæ-
niorum prælio ad Thermopylas cõ-
randa videatur, ob inſignem feroci-
em paucorum militum, qui pro to-
s patriæ, imo Germaniæ ſalute, con-
innumerabiles pene hoſtium copias
gnarunt. Sæpe hoc bello induciæ

factæ ſunt, ideoque annos ejus alii alite numerant, & vulgo ſeptemnale dicitur ſed initia belli jacta ſunt anno 1436. & firma pax facta & confirmata eſt anno Domini 1450. Proximo anno poſt pa cem factam Abbas S. Galli fœdus feci cum 4. pagis Helvetiorum. Sequent anno Abbatiſcellani, cum ſeptem pagis & rurſus proximo anno civitas S. Gall cum ſex pagis. Anno deinde hunc ſe quente qui fuit 1454. Scaphuſiani iti dem cum ſex pagis fœdus fecerunt, de quibus fœderibus ſingulis ſuo loco ſcri bam. Brevi poſt nova bella Auſtri ſubſequuta ſunt adverſus Sigiſmundum ducem, hunc Pius Papa neſcio quam juſta de cauſa excommunicarat, & Hel vetios ad bellum hortabatur: deinde Gradleri fratres è Græco Styriæ oppido bonis ſpoliati à duce, Tigurinorum quorum cives facti fuerant opem im plorabant. Duxerunt tum Helvetii co pias contra Vitodurum: & Raperſvilam ac Dieſſenhovium, Frouvvenfeldum & Turgeam occuparunt: pax demum facta eſt anno 1460. opera Ludovici Boiorum principis. Anno deinde 1466. capita certa pacis & amicitiæ mutuæ inter Mediolani ducem & Helvetios conſcripta ſunt. Biennio poſt renova tum eſt bellum Auſtrium, & Helvetii

copias

pias in Sequanos Mulhuſium duxere,
iod oppidum hoc anno primum fœ-
ere ſe Helvetiis junxerat , VValtzhu-
m quoque eodem anno obſeſſum fuit
Helvetiis , deinde bellum Burgundi-
m geſtum eſt anno 1476.quia duabus
gnis hoc anno dux victus eſt : ſed ta-
en bellum cœpit anno 1474. finitum
morte ducis initio 1477. anni , ſed
jus quoque potiſſima cauſa fuere Au-
ii principes. Nam Sigiſmundus Au-
iæ Dux bello diu infœliciter adverſus
elvetios geſto,cum pacem non ex ani-
i ſententia cum illis feciſſet, ut aliquo
odo ipſis malè faceret , regiones quas
bebat in Sequanis & Rauracis vicinas
elvetiis Carolo duci Burgundiæ prin-
pi illa ætate potentiſſimo , & magni
imi ac faſtus,oppigneravit;exiſtimans
rẽ, ut plerunque inter vicinos fieri
let , ut aliquæ controverſiæ inter
os orirentur. Miſère tum Helvetii
gatos ad Burgundũ , petentes ut
terem amicitiam Burgundicæ do-
us cum Helvetiis renovaret, & pacis
pita cum Sigiſmundo nuper inita
atenus ad regiones ipſi oppigneratas
ectarent, confirmaret : verum hi adi-
m ad principem nunquam impetrare
tuerunt , obſiſtente illis Hagenba-
o,quem princeps nuper partæ regioni

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

præfecerat,& plurimum amabat. Fu
hic Hagenbachus præcipua fax bell
nam & Helvetios multis verboru
contumeliis affecit, & eorum hoſtib
ſemper apud illum receptus erat, He
dorffio & Eptingero, & quibuſdam ali
nobilibus qui noſtris bellum indixeran
& in eorum mercatores graſſabantu
Idem tyrannide gravi premebat Sequ
nos ſibi ſubjectos, quam cum illi ferer
do non eſſent, ſupplices Sigiſmundu
Auſtrium veterem dominum deprec
bantur, ut redempto ſuo pignore, rurſ
ſuæ poteſtati ſe vindicaret, idque à prin
cipe clementiſſimo, & qui propter fac
litatem morum ſimplex cognominat
eſt, facile impetravere. Verum Burgu
dus ſolutionem pignoris recipere nol
bat, & Hagenbachus quotidie acerbio
imperio premebat ſubditos, vicinis qu
que moleſtus erat. Acceſſere etiam al
offenſiones inter Burgundum & Helv
tios, quod Remontius comes ejus clien
aliquot currus pellibus onuſtos illis in
terceperat. Interea Ludovicus XI Ga
lorum rex qui Burgundum maxim
oderat, & quantum eſſet robur in p
ditatu Helvetico, prælio ad Baſilea
cum illis geſto, expertus fuerat, fœd
cum illis fecit, & quamvis bello ſe n
immiſcuerit, tamen Helvetios ad id cla
in

:itabat, & pecunias illis ſubminiſtra-
t, ne inopia coacti pacem facerent.
ıſdem opera Sigiſmundus Auſtrius re-
nciliatus Helvetiis, ſe quoque pecu-
:i fœdere illis junxit, acceſſere mox ad
:m fœdus Renatus Lotharingiæ dux,
ampliſſimæ urbes Argentoratum &
ſilea cum ipſorum Epiſcopis: Colma-
item, & Seleſtadium, & mons Belli-
rdi, & quædam aliæ urbes. Interea
ıgenbachus Briſiaci captus fuit, ac
ıſtrius pretio pignoris Baſileæ depoſi-
recepit omnem ſuam ditionem, ac
ıblico judicio Hagenbachum damna-
m capite mulctavit. Interim Carolus
lverſus Epiſcopum Colonienſem bel-
m gerebat, quod ſibi illius Epiſcopatus
lvocatiam vendicaret, ac Noveſium
ppidum ſupra Coloniam obſidebat: ad-
:rſus hunc Fridericus Imperator totius
nperii auxiliis inſtructus caſtra poſuit,
em Helvetiis eorumque confœderatis
:o imperii jure & majeſtate edixit, ut
urgundo domi bellum inferrent quo
us vires diſtraherentur. Sed mox ſe
uſtrium eſſe hoſtemque Helvetiorum
ſtendit, nam cum illi in Burgundiam
enetraſſent, & Burgundos ad Ellicar-
um viciſſent, captis etiam aliquot oppi-
lis, ipſe pacem cum Burgundo fecit, qua
rincipes imperii & civitates quæ Im-
perato-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

peratorem bello juverant contineba
tur, ſolis exceptis confœderatis, Sig
mundo, Renato, Helvetiis & urbib
ſupra nominatis. Carolus bello adv
ſus Imperatorem & Germanos liber
tus, omnes ſuas vires contra fœderat
convertit, facta ſunt utrinque levia a
quot prælia: ſed tribus pugnis, quib
dux ipſe interfuit, de ſumma rerum c
tatum eſt. Primo ad Granſonium op
dum, ad lacum Ebrodunenſem qui h
die etiam Neocomenſis dicitur, id an
ab Helvetiis captum, dux per deditione
receperat, præſidiariis militibus cont
datam fidem partim laqueo necati
partim lacu ſubmerſis: ſed brevi poſt
prælio ab Helvetiis victus crudelitat
& perfidiæ pœnas luit: ac tum quider
non magnum numerum militum am
ſit, equitatu pedites in fuga defender
te, cum Helvetii carerent equitatu; n
que enim fœderatorum equites in tan
feſtinatione advenire potuerant: ſe
opum vim magnam amiſſis caſtris pe
didit. Pugnatum deinde eſt ad Mor
tum in Aventicis, & ingenti prælio co
fœderati hoſtes vicerunt, dicuntur enii
Burgundorum cæſa XXVI. millia, & n
ſtra ætate ingentes oſſium cumuli clad
ejus teſtes ſuperſunt. Tertia pugna a
Nanceium Lotharingiæ commiſſa eſt

oppugna

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

..gnabat id oppidum Burgundus,ſed
..etii Renato Lotharingo VIII millia,
..ai fœderati III millia auxilio miſère,
..bat ipſe lectiſſimas alas equitum,ad
..ntos maxima parte Gallos: his viri-
..ggreſſus Ducem, cujus longe ma-
.. copiæ erant, ipſum vicit,dux ipſe
..ga ab Helvetiis cæſus morte ſua bel-
..em impoſuit.
..oximo anno poſt bellum Burgun-
..n, pugnatum eſt ab Helvetiis con-
..icem Mediolanenſem in Lepontiis
..gum Iornico nomine. Cauſa belli
.. quod Lepontinæ vallis incolæ qui
..iis parent, conquererentur de qui-
..m injuriis vicinorum,quod veteri
..ſſione & fructu quarundã ſylvarũ
..s pellerentur,cum auté LegatiHel-
..rum hanc controverſiam non po-
..nt componere, Vrii evocatis
..xilium confœderatis ſuis exerci-
..Bilitionum duxerunt: ſed cum in-
.. te hyeme id obſidere non potuiſ-
..ræſidium ſexcentorum hominum
..itinis in pago Iornico reliquerunt.
..dorti ſunt Mediolanenſes inſtru-
..o exercitu, verum ipſi occupatis
..liis locorum 1400. occiderunt,
..os è Lepontina valle profligarunt.
..atum eſt circa Idus Novembris
.. 1478. ac proximo Decembri
opera

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

opera regis Gallorum pax inter Medio-
lanenſes & Helvetios facta eſt. Eodem
anno Sixtus Pontifex fœdus cum Helve-
tiis fecit, & cum alia quædam privilegia
tum largas indulgentias illis dono de-
dit. Biennio poſt Helvetii Ludovic
Gallorum regi 7000. ex fœdere nupe
inito auxilio miſêre : cum hi Cabillo
num uſque veniſſent. Rex cui ex anim
ſententia res ſucceſſerant, ipſos opimi
ſtipendiis donatos domum remiſit, qu
liberalitate plerique illecti avide Gallo
rum ſtipendiis ſe addixere. Proxim
deinde anno civitates Helvetiæ, Tigu
rum, Berna, Lucerna, Friburgum, &
Salodorum privatum fœdus fecerun
quod exiſtimarent à ſociis inhumanit
ſecum actum eſſe præterito bello Bur
gundico: nam cum maximos ſumptu
feciſſent in comeatibus, & torment
bellicis ſubvehendis, plures quoque c
teris pagis milites in aciem eduxiſſen
tamen in dividenda præda, qua long
omnium opulentiſſima tum Helve
potiti ſunt, cæteri pagi qui neque h
ſumptus fecerant, neque parem militu
numerum adduxerant, parem cum ip
prædæ partem ſibi vendicabant: ob ha
igitur injuriam, uti exiſtimabant, & ali
nonnullas leves offenſiunculas, ut p
vatim ſibi urbes conſulerent, peculia
fœd

dus inter ſe fecere. Cæterum, reliqui
qui hoc fœdere graviter offenſi id re-
ndere conabantur, & præcipue Vrii,
tii, Vndervaldii contendebant non
re Lucernatibus abſque ſuo conſenſu
dus ullum facere, diſceptata eſt res
quot conventibus Stantii in Vnder-
diis, ac tandem opera Nicolai Vnder-
dii, Eremitæ, cujus tum ſumma prop-
ſingularem ſanctitatis opinionem
d omnes Helvetios erat auctoritas,
bæ partes his conditionibus inter ſe
venerunt, urbes fœderi renuntient,
capitibus controverſis communi cō-
o decretum faciant, Friburgum &
odorum in numerum pagorum Hel-
iæ recipiantur. Atque hac ratione
cem pagi Helvetiæ facti ſunt. Quo-
m vero pagi octo, qui quia priores
s fœdus fecerunt veteres nominan-
, ſoli corpus civitatis Helvetiæ per
nos circiter 125. conſtituerunt, ante-
um de Friburgo & Salodoro ſcribam,
mma capita fœderum quibus octo hi
i veteres inter ſe conjuncti ſunt ex-
nam, & præterea ea quæ Stantii à
is communi decreto ſancita ſunt.

Summa

Summa fœderum inter octo veteres pagos Helvetiæ.

PRæcipuum caput omnium fœderu
eſt περὶ συμμαχίας, de mutuo au
xilio contra omnem vim injuſtam , i
quo omnia diligentiſſimè conſtituta, a
juſtitiam & æquitatem accommodat
ſunt. Ne enim temere & levibus de cau
ſis ſuſcipiantur bella , ante omnia cau
tum eſt, ut in eo pago cui injuria fact
eſt, primum publico conſilio cauſa co
gnoſcatur , & ſi conſtet de vi & injuri
ut tum demum auxilium poſtulent. I
quibuſdam aliis fœderibus & nomina
tim in Glaronenſium,cognitio hæc reli
quis pagis qui in fœdere ſunt defertur
Vbi jam conſtiterit de æquitate cauſæ &
injuria accepta, auxilium pagus injuri
affectus à confœderatis petere poteſt
neque tamen quivis pagus à quovis al
tero jus poſtulandi auxilium habet , ſe
ab eo cui peculiari fœdere junctus eſt
nam ut hactenus oſtendi , non ſingul
pagi cum aliis omnibus fœdus habent
Tigurini primum qui antiquo fœder
ſex aliis pagis juncti ſunt,auxilium ab il
lis poſtulare poſſunt, poſtea etiam cum
Bernéſibus peculiare fœdus fecere, cuju
ratione utriq; mutuo alteros in auxiliu
voca

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

re poſſunt. Bernenſes tres pagos,
m, Suitiam, Vndervaldiam in auxi-
vocare poſſunt, antiqui fœderis
ne, & hi in auxilium ſui & aliorum
ates evocant; at recentioris fœderis
ne Tigurini & Bernates mutuo po-
tionis jus habent. Lucernenſes ex
pagis quinque de auxilio ferendo
lare poſſunt, Tigurinos, Vrios Sui-
Vndervaldios, & Tuginos. Vrii
, Suitii & Vndervaldii omnes alios
appellare poſſunt. Tugini ab iiſ-
quinque pagis à quibus & Lucer-
, auxilium poſtulare poſſunt. Gla-
nſes, Tigurinos, Vrios, Suitios, &
rvaldios advocare in auxilium poſ.
Etſi autem non omnes par poſtu-
jus habent, nihilominus tamen ſi
unum aut alterum fœdere jun-
in auxilium evocarit, univerſi cō-
nt, eo quod hi qui primo evocati
reliquos etiam convocent. Ante
a vero legatis miſſis ad Eremitanæ
nis templum, aut in locum qui à
& ſylva nomen habet, *das Kien-*
, ſi Bernatum res agitur, commu-
nſilio decernunt, qua ratione con-
rſiæ amice aut jure tolli poſſint, aut
ieri nequeat, quomodo auxiliū quā
ne ferendū ſit; & nominatim cave-
œderibus noſtris, ut auxilio evocati

L nulla

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

nulla ficta excuſatione, nulla fraude &
dolo utantur, ſed pro viribus juven
Quia autem fieri poterat ut ſubito bell
pagus aliquis peteretur, ita ut viis om
nibus ab hoſte obſeſſis, neque per leg
tos, neque per literas confœderatos v
care poſſit, huic quoque proſpectum e
& nominatim cautum, ut in hujuſmo
caſu ubi ſubito auxilio opus eſt, ſingu
pagi confœderati ęque pro viribus ope
ferant, atque ſi nominatim vocati eſſen
Et in Bernatum fœdere ſancitum eſt,
ſi hoſtes ſuperiorem regionis parte
invadant, confœderati ab altera par
hoſtium finibus damnum dent, quo e
rum vires diſtrahãtur, & idem alio lo
viciſſim faciant confœderati, ſi hoſt
inferiori parte regioni bellum inferan
Porro, qui in auxilium evocantur,
abſq; ullo ſtipendio propriis ſumptib
auxilium ferunt: Tantum in Bernatu
fœdere cum tribus pagis ſtipendii
mentio, id eſt, ſolidus Turonenſis, di
num ſtipendium in ſingulos pedit
quod tamen ſi bellum ſit in Ergovia, n
numeratur, ſed limes conſtitutus eſt o
pidulum prope primum Arolæ lacu
Vnderſea dictum, ultra quod quæcun
pars alteri militem miſerit, ſtipendiu
hoc accipit. Sed ſi bellum longius trah
tur, & urbs aliqua oppidum aut a
ob

denda & oppugnanda ſint , ac id
muni ſententia decretum fuerit,
is pagus cujus gratia & in cujus fi-
s hoſtile oppidum aut arx oppugna-
ſumptum oppugnationis cauſa fa-
n in bellicis machinis , & artificum
ndiis , & aliis rebus ad oppugnatio-
neceſſariis,ſolus perſolvet.Si tamen
um non unius pagi , ſed totius civi-
Helveticæ communi nomine gera-
tum ſinguli rata parte perſolvent.
etiam fit, ut aliqui qui longe extra
etiam habitant publicè aut priva-
alicui damnum dent , quos tamen
licet bello perſequi , quod longe ab-
neque forte aliquam certam ſedem
ent in qua bello peti poſſunt, de his
itur , ut ſi qua forte occaſione in
jus pagi poteſtatem perveniant, vel
vel eorum bona, vel ſocii eorum,ut
nus illis injiciatur, & his quos læſere
facere cogantur. Poſtremo ne quis
te noſtro abuti, & quovis pro ſua li-
ne abducere poſſit , termini in ple-
ue fœderibus præſcripti ſunt , intra
s ex fœdere auxilium ſibi mutuo
e teneantur : ſunt autem termini
tim pagorum limites,qui tum tem-
is erant , aut paulo ampliores , ſed
veterem Helvetiæ limitem non ex-
ant. Alterum caput eſt de contro-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

verſiis publicis, quæ inter duos plures
pagos oriantur : cum enim vix cav
poſſit, quin aliquando etiam inter
cios & confœderatos lites oriantur,
quod proximum eſt, ſtudioſe majo
noſtri cavere conati ſunt, ne res ad b
lum deveniat, & ita ſolvatur & per
fœdus. Itaque primum ſanciverunt,
cæteri legatis miſſis operam dent, q
controverſia omnis amice aut æquo
re dirimatur. Deinde judicii forma
ratio hæc ab illis inſtituta eſt. Singu
partes duos judices deligunt è ſuo pa
quibus juſiurandum datur, ut ſepoſi
affectu & amore patriæ, de controver
ſententiam ferant, quatuor his judi
bus, quintus omnium arbiter additu
hunc quandoque judices, aliàs acto
deligunt. Quod ſi pagus aliquis nolue
ſe judicio ſiſtere, neque cauſæ cogni
nem admittere, reliqui pagi fœdere
nentur huic opem ferre qui petit judi
cauſam definiri. Caput tertium eſt
fœderibus : ac quatuor primi pagi ſ
ciunt, ne cui abſque aliorum volunt
& conſenſu liceat ſe cuiquam jurejur
do obſtringere, aut pactum aliquod
fœdus facere. Similiter in Glarone
fœdere cavetur, ne illi fœdus ullum a
que fœderatorum ſuorum conſenſu
ciant: alias pagi reliqui ſibi liberam
cul

tem reſervant nova fœdera facien-
vis tamen ante & exceptis antiquis
ribus. Eandem libertatem retinent
ndi & minuendi ſua fœdera publico
mmuni conſenſu. Sanciunt etiam
gulis decenniis aut quinquenniis,
ventur voce vel ſcripto, & jureju-
o firmentur ſi uſus poſtulat: ſi id
modo fieri nequeat, nihilominus
ter ſerventur. Quarto loco ſunt
tiones, aliqui enim pagi qui anti-
s ad Romanum imperium ſpecta-
ut Tigurum, Berna, Vrii, Suitii,
rvaldii, excipiunt Romanum impe-
, eiuſque jura, quibus nihil hoc fœ-
derogatum volunt: Lucerna & Tu-
jura Ducis Auſtrii excipiunt. Gla-
nſi fœdere excipiuntur jura & ſer-
omnia debita legitimo domino &
ſtratui. Similiter in omnibus fœ-
us excipiuntur antiquora fœdera,
privilegia, conſuetudines non tan-
pagorum, ſed arcium, vicorum &
um, ut ſingulis ſalva & integra
eant. Reliqua capita etſi nō ſunt ita
gæ, tamen ad pacem & tranquillita-
conſervandam faciunt: horum u-
eſt de homicidarum pœnis, qui ali-
n è fœderatis occiderit, capite luat,
oſtenderit ſe vitæ ſuæ tuendæ &
ervādæ cauſa feciſſe. Qui damnatus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

fuerit, & à ſuo pago proſcriptus, hu
etiam alii pagi proſcribant, & finib
ſuis arceant, & qui talem exceperit h
ſpitio, ope ſua juverit, ipſe quoque r
eſto, & vel exilio, vel alia mulcta pu
tor. Aliud caput pertinet ad exige
nomina: Nemo laicus ope Eccleſiaſt
judicis nomina exigat, ſed tamen ca
matrimoniales, & manifeſtæ uſuræ
Eccleſiaſticum judicium deferantur. N
mo pignora exigat à quoquam, niſi à
debitore, aut illo qui pro eo ſibi ſpop
derit: neque etiam privata libidine,
ex judicis conſenſu pignora capiant
Nemo pro altero pignus eſto. Item
judiciis. Quivis ſuum judicem habet
oſtendito: qui contumax in judicio n
comparuerit, & ſua abſentia alteri da
num dederit, id luat. Cauſæ agantu
illius pagi judicio ubi res acta eſt, &
dicatur abſque fraude & dolo: quivis
terius pagi judiciis, legibus, conſuetu
nibus contentus eſto. Hæc & conſimi
etſi levia forte ſunt, tamen cum ſæ
hinc graves controverſiæ & bella etia
oriantur, copioſe & accurate fœderib
noſtris definita ſunt, mihi ſatis fuit ca
tà quædam perſtrinxiſſe.

F

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

Formulæ decreti ſeu pacti Stantiani.

Rimum ſtatuimus,ut nullus octo pa-
orum, vel per ſe,vel aliorum opera,
ri pago, aut ulli qui huic fœderi ali-
ratione ſit conjunctus bellum in-
t, aut corporibus eorum, fortunis,
bus, urbibus, regionibus, homini-
, damnum det, injuriamve inferat,
rebus ſuis ſpoliet. Quod ſi quis octo
orum (quod Deus avertat) aliter fe-
t, atque alteri injuriam intulerit,
id caveatur & fœdus noſtrum fir-
m permaneat, ac omnes fraterne ac
fice vitam ſimul degere queamus,
eri pagi omnes eum qui injuria affe-
faerit, defendant, & jura ejus bona
atque abſque omni fraude conſer-
t. Quod ſi privatus aliquis, aut plu-
ſimul vim & injuriam alicui fecerint:
cunque loco id factum fuerit,hi pro
rito, & criminis ratione à magiſtratu
confeſtim abſque ulla contradictio-
puniantur. Verumtamen ſi quis in
rius juriſdictione quicquam tale fe-
it, aut tumultuum auctor fuerit , is
loco judicio ſiſti , & pro jure ac
nſuetudine illius regionis pœna affi-
poterit. Secundo, Statuimus ne dein-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

ceps in Helvetiæ urbibus, aut regionibus quiſquam cœtus convocet, conventus habeat, quicquam proponat, clam palamve, è quo damni quicquam aut periculi exoriri poſſit, abſque voluntate & conſenſu magiſtratuum ejus pagi: qui vero contra fecerit, & cœtus huiuſmodi convocare conatus fuerit, conſilio auxiliove juverit, is pro culpæ ratione mox à ſuo magiſtratu abſque omni impedimento puniatur. Similiter communi conſenſu hoc peculiariter ſtatuimus, ut ſalvo honore & jurejurando non liceat cuiquam alterius ſubditos contra ſui magiſtratus obedientiam concitare, aut ab ea revocare, aut conari eos commovere ad defectionem & inobedientiam: quod ſi alicui pagorum imperio ejus ſubditi contumaces & inobedientes fuerint, cæteri bona fide dominis auxilium ferant, & ad obedientiam eos revocent, juxta conventa noſtrorum fœderum. Tertio, cum poſt prælium ad Sempachum leges quædam bellicæ à maioribus noſtris conſcriptæ ſint, viſum eſt nobis in hoc perpetuo pacto, noſtrorum ac etiam poſterorum cauſa præcipuum caput ejus decreti explicare, & his verbis proponere: Si unus pluresve pagi exercitum ſub ſignis adverſus hoſtem produxerint, omnes qui ſub
ſignis

nis militant, in acie ſimul maneant, viros bonos decet, & majores noſtri erunt, quæcunque tandem neceſſitas s urgeat, ſive juſto prælio, ſeu alio ngreſſu certandum ſit, ſicuti copioſe diſerte in decretis legum bellicarum ſt Sempachianum prælium ſancitis vetur. Quarto decrevimus tabulas iondam à majoribus noſtris ſacerdo- m & aliarum rerum cauſa ſcriptas, & ncitas, anno Domini 1370. omni- s ſuis capitibus & punctis debere fir- as & inviolatas ſervari: atque per- tuæ memoriæ cauſa, quotieſcunque dera noſtra jurejurando ſanciuntur, nbæ tabulæ & legum bellicarum, hæc poſterior ſacerdotum cauſa ſcri- a, præterea amica hæc tranſactio, ſi- ul cum fœderibus publice recitari de- nt. Sed ut omnes juvenes atque ad- ti noſtra fœdera firmius memoria te- ant, & ſervent fidelius, ſtatuimus ut poſterum ſingulis quinquenniis per nnes pagos fœdera juramento dato noventur. Poſtremo etiam inter nos a convenit, ut bello exorto univerſa æda bello capta, aut quicquid hoſtes o ſui liberatione perſolverint, pro mi- tum numero, quem ſinguli pagi aut rbes in caſtris habuerint, æqua por- one diſtribuatur. Sed oppida, arces,

 regio-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

regiones, vectigalia, annui reditus, juriſdictiones,& quæcunque huius generis bello parta fuerint, pro veteri conſuetudine inter pagos æqualiter diſtribuantur. Quod ſi quæ huius generis, vel redimi patiamur, vel vendiderimus, pecunia illa inter pagos æquis partibus diſtribuatur. Hanc autem amicam tranſactionem ita explicamus & concludimus, ut eadem teneantur omnes qui ex Helvetiis nobiſcum militarint, ſubditi, cives incolæ. fœderati & conjuncti nobis, ut nempe hi æquam prædæ partem accipiant, ſed urbes, arces regiones, homines, annui reditus, vectigalia, juriſdictiones, pagis tantum Helveticis cedant. Excipimus autem in hac tranſactione perpetua noſtra fœdera, ne quid his decedat, ſed ut ad confirmationem, & ad defenſionem noſtrorum fœderum hæc transactio omnibus ſui partibus inviolata fideliter, & abſque dolo malo conſervetur.

Hoc decreto omnium ſententia confirmato, anno 1481. civitatum fœdus privatum ſolutum eſt, & communi cōſenſu Friburgii ac Salodorii in numerum pagorum recepti ſunt, ac eo tempore decem pagis conſtitit civitas Helvetica per annos viginti, donec Baſilea & Scaphuſium & poſt has Abbatiſcella acceſſit.

Verum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

Verum antequam de fœderibus agamus, prius de Friburgo ac Salodoro quædam addenda ſunt, & res poſt eorum fœdus geſtæ breviter commemorandæ.

FRIBVRGVM.

FRIBVRGVM oppidum ad Sanam fluvium à Berchtoldo IV. Zeringenſium duce paucis annis ante Bernã conditum eſt ambæque civitates mutuam amicitiam diu coluere: cæterum à morte Zeringii Berna imperio fuit obnoxia, Friburgum vero pervenit in poteſtatem comitum Kyburgiorum qui Burgdorffi habitant, quæ res cauſa fuit ut ſequentibus annis Bernatum amicitiam deſeruerint. Etenim primum cum Gottefrido Kyburgio contra Bernates militarunt: mox autem fœdus renovatum eſt utrinque exceptione tamen addita, ſi Domini urbis diſſideant à Berna, ut tum dominorum ſuorum partes ſalvo fœdere ſequantur. Poſtea à Kyburgio Friburgum venditum fuit Rodolpho Romanorum regi, ac deinceps ſub Auſtriæ domus imperio annis ferè 200 manſit, quo tempore Auſtriorum ductu & auſpiciis ad Loupam, in monte Schonenbergio & alibi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

alibi cum Bernatibus pugnarunt : rurſus etiam vetus amicitia & fœdus utrinque aliquoties renovatum eſt. Anno autem 1403. multis contumeliis nobilitatis vexati perpetuum fœdus cum Bernatibus fecere, manſere nihilominus ſub Auſtriorum imperio. Duravit amicitia hæc annos quinque & quadraginta, inde exorto bello inter Sabaudum principem & Friburgum, Bernates Sabaudi partes, cum quo illis vetus amicitia & fœdus intercedebat, ſecuti ſunt : utrinque expeditiones aliquot ſuſceptæ, ſemel ad Galteram pugnatum adverſa Friburgiorum fortuna : altero demum anno legati Regis Gallorum, Burgundiæ ducis, & Helvetiorum pacem fecere.

Proximo anno à pace facta Albertus Auſtrius Friburgum venit, cum hoc quidam civium conſilia inibant de bello adverſus Bernates ſuſcipiendo, cæterum major & ſanior pars civitatis pacem bello anteferebat, & amicitiam initam conſtanter tuebatur, jamque res ad ſeditionem ſpectabat, ac forte inter ipſos pugnatum fuiſſet, niſi Bernates miſſis legatis ſingulari prudentia & induſtria motum hunc populi ſedaſſent. Cum igitur Auſtrius videret Friburgum Helvetiis favere, & ad eorum par-

tes

s inclinare,cives quoque qui majorum
orum privilegiis fruebantur, non per
nnia imperiis ſuis parere, ſæpe etiam
ernates ex fœdere ſequi & cum Hel-
tiis confœderatis militare, de urbe
utius retinenda deſperare cœpit. Venit
itur Friburgum Auſtrii principis aulæ
agiſter, à principe ut fertur miſſus,
c fama per civitatem diſſeminata
rincipem brevi illuc venturum, om-
is generis inaurata & argentea vaſa,
iaque varii generis ornamenta corro-
are cœpit ad exornandam curiam
rbis, quo loco princeps dicebatur
ccipiendus eſſe, cæterum hæc om-
ia inſciis civibus clam avehenda cu-
abat. Conſtituto autem die quo prin-
eps venturus dicebatur, cum ſuis prin-
pi in equis obviam egreditur, ac ipſum
obiliſſimorũ quique civium ſequeban-
ur: longius urbe progreſſis, princeps
uidem nuſquam apparet, ſed equites
b illo miſſi aulæ magiſtrum ejuſque co-
nites excipiunt, is jam in tuto cõſtitutus
riburgios qui honoris cauſa cum illo
rincipi obviam progreſſi fuerant, allo-
uitur, ipſos confiſos fœdere Bernatum,
c reliquorũ confœderatorum amicitia,
rincipis imperata detrectare, æquum
utem eſſe, ut princeps quoque aliquem
x ipſis fructum percipiat, & ob hanc

cau-

cauſam ſe ea quæ corrogarit argentea vaſa & ornamenta illis abſtuliſſe: atque his dictis cum ſpoliis civium ad principem ſe contulit. Tanta injuria affecti Friburgii arctiori fœdere Bernatibus cõjuncti ſunt, & cum cæteris confœderatis amicitiam certis conditionibus junxêre: itaque bello Burgundico Helvetii mille hominum præſidium illis tuendæ urbi miſêre, ipſi quoque cum confœderatis adverſus Burgundum militarunt, & fortem fidelemque operam eo bello Helvetiis præſtiterunt, quo finito cum Salodorenſibus in numerum pagorum, (uti mox dicemus) adſcripti ſunt.

SALODORVM.

SALODORVM una eſt ex antiquiſſimis totius Helvetiæ urbibus,& Trevirorum ſoror dicitur, quorum urbem Nini ſęculo conditam eſſe vetuſti annales tradunt. Antiquitatem urbis indicant veteres inſcriptiones Romanæ, quarum aliquæ adhuc Salodori extant. Alemannicis autem & Hunnicis, Francicis que bellis & incurſionibus, in Galliam inclinante imperio, hæc quoque urbs cum pluribus aliis vaſtata eſt, cæte-

um Francis rerum potitis, denuo in-
auratafuit, & epiſcopatui Genevenſi
ſubdita, tradunt enim in fano D. Victo-
ris prope Genevam ſcriptum eſſe: Acta
ſunt hæc regnante Domitiano Epiſcopo
Genevenſi, quo tempore etiam caſtrum
Salodorenſe, epiſcopatui Genevenſi ſub-
ditum erat, &c. Cæterum ſub Germa-
nis Imperatoribus Salodorum ſemper
fuit in numero urbium imperii: ſic ta-
men uti præcipuis privilegiis & immu-
nitatibus frueretur collegium Canoni-
corum, cujus eadem pariaque cum Ti-
gurino privilegia eſſe traduntur. Advo-
catia hujus urbis ſicut & aliarum ur-
bium imperii in Helvetiis fuit penes du-
ces Alemanniæ. Cum Bernatibus anti-
quitus fœdus fecerunt, id quo anno pri-
mum factum ſit, mihi incertum eſt, ſed
ab eo tempore ambæ urbes amicitiam
mutuam conſtanter coluerunt, & om-
nibus fere bellis Bernates Salodoren-
ſium auxiliis fœliciter uſi ſunt. Conten-
dentibus autem inter ſe de imperio Lu-
dovico Bojo & Friderico Auſtrio Boii
partes ſequuti ſunt, ejuſque gratia à Pa-
pa excommunicati, ab Auſtrio obſeſſi
fuere, quo bello Bernates 400 militum
præſidium illis miſere. Bellum etiam geſ-
ſere adverſus Kyburgium comitē, in quo
proditione civis cujuſdam non exiguam
cla-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

cladem accepere. Anno deinde 1351. cum Bernatibus fœdus perpetuum fecerunt, cæterorum etiam confœderatorũ amicitiam magna fide coluerunt, itaq; bello Auſtriaco, quo Leopoldus cæſus eſt, finito, paribus conditionibus ac cæteri confœderati, pacem & fœdus cum Auſtriis fecerunt, & in tabulis fœderis confœderatis conjunguntur, & cum iiſdem communi conſilio leges militares ſtatuerunt & jurejurando ſanciverunt.

Demum vero finito Burgundico bello, in quo fortiter & ſtrenue omnium judicio ſe geſſere, una cum Friburgiis in pagorum numerum adſcripti, & à confœderatis civitate quaſi donati ſunt.

Friburgiis & Salodoris in numerum pagorum jam adſcitis, bella hæc ab Helvetiis geſta ſunt. Anno 1487. Iuſtus Silinius Sedunorum Epiſcopus exercitum ex Valeſiis & Helvetiis collectum trans alpes duxit contra Mediolani ducem, verum hujus expeditionis infœlix fuit exitus, nam cæſi & victi à duce, multis militum amiſſis domũ redierunt. Proximo anno Sigiſmundo duci Auſtrio Helvetii ex fœdere auxilium miſère contra Venetos. Poſtea Carolo Galliarum regi qui patris fœdus renovarat militarunt, primum in Britannia, quando ad S. Obinum ingenti prælio Britonum ducem
vici

t: deinde in Italia, cum regnũ Nea-
itanum occupavit, & ad Tarrum
n Italiæ principibus conjuratis pug-
nit: quibus in bellis forti & fideli ope-
Helvetiorum feliciter uſus eſt. Anno
em 1490. aliud civile bellum in Hel-
a exortum eſt. Abbas S.Galli novum
obium Roſaci ædificare cœperat, &
l jam pene abſolverat: hoc ægrè fe-
es cives S. Galli, Abbatiſcellani, &
liti imperio Abbatis, tum quod
ent religione ducti, oſſa & reliquias
alli loco moveri, tum quod metue-
: ne uberrima negotiatio linificii
oſis Roſacum transferretur, conſpi-
ne facta, ſubito armati confluunt,
ovum ædificium diruunt. Abbas
hac injuria commotus, quatuor
os quibus fœdere junctus erat, in
lium evocat: ſex alii pagi ſeque-
pacis, S. Galli cives cum fœdera-
pſorum hortantur, ut jure cum
ate contendant; verum cum illi
nderent ſibi atrocem injuriam, con-
vetera privilegia, novi cœnobii
icatione illatam, ideo ſe juſtam
am habuiſſe eorum quæ fecerint,
ue tamen ſe juri ſiſtere vellent,
tuor pagi quibuſdam aliis in ſocie-
m aſcitis copias in Turgeam duxe-
: ſed bellum hoc abſque ſanguine

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

confectum eſt: primi omnium Abbat
cellani pacem cum Helvetiis fecerun
& Rheguſorum vallis illis eſt ademp
poſtea obſeſſa urbe S. Galli, pax in
ipſos & Helvetios facta eſt opera Geo
gii comitis Sarunetum, & Gaudentii
mitis Mæſchii atque Conſtantienſis
natus: ſubditi quoque abbatis pecu
multati in gratiam recepti ſunt. Seq
tur ultimum bellum Auſtrium qu
noſtri Suevicum vocant, huius ſem
jacta ſunt à Friderico Imperatore,
id poſt obitum ipſius à Maximilia
Imperat. filio ejus geſtum eſt. Effece
Fridericus Imperator ut principes n
nulli, & civitates, & plurimi è pri
nobilitate fœdus facerent, quod m
num fœdus Suevicum nuncuparunt
que præcipuè ad opprimendam liber
tem Helvetiorum factum credebatu
ipſe quoque huic fœderi præfuit: hoc
tem boni contulit Germaniæ, quod
ſim itinera tuta reddidit, graſſatori
captis & ſupplicio affectis, dejectiſqu
lorum arcibus. Erant jamdiu inimici
inter Auſtriorum clientes vicinos I
vetiæ & noſtram nationem, & quot
animi utrinque magis exacerbaban
ac intolerandis contumeliis Helveti
illis afficiebantur: Rætos etiam
ſtrii novis oneribus gravabant, &

poſſeſſione quorundam locorum
erant, ideo ut utrinque adverſus vim
tium tutiores eſſent, fœdus perpe-
m invicem fecere. Ludovicus
terea XII Gallorum rex, avidus
diolanenſis imperii, quod jure ad ſe
tare contendebat, Helvetiorum a-
itiam & fœdus ambiebat, idque
periculoſo tempore neutiquam ne-
endum noſtris viſum eſt. Tandem
ar anno 1499, poſt multas actiones
s fruſtra temtatas, ad arma ventum
Pugnatum eſt hoc bello ſæpius, ſed
vetii ſemel tantum victi prope Con-
tiam, eodem die iterato prælio ho-
fuderunt, & præterea ipſi atque
i octo aliis partim juſtis pugnis,
im levioribus præliis victores fue-
: ad Lucii clivum, Treiſæ Hardæ,
tenzii & in Malſæ campis, & prope
leam ad ſylvam quæ Fratrum ſylva
cupatur, in Leimia valle, & poſtre-
ad Dorneggum Salodoriorum ar-
. Tot præliis cum fracti eſſent animi
riorum, tandem opera & interceſ-
e Ludovici Sfortiæ Mediolani ducis,
o ad id Galeatio Vicecomite, pax fa-
ſt, qua Helvetitiis ſua libertas intacta
ſit, & in poſſeſſione omnium loco-
quæ antehac Auſtriis ademerant,
irmati ſunt, præfectura quoque

 rerum

rerum criminalium in Turgea, quæ h
ctenus penes Conſtantienſes fuerat, l
addita eſt. Atque hoc (excepto Ræt
rum bello cum Ioanne Iacobo Medic
Muſſii domino,) ultimum bellum
quod ad hunc uſque diem Helvetii co
tra exterorum principum vim & pot
tiam pro patria libertate geſſerunt: m
tis quidem bellis poſtea interfuerunt,
magnam in militia laudem confec
ſunt, ſed hæc partim in Italia, partim
Gallia, modo Regum Gallorum, mo
Romanorum Pontificum, modo duci
Mediolani auſpiciis geſta ſunt. Etem
mox à pace facta Galeatius Vicecon
militem Helveticum clam ſcribere c
pit, contra Gallorum rex aperte ex f
dere militem petebat, isque illi datus
Nihilominus Galeatius 5000. Helve
rum contra magiſtratuum voluntat
& edicta conſcripſit, horum opera
ope Germanici militis quem collegeri
dux Ludovicus Mediolanum recupe
vit, verum paulo poſt à maximis G
lorum copiis obſeſſus Novariæ, c
Helvetii qui in urbe non munita h
ſtibus non poterant obſiſtere, p
facta domum redirent, ſumpto hab
Helvetico gregarii militis, ſe illis
miſcuit, ſed agnitus, (ut ajunt) à T
manno quodam qui poſt in quat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

tes diſſectus fuit, proditus, & cap-
& in Locœenſem carcerem in Gal-
n abductus eſt. Gravem vero inju-
n faciunt nobis qui unius hominis
nen univerſæ nationi imputant.
od ſi eos omnes qui cum duce fue-
t, criminis hujus reos faciunt, pro-
rea quod nolente duce pacem cum
te fecerint, tamen non ideo cæteri
nes accuſandi ſunt, cum hi qui id
nmiſere, non publico nomine illi au-
o venerint, ſed eum contra magiſtra-
m edicta ſecuti ſint, & non injuſtas
que leves pacis ſanciendæ cauſas ha-
iſſe videantur. Eodem anno quo hæc
ta ſunt in Inſubria Vlricus VVirten-
gicus dux cum Helvetiorum civitate
dus in annos duodecim fecit. Maxi-
lianus quoque Imperator fœdus hæ-
itarium ante à Sigiſmundo duce fa-
m, cum quatuor pagis Helvetiorum,
urinis, Bernatibus, Vraniis, & Vn-
valdiis renovavit. Anno ſequenti
eſt à partu Virginis 1501. nobiliſſi-
urbes ad Rhenum Baſilea & Scap-
ſia in numerum pagorum Helvetiæ
optatæ ſunt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

BASILEA.

BASILEA omnium confœderat
rum urbium ampliſſima, caput Ra
racorum, quo tempore primum cond
ſit, ignoratur, meminit ejus Ammian
Marcellinus, qui Baſiliam nominat
Gratianum prope hanc propugnaculu
contra Germanos conſtruxiſſe perhib
ac ſunt qui à Baſilina Iulii Imper. ma
denominatam exiſtiment. Memi
etiam Phlegon libertus Adriani Cæſa
Baſiliæ, an autem de noſtra hac in Ra
racis loquatur, dubium eſt. Probabi
eſt eorum opinio, qui hanc exiſtima
ex Auguſtæ Rauracorum Romanæ c
loniæ reliquiis creviſſe. Eſt autem Ba
lea è numero liberarum civitatum R
mani Imperii, ampliſſimis immunita
bus & privilegiis jam olim à Roma
Imperatoribus donata. Celebris pręter
Epiſcopatu & bonarum literarum gy
naſio. Cæterum urbs hæc ut Helvet
vicina eſt, ita etiam eorum amicitia
multis annis antequam ſe eorum fœd
ri jungeret, ſtudioſè coluit: etenim L
dovico Bavaro Imp. excommunicato
Romano Pontifice, cum magnæ turb
per univerſam Germaniam inde exor
eſſent, Baſilienſes fœdus mutui auxi
gra

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

tia fecerunt cum tribus primis Hel-
tiæ pagis, ac Tiguro & Berna multiſ-
: aliis Germaniæ urbibus anno 1327.
no deinde 1345. cum Tigurinis pe-
iare fœdus in biennium fecerunt, &
d triennio poſt renovarunt. Rurſus
no Domini 1365. cum Leopoldi Auſtrii
piciis Anglorum exercitus Alſatiam
tarer, Argentinam urbem obſediſſet,
Baſileæ quoque obſidionem minare-
, quod minoris urbis cives Duci Au-
o oppignorati ab Epiſcopo, non per
nia ejus imperio ſe ſubjicerent: Ba-
a autem cum paucis annis ante ter-
motu proſtratis mœniis & multis æ-
us, non paucioribus incendio ab-
nptis, hoſti impar eſſet, Helveticæ
bes Tigurum, Berna, Lucerna, Salo-
rum firmum præſidium urbi miſe-
nt, ita ut Angli urbem tentare non
i, præſertim Imperatore Carolo IV
ercitum adverſus eos ducente, retro-
ſerint. Bello item Auſtrio quod Ba-
enſes geſſere cum Katharina Burgun-
Leopoldi uxore anno 1409. Bernen-
& Salodorii auxilia illis miſere, cæteri
lvetii aſſidua & diligenti opera pa-
m inter ipſos & Auſtrios conciliarunt.
æterea Concilii Baſilienſis tempore,
m ad diſſipandum concilium Ludo-
cus Galliarum regis filius ingentes co-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

pias in Germaniam duxiſſet, & ab A
ſtrio evocatus Helvetiis bellum intuli
ſet, Helvetii urbem & concilium adve
ſus peregrinum hoſtem tueri volente
memorabili exemplo non plures 160
cum maximis copiis Gallorum cõgreſſ
& omnes paucis exceptis cæſi, ita attr
verunt eorum copias, ut de reditu m
cogitare cœperit: atque his profligati
Baſilienſes poſtea junctis copiis cu
Helvetiis, commune bellum adverſ
Auſtrium geſſerunt. Similiter cum om
nibus metuenda eſſet Caroli Burgun
potentia, Baſilienſes cum Argentinen
bus & aliis ad Rhenum urbibus, & S
giſmundo Auſtrio & Renato Lothari
gico ducibus, atque Helvetiis fœdere a
decennium ſeſe conjunxerunt, & eo be
lo ſæpe fortem & fidelem operam co
fœderatis navarunt. Poſtremo cum be
lum grave inter Maximilianum Rom
norum Imperatoré, & Helvetios ac R
tos Alpinos ortum eſſet, Baſilienſes m
dios ſeſe geſſere, & neutram partem au
xiliis juvere, nullius præſidia in urbe
ſuam recepere, cõmeatu ex æquo utro
que juverunt: pugnatum eſt eo bel
ſub ipſis quaſi mœniis urbis, & rurſ
ad Dorneggum, ubi ingenti prælio He
vetii hoſtes ſuperarunt, & ad ipſa mœ
nia uſque urbis perſequuti ſunt, ſed om

nib

bus his temporibus cives urbis ſe æ-
ios utrique parti exhibuerunt. De-
um opera Ludovici Mariæ ducis Inſu-
um, utriuſque partis legati Baſileam
nvenerunt, & pax inter Imperato-
m & Helvetios facta eſt.

Gratum fuit hoc bello Baſilienſium
nſilium Helvetiis: quin & Maximilia-
ıs Imperator præ ſe ferebat ſibi quoq;
on improbari. Cæterum nobilitas quæ
genti Helvetiorum odio flagrabat,
ſilienſes pene hoſtium loco habere,
uod non aperte ſe Helvetiorum hoſtes
ofiterentur: neque hi tantum qui Au-
riis parebant, ſed pomplures qui hacte-
ıs cives fuere, ex urbe in vicinos Se-
ıanos, Alſatios, atque Briſigavos Au-
riis parentes commigravere, unde ur-
s incolas contumeliis & injuriis affi-
re non ceſſabant, donec hi tandem
dignitate rei commoti, anno proximo
ii finem belli illius conſequutus eſt, &
it 1501. à Chriſto nato, perpetuo fœ-
re ſeſe decem pagis Helvetiæ conjun-
erunt, & ita pacem & quietem metu
ıxiliorum Helveticorum facile apud
cinos obtinuerunt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

SCAPHVSIA.

SCAPHVSIA, quæ eodem anno in pagorum numerum recepta fuit, urbs non ita antiqua eſt, ſita ad Rhenum in Germanico ſolo, pons tamen ex urbe ad Helvetios pertinet. Temporibus Henrici tertii Imperatoris à Nellenburgiis comitibus cœnobium eo loco conditum eſt, quod nunc quoque extat, id primam originem urbi dediſſe creditur, ſicut & Sancti Galli opidum, & Lucerna, & multa alia oppida Germaniæ cœnobiis ſuam originem acceptam referunt. Alteram occaſionem & cauſam incrementi huic urbi præbuit Rhenus qu aliquot millia paſſuum infra urbem pe ingentia ſaxa maximo impetu fertur, & tandem ex altiſſimis rupibus horrend ſonitu, & ſpumis nebulæ inſtar in al tum ſparſis præcipitatur; ita ut nulliu generis naves illic tranſire poſſint, quar omnes naves quæ ex Acromo & Venet lacu ſecundo Rheno deſcendunt, neceſſ eſt Scaphuſiæ exonerari, & ob han cauſam creditur urbi nomen impoſi tum, ut vel à Scapha Scaphuſia, ve etiam à navis Germanico nomine Scif fuſia nominaretur, vulgus tamen falſ nomen ab ove derivans nomini inſigni

accom

commoda finxit. Colligitur eo loco
gens portorium, præſertim ex ſalis
ctura, id diu ante conditam urbem
t in poteſtate duarum nobilium fa-
liarum, quæ nunc quoque Scaphuſiæ
bitant, Dominorum *im Turn* & *am*
ed. Initio urbis maxima poteſtas pe-
s Abbatem cœnobii fuit, qui & magi-
atuum mediam partem elegit, cæte-
m paulatim cives ab ejus imperio ſeſe
emerunt, & Romanorum Imperato-
m beneficio multis immunitatibus &
vilegiis donati ſunt. Verum cum
dovicus Bavarus longo bello exhau-
s, Auſtrio Duci quam ex compoſi-
ne facta pecuniam debebat, perſolve-
non poſſet, Scaphuſia ab illo una cum
is quibuſdam urbibus ab imperio ab-
enata & Auſtrio vendita eſt. Manſit
eo tempore ſub Auſtriorum pote-
te annos 85. ad tempora uſque Con-
ii Conſtantienſis: tum enim Frideri-
s Auſtrius, quod Ioannem XXII.
P. è concilio abduxiſſet, ab Imper. Si-
mundo proſcriptus eſt, bellum illi il-
um juſſu Imperatoris, & ejus bona
rtim direpta, partim imperio vendi-
: hoc bello Scaphuſia rurſus imperio
ita eſt, ac cives non exigua pecuniæ vi
peratori numerata, ampliſſimis pri-
egiis donati ſunt, & illis cautum ne
un-

unquam poſtea urbem eorum ab Imperio alienare liceat. Verum cum Fridericus III ex Auſtria familia Imperio potitus fuiſſet, conatus eſt rurſus Auſtriæ domui Scaphuſiam aſſerere, itaque Sigiſmundo duci poteſtatē fecit, ut Scaphuſianos cives in ſua verba jurejurando adigeret: factum eſt hoc anno ſalutis 1454. Miſſi ergo ſunt à Sigiſmundo legati Scaphuſiam qui ſacramentum ab illis exigerent, ſed cives non niſi cum exceptione ſuorum privilegiorum principi ſe obſtringere, neque alia conditione legatos in urbem admittere volebāt: contra legati urgebant, ut abſque omni exceptione principi ſe ſacramento obſtringerent, ac proponebant quædam capita in quæ illi juſiurandum darent, graviſſimaque pericula illis denuntiabant ni parerent, cum autem in hac ſententia perſiſterent, cives ab altera parte urbis Helvetiorum legatos in oppidum receperunt, & cum Tigurinis, Bernatibus, Lucernenſibus, Suitiis, Tuginis, Glaronenſibus fœdus in aliquot annos fecerunt, atque ita Auſtrii legati irrito conatu domum rediere. Coluerant ante hæc tempora Scaphuſii Helvetiorum amicitiam, & anno 1345. cum Tigurinis in paucos annos fœdus fecerant, ſed cum ipſi Auſtriis parerent, quibus cum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

ua pene bella Helvetii illis tempo-
s geſſerunt, nulla potuit illis con-
s amicitia cum Helvetiis intercede-
adverſus quos ſæpe vel inviti Au-
rum ductu militarunt; ſed ab hoc
pore Helvetiorum amicitiam con-
ti fide conſervarunt, & multis bellis
arma cum illis junxerunt. Nam
ab inito fœdere bellum Auſtrii
Helvetiis, & nominatim cum Scap-
is geſſerunt. Cum enim Helvetii
ni & imperio Pii Papæ obtemperan-
Sigiſmundo Auſtrio arma intuliſſent,
deinde facta, rurſus propter Mulhu-
qui Helvetiis ſeſe junxerant, & Scap-
anos, bellum ab Auſtriis redinte-
um eſt, & Helvetii magnis copiis in
uanos deſcendêre. Eodem tempore
grinus Hevvdorffius Scaphuſios Ro-
læ accuſavit, & ut proſcriberentur
it: reos hic peragebat Fulachios cives
huſianos: eſt autem hæc vetuſta
obilis familia, quæ olim poſſedit
m ad Cataractas Rheni, ſed inde
à ab Alberto Auſtrio poſtea rur-
per inſidias eandem occupavit, hoc
ur nomine accuſati ſunt ab Hevv-
ffio Fulachi fratres Ioannes & Con-
s, & tam ipſi quam Scaphuſia-
qui cives ſuos in cauſa juſta & æqua
ndebant, proſcripti ſunt. Miſêre
hoc

hoc bello Helvetii Scaphuſianis firmum præſidium, cum quo illi multas excurſiones in vicinum Auſtriorum agrum, in Hercyniæ juga, Hegoiam, Latobrigos aliaque loca fecerunt: demum vero VValdhuto (quod oppidum contra Rheni & Arolæ confluentes, in aditu Hercyniæ ſylvæ Auſtriis paret) obſeſſo, pax facta eſt, in qua Sigiſmundi Auſtrii ſumptu & opera Scaphuſii proſcriptione ſunt exempti.

Cum igitur his bellis & Helvetii Scaphuſianorum fidem experti eſſent, & animadverterent quantum commodi ipſis afferret urbs hæc opportuno loco in finibus Helvetiæ ſita, viciſſim etiam Scaphuſiani forti & fideli opera Helvetiorum hoſtes repuliſſent, & quietem aſſequuti eſſent, viſum eſt utriſque è re ſua eſſe, ſi fœdus ad annos plures prorogarent.

Itaque anno 1479. fœdus in annos 25. ſequentes fecerunt, quo fœdere etiam comprehenduntur Vrii & Vndervaldii, cum quibus hactenus nullum peculiare fœdus Scaphuſiani habuerant. Formula fœderis ferme iiſdem capitibus conſtat, quibus veterum pagorum fœdera: nam primum περὶ συμμαχίας ſe mutuo obſtringunt: deinde ſtatuitur forma judicii, quo decidendæ ſunt lites, ſi quæ inter

pago

gos Helvetiæ & Scaphuſianos orian-
r. Præterea quomodo æs alienum
igendum ſit, quo jure in huiuſmodi
ſtulationibus utendum ſit, cavetur:
m de homicidarum pœna. Poſtre-
um caput eſt de novis & antiquis fœ-
ribus: nova non ineantur abſque alio-
m voluntate, vetera ſemper potiora
it & præcedant. Conſequutum eſt
c tempus bellum Burgundicum, &
ſt aliquot annos illud quod noſtri
evicum appellant: quod Maximilia-
ıs Imperator Helvetiis intulit: utro-
ıe bello Scaphuſiani Helvetiis fidelem
eram navarunt, ac milite & pecunia
m Helveticam juverunt, eoq; nomine
ud Helvetios magnam gratiam inie-
nt, & ſibi non exiguam laudem com-
rarunt, itaq; proximo anno finito bel-
qui fuit 1501. à nato Chriſto, perpe-
um fœdus, cum XI. pagis Helvetio-
ım fecerunt, & in numerum pagorum
ſcripti ſunt.

Baſilea & Scaphuſia urbibus civitate
elvetica donatis, cum jam duodecim
gi eſſent, durante adhuc fœdere quod
ım Ludovico Gallorum rege fecerant,
elvetii anno 1503. caſtra ejus bello Nea-
olitano ſecuti ſunt, nullo tamen publi-
o conſilio, imo contra magiſtratuum
uctoritatem. Fuit bellum hoc, ſicut &

prius

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

priusNeapolitanum bellum Carolo VIII
regi, Gallis pariter & Helvetiis infœlix
nam priori qui in præſidio regni manſe-
rant, plerique morbis, pauci prælio pe-
riere: quique bello ſuperfuerunt, infelix
ἀριστεῖον luem illam quam alii Hiſpani-
cum, quidam Neapolitanum morbum
vulgus, Gallicum nominat, domum re-
portarunt: poſteriori bello duobus præ-
liis victi magnam militum partem ami-
ſêre. Anno deinde 1507. Helvetii public-
auxiliares copias Gallo regi miſêre; hor-
opera cum Ligurum caſtra in monte ſu-
pra Genuam ſita expugnaſſet, brevi poſt
urbe per deditionem potitus eſt. Eodem
tempóre Maximilianus Imperator mili-
tem ab Helvetiis petebat, qui illi 6000
polliciti ſunt hac conditione ne contr-
Gallorum regem illos ducat, cum qu-
fœdus habeant: ſed cum conditionem
hanc recipere nollet, irrita fuit hæc ex-
peditio. Brevi poſtea, anno 1509. finitum
fuit fœdus Galli Regis cum Helvetiis, &
Imperator ac Iulius Papa, & Galliæ atqu-
Hiſpaniarum reges fœdere facto, Venet-
bellum intulere, quo bello Helvetii etiam
apud Gallos ſtipendia fecere. Proxim-
anno Iulius II. PP. cum Helvetiis fœdu-
fecit opera Matthæi Cardinalis Sedun-
ſis, qui mox ab inito fœdere 6000. Hel-
vetiorum in Italiam duxit, hoc titulo u-

terr

ras eccleſiæ contra ducem Ferrarien-
n defenderent, ſed revera opera eo-
m Gallos per inſidias Mediolano de-
llere conabatur: id cum animadver-
ſent Helvetii, Cardinalem contra Gal-
ſequi noluerunt, & magiſtratus idem
perabant, quare à Pontifice non
rſolutis ſtipendiis dimiſſi, indignan-
domum rediere. Sequenti anno,
i fuit undecimus ſupra milleſimum
ingenteſimum, fœdus perpe-
um inter Helvetios & Auſtriam
rgundicamque domum renovatum
.

Petebat etiam Gallus per legatos ut
dus ſecum renovarent, ſed plerique
indignabantur, quod finito fœdere
iori confeſtim illis annuas penſiones
ſtipendia cuncta denegaſſet, & quam-
s multi offenſi pontifici ob non ſoluta
pendia Gallo faverent, metu tamen
lminis Pontificii non audebant cum
allo, qui hoſtis Papæ tum erat, fœdus
cere.

Acceſſit nova Gallorum offenſio, qui
bellarium Suitenſium cum literis Lu-
ni interceptum ſubmerſerant, & inſig-
a pagi, qualia tabellarii geſtant, in eo-
m contumeliam in publica auctione
ndiderant.

Duxêre tum Helvetii media hyeme

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

exercitum trans Alpes ad Galeritæ vic
ſed pagis tantum aliquot incenſis re i
fecta domum rediere. Verum ſequen
anno à Iulio Papa, quem Galli ingen
prælio ad Ravennam vicerant, evoca
exercitum xx. millium in Italiam m
fêre, hi conjuncti Venetis qui Papæ r
conciliati erant, Cremona & Ticino u
bibus primo impetu captis, Gallos è t
to Mediolani ducatu ejecere, ſic ut pr
ter arcem Mediolani nihil illic reliquu
manſerit.

Quapropter Iulius Helvetios titu
Defenſorum eccleſiæ ornavit, atque i
lorum vexilla imaginibus quibuſda
decoravit, ac publice etiam univer
genti duo majora vexilla quæ *Paner* v
camus, ac Pileum libertatis ſignum
gladium dono dedit. Maximilianus Sfo
tia Helvetiorum beneficio in imperiu
paternum reſtitutus, fœdus & ami
tiam cum illis junxit, & civitati Helv
ticæ Luganum, Locarnum, Mendriſiu
& Madiam vallem: Rætis autem conf
deratis vallem Telinam ſeu Volturena
dono dedit: Carolns quoque Sabaud
dux, cujus majores multis ante an
privatum fœdus cum aliquot pagis h
buerant, novũ fœdus in annos 25. pro
mos cum omnibus duodecim pagis
cit. Eodem tempore Rex Gallorũ de f
de

cum Helvetiis agebat, verum cum
Mediolani decedere nollet, & ani-
verſum fuiſſet,legatos ipſius conari
tionibus aliquos corrumpere,&ſuf-
a coëmere, juſſi ſunt Helvetiæ fini-
quam primum excedere, atque ita
m denuo inſtauratum eſt. Nam
s ingenti exercitu in Italiam miſſo,
nulio & Trivultio ducibus, Maximi-
m Sfortiam Novariæ obſedit, is ſe-
habebat quatuor millia Helvetio-
, quibus poſtea octo millia auxilio
fuere,horum prima acies cum No-
m veniſſet, aſſumptis qui illic erãt,
ti prælio Gallos nõ modo vicit,ſed
lia profligavit. Guicciardinus non
bilis rerum Italicarum ſcriptor,tra-
c uno prælio Helvetios tantũ ſibi
en comparaſſe, ut multi illud om-
s fere præclaris Græcorũ & Roma-
m,quæ leguntur rebus geſtis, ante-
auderent.Veruntamen victoria hęc
vis ampliſſima,non abſq; ſanguine
o illis contigit, nam ex Helvetiorũ
ero ſupra 1400. deſiderati ſunt, ex
axima pars tormentis Gallorũ penè
uam ad manus pervenirent, perie-
taque plebs multis in locis tumul-
eſt,invidiaq; omnis in eos qui Gal-
actioni addicti erant, derivata fuit,
um multi ad tempus patria cedere

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

coacti ſunt, duo tantum in omni i
tumultu capite multati, cæteroquin
abſque ſanguine tranſacta eſt. Poſt ha
victoriam Helvetiorum Maximilian
Imperator à Galli amicitia & fœd
diſcedens, auctor fuit Helvetiis ut ex
citum ingentem XVI M contra Gallu
in Burgundiam ducerent, quibus te
dem ferè voluntarii acceſſere, his eq
tum aliquot alas Cæſar adjunxit, VV
tenbergico principe eos ducente. C
ſeſſa tum fuit Divio caput Burgund
verum Tramulius vetus dux cum di
deret urbem tueri ſe poſſe, cum Helve
convenit ea lege, ut Rex Mediolanen
imperii juribus cederet, & certis te
poribus ſexcenta aureorum nummi
millia illis perſolveret: atque ejus rei
dem quatuor obſides claros magnoſq
viros dedit, quibus acceptis noſtri ill
domum redierunt. Cæterum Rex I
dovicus, etſi omnibus conſtabat ha
pactionem Galliæ regno ſalutem at
liſſe, quod Divione capta in Helvet
rum poteſtate erat, ad Lutetiam ipſi
excurrere, aut ſe cum Anglis conjun
re, neque ullæ juſtæ copiæ Regi er
quas ipſis opponeret, nihilominus co
probare eadem noluit, neque enim u
modo juribus ſuis ſe privari in Medic
nenſi imperio ferre poterat. Itaque H

ſe deluſos videntes, vehementiſſime gnati, niſi confirmatio intra certum pus afferretur, ſe obſides interfectu- minabantur: & menſe Novembri obſtante hyeme denuo in Galliam pere decreverant: ſed Rex legatis is de pace perpetua cum Helvetiis in- la ſedulo agebat, etſi autem à con- nibus quas Rex proponebat, Hel- alieniſſimi erant, tamen dum ace agitur, & deliberationibus ac ventibus variis ea res agitatur, inſti- expeditio irrita facta eſt. Porro in conventibus Abbatiſcellani eodem o menſe Decembri in numerum pa- um cooptati ſunt, & decimumter- n locum tenuere.

ABBATISCELLA.

BBATISCELLA eſt regionis & vici nomen: regio hæc ſupra S.Galli op- um ſita eſt intra altiſſimos montes a Ræthorum fines: vicatim habita- , & octo inſignes habet vicos; quo- n ſinguli ſuas Eccleſias, ſeu templa, ut ant, parochialia habent, omnium ca- eſt, quam Abbatiſcellam vocant, à regio nomen habet. Paruit hæc

regio olim Abbatibus S. Galli, & quia h[illegible]
frequentius in vico præcipuo verſaban[illegible]
tur, in quo etiam munitiſſimam arcem
Clanxiam nomine extruxere, vicus ind[illegible]
nomẽ accepit ut Abbatiſcella diceretu[illegible]
quod deinde univerſæ regioni commu[illegible]
nicatum eſt. Aſſeruere autem Abbati[illegible]
cellani ſeſe in libertatem primum arma[illegible]
ta manu, poſt etiam pace facta, magn[illegible]
pecuniæ ſumma Abbati perſoluta, liber[illegible]
tatem ſibi poſteriſque ſuis redemerunt.
Bellum geſſere cum Abbate Cunone e[illegible]
Stouffia familia annis ſeptem. Abbat[illegible]
ſuppetias tulerunt urbes ad lacum Acro[illegible]
mum, dux Auſtrius Fridericus, Epiſcopu[illegible]
Conſtantienſis, VVirtenbergicus co[illegible]
mes, præterea multi comites ac nobiles.
Cæterum Abbatiſcellani his nequaquam
ceſſere, ſed adjuti auxilio civium S. Galli
qui primo Abbatem ſecuti, poſtea Ab[illegible]
batiſcellanis ſeſe adjunxerunt, aliquo[illegible]
præliis victores fuerunt: oppida no[illegible]
pauciora quinque, arces ſupra ſexagint[illegible]
vel cepere vel diruêre. Hoc bello pri[illegible]
mum Abbatiſcellani fœdere juncti ſun[illegible]
Helvetiis, qui ipſi Auſtriorum hoſte[illegible]
erant, ac quidam tradunt cum Suitiis &
Glaronenſibus duntaxat, alii cum Lu[illegible]
cernatibus, Vriis, Suitiis, & Vnderval[illegible]
diis eos amicitiam & fœdus iniviſſ[illegible]
ajunt. Bello huic finis impoſitus e[illegible]
ann[illegible]

o 1408. à Ruperto Imperatore qui
em inter Abbatiſcellanos eorum-
nque hoſtes Conſtantiæ compo-

'ace facta Abbatiſcellani hanc Rei-
licæ formam inſtituêre qua hodie
que utuntur: nam cum ante ſinguli
ſua inſignia & proprios conventus
erent, unum tantum ſignum totius
onis, unicum conventum & judi-
m,in quod ex omnibus vicis pręſtan-
mi deliguntur, eſſe voluerunt. Anno
nde tertio à pace facta, cum Abbas
Galli denuo Abbatiſcellenſibus no-
n litem intendiſſet,ſocietatem junxe-
um pagis Helveticis, Tiguro, Lucer-
Suitia, Vndervaldia, Tugio, & Gla-
na: fœdus hoc adeo doluit Abbatibus
ncti Galli, ut Henricus Manſdorffius
ca annum milleſimum quadringen-
mum vigeſimum quintum effecerit,
Abbatiſcellenſes à Romano Impera-
e proſcriberentur, & à Pontifice ar-
centur ſacris. cæterum illis à proſcri-
one nullum periculum grave immi-
bat,quod ſuis montibus cincti, neque
a fere commercia cum exteris exercē-
, non poterant cuiquā prædæ eſſe: de
ntificis autem excommunicatione cō-
ni decreto ſtatuerūt, ſe nolle eam ra-
habere(*ſi v vellind nit im ding ſyn*) Ita-

que Sacerdotes qui Pontificis edictum obſervabant, neque Sacra illis adminiſtrare volebant, è regione ſua ejecerunt quibuſdam etiam cæſis. Cum igitur hac ratione Abbas Sancti Galli ſe nihil effeciſſe cerneret, atque interim Abbatiſcellani adverſus eos graſſarentur, qui ipſos excommunicatos appellabant, & multorum nobilium arces vaſtarēt, tandem eos Suffragante Epiſcopo Conſtantienſi & Suevica nobilitate, apud Septemviros Imperii accuſavit, eorumque auxilium imploravit: illi per literas civitatibus ſuperioris Germaniæ & Helvetiis mandarunt, ut eos ad officium revocarent. Sed Helvetii vicinis & civibus ſuis bellum inferre noluere, cæterum in pace componenda laborarunt, quæ tandem anno excommunicationis quarto facta eſt Abbatiſcellanis prius bis prælio victis à comite Toggenburgio. Neque tamen pax hæc conſtans & diuturna fuit, nam vicini nobiles ad lacum Acromum & in Reguſcis, equitatu magno collecto Abbatiſcellanos invadere conati ſunt: quibus illi obviam profecti Rineggum & Reguſcorum vallem occuparunt, anno 1445. ac Hagenvilii nobiles, quibus Reguſci oppignerati erant, cum Rotevilæ proſcribi curaſſent Abbatiſcellanos, nihil autem proficerent, ſua jura
ſex

ex millibus aureorum illis vendidere, & eos proſcriptione exemerunt. Anno deinde 1452. ſeſe cum ſeptem pagis Helveticis perpetuo fœdere junxerunt, & ab eo tempore Auſtriis, Burgundicis, Suevicis bellis cum Helvetiis militarunt, illiſq; fidelem ac utilem operam his bellis navarunt. Anno autem 1513. in numerum pagorum aſcripti ſunt.

Fœdus quinque poſtremorum pagorum.

QVinque poſtremi pagi omnes, excepta Baſilea, diu antequam in numerum pagorum cooptarentur, vetuſtioribus Helvetiorum pagis fœdere juncti fuerunt, poſtea tamen diverſis temporibus, ut indicavimus, in numerum pagorum aſciti ſunt. Id autem juris pagi habent præ aliis confœderatis, quod hi de omnibus rebus ad communem Rempublicam Helvetiorum pertinentibus, in publicis conventibus deliberant ac ſuffragia ferunt, omniumque totius civitatis commodorum & incommodorum participes ſunt, præfecturas quas ſimul acquiſierint, pari jure adminiſtrãt, & reliquæ prædæ publice ex æquo participes ſunt. Fœderis vero, quo

tam veſtutiores VIII. pagi inter ſe, quam poſteriores V. cum vetuſtioribus conjunguntur, eadem fere ſunt capita.

Primum & præcipium eſt περὶ συμμαχίας ſive de mutuo auxilio, idque variũ & multiplex. Pagi qui evocati fuerint, ſibi mutuo auxilium ferant abſque mora & dolo malo: ſi pagus aliquis ſubito ab hoſte obruatur, ut reliquos per literas aut legatos auxilio evocare non poſſit, tum illi nihilominus atq; ſi evocati fuiſſent, auxilium ferant. Pagi poſteriores ſi injuria ſe affectos exiſtiment, nemini tamen bellum moveant abſq; voluntate & conſenſu vetuſtiorum pagorum. Si hoſtes eorum jure agere volent, & Helvetios vel alios æquos judices ipſis offerant, ipſi quoq; jure non bello certent. Quilibet pagorum alteri propriis ſumptibus auxilium ferto: mittito autẽ certum auxiliorum numerũ, quem volet, & ſe decere exiſtimaverit, eo alter cõtentus eſto. Limites etiam præſcribuntur, intra quos vetuſtiores pagi teneantur auxilio poſteriores alios juvare, ſunt autẽ iidem fere qui & termini tum erant imperii illorum pagorum. Agitur etiam de ſumptibus, quiſnam eos ferat in hoſtili arce aut oppido obſidendo & op-
pug-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

oppugnando. Item leges de præda dividenda eædem cum Stantiana conventione ſanciuntur. Alterum caput eſt, quo jure utendum ſit, ſi controverſiæ aliquæ inter duos pluresve pagos oriantur: de qua judiciorum forma alibi à nobis agetur. Similiter de privatis injuriarum actionibus ſtatuitur, ad quos judices pertineant. Item de nominibus exigendis. De libero commeatu utrinq; concedendo,& ut forum utrinq; ementibus liberum ſit. Ne quis aliorum cives, aut ſervos civitate recipiat, niſi prius liberi ſint ab eorum imperio, quibus antè obnoxii fuerunt. Poſteriores pagi nullum fœdus cum quoquam faciant abſque conſenſu vetuſtiorum pagorum. Si bellum inter vetuſtiores pagos oriatur, neutri parti ſe jungant, ſed operam dent paci componendæ. Vnicuique pago vetera privilegia, jura, conſuetudines ſalvæ maneant. Atque hæ quidem ſunt conditiones præcipuæ fœderum poſtremorum, in quibus eo diligentius cavetur, ne bellum abſque conſilio aliorum moveant, ne æquũ jus aut honeſtas pacis conditiones rejiciant, & alia plura quæ ad bella pertinent ſanciuntur, quod plerique pagi in extremis finibus & quidam quaſi extra Helvetiã poſiti fuerunt: itaq; quia difficilius fuit in his locis bellum gerere,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

gerere, caverunt ne quod bellum niſi graviſſimis de cauſis ſuſciperetur.

Anno Domini M D XV ipſis Kalendis Ianuarii, mortuus eſt Ludovicus XII. Francorum Rex, hic per legatos amicitiam & fœdus Helvetiorum denuo ambierat, domi interea ingentes apparatus faciebat ut Mediolanenſem Ducatum rurſus bello recuperaret: ſucceſſit illi in regno Franciſcus Valeſius gener, qui ſoceri conſilia ſecutus totus in idem bellum incumbebat. Helvetii vero fœdere Maximiliano Imperatori, & Ferdinando regi Hiſpaniarum, atque Sfortiæ Mediolani duci juncti, cui acceſſit Leo decimus Pontifex, curam tuendi Mediolanenſis ducis contra Gallos ſuſcepere. Itaque cognito apparatu regis Francorum primum VI. millia Sfortiæ duci præſidio miſêre: ac deinde ſexto Kalendas Iulii novo delectu habito denuo XIII millia miſerunt, quæ ſe prioribus jungerent: poſtquam vero Franciſcus inuſitato alpium itinere evitatis Helvetiorum præſidiis in Italiam pervenit, maximis non tantum Gallorum ſed Germanorum quoque copiis inſtructus, tertio miles ab Helvetiis in Italiam miſſus eſt, hominum millia XII. atque ita univerſus exercitus Helvetiorum XXXI. millibus peditum conſtabat. Franciſcus vero

rex

rex quamvis inſtructiſſimas haberet copias, tamen nolens temere periclitari & cum tanto Helvetiorum exercitu congredi, qualis vix unquam hactenus uni prælio interfuiſſet, per internuncios de pace cum ducibus Helvetiorum agere cœpit: erant etiam Helvetiorum animi non alieni à pace, quod judicarent confœderatos principes nō bona fide ſecum agere, primum enim promiſſa ſtipendia ipſis non numerabantur: deinde Imperator equites quos ex fœdere debebat non miſerat, & præterea Germanis peditibus pro ſua auctoritate quam in Imperio habebat, nunquam interdixerat ne Franco regi militarent, ſed paſſus fuerat, eos turmatim ex Germania in Franciam tranſire. Poſtremo Pontificis & Hiſpani copiæ, etſi in propinquo erant, nunquã tamen adduci potuerunt ut Padū tranſirent & ſe Helvetiis conjungerent, crebri quoque nuntii inter ipſos & Gallos commeabant. Quare cum & pecunia & ſociorum auxilio deſtituerentur Helvetii, in vico Galerate pacem cum Franco rege honeſtis conditionibus fecere, quam cum quidam pagi confirmaſſent, mox XII millia ipſorum non expectatis aliis Comenſi via domum diſceſſere: reliqui etiam in diem craſtinum ſe ad iter accingebant. Verum Sfortia Dux Mediolani

lani conditiones pacis factæ reſpuebat, & Cardinalis SedunenſisGallorum ſemper acerrimus hoſtis, occultè in eo laborabat ut pacem factam turbaret: horum igitur opera XIII. Septembris ex Helvetiis Prætoriani milites ducis Mediolanenſis, & quidam alii Gallo infenſi, ſub veſperam Gallos aggreſſi ſunt, & reliquos miſſis nunciis docent in quo periculo verſentur eoſq; auxilio advocant, qui turpe exiſtimantes ſocios in tanto periculo deſerere, præſertim cũ initium prælii à Gallo factum crederent, tõtis copiis ſuis auxilio venerunt, pugnatum eſt utrinque acriter donec nox prælium diremit: in hoc nocturno conflictu ex Gallis nobiliſſimi duces cecidere, Franciſcus Borbonii ducis frater, Imbricurtius, Sanſerrius, Talamontius princeps Tramulii filius, Buſſius, Saſerrii comes, Buſichius, Moia, & alii plures: ideoque Helvetii eo congreſſu ſuperiores fuiſſe viſi ſunt, ac fama victoriæ eorum per totam Italiam diſperſa fuit. Sed ea nocte Rex Francorum tormentis diſpoſitis, Germanorum & Vaſconum ordinibus inſtauratis, equitibus in ſuas turmas reſtitutis, advocato etiam Liviano cum Venetorum exercitu, die decima quarta, ſummo mane denuo cum Helvetiis congreſſus, eos vix tandem multis ſuorum

um cæſis vicit. Noſtri deſperata victo-
ia Mediolanum ſe receperunt, ſic ut re-
ceptus nihil fugæ ſimile haberet, nam
 tormenta quæ ſecum advexerant,
Mediolanum reduxere, & conſervatis
rdinibus, diſpoſitiſque in medio ſau-
iis militibus, lento gradu rediere, ita ut
x toto Galli exercitu nullus equitum
editumve eos perſequi ſit auſus. Poſte-
a die duci pręſidio mille quingentorum
n arce relicto, Comenſi via domum re-
iêre: Mediolanenſis vero ducatus vi-
tis Helvetiis in Gallorum poteſtatem
ervenit. Conatus eſt quidem Maximi-
anus Imperator eundem recuperare,
c proximo anno ingentes copias Ger-
manorum & Helvetiorum in Italiam
uxit, ſed mox re infecta domum re-
iit. Franciſcus autem Gallorum Rex
ui optime noſſet quanti ſibi hæc vi-
toria conſtitiſſet, non ante conquievit
uam pace primum facta, poſtea etiam
œdere Helvetios ſibi conjungeret. Pax
ero perpetua inter Gallos & Helvetios
acta eſt, anno milleſimo quingente-
imo decimo ſexto, Pridie Kalendas
Decembris, Fœdus vero anno demum
igeſimo primo ſupra milleſimum
uingenteſimum confirmatum fuit.
Vtriuſque capita ſuo loco enumeran-
ur. Fecerunt fœdus cum Francorum
rege

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

rege eo tempore omnes Helvetiorum pagi Tigurinis exceptis, hi enim quamvis cæteris obnixe hoc poſtulantibus, nunquam tamen adduci potuerunt ut in id fœdus conſentirent. Primum enim proximis annis Matthæus Cardinalis Sedunenſis, qui frequenter Tiguri agebat, eos orationibus ſuis prorſus à Galli abalienarat. Deinde Huldricus Zvvinglius qui ſacris cōcionibus præerat, quotidie graviſſimis concionibus populum à militia mercenaria dehortabatur, do cens neque jus neque fas eſſe homin Chriſtiano ut ſe mercede conduci patia tur ad fundendum ſanguinem miſero rum & plerumque innocentum homi num, à quibus nulla unquā injuria ipſ affectus ſit. Majorum qui manu liber tatem Helveticam aſſeruerint mor imitandos dicebat, qui ab hujuſmo vitæ genere alieniſſimi, domi ſuo ſibi la bore victum parantes, nulli principi addixerint, neq; ſuam libertatem ven lem habuerint. Hujuſmodi vero fœder bus libertatem Helveticam imminui, alienis regibus atque principibus proſ tui, multis ille rationibus & argument uti erat ſumma facundia præditus, oſt dere conabatur: atque hujuſmodi co cionibus commoti popularium anim alioqui pacis amantes & à ſtudio reru

bel

llicarum alieniores, à fœdere novo ab-
rrebant. Militares quoque homines,
qui aliquando ſub Carolo VIII. & Lu-
vico XI. Francorum regibus ordines
xerant, fœdus novum, eo quod prio-
m regum fœderibus admodum diffi-
le eſſet, diſſuadebant. Antea enim Hel-
tii cognita & probata cauſa belli duces
milites ipſi deligebant, quos Regi ex
dere auxilio mitterent, at novo fœde-
neq; ducum neque militum delectus
lvetiis relinquitur: nulla etiam aut
gua ratio habetur, quænam & quam
tæ ſint bellorum cauſæ, ſed Rex ubi
lite opus habuerit, duces ex Helvetiis
arbitratu deligit qui exercitum con-
ibant, atque hunc quo ſibi viſum
erit abducit: ita Helvetiis nulla fere
teſtas in ſuos milites relinquitur, niſi
domeſtico bello preſſi ipſos revocare
ſſint. Pręterea videbatur nõnullis no-
ım fœdus antiquis & perpetuis Helve-
rum fœderibus adverſari, primo enim
pite obligantur Helvetii ad defenden-
s omnes provincias Gallici Regis, con-
a quoſcunque hoſtes: additur tamen
ceptio fœderum priorum: ſed mox
bjicitur, ſi tales primi bellum Gallorũ
nibus intulerint, Helvetios contra hos
oq; militem Gallo debere. Vnde con-
qui videtur, ſi quis ex Helveticis pagis
O aut

aut confœderatis populis jus ſuum à Gallo impetrare non potuerit, & id bello perſequatur, contra hunc ex novo fœdere Helvetiis militandum eſſe neglectis antiquiſſimis fœderibus. Ad hæc nuper Maximiliano Imperat. militem coronationis cauſa petenti, Helvetii hoc nomine denegarant, quod hoc tempore gravibus de cauſis milites ſuos domi retinere vellent, quare non videbatur decere ut Gallo nunc ſe fœdere jungerent, qui ſtatim à facto fœdere militem conſcripturus ferebatur. Exiſtimabant etiam à veteri gravitate & conſtantia alienum eſſe, ſi Gallo ſe tam arcte conjungerent, de quo ante ſeſquiannum ad Electores ſcripſiſſent, non conſultum eſſe ut res Germanicæ ab illo gubernarentur, itaq; ſi hunc Imperatorem eligant, Helvetios nolle ei obedientiam præſtare. Quod vero ad commoda fœderis attinet quæ vulgo jactabantur, plerique ita ſentiebant, multa & ampla emolumenta ad paucos privatos homines reditura eſſe qui penſionibus Gallicis ditandi ſint: toti autem reipublicæ parum conſuli: primum enim cataphractorum quos Rex auxilio promittat, & omnis externi militis nullum eſſe uſum in noſtris regionibus, quæ ægre domeſticas copias poſſint alere. Deinde ſpe auxiliorum & pecuniæ

Gallic.

allicæ enervari veram fortitudinem ilitum noſtrorum, cum majorum ēplo ſpes & fiducia inDeum reponen- ı ſit, & is colendus vera pietate & ju- tiæ ſtudio. Non tantum vero ſpes in eum labefactari videbatur, ſed metue- tur vitæ morumque veterum ingens utatio & diſſolutio, neglectus agri- lturæ & honeſtarum artium, & ocii ıctus, luxus, ebrietas, ſcortationes, ulteria, blaſphemiæ: hi enim ſunt mi- iæ fructus, & artes quæ plerunque exterorum principum caſtris addiſ- ntur. Poſtremo priorum fœderum entus, pleroſque noſtrorum à novo eundo deterrebant, etſi enim non- lla ſalutaria fuerunt Helvetiis, ut il- l quod contra Burgundum factum t, pleraque tamen in gravia diſcrimi- ipſos conjecere: nam vel multos ſuo- m externis bellis amiſere, vel domi tionibus & ſeditionibus graviter agitati fuerunt. Atque ob has & as complures cauſas Tigurini eo npore adduci non potuere, ut Gallico fœderi jungerent. At ve- reliqui confœderatorum qui di- rſum ſentiebant, ſuum factum altis quoque rationibus defende- nt.

rimum namq; docebant non omnem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

militiam damnari in ſacris literis, ſed
ſanctos quoque homines bella geſſiſſe
& in his aliorum auxilio uſos eſſe,& vi-
ciſſim ſociis ſuis auxilium tuliſſe. Helve-
tiorum etiam militiam non eſſe merce-
nariam & venalem, propterea quod un
tantum Regi cui fœdere honeſto con-
juncti ſint, ex magiſtratuum ſuorum vo-
luntate & conſenſu militent. Quod ſi
Rex bellum aliquod moveat quod inju-
ſtum eſſe omnibus conſtet, tum in ma-
giſtratus Helvetici poteſtate poſitum
eſſe ut illi militem deneget: ſi autem in-
certa dubiaque cauſa exiſtat, non eſſe mi-
litis officium ea de re curioſius inquire-
re, de qua Regi & his qui illi ſunt à con-
ſilio ratio reddenda ſit. Deinde regio-
nem Helvetiorum populoſam eſſe, ſe
ſterilem magna ex parte atq; anguſtam,
quæ non ſufficiat alendo tam numeroſo
populo, quare commodum hoc ultro
Rege oblatum non eſſe aſpernandum.
Præterea conſiderandum eſſe Helvet
quoſnam vicinos habeant, quorum ſi
licet multi eorum libertati invideant a
etiam inſidientur; itaque ſi contra h
externis præſidiis ſe muniant, piè & pr
denter facturos eſſe: fidem enim & ſpe
in Deum externorũ præſidiorum uſu
non tollere. Poſſe etiam hac ratio
noſtros homines addiſcere artem m
taret

arem, quæ Rebuſpublicis ſit neceſſaria,
c propterea ſemper honorata ſummo-
ue in pretio fuerit. Poſtremo etſi non-
ulla fœdera damnoſa fuerint, tamen
leraque fortunata fuiſſe Helvetiis, &
ræſertim quæ cum Gallorum regibus
udovico XI. Carolo VIII. & Ludo-
ico XII. fecerint, ideoque hujus quo-
ue fœderis quod cum Rege & fortuna
c opibus florente ſanciatur, felicem exi-
um expectandum eſſe. Atque hæc
uidem, ut à majoribus meis audivi,
um temporis utrinque de fœdere Galli-
o diſceptata fuere: eademque quæſtio
nea memoria ſæpe & accurate ab ho-
ninibus politicis diſputata eſt, quibus
unc quoque illam excutiendam relin-
uimus.

DE SOCIIS HELVETICI fœderis, & primum de Abbate S. Galli.

QVI pagi ſint Helvetiæ, quibus Reſpublica confœderata cõſtat, & quis fuerit ſingulorum ante fœdus initum ſtatus, quibus de cauſis, & quo tempore, quibuſque conditionibus in unam Rempublicam coierint, hactenus expo-

ſuimus, nunc eodem modo, ordine d
ſociis Reipub. Helveticæ agemus, qu
ſint, & cur, ac quando, qua conditione
Reipub. Helveticæ ſeſe conjunxerint: &
quoniam primum locum tenet Abba
atque oppidum S. Galli, ab his initium
faciemus. Gallus à quo locus nomen
habet, ex Scotia claris parentibus natus,
Columbani Abbatis diſcipulus, cum eo
in Galliam profectus eſt, & inde in Ger-
maniam, ad Lindiniacum flumen, in
loco qui Tuconia dicitur (is *Tuggen* no-
minatur juxta Lintham ſeu Limagum
fluvium ad caput Tigurini lacus) contra
diverſi generis Idololatrias Chriſti fi-
dem feruenter populo annunciavit. Bri-
gantii item ad caput Acromi, & Arbore
Felice, atque aliis in locis Helvetiæ cir-
citer annos ſedecim Chriſtum prædica-
vit. A Gomzone autem duce Aleman-
norum ad Epiſcopatum Conſtantienſem
vocatus, id munus ſuſcipere renuit, ſed
duci author fuit, ut munus hoc com-
mitteret Ioanni uni è numero ſuorum
diſcipulorum, quem ad hoc maxime ju-
dicabat idoneum: ipſe vero circa annum
Domini 630. in montana loca ſupra A-
cromum lacum ſeſe contulit, ſolitudi-
nem amans, & eo loco ubi hodie Cœ-
nobium & oppidum S. Galli viſitur, cel-
lam extruxit, atq; cum aliquot diſcipulis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

ſtudio & meditatione rerũ ſacrarum
atem ſuam illic tranſegit. Poſt obitum
Galli, diſcipuli ejus eodem loco per-
verantes, ſtudia ejus imitati ſunt, nul-
m tamen ab initio certã regulam pro-
ebantur : verum cum Francorum re-
s & duces Alemanniæ pietate eorum
electati, eos muneribus multis affice-
nt, crevit fratrum numerus, & cella S.
alli paulatim in cœnobium mutata eſt:
aque anno 80. poſt D. Galli mortem, à
Valtramo comite & regum Francico-
m præfecto petierunt ſibi Abbatem
tri, is Otthomarum preſbyterum edu-
tum in Collegio Curienſi apud Rætos,
ittit ad Pipinum Caroli Martelli filium
rancorum principem, qui ex patris ſen-
ntia hunc primum Abbatem fecit S.
alli: & tum primum D. Benedicti re-
ulam fratres profiteri cœperunt. Ab eo
mpore Cœnobium opibus & potentia
urimum crevit, ita ut hujus loci Ab-
es inter principes numeretur, ac anti-
uitus ſub tutela Romanorum Impera-
orum fuit, qui Cœnobio advocatos ex
obilibus harum regionum quæ Ale-
anniæ nomine cenſebantur dedere.
erum cum in variis diſſidiis Pontificũ
: Imperatorum ab his negligeretur cu-
a Cœnobii, & bello deinde exorto in-
er Abbatem & Abbatiſcellanos, experti

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

eſſent cœnobium opus habere fortibus aliquibus advocatis, cum cives oppidi qui in ipſis quaſi viſceribus cœnobii hærebant, Abbatiſcellanis conjuncti eſſent, & ex clientibus Abbatis plerique his faverent: ideoque Caſpar Landenbergius Abbas ordine 52. de conſilio ſuorum fratrum petiit à quatuor pagis Helvetię Tiguro, Lucerna, Suitia, & Glarona ſe jure civitatis cum ſuis donari, eoſque cœnobii advocatos & defenſores ſuæ libertatis & omnium ſuorum bonorum, poſſeſſionum, juriſdictionum, conſuetudinum, privilegiorum conſtituit: eſt autem jus hoc civitatis perpetuum quod à ſingulis Abbatibus cum primum electi fuerint renovatur, ac ſpondet Abbas omnia loca ſuæ ditionis quatuor pagis ſemper aperta fore, ut ubique liberum receptum habeant: item ſi quæ controverſia illi cum quoquam oriatur, ſe velle judicio horum pagorum ſtare. Poſtea Abbas Vlricus cognomento Rufus qui Landenbergio ſucceſſit, hoc addidit priori fœderi, ut ſinguli IV pagi ordine mittant virum ſenatorii ordinis qui biennio cum Abbate maneat, & ſit totius regionis Capitaneus, hic judiciis intereſt, & omnium mulctarum ſemiſſis cedit Helvetiis: ſancitur præterea eodem pacto ut omnibus bellis ſubditi Ab-

bati

tis quatuor pagis militent. Quod au-
n Abbas Vlricus renovavit fœdus, &
arctius conjunxit quatuor pagis,cauſa
t, quod proximis annis cum cives S.
lli & Abbatiſcellani conſpiraſſent
m ſubditis Abbatis, & deſtruxiſſent
bſaci cœnobium, quod Abbas novum
c extruebat,quatuor pagi cæteris Hel-
tiis in auxilium evocatis Abbatis jura
rtiter aſſeruerunt, & ejus adverſarios
aviter multarunt. Durat hæc ſocie-
s noſtra quoque ætate, & quamvis
on omnes pagi quoad religionem cum
obate conſentiant, mittunt tamen
i ex fœdere Capitaneum, qui civi-
um rerum adminiſtrationi intereſt, &
his rebus privilegia & jura monaſterii
etur.

Oppidum S. GALLI.

OPpidum S. Galli originem ſuam & incrementa cœnobio debet,liberta-
em Romanis Imperatoribus, qui im-
erio hoc oppidum univerunt, & privi-
egiis atque immunitatibus multis do-
arunt. Mœnibus primum cinctum eſt
emporibus Arnolphi Imperatoris me-
u irruptionum Hungaricarum, & una
um monaſterio ſub imperii tutela fuit,

multis quidem in rebus Abbatibus obnoxium, interim ſua quoque jura cives habuere, quæ Imperatorum beneficio & ſua induſtria ſubinde auxere: cæterum aucto civium numero, & creſcentibus etiam interea cœnobii opibus, frequentes inter eos lites extiterunt, quæ ſæp vicinarum urbium arbitrio, aliquand Romanorum Imperatorum ſententi compoſitæ ſunt, multoties quoque pecunia Abbatibus numerata eorum poſtulatis ſatisfecere, & ſuam libertatem redemptis illius juribus auxerunt. Verum cum Abbatiſcellani bellum Abbat Cunoni moviſſent, cives qui pro Abbate initio pugnarant non abſque ſua clade, poſtea Abbatiſcellanis fœdere ſeſ conjunxerunt: cæterum finito hoc bello, cum aliquot annis poſtea Abbas Landenbergius jus civitatis apud quatuor Helvetiorum pagos impetraſſet, cives oppidi, ut ſe quoque iiſdem præſidiis munirent, cum ſex pagis Helvetiorum Tiguro, Berna, Lucerna, Suitia, Tugio & Glarona perpetuum fœdus fecerunt. Confirmatum eſt fœdus hoc juramento pridie Ioannis Baptiſtæ anno 1454. & à civibus Helvetiorum legati publico convivio excepti ſunt, cui circiter 1500. homines interfuerunt. Ante hoc fœdus cives S. Galli cum quibuſdam pagis Hel-
vetiæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

tiæ ad certos annos fœdus fecerunt; m Tigurinis, Conſtantienſibus, Scaufianis anno 1312. & 1347. & ſæpe as cum Tigurinis & Conſtantienſis: cum Tigurinis item Bernatibus, iis, Suitiis, Vndervaldiis anno 1329. l hæc paucorum annorum fœdera mitteda putavi, adnotato ultimo quod ſtra ætate durat.

RÆTORVM FOEDERA.

ÆTORVM gens eſt omnium conſenſu antiquiſſima, nam aliquot ſeis ante Chriſtum natum Thuſci do pulſi à Gallis, duce Ræto Alpes ocparunt, & ab ejus nomine nomen ſimpoſuere. Late autem patuit quonmRętia, adeo ut Romani Imperatores as Ræticas provincias fecerint, primã ſecundam, & non tantum Alpinæ iones, ſed ea quæ hodie Suevia aplatur maxima ſui parte, & Bavariæ oque portio Rætia fuit. Cæterum veem illam & primam Rætiam conſtat ca Rheni fontes Alpium tractum non guum complecti, & vicinas ab utroe latere valles. Gentes illæ ferme om hodie ab Italis Griſoni nominantur, olim quoque Cani appellati ſunt, can-

eandemque appellationem Germani re-
tinuere, qui eos *Grauvvpündter* Cano-
confœderatos nominant. Nam qui-
Ræti hi non tantum Helvetiis fœder-
juncti ſunt, ſed ipſi quoque vetuſtis fœ-
deribus inter ſe obſtricti, *die Grauvv-
pündter* & Cani fœderati, & ſimplicite-
etiam *Pündter* à noſtris hominibus ap-
pellantur. Tria ſunt autem Rætoru-
fœdera. Primum Rætorum fœdus à ſi-
tu nomen accipit, & ſuperius fœdus a-
canum fœdus, *der ober oder grauv-
pündt* nominatur: conſtat hoc decem &
novem communitatibus: inter omne-
autem præcipuo loco fuere Abbas D-
ſentiſius, Baro Rætiæ, & Miſaucoru-
Comes: ſed poſteriorum familiæ peri-
re, vulgo tamen, qui arcem Baronu-
veterum poſſident, domini à Rætzu-
appellantur, quem titulum nuper do-
mini à Marmorea & poſtea Plantæ h-
buerunt. Præcipui populi hujus fœd-
ris ſunt Ætuàtii, Lepontii, Miſauci. Alt-
rum nominatur fœdus domus Dei, cr-
do propter Epiſcopatum Curienſem, q-
hoc fœdere continetur: conſtat hoc fœ-
dus novem & decem communitatibu-
è quibus duæ Germanica lingua, reliq-
ſua peculiari Rætica utuntur, quę ad It-
licam accedit: præcipui populi huius fœ-
deris ſunt Curia civitas Epiſcopi ſed-

P

galienſes, & Engadini, apud quos
nus & Atheſis flumina oriuntur.
rtium fœdus decem communitati-
: conſtat & nomen decem judicio-
n habet: ſunt autem in hoc fœdere
cantii & Corvantii. Duo priora fœ-
a à multis annis amicitiam cum vi-
is Helvetiis temporariis fœderibus
nfirmarunt, anno enim 1419. Epiſco-
s & Capitulum civitaſque Curienſis
m Tigurinis fœdus in annos 51. jun-
runt: iidem etiam antiquitus cum
aronenſibus fœdere juncti fuerunt:
lli qui ſuperiori fœdere continentur,
inis Vraniis jam olim confœderati
ere: poſtea vero ambo fœdera cũ VII.
lvetiorum pagis perpetuum fœdus
erunt, at tertium fœdus & ſi non eo-
m Helvetiorum fœdere continetur,
men eorum amicitiam & ſocietatem
m ſuis fœderatis non minori fide &
nſtantia coluit quam ſi ad id jureju-
ndo obſtricti eſſent. Primum igitur
nno 1497. fœdus ſuperius, quod Ca-
um ſeu Griſonum fœdus peculiariter
ominatur, Helvetiis ſeptem veterum
gorum fœdere æterno ſe conjunxit:
nno vero ſequenti iiſdem pagis con-
nxit ſe fœdus domus Dei. Cauſa fœ-
ıs ineundi hæc fuit: ab annis aliquot
ntroverſiæ graves interceſſerant Ræ-
tis

tis de fœdere domus Dei cum Tyrolenſibus, tandem ex voluntate Maximiliani Imperatoris ſtatutum eſt, utrinque æquo numero judices deligantur. qui cauſam cognoſcant, horum omnium arbiter ſit Thomas Conſtantienſis epiſcopus: ſed cum regii conſiliarii cognitionem cauſæ de induſtria differrent, antequam ea cognoſceretur, arbiter obiit, in ejus vero locum à Maximiliano ſubrogatus eſt Fridericus Auguſtanus epiſcopus. Verum conſiliarii Regis, ipſo (ut creditur) inſcio, non minus quàm ante cauſæ cognitionem variis impedimẽtis excogitatis ſubinde prorogabant, interea vero Rætis moleſti nova onera illis imponere conabantur, cujus rei cum nullum finem facerent, Ræti ex ſingulis fœderibus binos legatos mittunt Oenipontem, ac urgent, ut tandem cauſa ex decreto Maximiliani Imperatoris cognoſcatur: verum conſiliarii ſe Maximiliani ſententiam ignorare ſimulabant, quamvis nonnulli ipſorum, & inter hos Servatinus Cancellarius actioni illi præſentes interfuiſſent, ne tamẽ nihil actum videretur, in ſequentis anni quadrageſimam conventus Velcuriam indictus fuit. Interea autem temporis Auſtrii milite & tormentis fines ſuos firmabant, & omnia ad bellum neceſſaria occultè

è parabant: conventus enim Velcu-
us fraudulenter indictus fuerat in
c finem, ut ipſi interea Rætos impa-
s & inopinatos opprimere poſſent;
e in hac re epiſcopus Curienſis Au-
cis operam navabat. Sed Ræti de
no Dei exploratis hoſtium conſiliis
elvetios, qui tum Tiguri conven-
agebant, legatos mittunt, & his ſua
ula exponunt, & quia præter inve-
a odia, novæ quoque controverſiæ
Auſtrios & Helvetios exortæ erant,
: illic quoque omnia ad bellum ſpe-
nt, oſtendunt utriſque utile ac tu-
fore ſi fœdus mutuum ineant, nam
os à tergo ſecuros fœderatis ſibi Hel-
, facile hoſtem ſuis limitibus reli-
arcere poſſe, etiamſi nullo vel levi
dio juventur: rurſus cum Helvetiis
ia ab hac parte tuta fuerint, poſſe
ajori robore hoſtibus obſiſtere.
etii quibus antea Ręti amicitia jun-
ent, & qui noſſent harum Alpina-
gentium robur, & animadverte-
quãtum commodi fœdus hoc utri-
arti afferre poſſet, anno 1498. men-
cembri perpetuum fœdus cum illis
cunt. Capita utriuſque fœderis ſunt.
ium amicitiæ & mutui auxilii, ac
is alterius hoſtes hoſpitio, com-
u aut ulla alia re juvet. Alterum de
con-

controverſiis componendis ſi quæ inter confœderatos oriantur. Tertium quo jure utrinque nomina exigantur, ne quis alterum quam debitorem aut ejus ſponſorem arreſto ſubjiciat. Quartum de annona, & foro libero utrique parti abſque ullis novis oneribus concedendo. Poſtremum, ut neutra pars fœdus ullum novum faciat, in quo hoc non excipiatur ſalvumque maneat: item ne bello orto, altera excluſa pacem faciat. Hæc quidem capita ſunt fœderis: cæterum proximo anno ſequutum eſt bellum quod noſtrates Suevicum vocant in quo Ræti adverſus Auſtrios fines ſuos egregie tutati ſunt, & tum ſuis viribus tum etiam aliquando Helvetiorum auxiliis adjuti, pluribus præliis hoſtem fu[derunt]derunt. Helvetii quoque aliquot præliis victores, tandem Baſileæ eum Maximiliano Imperatore pacem fecerunt, qu[a] & Ræti comprehenſi ſunt. Atque ho[c] quidem fœderis initium utrique par[ti] felix & ſalutare fuit: poſtea etiam multis bellis quæ in Italia Helvetii alio[rum] auſpiciis geſſere, ſemper Ræti ſo[cia] arma cum illis junxerunt: & cum anno 1531. Ioann. Iacobus Medices, qu[i] poſtea Marignani marchio factus eſt, oc[cupata] Muſſii arce ad Larium lacũ, Cl[ave]nam Ræti ademiſſet, & eorum fine[s]
vaſt

ſtaret, plerique Helvetiorum pagi ex
edere Rætis auxilia miſêre, à quibus
ndem hoſtis victus, & finibus pulſus
. Noſtra ætate Ræti cum Helvetio-
m pagis Gallis fœdere conjuncti ſunt,
unà cum illis Gallo regi militant, ſic
men ut plerunque ſeparatam ab Hel-
tiis legionem ſub proprio imperatore
bellum mittant.

VALESIANORVM Fœdus.

VALESIANORVM nomen com-
plectitur tres populos, qui altiſſi-
is montibus cincti, eandem vallem ab
tu Rhodani ad lacum uſque Lema-
um incolunt, hi ſunt Viberi, ſive ut
idam malunt Iuberi, Seduni & Vera-
i: ex his duo priores liberi Valeſiani ſu-
riores, uno nomine dicuntur, & in ſe-
em conventus, quos Decumas vel De-
as vocant diviſi ſunt: Veragri, qui &
aleſiani inferiores, illorum imperio
rent: omnium tamen princeps eſt
iſcopus Sedunenſis, qui ſummam
m in Eccleſiaſticis quam in civilibus
bus auctoritatem obtinet, & Comes
que præfectus Valeſiæ nominatur.
allem hanc & res præcipuas Valeſia-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

norum, nos alibi peculiari libello deſcripſimus. Primum fœdus cum tribus Helvetiorum pagis Lucerna, Vria, & Vndervaldia fecere quinque conventus Valeſianorũ anno 1417. Gerebant tum Valeſiani bellum cum Guilielmo Raronio epiſcopo, & ejus patre Guiſcardo, quos per ſeditionem domo ejecerant. Raroniis auxilium ferebant Bernates, horum enim cives illi erant, itaque Valeſiani, ut ſibi quoque peregrina auxilia aſciſcerent: cum his quos diximus Helvetiorum pagis fœdus junxerunt : ne igitur Bernates, & tres pagi qui cum Valeſiis fœdus fecerant, hac occaſione nter ſe committerentur, reliqui pagi qui neutris fœderati erant, multo labore vix tandem pacem compoſuere, qua Raronii patriæ reſtituti ſunt. Ante hoc fœdus, cum Bernatibus quoque fœdus fuit Valeſiis, temporarium tamen decennii ſpacio, quod initum eſt anno 1250. Rurſus finito bello Raronio, aliud temporariũ fœdus cum Bernatibus ferierunt : ſed anno 1475. perpetuũ fœdus συμμαχίας cum Bernatibus fecerunt, atque hoc anno quo hæc ſcribimus, centum annis à primum inito fœdere, idem ſplendidis legationibus utrinque miſſis renovarunt & confirmarunt. Biennio autem ante fœdus Bernatum, certa pactione ſeſe

njunxerunt tribus pagis, Vraniæ, Sui-
e, & Vndervaldiæ. Poſtremo noſtra
ate cum graves controverſiæ de dog-
atibus religionis, ceremoniis, vita, &
oribus cleri reformãdis exortæ eſſent,
Helvetia quoque in diverſas partes
iiſſet, Adrianus epiſcopus Sedunenſis,
ſeptem Decumæ Valeſianorum fœ-
s fecere anno 1533 Friburgi cum ſep-
m pagis Helvetiæ, qui ex integro Ro-
anam religionem profitentur, ii ſunt
icerna, Vria, Suitia, Vndervaldia, Tu-
um, Friburgum, Salodorum, quo fœ-
re cum ea ſanciũtur quæ in aliis fœde-
bus uſitata ſunt, tum præcipue συμ-
αχίας in defendenda recepta & uſita-
Romanæ eccleſiæ religione, ſi quis
c fœdere junctos ab ea vi depellere
let.

ROTEVILA.

OTEVILA oppidum, quod Gla-
reanus Germanico nomine in Græ-
um mutato Erythropolin nominat, pu-
tur eſſe Taxgætium apud Ptolomęum
t quorundam ſententia, ſed falſo, Tax-
etium enim ab illo in Rætia comme-
oratur, ſed Rotevila ultra Danubium
Germania ad ſiniſtram Nicri fluvii ſita

eſt, non longe ab utriuſque fluvii fontibus. Oppidum hoc inter Romani Imperii urbes non incelebre eſt, eo enim loco judicium imperii exercetur, quod Curiæ judicium *Hofgricht* vulgo nuncupatur, ad quod vicinæ regiones in gravibus cauſis provocant, ac qui huic contumaces fuerint, judicum ſententia Imperiali Banno ſubiiciuntur, ac quaſi proſcribuntur. Ferunt autem à Conrado III. Imperatore ante quadringentos & viginti quatuor annos inſtitutum eſſe. Fœdus primo junxere Rotevilani cum Helvetiis in annos quindecim Friderico III. imperante anno 1463. idem fœdus aliquoties ab illis renovatum eſt, ac anno demum 1519. cum omnibus Helveticis pagis perpetuum fœdus ſanciverunt. Bello Suevico Rotevilani in medio hoſtium poſiti, Helvetiis fidem conſtanter ſervarunt, omneſque ſuas opes & copias amice & liberaliter illis obtulerunt. Helvetii vero his uſi non ſunt, ſed id tantum ab eis petierunt, ut ipſi urbem ſuam adverſus hoſtes defendant. Cæterum quia Rotevila longe extra limites Helvetiæ poſita eſt, quo non niſi cum periculo exercitus per alienos fines duci poteſt, diligenter eorum fœdere cautum eſt, ne temere bellum ſibi ſociiſque excitent. Nam pri-
mum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

num ſancitur ne cuiquam bellum inferant inſciis & non conſentientibus Helvetiis: deinde ne ſine horum voluntate cuiquam extra Helvetiam auxilium ferant: præterea ſi vis illis inferatur quam vi repellere voluerint, ſi quid vi & armis faciendum fuerit, ex Helvetiorum conſilio agant. Si hoſtes eorum juri ſiſtere voluerint, eo judicio quod Helvetii honeſtum & æquum ſtatuerint, illo utantur. Nullum fœdus faciant abſque voluntate Helvetiorum. Si inter Helvetios bellum oriatur, quod major pars cenſuerit, id ſequantur.

Helvetii Curiæ judicium Rotevilanis pro viribus conſervanto, ſed eo contra neminem Helvetium utantur: ſi exterorum aliquis Helvetium citaverit, oſtédant quomodo jure illo uti, ſeque tueri debeat, neque ulli noſtrorum hoc judicio moleſti ſint.

MVLHVSIVM.

MVLHVSIVM oppidum in Sequanis, aut ut alii volunt in Rauracis, putatur antiquitus Ariabinium nominatum, nam in Antonini Auguſtalis itinerario id inter Auguſtam Rauricam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

& Vruncim, quod volunt Enſisheymium eſſe, ponitur, deinde mons Briſiacus, & Helvetum, & Argentoratum numerantur. Fuit jam olim è numero urbium imperii Mulhuſium, cæterum ejus advocatiam habuit Epiſcopus Argentoratenſis, ſicuti & Argentuariæ quam Colmariam hodie nominamus: cæterum bello exorto inter Rodolphum Habeſpurgium & Epiſcopum Argentinenſem, Mulhuſium Epiſcopo ademptum & arx ejus quæ in oppido erat diruta eſt, atque ab eo tempore rurſus fuit in numero urbium imperii Romani. Primam ſocietatem cum Helvetiis iniit circa annum 1464. cum enim nobilitas vicina urbi liberæ infeſta eſſet, & occaſiones belli adverſus illam ſtudioſe quæreret, cives cum Bernatibus, Friburgiis, & Salodoriis fœdus in annos quindecim fecerunt, ac Bernatum interceſſione reliqui ſeptem pagi Helvetiorum urbem in ſuam tutelam recepere; quo facto animi nobilitatis adeo incenſi ſunt, ut brevi odia hæc in apertum bellum eruperint, in quo Helvetii præſidium primo urbi miſere, & deinde omnes pagi ſub ſignis magno exercitu auxilio venere: ac demum obſeſſo VValdshuto Auſtrianorum oppido, nobilitatem ad æquas pacis conditiones recipiendas adegerunt.

Anno

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

nno deinde 1506. Mulhuſiani à Baſi-
nſibus in civium numerum recepti
nt, atque ita arctius Helvetis uniti:
no autem anno poſtea cum omnibus
decim Helvetiorum pagis fecerunt
dus 19. Ianuarii menſis. Hoc fœdere
bello inferendo, ſocietatibus ineun-
,conditiones plane ſimiles Rotevilano
deri ſanciuntur.

BIENNA.

IENNA aut Bipennium oppidum
ad exitum lacus amœniſſimi & piſ-
ſi,& cujus littora vitibus conſita ſunt,
cet: ſub poteſtate eſt Baſilienſis Epiſco-
,interim, αὐτονομίαν habet, & pro-
iis immunitatibus atque privilegiis
uitur. Primum autem hujus oppidi
ves Biennenſes facti ſunt Bernatum
nfœderati anno 1303. ad opprimen-
os graſſatores quorum multitudine
gio abundabat, ut nulla itinera am-
ius tuta & ſecura eſſent: hoc autem
edere præterea continebantur Argen-
ratenſes, Baſilienſes, Friburgenſes, Sa-
dorii. Triennio poſt, cum illis contro-
erſiæ cum vicinis graves intercederét,
culiare fœdus cum Bernenſibus fece-

runt. Tertium fœdus ictum eſt anno 1352. atque anno 15. poſt cum Ioannes de Viana Baſilienſis Epiſcopus, homo inquieti ingenii, continua cum vicinis bella gereret, ut ſuæ quieti & tranquillitati conſulerent, arctius ſe Bernatibus conjunxerunt, civitatis juris utrinque communicato: ea ſocietate offenſus Epiſcopus, collectis aliquot equitibus, improviſo cives Bipennium oppreſſit, & præcipuos Bernenſium ſocietatis auctores in vincula conjecit, ſed Bernenſes re cognita ſuis auxilium tulere, & arcem Epiſcopi quam in oppido habebat expugnarunt, ac cives cuſtodia exemerunt, & Epiſcopo cum ſociis Salodoriis bellum intulerunt, in quo multa oca poteſtati Epiſcopi ſubjecta evaſtaunt, & cep erunt.

GENEVA.

GENEVA extremum oppidum eſt Allobrogum, cujus inter veteres Iulius Cæſar meminit, proximum Helvetiorum finibus, ad lacum Lemanum qua is flumen Rhodanum emittit: Vrbis antiquitatem non tantum Iulii Cæſaris verba ſed vetuſta quoque monumenta,

menta, quæ plurima illic reperiuntur, indicant. Ac plura invenirentur, ſi non urbs ſæpe ab hoſtibus vaſtata fuiſſet, poſtea etiam gravibus incendiis pene periiſſet. Nam veteribus chronicis traditur tempore Heliogabali tantum incendium Genevæ exortum, ut nulla fere domus illius expers fuerit. Aurelianum autem imperatorem urbem vaſtatam inſtauraſſe, jura & privilegia magna conceſſiſſe, & propter ſitus opportunitatem jus nundinarum atque imperii tribuiſſe, Aurelianam quoque ſuo nomine appellaſſe, verum illo mortuo civitatem vetus nomen urbis retinuiſſe. Poſtea barbaris nationibus, in Galliam irrumpentibus eaſdem calamitates cum aliis urbibus paſſa eſt: ac ducentis & quinquaginta fere abhinc annis duo incendia intra annos ſeptem paſſa eſt, quibus urbis maxima pars periit. Epiſcopatus huius urbis ampliſſima privilegia & immunitates habuit, civitas nihilominus proprias libertates, & pacta perpetua cum Epiſcopis, à majoribus accepta, ſtudioſe conſervavit. Fuere autem libertati eorum graves comites Gebenneſii, qui tamen Epiſcopatus clientes ſuum comitatum ab eo in feudum habebant, & Sabaudi principes, contra quos fortiter ſua jura & privilegia aſſeruere. At-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

que anno milleſimo ccccxx. cum Amedeus Sabaudiæ dux, jus ſuperioritatis, ut vocant in civitatem Genevenſem à Papa Martino permutatione quadam impetrare conaretur, Ioannes à Petra ſciſſa Epiſcopus cum civibus pactus eſt pro ſe & ſuis ſucceſſoribus, ſe nunquam ulli permutationi aut alienationi libertatis Genevenſis conſenſurum, ſi ſecus aut ipſe aut aliquis ex ſucceſſoribus faciat, tum civibus jus fore illos in proditorum & perduellium numero habendi. Poſtea vero cum Maximilianus Imperator Philibertum Sabaudiæ ducem generum ſuum, vicarium Imperii in illis regionibus declaraſſet, denuo ipſe ac frater ejus Carolus Genevam novi hujus juris titulo ſibi ſubjicere conati ſunt, prætendentes privilegia vicariatus à Carolo quarto, olim principibus Sabaudis data, qui tamen omnem actionem, poteſtatem, juriſdictionem, præeminentiam, in civitate Genevenſi & ejus territorio Amedeo comiti ademerat. Inter has igitur inſidias & odia vicinorum principum Genevenſes Helvetiorum amicitiam ſtudioſe coluerunt, & fœdera nonnunquam in certos annos cum Bernatibus & Friburgenſibus fecere. Poſtremo perpetuum fœdus, ſeu jus civitatis *Burgrecht* cum

Ber-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

natibus pepigerunt, idque arctius
narunt anno M D XXXVI. quo
pore propter mutatam religionem
audus princeps & Epiſcopus Gene-
ſis urbem bello perſequebantur,
natibus illis auxilium ferentibus:
m fœdus poſtea quoque denuo re-
vatum eſt, & aliquoties actum ut
neva publico fœdere pagis Helve-
rum jungatur, quod tamen neſcio
bus de cauſis hactenus confici non
uit.

NEOCOMVM.

Ppidum NEOCOMVM in Aven-
ticis jacet, ad lacum qui hodie ab
pido hoc nomen habet, ad cujus
put Ebrodunum poſitum eſt: comi-
us oppido adjunctus eſt, qui à
ocomenſibus Comitibus hæredita-
s pervenit ad Hoochbergios comi-
Rotelini dominos, ab his ad Lon-
villanos duces in Gallia. Bello autem
orto inter Ludovicum duodecimum
lliarum regem & Helvetios, Berna-
s communi Helvetiorum nomine
bem Neocomum totumque comita-
m occupavere, & præfectum huic
impo-

impoſuere, idem fecere cæteri ordine, exceptis Tigurinis, qui cum primum præteriti fuiſſent, debebant ubi vices ad ipſos rediiſſent duplici annorum ſpatio imperare.

Sed ubi tempus id veniſſet, Ioanna Hoochbergia Longovillani ducis vidua, per internuntios tantum effecit, ut ſibi comitatus ab Helvetiis certis pactionibus reſtitueretur, anno ſalutis 1529. Cæterum ante hoc tempus comitatus certis conditionibus & pactis conjunctus fuit Bernatibus, Lucernatibus, Friburgenſibus, & Salodoriis, quæ in hac reſtitutione confirmata ſunt: & domini huius comitatus noſtra ætate Bernatibus peculiari fœdere obſtricti ſunt.

De Populis qui communi Helvetiorum Imperio reguntur.

REIPUBLICAE Helvetiæ tertiam partem fecimus populos, qui communi Helvetiorum imperio reguntur, de his igitur ſcribendum, quibus temporibus, quo jure in Helvetiorum poteſtatem pervenerint. Ex his autem qui Helvetiorum imperio parent, quædam urbes ſunt quas ſtipendiarias nominare poſſumus, quod ſuis ſtipendiis militent Helve-

elvetiis: interim αὐτονομίαν habent, oſque magiſtratus ſibi creant, quams ſummum imperium penes Helveos maneat, quorum legibus & edictis blicis hi quoque tenentur. Vrbes hæ uſtriorum principum quondam fuere, bellis Auſtriis cum vicinas regiones elvetii occuparent certis conditionis in eorum poteſtatem venere, ut ſals veteribus privilegiis pareant Helves eo modo quo antea Auſtriis parue-, ſunt autem numero quinque, Bada, remogartum, Frouvvenfeldum, Melga, Raperſchvila.

B A D A.

BADA oppidum ad Limagum fluvium nomen habet à calidis aquis, uarum illic plures ſunt fontes, ad quos lurimi mortales utriuſque ſexus conuere ſolent ex variis locis, unde quidã hermopolim, alii Caſtellum Thermaum nominant, nos ad Aquas Helvetias veterum cõſuetudine appellare poſamus, quibus moris fuit hujuſmodi oca in quibus calidi fontes ſunt, Aquaum nomine appellare, ut in Italia ſunt quæ Statiellæ Apollinares: in Gallia Sex-

tiæ,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

tiæ, Convenarum, Tarbellicæ: in Germania Granii: Bada quoque oppidum Marchionum Badenſium in quadam inſcriptione ad Aquas nominatur, & in VVettingenſi inſcriptione noſtræ Badæ cives Aquenſes nuncupantur. Eſt hoc oppidum unum ex antiquiſſimis Helvetiæ, quippe cujus meminit Cornelius Tacitus, qui appellat locum in modum municipii extructum, amœno aquarum ſalubrium uſu frequentem: eodem auctore Romani caſtellum ejus loci præſidio munierunt, etenim montes eo loco coëuntes pene in unum, regionem claudunt. Tranſitur autem hac ex Germania & Helvetiis pago Tigurino in Verbigenum pagum, & per reliquam Helvetiam in Galliam & Italiam. Habuit Aquarum oppidum antiquitus duas arces, alteram in edita rupe ſitam, quæ inde nomen apud Germanos accepit, *der Stein zu Baden*, hæc ab Helvetiis (uti mox dicemus) diruta hodie in ruinis jacet: altera ad pontem ſita eſt, quam noſtra ætate præfecti ab Helvetiis miſſi incolunt. Comites etiam ſui nominis Bada olim habuit, horum familia extincta, ſucceſſere illis Habeſpurgii, qui cum hunc comitatum, tum præterea multa alia Auſtriæ domui conjunxere. Ab Auſtriis autem ad Helvetios Bada pervenit

Con-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

onſtantienſis Concilii tempore, hac
tione. Fridericus Auſtrius abduxit è
oncilio Ioann. XXII. eumque defendit
vito Imperatore atque Concilio. Ita-
ue Concilii decreto communione Ec-
eſiæ privatus eſt, præterea ab Imperat.
oſcriptus, & bona ejus publicata : in-
lere illi bellum, Imperator ipſe Sigiſ-
undus exercitu è civitatibus Vindeli-
& Germanicis conſcripto, princeps
m Bavarus, ac alii nonnulli, juſſi ſunt
am Helvetii ab Imperatore ſimul &
ncilio bellum totis viribus Auſtrio in-
re, id illi renuêre, hac de cauſa, quod
vo honore ſui nominis hoc non poſ-
t facere, propter pacem quam in an-
s quinquaginta nuper cum Auſtria
nilia fecerint,& tabulis ſignatis atque
ejurando confirmarint. Ad hanc
lvetiorum excuſationem Patres Con-
i reſponderunt, Fridericum eſſe hoſtē
leſiæ, publico decreto excommuni-
um atq; proſcriptum, ac bellum hoc
Eccleſiam ſpectare, quam ille in ſuis
mbris injuria affecerit, quare ſi Im-
atoris juſſu Helvetii arma capiant,
pie recteque facturos eſſe, ac tantum
ſſe, ut id honorem eorum lædat, ut
ius ſi in his excuſationibus perſeve-
,ipſi quoq; condemnationi pari cum
ſtrio ſubjiciendi ſint. Præterea Imper.

ex

ex ſententia legatorum regum Angliæ, Daniæ, Suediæ, Norvvegiæ, Bohemiæ, Poloniæ, principum item, & nobilium, ac juriſperitorum, ſtatuit Helvetios jure arma poſſe Auſtrio inferre, nihil obſtante pace facta: propterea quod ab his qui imperio parent, in omnibns actionibus Pontificis atque Imperatoris jus & majeſtas vel expreſſe excipiatur vel excepta ſubintelligatur. Hujus decreti tabulas Impator Helvetiis tranſmittit, ac denuo eos bellum Auſtrio inferre jubet, ſimul etiam quæcunque olim illis ab Auſtriis oppignerata fuerint, eorum jus imperio vendicat, promittit etiam ſe nullam pacem cum Auſtrio facturum, antequam Helvetii quoque priſtinæ paci reſtituantur. Rationibus his perſuaſi majores noſtri arma ſumpſere, ſed quia Imperatoris & Romani imperii nomine bellum gerendum erat, petunt ab Imperatore ſtipendium, neque enim æquum eſſe ut ipſi ſumptus faciant, & præmia victoriæ ad alios redeant, opes quoque ſuas non eſſe tantas ut magnos ſumptus ferendo ſint. Erat hæc poſtulatio non iniqua ipſius Imperatoris judicio, attamen quia pecuniis exhauſtus erat, conceſſit Helvetiis, ut quæcunque bona Auſtriorum vel ante poſſederint, vel hoc bello occuparint, imperii nomine poſſideant,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

nt, donec pro ſumptibus & ſtipen-
belli illis ſatisfactum fuerit. Tiguri-
s quoque Imperator peculiaribus li-
is ad bellum exhortatus eſt, & illis
um trans Albium montem, qui libe-
provinciæ nomen habet, ante ab Au-
is poſſeſſum in perpetuum feudum
ceſſit. Itaque Tigurini anno 1415.
dio Aprili inſtructo exercitu Mellin-
n oppidum ad Ruſam fluvium obſi-
t, & die tertia deditione capiunt: in-
copias ducunt Bremogartum, quo
o ſuas copias cum illis junxere Suitii
Tugini: ſecuti Bremogartii exemplum
llingenſium Helvetiis ſe in fidem
mani Imperii nomine dedunt. Eo-
m tempore Lucernates Surſeium op-
lum cepere. Bernates autem aſcitis in
xilium Salodoriis, Bipennenſibus, Nu-
burgio comite, & nonnullis aliis
fingam, Arburgum, Arovium, Lentz-
rgum, & Brugas oppida, omnem-
e illum tractum pagi Verbigeni in
m poteſtatem redegere. Verum Ti-
rini captis oppidis quæ diximus, Ba-
m obſederunt, his cæteri pagi omnes
is Bernatibus exceptis ſeſe conjunxe-
nt, etenim non aliud caſtellum muni-
s tota Helvetia Auſtrii habebant, &
pe ante ex hoc loco Helvetiorum &
æſertim Tigurinorum fines infeſta-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

rant: itaque omnino oppidum cum arce ſibi expugnandum eſſe ſtatuere. Ac oppidum quidem, cum abſq; intermiſſione mœnia & domus tormentis ferirentur, poſt tertiam ſeptimanam deditionem fecit: Cæterum qui arci præſidio erant, munitioni loci confiſi, quamvis capto oppido eandem fortiter defendebant, Helvetii autem acceptis etiã Bernatum auxiliis, oppugnationibus aſſiduis eos ad deditionem urgebant: tandem igitur cum eos paulatim lapides ac tela deficerent aliaque defenſioni opportuna, induciæ in aliquot dies factæ ſunt, intra quos niſi Fridericus Auſtrius eos eximeret obſidione, ipſi præſidio excederent, arce in Helvetiorum poteſtate relicta. Interea temporis interceſſione Bavari & Norinbergenſis Burggravi Fridericus dux Sigiſmundo Imperator reconciliatus eſt, itaque confeſtim legati ab Imperatore miſſi ſunt in caſtra Helvetiorum, qui eos juberent bello abſiſtere, verum illi memores injuriarum quas ex hoc loco ſæpe ab hoſtibus acceperant, finito induciarum tempore oppugnationem urgebant, ac perendie Pentecoſtes eam deditione ceperunt, & incendio ſtatim delevere: quare cum poſtridie Pentecoſtes legatus Imperatoris Fridericus comes Toggius in caſtra Helvetiorum

retiorum veniſſet,qui denuo eos ab ar-
nis diſcedere juberet, arcem captam &
leſtructam invenit: dolebat id quidem
iobilitati, ſed cum Helvetii indicto &
egitimo bello id feciſſent, non habe-
bant accuſandi occaſionem. Cæterum
um in Hiſpaniam profecturus eſſet Im-
erator ad Petrum de Luna, qui & Be-
edictus XI.appellatur,Pontificem evo-
andum, & ærario aſſiduis ſumptibus
um Concilii tum bellicis exhauſto,
ecuniis egeret, Tigurinis oppignera-
it, Badam, Bremogartum, Mellingam,
urſeium,oppida cum ſuo agro ſimiliter
ernatibus capta ab ipſis & ſupra dicta
'erbigeni pagi loca. certo auri pondere
ppigneravit, quæ illi noſtra quoque æ-
ate ſoli poſſident. Tigurini vero pro-
imo anno in hujus oppignerationis
articipationem quinque Helvetiorum
pagos, Lucernam, Suitiam, Vnder-
aldiam, Tugium & Glaronam admi-
ere. Vrii vero qui exiſtimabant ho-
rum oppidorum poſſeſſionem paci
um Auſtrio factæ adverſari, initio no-
uere pignoris huius participes eſſe: ſed
um audiſſent aliorum rationes, qui
e quoque pacis ſervandæ ſtudioſos aſ-
erebant, ſed bellum ſuſcepiſſe juſſu &
mperio Concilii atque Imperatoris, &
x horum voluntate hæc nunc militiæ
Q 2 ſtipen-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

ſtipendia & belli præmia poſſidere, & eadem ab Imperatore, penes quem ſumma poteſtas ſit, fiduciario jure accepiſſe nō exigua auri vi perſoluta: his inquam, aliiſque rationibus auditis ipſi quoque in participationem hujus oppignerationis venerunt. Poſtremi omnium admiſſi ſunt Bernates.

BREMOGARTVM & Mellinga.

BREMOGARTVM oppidum eſt ad Ruſam fluvium, à quo media ſui parte fere peninſulæ modo cingitur, infra Lucernam duobus magnis miliaribus Germanicis ſitum. Vetera oppidi privilegia teſtantur id quondam fuiſſe è numero civitatum Romani imperii; poſtea tamen Habeſpurgiis, & qui ex his orti ſunt Auſtriis principibus paruit: quando autem & quo jure in horum poteſtatem pervenerit, incertum eſt. Mellinga exiguum oppidulum ad eundem fluvium miliari Germanico infra Bremogartum, ſemper Habeſpurgiis paruit. Ambo hæc oppida eodem bello quo & Bada ab Helvetiis capta nomine imperii, & poſtea à Sigiſmundo Imperatore iiſdem oppignerata ſunt hac conditione ut illis omnia vetera

jura

ra, privilegia, conſuetudines, ſalva
aneant, & Helvetiis præſtent eadem
rvitia, quæ antea Habeſpurgiis & Au-
riis dominis ſuis præſtiterunt: itaque
unc octo veterum pagorum imperium
gnoſcunt.

RAPERSVILA.

RAPERSVILA vero oppidum ad lacum Tigurinum, quondam ſedes omitum à Raperſvila, quorum ſucceſ-ſores Habeſpurgii, deinde in his locis do-minati ſunt, in Helvetiorum poteſtatem ervenit anno 1458. Duæ factiones Ra-perſvilæ erant, Auſtriorum una, Helve-tiorum altera, ex hac Sigiſmundus dux quoſdam captivos Oenipontem abdu-xerat, alii eo facto territi ad Helvetios onfugerunt, cæterum omnes patriæ eſtituti ſunt Helvetiorum interceſſione, qui palam præ ſe ferebant bellum illatu-os oppido, ni vincti liberentur, exules eſtituantur. Accidit autem proximo nno ut Helvetii à Conſtantienſibus ontumeliis affecti bellum illis inferrent, x eo bello cum pace facta Vrii, Suitii, 'ndervaldii, Glaronenſes domum re-irent, ab Raperſvilenſibus tranſitum per eorum urbem ac commeatum ſuis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

militibus petiere, idque opera eorum qui Helveticæ factionis erant facile impetravere: cæterum in oppidum admiſſi, cum numero ac viribus cives ſuperarent, & major quoque civium pars tota Helvetiorum eſſet, cives ſibi ſacramentum dicere coëgerunt, itaque ab hoc tempore Raperſvila in horum quatuor pagorum poteſtate permanſit, ſervata tamen civibus ea quam ſub Auſtriis habuerant libertate.

FRAVVENFELDVM.

FRAVVENFELDVM caput Turgeę regionis, biennio poſt Raperſvilam ſeptem pagi Helvetiorum cepere bello quod adverſus Sigiſmundum Auſtrium geſſere: belli autem hujus variæ cauſæ fuere. Conjecerat dux in vincula Cardinalem Cuſanum Brixinenſem Epiſcopum, hunc quia non ſtatim jubente Papa Pio (is fuit Æneas Sylvius) dimiſerat à Pontifice excommunicatus eſt: cum autem hoc fulmine parum moveretur & ad futurum concilium provocaret Papa Helvetios illi arma inferre, & Eccleſiam tueri juſſit, ac quidam pagi Pontificis edicto paruere, non tamen apud

mnes id parem authoritatem habuit,
d aliæ quoque belli cauſæ acceſſerunt.
itodurum oppidum ſitum in comita-
 Kyburgio qui Tigurinorum erat,
uſtrio tum parebat, in hoc nundinæ
uotannis XVI. Octobris, S. Galli die
agna vicinæ ruſticæ plebis frequentia
elebrantur; ad has cum veniſſet Kybur-
ia plebs, oppido excluſa eſt, quod ſuſpi-
ionem vanam concepiſſent oppidani
igurinos nundinarum tempore urbi
nſidias ſtruere, & de ea occupanda con-
ilia iniviſſe: cumque Præfectus Tiguri-
norum peteret, ut portas ſibi aperirent,
& mercatum liberum ſuis veteri more
concederent, & ſponderet nihil damni
& periculi oppido imminere, nullam
tamen fidem apud eos invenit. Itaque
Tigurini ſuis omnibus interdixere ne
commeatum aut ullas alias res venales
Vitodurum importarent. Auſtrius
quoque oppido metuens illud præſidio
muniit, & hoc quidem factum anteceſ-
ſit Papæ ſententiam. At altera belli
cauſa hanc conſequuta eſt. Erant nobi-
liſſima familia apud Stirios orti duo fra-
tres Gradleri Vigilius atque Bernhardus,
hi ab Auſtrio domo pulſi & bonis
omnibus exuti ſunt, dote quoque
uxoris Bernhardi quæ ex Sterckenber-
gia familia erat, intercepta, hi cum diu

 fru-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

fruſtra ſua bona à duce repetiiſſent, & ut ſe cognitioni juris ſiſteret impetrare nunquam potuiſſent, tandem in Helvetiam conceſſere, & à Tigurinis civitate donati ſunt: empto etiam ab illis Eglifovio oppido, bellum Auſtrio intulere, Tigurinorum auxilio adjuti. Cum autem Auſtrius novo præſidio Vitodurum muniiſſet, poſtquam Tigurinorum copiæ domum rediiſſent, inter illud & vicinos Kyburgios nova quoque diſſidia exorta ſunt, ita ut denuo Tigurini vocatis in auxilium cæteris confœderatis copias ſuas eduxerint & Vitodurum obſederint.

Hoc igitur tempore, anno 1460. Dieſſenhovium oppidum ad Rhenum in Turgea, & Frauvvenfeldum, totamque Turgeam Helvetii in ſuam poteſtatem redegerunt.

PRÆFECTVRÆ IX.

PRÆFECTVRÆ communes partim ſeptem plurimum pagorum imperio reguntur, ſunt autem omnes numero novem, Badenſis comitatus, Liberæ provinciæ *im VVagenthal*, Turgea, Sarunetes, Rheguſci, Luganenſes, Locarnenſes, Mendriſii, Madia vallis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

his quatuor poſtremæ trans Alpes Italiæ & Lepontiorum finibus ſitæ, alica lingua utuntur, cæteræ om- s Germanicam linguam in uſu ha- nt: & Sarunetes atque Rheguſci in fi- bus veteris Rætiæ, tres aliæ intra an- quæ Helvetiæ limites ſitæ ſunt.

BADA & TVRGEA.

BADENSIS igitur Comitatus in Helvetiorum poteſtatem pervenit na cum oppido Aquarum, & Turgea m Frouvvenfeldo: id quomodo & ando factum ſit jam à nobis expo- tum eſt. Badæ imperant Tigurum, cerna, Vria, Suitia, Vndervaldia, ugium, Glarona, Berna: hi quoque pa- omnes Berna excepta imperium in urgea habent. Iudicium tamen rerum iminalium ſeu capitalium ademptum riderico Auſtrio tempore Concilii Cō- antienſis, & Conſtantienſi urbi tum ppigneratum à Sigiſmundo Impera- ore, manſit penes eam ad annum uſ- ue Chriſti 1499. quo in actione pacis ter Maximilianū Imperatorem & Hel- etios, judicium hoc Helvetiis ceſſit. Ita- ue ſeptem pagi Turgeæ imperant, cæte-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

rum judicia rerum capitalium provocationes, & mulctæ harum cauſarum, ad decem veteres Helvetię pagos pertinent, qui bellum adverſus Maximilianum fœduſque Suevicum geſſere.

LIBERÆ PROVINCIÆ.

CÆTERUM Liberæ provinciæ ad Ruſam fluvium (eſt hæc alia regio à Libera provincia trans Albium montem, quam ſupra Tigurinis à Sigiſmundo Imperatore datam ſcripſimus) eodem tempore quo Bada, ab Helvetiis bello captæ ſunt. Appellantur autem Liberæ provincię caſtella & vici qui ſunt ad ſiniſtram Ruſæ fluvii, ſupra & infra Bremogartum oppidum: ac videtur inde nomen impoſitum, quod tres vici, quorum ſinguli ſuam juriſdictionem habuere, ac proprios magiſtratus ſeu officiales, nempe Meyenbergum, Richenſea, Villa Verbigena, quaſi provinciolæ quædam peculiares in unam provinciam conjunctæ ſunt. Olim hæc regio appellata fuit comitatus Rore, & hoc nomine nuncupatur ab Henrico quinto Imperatore in privilegio quodam cœnobii Murenſis; arx autem Rore co-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

mitum ſedes in oppido Aroviano ſita fuit. Quo autem tempore Helvetii juſſu Imperatoris & concilii Fridericum Auſtrium bello perſequuti ſunt, Lucernates loca ad Ruſam fluvium, & hunc quoque comitatum Rore in poteſtatem redegerunt: cæterum cum finito bello ſoli hunc ſibi aſſerere conarētur, oppoſuere ſe illis Tigurini, Suitii, Vndervaldii, Tugini & Glaronenſes, in conventibus habitis Begkenriedæ, Vndervaldiæ, Suitiæ, & in caſtris ante Bremogartum, qui oſtendebant ita initio belli inter ſe conſenſiſſe pagos, ut quæcunque loca in Verbigenis hoc bello capiantur, ea communi imperio regantur. Etſi autem Lucernates ſe nihil de hoc pacto legatis ſuis in mandatis dediſſe dicerent, tamen auditis utrinque teſtimoniis, Bernates arbitri hujus controverſiæ delecti, pronunciarunt, hos pagos in participationem hujus præfecturæ admittendos eſſe: decennio poſt Vrii quoque ſex pagorum voluntate in hujus præfecturæ ſocietatem venere, itaque ſeptem pagi Helvetiæ hodie huic prçfecturæ imperant, Tigurum, Lucerna, Vria, Suitia, Vndervaldia, Tugium, & Glarona. Regio hæc non admodum ampla eſt, ideoq; prçfectus quiſquis is fuerit, non in ipſa regione habitat, ſed cū uſus poſtulaverit, juris dicundi cauſa

ali-

aliquoties in anno illuc proficiſcitur, ac plerunque cum illuc venerit, in cœnobio Benedictini ordinis Mure, quod ſatis amplum, opulentum, & elegans eſt, habitare ſolet.

SARVNETES.

SARVNETVM nomen vetus eſt inter Rætiæ populos, hodie oppidum & regio *Sargans* vulgo nuncupatur, quaſi dicas Saræ anſerem, nam Ganſam noſtrates anſerem nuncupant: quidam à Sanacaſa nomen ſed perperam deducunt, cum nulla vel antiqua vel mediæ ætatis ſcripta ad hoc nomen alludant, contra in multis ſuperioris ætatis diplomatibus oppidum Sarunegans nominatur, quæ appellatio à Sarunetum nomine, quorum Plinius meminit, haud dubie deducta eſt. Quoniam vero Sarunetum ſedes eſt ad ortum Oeni fluminis qui populi hodie Engadini appellantur; hi noſtri Sarunetes aut Sarunegan ſii ſuperiorum forte coloni ſunt, aut ſuum nomen non ab illis ſed à Sara fluviolo oppidum præterfluente acceperunt. Paruit olim Sarunetum regio Comitibus VVerdenbergiis, qui propterea Sarunetum comites dicti ſunt: ac aliquando regio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

gio hæc Auſtriis principibus, & poſtea Comitibus Toggiis oppignerata eſt, poſtea rurſus à comitibus Sarunetiis redempta & poſſeſſa, donec anno 1483. Georgius VVerdenbergenſium Comes eam ſeptem pagis Helvetiorum venderet. Ab his præfecti ordine mittuntur, qui in arce olim Comitum domo habitantes, Sarunetibus imperant: ſunt autem hi pagi ſeptem veteres, qui & Turgeæ & Liberæ provinciæ imperant. Oppidum ipſum Sarunetum quamvis Helvetiis pareat, ſuis tamen privilegiis fruitur, proprios magiſtratus ſibi creat, qui civibus jus dicunt, & cauſas civiles cognoſcunt.

RHEGVSCI.

RHEGVSCI & ipſi Ræticæ gentis ſunt, qui ſupra lacum Acromum ſeu Potamicum utrinque ad Rhenum habitant: cæterum qui dextram Rheni ripam tenent, quo loco eſt Brigantium vetus oppidum, & Velcuria, noſtra ætate Auſtriis parent: ſed ab altera parte Rhineggum & Alteſtettum oppidula, & valiis qua verſus VVerdenbergios porrigitur, Helvetiorũ imperio ſubjecta eſt.

Fuit

Fuit autem hujus regionis imperium quondam penes Auſtrios, & ab illis, nobilibus Iuniis oppigneratum eſt, tempore vero Conſtantienſis Concilii, cum Fridericus Auſtrius à Sigimundo Imperatore proſcriptus eſſet, Fridericus Toggius Comes Rheguſcos aliaque Auſtriorum loca ex voluntate Imperatoris occupavit, ſatisfaciens illis quibus hæc oppignerata fuerant. A Toggio certo auri pondere Rheguſcorum regio oppignerata eſt nobilibus Vlrico, Conrado, Beieceris fratribus: anno deinde 1490. cum Iacobo Beierero horum hæredi quædam controverſiæ cum Abbatiſcellanis intercederent, ac ideo vereretur ne adverſus eorum vim hæc loca tueri poſſet, ultro ſua jura eis vendidit, & illis hoc pignus reſignavit. Manſerunt deinde Rheguſci in Abbatiſcellanorum poteſtate triginta proximis annis, cæterum cum Abbati Sangallenſi, una cum eius imperio ſubditis & civibus S. Galli bellum intuliſſent, atque cœnobium nuper Roſaci extructum diruiſſent, Helvetici pagi confœderati Abbati, collectis copiis, & evocatis etiam reliquis confœderatis, Abbati ſuppetias tulerunt, & Abbatiſcellanos pacem petentes, tum pecunia, tum Rheguſcorum imperio mulctarunt: poſſeſſio autem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

Rheguſcorum in ſumptus & ſtipendia belli ceſſit Helvetiorum pagis Tiguro, Lucernæ, Suitiæ, Glaronæ: hi poſtea Vrios, Vndervaldios, Tuginos, qui ipſis auxilio venerant, & præterea veteres loci dominos Abbatiſcellanos in communionem hujus imperii admiſere, itaque noſtra ætate octo hi pagi Rheguſcis ex ordine præfectos dant, quorum ſedes eſt in Rhyneggo vetuſto oppidulo ſito in finibus Rheguſcorum, ſupra eum locum qua Rhenus lacum Acromum ingreditur.

Præfectura Italica.

SVperſunt adhuc quatuor præfecturæ quas noſtri Tranſalpinas vocant, quod ultra Alpes in Italia ſitæ ſint: harum prima eſt Luganum vel Lucanum oppidum ad lacum quem quidam ab oppido Luganenſem alii Gauni lacum vocant, is ad lævam habet Larium, Verbanum à dextris in quem ſeſe exonerat. Proxima huic præfectura eſt Locarnenſis, eſt autem Locarnum amœnum & elegans oppidum ad caput lacus Verbani, munitiſſima arce quondam ornatũ, cui poſt Mediolanenſem primæ partes apud Inſubres olim tribuebantur. Mendriſiana præfectura tertium locum

tenet,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

tenet, quæ ad ſiniſtram lacus Gauni jacet. Poſtremo eſt Madia vallis appendix quondam Locarnenſium, ſicut Mendriſium Luganenſium. Pervenerunt hæ quatuor præfecturæ in Helvetiorum poteſtatem anno 1513. ex dono Maximiliani Sfortiæ Mediolanenſium ducis. Is enim pulſis Italia Gallis conſilio & auctoritate Iulii Papæ, opera autem & auxilio Venetorum atque Helvetiorum, honorarium hoc Helvetiis dedit, quatuor præfecturas ſitas in proximis finibus Helvetiorum: Rætis item confœderatis vallem Tellinem. Verum trienmio poſt Franciſcus Gallorum rex cum Helvetios ad Marignanum viciſſet, & pulſo Maximiliano rurſus Inſubrum dominium Gallis vendicaſſet. pace facta Friburgi, donationem hanc Helvetiis ſua auctoritate confirmavit; idem fecere alii qui Gallis in imperio Mediolanenſi ſucceſſere. Mittunt autem in hæc loca præfectos omnes Helvetiorum pagi unis exceptis Abbatiſcellanis, hi enim cum Helvetiis primum hæ regiones datę ſunt nondum in numero pagorum fuere, ſed proximo demum anno in eum aſciti ſunt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

BILITIONVM.

TALICIS præfecturis connumerari
orte poteſt Bilitionum oppidum,
od paret tribus pagis, Vriis, Suitiis,
dervaldiis. Fuit hoc oppidum comi-
m Miſaucorum, qui eo ſpoliati à duce
ediolani, cum denuo per inſidias op-
um cepiſſent, vendiderunt illud Vriis
Vndervaldiis: cæterum iiſdem arti-
s quibus Miſaucius oppidum duci ad-
erat, illud Helvetiis quoque ademp-
m & à duce recuperatum fuit. Ab eo
mpore (facta autem ſunt hæc circa
num Domini 1422.) multa bella Hel-
ii hujus oppidi recuperandi gratia
ſere, & demum anno 1500. ejus poſ-
ſionem adepti ſunt: cum enim inter
ortias & Gallos aſſidua bella vigerent,
es ut ſuæ quieti & paci conſulerent,
e Vriis dedidere: cæterum Galli In-
bribus potiti, ſæpe id ſed fruſtra ab
iis & eorum ſociis repetiere. Ac de-
um eo tempore quo Helvetiis traditæ
nt quatuor præfecturæ à Mediolanen-
bus ducibus, Bilitionis imperium tri-
s pagis confirmatum eſt. Dividi-
r autem Bilitionenſis ditio in tres
æfecturas, Bilitionum, vallem Palen-
m & Rivieram, quæ ita adminiſtran-

tur à tribus pagis per vices, ut ſemper ſinguli pagi unam è tribus præfecturis obtineant: itaque ſi Vrii præfectum Bilitiano impoſuerint, Suitii Palenſæ valli, & Vndervaldii Rivieræ imperabunt, ac poſtea Vrii Rivieram Vndervaldii Palenſam & Suitii Bilitionum præfectum mittent: & quia Rivieræ præfectura exiguos proventus habet, plerumque is qui Bilitiono præfuit, poſtea Rivieræ quoque præponitur.

DE FOEDERIBVS Helvetiorum cum vicinis Regibus & Principibus.

DEmoſthenes Oratorum Græciæ non tantum eloquentiſſimus, ſed ſumm[...] quoque ſapientia præditus, & patriæ li[...]bertatis in primis amans, ſcribit non eſſ[e] tutam liberis civitatibus nimiam tyran[...]norum familiaritatem, atque illis, præ[...]ſertim finitimis, nihil fidei habendum eſſe, propterea quod omnis rex & ty[...]rannus libertatis inimicus & legibus in[...]feſtus ſit. Recte autem ipſum Athenien[...]ſibus & univerſæ Græciæ conſuluiſ[ſe] eventus declaravit. Philippus enim A[...]myntæ F. cui tum Demoſthenes adve[...]

ſabatu[...]

batur, & qui hunc ſecuti ſunt in Ma-
edoniæ regno, Græcorum libertatem
mulata amicitia, & fœderibus pro ſuo
ommodo factis, oppreſſerunt. Quæ
um ita ſint, credo nonnullos admira-
uros majorum noſtrorum conſilium,
ui cum exteris regibus & principibus
nitimis tot fœdera fecerunt. Sed hic
enendum eſt non omnia ex æquo fœ-
era reipublicæ pernicioſa cenſeri, ſed
υμμαχίαν & nimiam familiaritatem;
ioqui pacis conſervandæ cauſa neceſſe
t nonnunquam inter vicinos fœdera
nciri, ut certo jure inter ſe uti, & res
utuo contrahere poſſint. Hujuſmodi
utem pacis & amicitiæ fœdera plerun-
ue majores noſtri fecerunt: quod ſi
onnunquam Regi aut principi alicui
arctius conjunxerunt, id non abſque
aturo & gravi conſilio ab illis factum
t, atque ita, ut ex ipſis fœderibus pate-
t. conditiones conceptæ & initæ ſunt,
e facile libertati periculum creari poſ-
t. Fecerunt autem fœdera nonnun-
uam in paucos aliquos annos cum
omanis Pontificibus, Sixto, Iulio
I. Leone X. Clemente VII. cum
rincipibus vicinis, Auſtriis, Sabaudis,
lediolanenſibus, VVirtenbergenſibus:
um Epiſcopis Conſtantienſi, Baſilienſi:
urbibus Vindelicis ad lacum Acronũ,

cum Suevicis item & his quæ ad Rhenum ſunt:ſed nos pleriſque horum prætermiſſis ea duntaxat commemorabimus quæ vel hæreditaria ſunt, ac noſtra ætate durant, vel ſaltem aliis diuturniora & celebriora fuerunt, nempe Mediolanenſia, Auſtriaca, Burgundica, Sabaudica, & omnium celeberrima atque recentiſſima Gallica.

MEDIOLANENSIA.
Fœdera.

QVÆ fuerit antiquiſſima conventio & pactum inter Mediolani duces & Helvetios affirmare equidem non poſſum, cæterum anno 1466. Galeatius dux & Blanca Maria ejus conjux, fœdus ſeu potius conventionem & pactum quoddam fecere cum octo Helvetiorum pagis, certis conditionibus, quæ vulgo Capitula Mediolanenſia nominantur; in quibus veterum etiam Capitulorum mentio fit, unde conſtat jam olim Helvetios, & præcipue Vranios qui ſummas Alpes accolunt, certis conventionibus ſociatos fuiſſe Inſubribus: Sed cum illa antiquiora pene oblivione ſepulta ſint, ſummam hujus conventionis, quã, ut dixi, Galeatius Maria

Sfortia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

fortia fecit, exponam. Primum caput hujus fœderis ad Vrios pertinet. litem illis de Lepontia valle moverat Ordinarius summi templi D. Virginis Mediolani: hoc igitur capite dux concedit liberam ejus vallis poſſeſſionem Vriis, quoad civium ejus juriſdictionem, & tum ſuo juri renunciat, tum idem ab Ordinario ſe impetraturum ſpondet. Viciſſim Vrii vectigal annuum duci pendant, ac Iunio aut Iulio menſibus ante medium Auguſtum illi Mediolanum mittant quatuor accipitres, & arcubaliſtam ſeu ſcorpionem. Controverſias de Eccleſiæ reditibus inter Ordinarium & Leopontinos judicent duo ab utraq; parte delecti judices, quibus tertius quaſi arbiter à duce adjungatur, quem deliget ex aliquo ſeptem pagorum Helvetiæ ſenatorii ordinis virum. Iidem decernunto quid princeps, quid Lepontii Ordinario perſolvere debeant, & ſi præterea controverſiæ exiſtant de non ſolutis cenſibus eas judicanto. Alterum caput eſt, ut Helvetii 8. pagorum & quicunq; eorum limites inhabitant, & imperio parent, aut eorum inquilini per quadriennium fuerint, veteri libertate fruantur, nempe ut per omnia loca Mediolanenſis ducatus ad foſſam uſque urbis à portoriis & vectigalibus exempti ſint. Tertiũ eſt de nomini-

bus exigendis. Quartum de controverſiis, ſi quæ fuerint inter Ducem & pagos Helvetiorum, aut ſi forte privati homines ex Helvetiis controverſiam cum duce habeant. Quintum de controverſiis privatorum. Sextum de libero mercatu, ut liceat Helvetiis res ſuas, equos, boves vendere, neque Dux vel ipſis venditionem, vel ſuis emptionem inhibeat. Septimum utrinque amicitia colatur, neque una pars alterius hoſtibus tranſitum hoſpitiumve præbeat.

Quoniam vero poſt hanc tranſactionem Mediolanum ſæpe Dominos mutavit, capitula aliquoties confirmata atq; renovata ſunt, ac poſtremo anno 1552. Ferdinandus Gonzaga Gubernator Mediolanenſis nomine Caroli V. Imperatoris cum Helvetiis hanc conventionem renovavit, ſimilibus fere conditionibus. Prima eſt de beneficio exemptionis à vectigalibus aliiſq; oneribus, itẽ de emptione frumenti, ut ea libera ſit, at ingraveſcẽte annona ſi modius 13. libris vẽdatur, ne quid evehatur vetare licet: verum interea Helvetiis 2000. modii amicitię cauſa vendantur. Eandem rationem ſervant Helvetii erga Mediolanenſes. Altera eſt de emptione & vectura ſalis. Tertia confirmantur Helvetiis vetera privilegia, ut libere iter facere, mercimonia exercere

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

ota regione poſſint,neq; literis aut ſalvo
onductu opus habeant, peſtis tempore
xcepto: præterea tantum Mediolani
ub porta ſolvant portoriũ. Quarta eſt,
uinam poſſint frui his privilegiis,& no-
ninatim excluduntur Mediolanenſes
qui ad Helvetios migrarint. Quinta, ne
raus fiat,ſancitur, ut qui his privilegiis
gaudent, nullam ſocietatem mercaturæ
neant cum his qui illis carent. Sexta
conditio eſt de controverſiis compo-
nendis & dijudicandis. Septima, ſi alte-
rius partis rei ad alteram confugiant,
cauſa cognita ſi ſontes judicentur , ſuo
magiſtratui dedantur, ut ille pœnas ſu-
mat. Octava,in reditibus, decumis, bo-
nis mobilibus & immobilibus, quæ vel
nunc poſſident Helvetii in ducatu, vel
hæreditate illis poſt obvenerint, eodem
ure utantur quo Mediolanenſes apud
ipſos. Nona, utraque pars liberum tu-
tumque iter per alterius regionem ha-
beat , & utrinque ut hactenus mutua
amicitia ſervetur. Decima , excipiunt
Helvetii fœdera ſua,& omnes vetuſtiores
tabulas obſignatas,ne quid illis capitibus
derogeretur.Poſtrema,tẽpus huius con-
vẽtionis definitur,ut duret quadriennio
poſt obitum Caroli Imperat. Etſi vero
hactenus varias ob cauſas conventio hęc
inter Sereniſſ.Hiſpaniarũ regẽMediolani

Dominum,& Helvetios nondum eſt renovata, tamen ſtudioſe utrinq; veterem amicitiam conſervant,& iiſdem fere ut olim privilegiis Helvetii hactenus Mediolani fruuntur.

Additio. Superioribus annis, Philippus II Hiſpaniarũ Rex & Mediolani dux, fœdus fecit cum VI civitatibus Catholicis Lucerna, Vrania, Suitia, Silvania, Tugio, Friburgo, in quo pleraque antiqua, ſed omnia præterea pro defenſione Catholicæ & Romanæ religionis auxilia, opes, vires promittuntur; literæ de ea re datæ Lucernæ 12. Maij 1587. Iuratæ & confirmatæ Mediolan. XVI. Maij 1588. in eandem ſocietatem venerunt Abbatiſcellanorum Catholici anno 1597.

FOEDERA AVSTRIACA & Burgundica.

QVemadmodum cum nullis aliis principibus quam Auſtriis ſæpius pro libertate ſua bella geſſerunt Helvetii, ita cum nullis aliis plures conventiones pacta & fœdera fecerunt: ſed illas ut paucorum annorum, & unius aut duorum pagorum conventiones omittimus, & Sigiſmundi Auſtrii cum Helvetiis

vetiis unionem perpetuam & hæredita-
riam exponemus, quæ deinde à Maxi-
miliano & Carolo V. Ferdinandoque
Imperatoribus renovata eſt. Sigiſmun-
dus hic Auſtrius cognomento ſimplex,
filius fuit Friderici, qui Ioannem Pa-
pam à Concilio Conſtantienſi abdu-
xit, & eo nomine fuit proſcriptus, hic
graves inimicitias cum Helvetiis exer-
cuit, & multa bella quamvis infelici-
ter cum illis geſſit, ad Vitodurum, Mul-
huſium, VValdshuttum, in Turgea, aliiſ-
que locis: quibus bellis Turgea ſatis
ampla & fertilis populoſaque provincia
ab Helvetiis illi adempta eſt.

Idem cum bello Helvetios ſuperare
nequiret, in Galliam profectus, à rege
Ludovico auxilium adverſus Helvetios
petiit, cum autem Gallorum rex ſe bello
Helvetico implicare nollet (erat enim
antequam regnum adipiſceretur, Hel-
vetiorum robur & virtutem expertus,
pugna cum illis juxta mœnia pene ur-
bis Baſilienſis commiſſa) ad Burgun-
dum ſe contulit, & huic non quidem
Helvetiam vendidit, uti Lazius ſcribit,
ſed Comitatum Ferrarenſem, aliaque
Helvetiis vicina loca octoginta aureo-
rum millibus oppigneravit, ut eum hac
occaſione cum Helvetiis committeret.
Sed hæc oppigneratio præter opinio-

nem longe aliter cecidit, etenim Hagenbachius Burgundi præfectus gravi Tyrannide omnes illos populos premere cœpit, eorum uxoribus ac liberis vim inferre, multos inſontes & indemnatos carceribus concludere, & capite quoque multare. Itaque Sigiſmundus ſuorum miſertus, ac aſſiduis eorum querelis impulſus, denuo redemit eandem provinciam perſoluto oppignerationis arrhabone: ſed non idcirco Burgundus poſſeſſione illarũ ceſſit, imo vi ſemel receptam regionem retinere conabatur. Erant tum Helvetiis quoque inimicitiæ cum Burgundo, cum autem Auſtrius non minus quam ipſi Burgundo impar eſſet, cœptum eſt agi à viris prudentibus de amicitia & fœdere jungendo, ut adverſus communem hoſtem junctis viribus bellum gererent, & in ea re maximam operam navavit Gallorum Rex Ludovicus XI, qui undique Burgundo clam hoſtes comparare, & concitare ſolebat, utebatur autem ad hanc rem conficiendam opera hominis Helvetii, Iuſti Sillinii, qui Epiſcopus Sedunenſis, & Gratianopolitanus poſtmodum factus eſt, hic notus quoque Sigiſmundo Auſtrio, & illi non minus quam domi apud ſuos gratus & acceptus, tandem effecit, ut auctoritate
regis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

egis Helvetii hæreditario fœdere cum Auſtrio jungerentur, cujus hæc ſumma eſt. Primum, utrinque pacem & amicitiam colant, ſic ut libere ac tuto & Auſtriaci in Helvetiis, & Helvetii apud Auſtriacos mercimonia aliaque ſua negotia agere poſſint: ſin autem aliquæ ites oriantur, eas non bello ſed jure perſequuntor. Sint autem arbitri Epiſcopus vel civitas Conſtantienſis: tem Baſilienſis Epiſcopus, vel eius urbis ſenatus. Ante cognitionem cauſæ utraque pars judici caveat literis obſignatis, ſe ſententiæ gratia, quamcunque tandem tulerit, judicem non odio habituros, aut ulla injuria affecturos eſſe. Cauſæ leviores de hæreditatibus adeundis, de nominibus exigendis, ſuo loco ab ordinariis judicibus decidantur. Si Sigiſmundus Auſtrius auxilio Helvetiorum egeat, mittant illi militem (ſi modo ſalvo honore ſuo, & antiquis fœderibus id facere queant) eo ſtipendio quantum ab ipſis Helvetiis militi numeratur: par ratio Auſtrii erga Helvetios. Helvetii tabulas ſignatas, diplomata, rationum libros, & quæ ſunt hujus generis ſcripta Auſtriorum quæ poſſident, reſtituant: & ſi quæ alicui alteri antehac dederint, id indicent: excipiuntur tamen literæ, & libri ſpectantes ad oppida &

arces,

arces, quæ nunc in poteſtate Helvetiorum ſunt. Vtrique parti maneant regiones, oppida, caſtella, arces, vici, pagi, quæcunque occuparunt ac nunc in poteſtate habent, neque de his quiſquam poſtea alteri litem moveat. Neutra pars alterã è ſuis regionibus, oppidis, arcibus injuria ulla affici patiatur. Neutra pars in alterius damnum ſubditos ejus fœdere ſibi jungat, civitate donet, in tutelam recipiat, niſi forte aliquis cum omnibus bonis alio migret, addita exceptione ejus juriſdictionis cui antea obnoxius fuit: ſi vero talis alteram partem vi perſequatur, hunc confeſtim hi apud quos erit juris ſiſtant, neutra enim pars alterius hoſtes ſciens ac volens domo, hoſpitio, commeatu, aliiſque rebus juvare debet. Dux Auſtrius tranſactioni VValdeshuttanæ ſatisfaciat, & in eo ubi poterunt Helvetii auxilio illi ſunto. Neutra pars alteram novis portoriis, oneribuſve aliis premat. Sigiſmundo Auſtrio maneant ſuę clientelæ quas jure fiduciario concedit, exceptis clientelis regionum captarum & pignoribus non redemptis. Decennio renovetur hoc fœdus. Si forte violatum fuerit, pars læſa ſatisfactionem poſtulet, non bellum ſuſcipiat. Omnia bella & inimicitiæ quæ antehac inter Sigiſmundũ & Helvetios,

&

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

ę majores eorum utrinque fuerunt, hac tranſactione pacatę & abolitæ ſunt, idque ab utraque parte firmiter ſerventur. Prima hæc tranſactio facta eſt ante bellum Burgundicum anno 1474. Eodem anno Sigiſmundus Auſtrius, Renatus Lotharingius, Epiſcopi Argentinenſis & Baſilienſis, urbes Argentina, Baſilea, Colmaria, Seleſtadium, Mons Bellicardi, & quædam aliæ cum Helvetiis in annos aliquot fœdus contra vim & tyrannidem Burgundi fecerunt. Cæſo autem triennio poſt Burgundo, Sigiſmundus Auſtrius hæreditarium fœdus & primam illam cum Helvetiis transactionem à Gallorum rege factam renovavit, cum his pagis Tiguro, Berna, Lucerna, Vria & Salodoro, libera poteſtate facta reliquis pagis, ut ſi voluerint, eodem fœdere comprehendantur. Nihil autem novarum conditionum hic additum eſt, tantum mutui auxilii forma & ratio clarius expoſita. Aliquot annis poſtea Sigiſmundus princeps, cum liberis legitimis careret, omnem ſuam ditionem Maximiliano Imperatori reſignavit, annua tantum penſione, ſibi reſervata: hic quoque ab Helvetiis petebat, ut ſecum par fœdus inirent: ſed quia animi utrinque abalienati erant, & omnia ad bellum ſpectabant, & Sigiſmundus

quo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

quoque in Helvetiorum detrimentum ditione ſua ceſſiſſe credebatur, noluere Helvetii novo fœderi illigari, præſertim cum omnis illa actio inſidiarum plena eſſet, ut eventus docuit: nam mox Auſtrii, & qui Suevico fœdere tenebantur, bello Rætos & Helvetios petiere. Cæterum pace inter Maximilianum Imperatoré & Helvetios facta, anno ab ea duodecimo, qui fuit undecimus ſupra milleſimum quingenteſimum, Maximilianus fœdus hoc hęreditarium domus Auſtriæ cum Helvetiis renovavit, & eodem fœdere Burgundicam domum & Carolum nepotem, cuius tutor erat Helvetiis conjunxit: ex Helvetiis quoque non modo qui priori fœdere tenebantur ſed omnes XII. pagi, & præterea Abbatiſcellani, ac Abbas & oppidum S. Galli, hæreditarium hanc pactionem cum Auſtriaca & Burgundica domo ſanxere. In hac autem renovatione expreſſe ac nominatim ſancitur fœdus ſeu tranſactio authore Lodovico Gallorum rege facta: Item illo fœdere quamvis tantum comprehendantur Burgund. Comitatus, & ſuperiores provinciæ Auſtriacæ, Tirolenſis Comitatus, & quæ ſunt ultra montem, item Rhenanæ urbes, VValdeshuttum, Lauffenbergum, Seconium, Rinfelda, & quæ alia ſunt citra eundem montem,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

ontem, tamen ſimul additur quoque avendum ne vel cęteræ regiones in fœere comprehenſæ quicquam hoſtile dverſus Helvetios faciant, aut contra, Ielvetii adverſus illas. Prohibentur item ontumeliæ & convicia verborum, ne nimi, quod antea aliquando accidit, ac ratione alienentur. Spondet prætera nomine nepotis Caroli ſe ſingulis pais Helvetiæ ducentos aureos honorarii uneris loco in urbe Tigurina quotanis perſoluturum, Abbati vero S. Galli, emque oppido, & præterea Abbatiſ-ellanis ſingulis centenos, quouſque Caolus tutela exemptus regionum ſuaum imperium ſuſcipiat: tum etiam ab pſo fœdus hoc confirmandum eſſe: id uod factum eſt. Anno enim 1543. liteis ad Helvetios datis fœdus confirmait, quantum ad domum Burgundicam u Comitatum Burgundiæ ſpectat. Auriæ enim tum Ferdinandus frater imerabat. Sunt autem Burgundici fœdes conditiones & capita non alia quam uſtriaci, nempe ut utrinque libere ommeare & quævis commercia exerere poſſint. Item, ne una pars alteri ellum inferat, aut è ſuis finibus inferri atiatur. Si vero quis alius alterutri par vim inferre volet, tum hac petente, ltera diligentem alterius curam habeat

(ein

(*ein trewvv vffſehen haben*) ne contra jus & æquum prematur, &c.

SABAVDICVM Fœdus.

SABAVDORVM, qui veteribus Allobroges fuerunt, duces antiquitus fœdus & amicitiam cum Bernatibus, Friburgiis & Salodoriis coluerunt multis annis, cæterum cum omnibus pagis Helveticis Carolus demum Philiberti, qui nunc rerum apud Allobroges potitur, pater, in annos 25. fœdus fecit, anno duodecimo ſupra milleſimum quingenteſimum. Primum caput eſt de mutua amicitia conſervanda, neutra pars alteram injuria afficiat, neque ulla re alterius hoſtes juvet. Secundum, de controverſiis cognoſcendis, in his judices utrinq; pari numero deligantur, qui in Bipennium urbem convocent partes ambas,& cauſam cognoſcant: quod ſi ſententiæ duæ ferantur paribus ſuffragiis, arbitrum deligant ex his pagis ad quos cauſa non ſpectat. Privatæ cauſæ decidantur judiciis uſitatis cujuſque loci. Tertium, tuto liceat utrique parti ſua negotia agere in alterius regione,neque novis portoriis oneribuſq; quiſquam

prema-

ematur. Quartum, ſi quiſquam con-
overſiam adverſus Ducem habuerit, &
Helvetiorum judicio ſiſtere volet, idq;
ux renuat, Helvetii fœdere non tenen-
r ut adverſus hunc duci ſuppetias fe-
nt. Quintum, ſi Helvetii bello preman-
r, Dux ſexcentos aut plures equites il-
ſuo ſumptu auxilio mittat, ſi modo
meſtico bello nō impediatur: viciſſim
Dux bello domi petatur, ipſo poſtu-
nteHelvetii peditatum illi auxilio mit-
nt, non tamen plures ſex millibus, ſin-
lis peditibus menſtruum ſtipendium
x perſolvat, ſex Francos. Si ſponte
qui ultra numerum militum quem
e petierit, militatum abierint, his nul-
ſtipendia debentur, niſi ſponte & libe-
li manu ea perſolvere Dux voluerit.
ilite Helvetico Dux ad navale bellum
n utatur, neque ultra mare ducat, ſed
ntum ad tuendos fines, quos hodie ha-
t, eorum opera illi debetur. Porro ut
x conſervari poſſit, neutra pars extra
eram ſuſcipiat, quæ ad alterius de-
mentum ſpectent: neque alterius
bditos in numerum civium recipiat,
ſi qui corpora fortunaſque ſuas ad
os tranſtulerint. Durante hoc fœde-
dux ſingulis pagis quotannis Bernæ
merat 200. aureos.

Sub finē huius fœderis, quod annos 25

S dura-

duravit, Carolus dux à Franciſco reg[e]
Galliarum maxima parte ſui principa[-]
tus exutus eſt, quo bello Bernates[,]
qui Genevenſium civium ſuorum cau[-]
ſam tuendam ſuſceperant, ſociis Fribu[r-]
giis & Sedunis, omnia loca Duca[-]
tus in Antuatibus & Equeſtribus occu[-]
parunt. Ab eo tempore cum aliquo[t]
annos in Pedemontio Carolus V. Im[-]
perator, in cujus clientelam Sabaud[us]
ſe dederat, aſſiduum bellum geſſerit[,]
omnis actio fœderis renovandi inte[r-]
miſſa fuit. Superioribus vero ann[is]
Philibertus Caroli filius pace facta, [&]
paterno imperio illi reſtituto à Galli[s,]
novum perpetuumque fœdus cum ſ[ex]
Helveticorum pagis fecit, Lucern[a,]
Suitia, Vria, Vndervaldia, Tugio [&]
Salodoro, quod à fœdere superio[re]
parum admodum diſcrepat, niſi quo[d]
hic nulla expreſſa mutui auxilii [&]
συμμαχίας (quod quidem ego m[e]-
minerim) mentio fit. Poſt etiam re[-]
qui Helvetii fœdus antiquum & am[i-]
citiam ſimilibus conditionibus cu[m]
eodem junxerunt.

GA

GALLICA FOEDERA.

ALLORVM regum primus cum
Helvetiis fœdus fecit, & annua ſti-
ndia publice ſingulis pagis perſolvit
dovicus hujus nominis XI. hic Lodo-
us cum adhuc Delphinus (uti vo-
nt) eſſet, inſtructiſſimas copias Gal-
um in Germaniam adduxit, quas Ar-
niacas vulgo nominant à Comite Ar-
niacenſi earum ductore: venit autem
Germaniam in gratiam Eugenii Pa-
& Imperatoris Friderici, ut & illius
uſa Baſilienſem Synodum diſſiparet,
alterius hoſtes Helvetios bello perſe-
eretur, atque ab obſidione urbis Ti-
rinæ avocaret. Helvetii enim juſtis
piis Tigurum (quod Auſtriis ſe fœde-
unxerat;) obſidebant, alter autem
rcitus eorum Farnſpergum arcem in
uracis oppugnabat: ex hoc mille ſex-
ti milites urbi Baſileæ & patribus Sy-
di auxilio venientes ad Byrſam flu-
m, tria aut quatuor millia paſſuũ ſu-
Baſileam, cum copiis Delphini con-
ſſi tam fortiter pugnarunt, ut quãvis
mero ſuperati & cincti hoſtibus ad u-
fere cęſi ſint, tamen ita Delphini exer-
i attriverunt cæſis circiter ſex milli-
, ut & clade ſuorũ & hoſtium ferocia

conſternatus mox Galliam repetierit
infectis his rebus quarum cauſa venera
Ferunt tum Delphinum ſuperatis hoſt
bus dixiſſe, ſe ante minoribus copi
trium horarum ſpatio tredecim mill
hoſtium profligaſſe, longeq; minori p
riculo quam nunc integri diei pugna
nicum quodammodo manipulum h
ſtium ceciderit: nunquam etiam ſe cu
hoſte pertinaciore & robuſtiore co
greſſum, quare daturum ſe operam,
ſibi deinceps cum illis pugnandum ſi
id autem multo poſt regnum adept
fecit. Etenim cum Carolum Burgundu
odio haberet, neque tamen aperto be
eum petere auderet, quod id antea ſ
infeliciter ſucceſſiſſet, ſtuduit eum cu
Helvetiis committere: ut autem & h
facilius efficeret, & ad omnes caſus H
vetica auxilia parata haberet, fœdus cu
illis decem annorum fecit, & pagis a
nuas penſiones largitus eſt, ſeptem m
lia Francorum ſingulis: bello quo
Burgundico pecuniæ magnam vim H
vetiis ſuppeditavit, ne ejus inopia b
abſiſtere cogerentur, & de pace age
& victo Carolo ad Moratum, ampl
ma munera & publice Helvetiis, & p
vatim etiam ducibus belli largitus
poſtremo, cæſo Carolo ne Helvetii B
gundiam jure belli invaderent, mu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

m animis in Burgundia pronis ad de-
ionem, pecunia redemit, & eo bello
od poſt mortem Caroli geſſit, in oc-
pandis illius provinciis Helvetico pe-
tatu uſus, uberiora quam quiſquam
tehac ſtipendia illis numeravit. Porro,
ius Lodovici Carolus VIII. anno 1483.
ternum fœdus cum Helvetiis renova-
t, & eorum milite uſus eſt bello quo
anciſcum citerioris Britanniæ ducem
cit, potiſſimum vero bello Neopoli-
no fortem & fidelem operam militis
elvetii multis in locis expertus eſt. Qui
ero huic in imperio ſucceſſit Lodovi-
s XII. cum Mediolanum recupe-
re vellet, ut Helvetios amicitia Lodo-
ovici Sfortiæ averteret, fœdus ipſe
uoque in decennium cum illis conjun-
it, quo finito gratias egit Helvetiis &
ipendia renunciavit, & annuas pen-
ones, quas publice & privatim illis
erſolverat: quo facto multorum mili-
arium hominum animi graviter offenſi
unt, quibus auctoribus, inſtigante ubi-
que principes pagorum Cardinale Sedu-
enſi, fœdus inierunt Helvetii cum
ulio Papa II. anno decimo ſupra
quingenteſimum. Ambiit quidem
aliquoties poſtea Lodovicus novum fœ-
dus, verum Helvetii Pontifici conjun-
cti id renuerunt, ac anno 1512. Gallis

Mediolano ejectis Maximilianum Sfor-
tiam in paternum imperium reſtitu-
runt: & ſequenti anno Gallos ingen-
prælio ad Novariam profligarunt,
in ipſam Burgundiam copias adverſ
Gallos dixerunt. Succeſſit Lodovico g
ner Franciſcus Valeſius; hic Helveti
in Inſubribus ad Marignanum mem
rabili prælio ſuperavit, & abducto
Galliam Maximiliano Sfortia, imper
Mediolanenſi potitus eſt: cæterum
tam ſplendidam victoriam adeptus
conſcius ſibi quanti ea Gallis conſtare
& quam non incruenta fuiſſet, nih
prius potiuſque habuit, quam cu
Helvetiis pacem & amicitiam facere
& eos regno Galliæ firmo ſtabilique fo
dere conjungere. Ac pacis quidem,
mutuæ amicitiæ hæ fuere condition
& leges capitibus XIII. comprehenſ
Primum, hac conventione omnes in
micitiæ, diffidia, bella ſublata ſunt
& omnes controverſiæ & querelæ e
hoc bello ortæ: privatæ autem con
troverſiæ quæ cum belli cauſis non ſu
conjunctæ, dijudicentur juxta capi
conventionis inter Mediolani duce
Ludovicum XII. Francorum rege
& Helvetios initæ. Secundo, capti
omnes quocunque loco captivi a
venditi fuerint, liberi abſque precio d
mittan

mittantur. Tertio, quicunque milites Helvetici cauſas aliquas adverſus Gallorum regem habuerint, quæ non ex hoc bello ortæ ſunt, judicio agere poſſunt ſecundum ſubſequentia capita. Quarto, hoc jure utantur fruantur quoque omnes, qui poſt capita illa Lodovici regis Helvetiis fœdere conjuncti aut civitate donati fuerint, exceptis his qui extra Helvetiæ limites atque alterius nationis & linguæ quam Germanicæ, neque Helvetiis ſubjecti ſunt. Quinto, mercatoribus & ſubditis. Helvetiorum confirmentur privilegia & immunitates quæ illis à prioribus Galliæ regibus conceſſæ ſunt. Sexto, ut Helvetii benevolentiam & libertatem regiam erga ſe experiantur, pro ſumptibus in obſidione Divionenſi & poſtea in Italia factis, perſolvitur illis à Rege magna auri ſumma certis penſionibus. Septimo, ut pax firmiter utrinque ſervetur, & amicitia inita duret, ſi quæ controverſiæ exortæ fuerint neutra pars bello cauſam ſuam perſequatur, ſed juxta ſubſcriptam formulam ſuum jus judicio perſequatur. Octavo, neutra pars alterius hoſtibus præbeat tranſitum, hoſpitiumve, neutra pars ſuos ulli principi aut Reip. cōtra alteram militare patiatur, ſed ſi qui id fecerint, eos domū pro imperio revocent, &

pro merito puniant. Nono, utriuſque partis mercatores, peregrini, ſubditi, utrinque libere commeent, negocia ſua conficiant, neque contumeliis ullis afficiantur, neque ullis novis portoriis gravantur. Decimo, Rex ex ſua liberalitate quotannis ſingulis pagis numerat duo millia Francorum, totidem quoque Valeſiis: ſed Rætis numerat eadem quæ Lodovicus XII. & præterea 2000. Francorum. Item Abbati S. Galli ejuſque ſubditis ac Toggenburgiis 600. Francos: civitati S. Galli 400. Mulhuſiis 400. Gruerianis 600. Vndecimo, Bilitionenſibus, Luganenſibus, Locarnenſibus & Madiæ vallis incolis reſervantur & confirmantur vetera eorum privilegia, & immunitates quas in ducatu Mediolanenſi hactenus habuere. Duodecimo, de arcibus, Luganenſi, Locarnenſi, & valle Madia Rex Galliarum Helvetiis optionem dat, ut intra anni ſpacium declarent utrum arces illas & regiones ſervare malint, an earum loco accipere trecenta millia aureorum Gallicorum qui ſole inſigniti ſunt: quod ſi pecuniam accipere maluerint, eodem pacto teneatur vallis Telina & Clavennenſis comitatus, ac Ræti inſtar pagi ratam partem pecuniæ ex 300000. aureorum accipiant. Tertiodecimo, pax hæc & ami-

citi-

citia nulla fraude violetur, ſed inter regnum Galliæ & Helvetios æterna perpetuaque eſto. Excipit in hac pace Rex Galliarum Leonem X. P P. ſedemque Romanam, & Imperium Romanum, Reges Hiſpaniarum, Angliæ, Scotiæ, Navarræ, Daniæ, Duces, Sabaudum, Lotharingum, Geldrum: ducem item & RempublicamVenetam,Laurentium Medicem, domumque Mediceam & Rempub.Florentinam, Epiſcopum Leodienſem,omnesque regi confœderatos. Ab Helvetiis excipiuntur itidem.Leo X. P P. Sedes Romana, Imperator Imperiumque Romanum, Auſtria domus, Duces, Sabaudus & VVirtembergius: Laurentius Medices,& Medicea familia atque Reſpub. Florentina, Mareſchalckus Burgundiæ, antiqua fœdera, & omnes fœdere & jure civitatis ſibi juncti. Exceptionis hæc ratio eſt,ſi Rex Galliarum horum alicui bellum in ipſius finibus intulerit, ſervent illis Helvetii fœdera & conventiones olim cum ipſis initas: ſin vero ipſi Galliarum regem domi ſuæ bello invaſerint, non patiantur Helvetii ſuos ſtipendia apud illos facere contra Gallum, ſed eos revocent,ut 8. capite ſancitur, quod firmiter ſervabunt. His conditionibus ſubjicitur formula ſervanda in controverſiis cognoſ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

cendis, quam commemorare ſupervacuum eſt, cum pleraque ſimilia ſint his quæ in capitulis Mediolanenſibus, & aliis formulis judiciorum, quas ſupra commemoravimus, præſcribuntur. Tota hæc actio pacis & amicitiæ ab utriuſque partis legatis facta & conſcripta eſt in Aventicis Fiburgi, anno 1516. menſe Novembri, die D. Andreæ ſacra.

Pace & amicitia his legibus ſancita, non conquievit rex Franciſcus donec Helvetios arctiori fœdere Galliæ regno uniret, id quod factum eſt Lucernæ quinto anno poſt pacem factam: junxerunt autem fœdus cum Gallo omnes Helvetici pagi eorunque fœderis ſocij uno Tigurinorum pago excepto. Summa confœderationis Gallicæ hæc eſt. Si quis Regi Galliarum quiſquis is fuerit bellum inferat in regno Galliarum, ducatu Mediolanenſi, aliiſque locis regni Gallici ultra & cis Alpes, poterit ex Helvetiis militem conſcribere pro ſuo arbitrio, non pauciores ſex millibus, neque plures ſedecim millibus, niſi id permiſſione magiſtratuum fiat: deligat autem ſuo arbitratu tribunos militum, ſive capitaneos ex omnibus pagis & confœderatis, homines integræ famæ. Capitaneos autem à rege delectos & milites magiſtratus Helvetiæ non impediant, neque

neq; moras aliquas nectant aut impedimenta objiciant, ſed permittant liberam profectionem ſuis militibus intra decimum diem ex quo primo conventu rex militem petierit: permanebunt autem in militia ad finem uſque belli ſi regi viſum fuerit, neque ante à ſuis magiſtratibus revocabuntur: his omnibus rex uſitata ſtipendia perſolvet. Quod ſi ipſi Helvetiæ bellum inferatur, ac fraude omni ſepoſita militem ideo regi dare nõ poſſit, hoc caſu Helvetii liberi ſunt, ac poterunt tum ſuos confeſtim revocare, eoſque rex exauctorare & dimittere debet. Porro ſi rex hoſtibus ſuis bellum ultro inferre ſtatuerit, idem jus eſto milites conſcribendi non pauciores 6000. neque 16000. plures, duces vero deligito viros probos & honeſtæ familiæ, ex Helveticis pagis eorũ ſociis confœderatis. Helveticum exercitũm rex non dividat, & diverſarum urbium atque arcium præſidia diſtribuat: neque eo ad bellum navale maritimũ utatur, ſed in terra illi ſerviant. De ſtipendiis militum ita inter partes convenit, ut rex in ſingulos milites numeret aureos Rhenanos quatuor, & ſemiſſem aurei, ſtipendia autem incipiant procedere quo die primum domo exierint, ac tũ trium menſiũ ſtipendia illis debentur, etiãſi minori tempore eorũ

opera

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

opera utatur, primi autem menſis ſtipendium in ipſa Helvetia eis numeretur, reliquorum vero idoneis locis prout uſus poſtulaverit. Quod ſi Rex ultra tres menſes militem retinere voluerit, ſingulis menſibus eadem ſtipendia ſolvet, ad id uſq; tempus intra quod commodè domum redire queant. Ducibus, ſigniferis, legatis, & reliquis qui ordines ducunt ſtipendia pro uſitata conſuetudine & veteri more regum Galliæ numerentur. Si autem bellum Helvetiis illatum fuerit, Rex Galliarum ſuo ſumptu illis auxilio mittat 200. cataphractos, & duodecim tormenta bellica cum omni apparàtu, ſex majora & muralia, totidemque mediocria: præterea in ſumptus belli ſingulo trimeſtri Helvetiis Lugduni numeret pecunię certam ſummam: & ſi Helvetii id maluerint loco cataphractorum Rex illis 2000. coronatorum pro ſingulis tribus menſibus numerabit. Si bello exorto alibi emptione ſalis prohibeantur Helvetii, illud in Gallia emere & evehere poterunt. Si alterutra pars bellum adverſus hoſtes ſuos geſſerit, in conditionibus pacis ineundæ alterâm quoque comprehendat: in hujus arbitrio ſitum eſt aſſentiri velit nec ne, quod ſi pacem reſpuat, nihilominus altera pars in ejus actione progredi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

gredi poterit. Neutra pars alterius ſubditos civitate donet, aut in ſuam tutelam recipiat. Neutra pars alterius hoſtibus aut exulibus hoſpitium, auxilium, defenſionemve præbeat, ſed eos juxta pacis capita ejiciat, pellat, impediat. Poſtremo, Rex ad declarãdum ſuum amorem & benevolentiam erga Helvetios, præter 2000. millia Francorum quæ in pace illis ſpoſpondit, ſingulis pagis 1000. Francos quotannis eodem tempore durante hoc fœdere numerabit, Confœderatis etiam mediam partem communis penſionis quam ante habent numerabit. Excipiuntur à Rege Leo X. P P. Eccleſia ſedeſque Romana, ſacrum Rom. imperium, Reges Angliæ, Scotiæ, Daniç, Duces Sabaudiæ, Lotharingiæ, Holſatiæ, Geldriæ, Reſpublica Veneta & Florentina, Medicea domus, Marchiones Brandenburgicus & Montferratẽſis. Helvetii excipiunt Leonem X. P P. ſedem Romanam, Imperium Romanum, Rempublicam Florentinam, & domum Mediceam, ducem Sabaudiæ, domum Auſtriacam, fœdera & cives atque confœderatos ſuos ducem VVirtenbergicũ, atque Octavianum Mariam Sfortiam epiſcopum Laudæ Pompeiæ. Si tamen aliqui horum qui hic excepti ſunt, uni parti bellum inferãt in ſuis finibus quos

ea nunc habet cis & ultra Alpes, altera pars abſque ullo reſpectu parti læſæ & injuria affectæ auxilium ferat, juxta hujus fœderis pacta. Durare autem debet fœdus hoc vivente Franciſco rege, & præterea ab ejus obitu adhuc trienniũ.

Finito hoc fœdere Henricus Galliarum rex Franciſci filius, & ſucceſſor, novum fœdus cum Helvetiis fecit, iiſdem legibus quibus & pater. quod quinquennium poſt ejus obitum duravit. Cæterum quia Inſubres & quædam aliæ provinciæ ſuperiori fœdere comprehenſæ, hoc tempore à regno Galliç avulſç erant, de illis nominatim fœdere exprimitur, Helvetios non teneri, ut militem dent Gallo ad hæc loca recuperanda, verum ſi alio exercitu ea recuperaverit, & in poteſtatem redegerit, eodem jure ſunto, quo reliquæ regni provinciæ, & ad has tuendas militem danto Helvetii. ad Boloniam autem urbem recuperandam & comitatum Bolonienſem in Picardia Gallo militent. Si rex ipſe in propria perſona bello alicui intereſſe voluerit, pro ſuo arbitratu duces & milites in Helvetia quot volet colligere poterit, non pauciores tamen 6000. Exercitum Helvetium non licet regi dividere & diſiungere ſi præliandum ſit: ſed extra prælii aleam in urbium & arcium præſidia diſponi

poni

poni poteſt. Stipendiorum militarium, & auxilii quod rex Helvetiis debet eadem ratio eſt, quæ & in priori fœdere: cætera quoque capita nihil fere variant. Porro ut tractatus pacis anno 16. poſt milleſimum quingenteſimũ firmus maneat, de petitione non ſolutorũ ſtipendiorum hujuſmodi actio inſtituta eſt: Petitor rem ad magiſtratum domi ſuæ referat, quibus ſi cauſam ſuam probaverit, legatos regios in Helvetiis de ſuis ſtipendiis appellet, ſi autem nulli tum fuerint in Helvetia, magiſtratus ejus loci ad Regem ſcribat, & ab eo ut huic ſatisfiat, petat: quod ſi Rex æquam ſatiſfactionem obtulerit, ea contentus Regem non amplius appellet: ſi vero æquã ſolutionem detrectaverit, tum actor judices & arbitrum ſibi dari petat, & coram his ſuam cauſam agat: quod ſi rex Iudices ſuæ partis non dederit, Helvetici nihilominus in cognitioue cauſæ procedant, & quicquid illi decreverint, utraque pars judicio ſtato, non minus quam ſi omnes adfuiſſent: Mercatores utriuſq; partis juxta pacis capita nullis novis portoriis, aut vectigalibus graventur: Si inter ſubditos utriuſque partis controverſiæ aliquæ oriãtur, actor eo loco judicio contendat, in quo reus habitat. Confectũ eſt hoc fœdus Salodori anno 1549.

ac eo pagi & confœderati omnes tenentur, exceptis Tigurinis & Bernatibus. Poſtremo Carolus IX. Henrici F. Francorum Rex, denuo fœdus cum Helvetiis pepigit, conditionibus non multum diverſis à paterno & avito fœdere, quod nunc quoque poſt ipſius obitum durat.

Additio. In eundem pene modum & Henrici III. Henricus autem quartus pro ſe & Succeſſore ſuo fœdus cum Helvetiis renovavit anno 1602; pollicitus ſe Helvetiis pro annuis penſionibus quæ illis debebantur ſoluturum auri Myriadem: quin & VI. pagis Catholicis ut vocant, cautum eſt, licere ipſis manere in fœdere Mediolan. & Sabaudico, abſque præjudicio Regiæ Majeſtatis, ſecundum condiciones expreſſas: Pagis autem reformatis ne milites ſubmittere teneantur, ſi bellum aliquod à Rege in Gallia inferatur iis qui eandem cum ipſis religionem colunt.

Libri primi finis.

DE

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

DE REPUBLICA HELVETIORVM.

LIBER SECVNDVS.

QVÆ ſint partes Helveticę Reipublicæ, & quas ob cauſas, quibuſque conditionibus in unam civitatem certis fœderibus cõvenerint, quo item ſtudio & labore libertatem ſuam defenderint, & à quibus populis & principibus in ſociorum & amicorum numerum recepti ſint, ſuperiore libro expoſuimus, deinceps ipſam Reipublicę Helveticę formam & rationem deſcribemus. Quia vero ſinguli populi fœdere juncti, ſuos magiſtratus & leges, & peculiarem ſinguli rempublicam, habent, & præterea una quædam eſt totius Helvetiæ civitas, & commune totius gentis conſilium, leges item & decreta publica quibus omnes tenentur, primum de univerſa civitate agam, deinde generatim pagorum Reſpublicas deſcribam. Porro qui de Republica ſcripſere tres formas conſtituunt, unam quando penes unum aliquem eſt Reipublicæ omnis poteſtas & gubernatio, qui ſi volen-

volente populo ſecundum leges juſtè imperat, Rex nominatur, ſin aliter, tyrannus cenſetur: alteram, quando penes paucos optimates imperium eſt: tertiam, quando totus populus imperium habet: ita ut ſint tres Rerumpublicarum formæ, Regnum, Optimatum, & poſtremo Populi imperium, quæ tamen vitioſas reipublicæ formas admodum ſimiles habeant, Tyrannidem, Oligarchiam quæ paucorum quaſi tyrannis eſt, & populare imperium tumultus & anarchiæ plenum. Rempublicam vero communem totius Helvetiæ ad nullam harum referre poſſumus, verum ut olim Romanorum & Carthaginenſium, amplisſimæ Reſpublicæ, & noſtra ætate Veneta, mixtæ nominari poſſunt, quod aliqua ſui parte regiam poteſtatem, alia optimatum imperium exprimerent, & populum quoque non prorſus à gubernaculis removerent: ſic Helvetiorum Reſpublica ex Optimatum & Populi imperio mixta eſt. Etenim ex his populis quibus tota civitas conſtat, quidam merè Democratico imperio utuntur, ubi totius plebis conſilio ferme omnia agũtur, veluti in his pagis qui nulla habent oppida, uti ſunt Vranii, Suitii, Vndervaldii, Glaronenſes & Abbatiſcellani: & par ratio eſt Tuginorum quamvis hi oppidum

m habeant: alii ab optimatibus re-
ntur, ut omnes urbes Helvetiæ, Tigu-
m, Berna, Lucerna, Baſilea, Fribur-
m, Salodorum, Scaphuſium: ſed cum
eſtas ſumma penes populum ſit à
o magiſtratus eliguntur, mixtæ ſunt
reſpublicæ, & aliæ magis Ariſtocra-
e, aliæ plus Populares ſunt. Quare
m tota civitas conſtet his populis qui
n una eademque reipublicæ forma
guli utuntur, non una quoque ſed
xta quædam eſt Politia quæ ex his
ficitur. Etſi enim legati qui in pu-
is conventibus in commune reipu-
æ Helveticæ conſulant, aut jus di-
nt, videntur Optimatum politiam
ſtituere, tamen cum plerique domi
opulo deligantur, & in cauſis paulo
joris momenti non habeant liberam
ernendi poteſtatem, ſed omnia ex
ndato populi agant, & ad eum de
gulis referre cogantur, facile apparet,
em ſenatum non plene Ariſtocrati-
m cenſeri poſſe. Vt autem ſic admi-
tretur communis Reſpublica Helve-
, omnino æquiſſimum eſſe vide-
; nam libertas qua gaudent & fruun-
Helvetii, parta eſt à majoribus no-
s non unius aut paucorum conſilio
opera, ſed populus cum in commune
nſuluit, tum etiam ſuo ſumptu, labore,

periculo libertatem ſibi aſſeruit, itaque
juſtiſſimum eſt ut fructum aliquem ſuo-
rum laborum capiant. Quod autem in
populari Republica incommodum &
periculoſum videtur, ut omnes ſenten-
tiam dicant, & non potius optimi qui-
que & prudentiſſimi, id in hac noſtra
Republica periculo omni caret, nam ad
conventus hos plerunq; optimi & pru-
dentiſſimi quique ex ſingulis pagis mit-
tuntur, qui etſi non habent plenam
decernendi poteſtatem, id enim publicæ
libertati grave & periculoſum eſſet, ta-
men quaſi πρόβουλοι quidam de gravi
ſimis rebus ſententias inter ſe confe-
runt, de quibus deinde ſuffragia dom
populus ferat: poſſunt autem facile qu
non prorſus ſtupidi aut improbi ſunt
ea videre & probare quæ bene in publi
cum conſulta ſunt, ſi modo recte pro-
ponantur.

BELLI ET PACIS STVDIA.

QVoniam vero omnis recta Reipu-
blicæ gubernatio in bellicis mune-
ribus & pacis functionibus cernitur:
quantam utriuſque rei curam majore
noſtri habuerint oſtendam. Atque bel-
licæ rei ſtudium cum natura inſeviſſ
noſtr

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

ſtris hominibus videtur, tum ad id
colendum neceſſitas eos adegit. Regio
i montana & multis locis aſpera at-
e difficilis cultu, tum etiam olim ma-
a ſui parte ſylveſtris & inculta, homi-
um genus non modo laerioſum ſed
perum durumque alit, atque ideo
ilitiæ optimum. Cæterum uti natura
uropa bellicoſiores populos & ferocio-
s plerunque habet Aſiaticis, ita in ipſa
uropa qui regiones aſperas montanas
frigidas incolunt, bellicoſiores aliis
ſe perhibentur. Idque teſtantur Got-
orum, Vandalorum, Hunnorum, Lon-
obardorum, Francorum, & aliarum
entium res geſtæ, quæ ex Septentrionis
perrimis regionibus egreſſæ, cultiſſi-
as Europæ provincias vaſtarunt aut
ccuparunt, & Romanam potentiam
mnibus quondam terribilem contri-
erunt. Simili modo frigidiſſimæ al-
ium regiones uti proceriſſimas arbo-
es, & armenta præſtantiſſima edu-
ant, ſic cœli ſolique natura ferente;
omines quoque robuſtiſſimos & for-
iſſimos gignunt. Itaque in pleriſque re-
ionibus alii ſunt milites, alii agricolæ,
lii opifices; in Helvetia omnes quodam-
modo milites naſcuntur, neque quiſ-
quã eſt integro corpore & ætate, in quo
non militaris quidam ſpiritus eluceat.

Cum autem majorum noſtrûm liberta-
tem vicini pene omnes & præſertim
Auſtrii principes continuis bellis oppri-
mere conati ſint, per annos propè du-
centos, neceſſitas ipſa militiæ ſtudioſo
noſtros effecit, dum pro conſervand-
libertate, pro finibus tuendis, pro uxo-
ribus & liberis, arma quotidie ſumer-
cogerentur. Atque ut Ageſilao, cum
Thebanis vulneratus fuiſſet, dictum eſt
eum dignam ſuæ diſciplinæ mercedem
accepiſſe: ita nobiles illi qui majores no-
ſtros agriculturæ & rei pecuariç ſtudio-
ſos bellare & pugnare coegerũt, ipſi quo-
que parem diſciplinæ ſuæ mercedem ac-
ceperunt, toties prælio victi & ex Helve-
tia profligati. Inde factum eſt ut leges &
conſuetudines ad exercitia belli accom-
modata ſint. Nam cum apud multas gẽ-
tes plebi armorum uſus interdicatur
contra in Helvetia omnis tam urbana
quam ruſtica plebs, etiam mercenarii &
capite cenſi arma pro facultatũ ratione
ſibi comparare & domi conſervare co-
guntur. Et quia noſtra ętate tormentori
quas bombardas à ſono & ſclopetos no-
minant, maximus in militia uſus eſt, pu-
blicè præmia his propoſita ſunt, qui ſe i
hoc armorum genere exercent, idq; no
tantum in urbibus, uti in pleriſq; Germa-
niæ locis ſit, ſed in omnibus frequẽtiori
bu

bus vicis: quin pueris arcu certantibus, ut ad alia tormenta aptiores ſunt, itidem præmia proponuntur, ac ab ipſa adoleſcentia bombardis uti diſcunt. Ludicra alia exercitia omnia bellicū quid ſpirant; non enim ad ullos conventus celebriores & feſtos dies, uti ſunt eccleſiarum dedicationes, nuptiæ, & ſimiles, plebs abſque tympanis militaribus convenit, & hic honor ingens ſponſo exhibetur, ſi qnamplurimi non invitati, haſtati & bombardarii, aut ſponſæ obviam procedant, aut ſua pompa, in qua militari gradu incedunt, feſtum exornent: ſæpe etiam pueri octo aut decem annorum, & his juncti adoleſcētuli paulo adultiores, cum vexillis & tympanis, armis inſtructi militari more incedūt, ac videas alios ſclopetos geſtare, alios haſtis aut halambarbis armatos; quibus vix credas animum ad hæc contrectanda aut vires ad geſtādum adeſſe. Atque ita qui nunquam Vegetii aut aliorū præcepta de re militari viderunt, nullius imperio ſed ſponte & naturali quodam armorū ſtudio à pueritia ad arma geſtanda & militarem gradum ſeſe adſuefaciunt. Multis in locis magiſtratus quotannis, aut certo annorum ſpatio populum armatum luſtrare ſolet, etiam in altiſſima pace non minus quam ſi certo hoſte imminente

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

delectus habendus eſſet. Ac fiunt hæ luſtrationes nonnunquam in eccleſiarum ſeu templorum dedicationibus, alibi in nundinis: pleriſque in locis quando ſubditi in pręfecturis ſacramentum dant novo præfecto, armati luſtrantur.

De alijs exercitiis quæ ad militarem virtutem præparant, non eſt quod multis agam, uti ſunt curſus, ſaltus, lapidis projiciendi inſtar diſci veterum, ludus, vecte certare, lucta, digladitiones & certamina in omni armorum genere, quibus fere ſingulis quotannis publicę præmia proponuntur. Nullam præterea credo gentem eſſe in Chriſtiano orbe quæ ita ſe natando exerceat; ut lacus maximos quibus regio abundat, & flumina rapidiſſima facile natatu ſuperent. In montibus, quoties à ruſticis operibus ociantur, venatione aſſidua ſe exercent, & modo capreas & rupicapras atque ibices per montes ſummos & præruptas rupes inſectantur, modo cum urſis & lupis, & lincibus atque apris congrediuntur, & honori ducitur ſi quis urſorum aut luporum capita quos interfecerit poſtibus præfigat, quin & à magiſtratibus præmia plerunque accipiunt. Aprorum etiam capita veteri Gręcorum cõſuetudine honoris ergo claris & nobilibus viris, aut regionum præfectis quaſi

ριστέιον quoddam venationis donantur. Porro ut ad ipſam militiam veniamus, de armis primum, deinde de militum delectu, tum de aliis rebus ad bellum pertinétibus dicemus. Milites igitur Helvetici domi plerunque armis ornantur, nonnunquam etiam ex publicis civitatum armariis, ſi non bene inſtructi videantur. Sunt autem eadem fere arma Helvetiorum quæ & reliquorum Germanorum, ſclopeti ut nunc vocant vocabulo ab Italis accepto, recentiſſimum armorum genus, haſtæ fraxineæ prælongæ pedum 18. ingentes ſecures præfixa cuſpide ferrea, quas alabardas vocamus, aliæ hic minores nulla cuſpide prę-fixa, quibus tantum cæſim hoſtem ferire licet, prælongi gladii, quos humeris geſtantes ambabus manibus in prælio regunt: lateri quoque prælongum enſem accinctum ſinguli geſtant: majores noſtri brevioribus longe uſi ſunt qui ad fœmora dependebãt, apti ad punctim feriendum ę propinquo hoſtem: nunc prę-ter enſem ſinguli pugionem præacutum geſtant quadrantali fere juxta manũ latitudine, hunc ditiores auro & argento laborioſe exornãt. Corpus alii lorica, alii thorace aliaq; armatura è ſolido chalybe facta muniunt, pauperiores & levis armaturę milites galea ferrea cõtenti ſunt.

Quidam boum aut urorum coria armorum loco habent: nonnulli linea tela multiplicata & undique conſuta & foraminata utuntur, tāta enim telæ duritier eſt, ſi minima foramina junctim filo optime conſuantur, ut vix ullis ictibus penetrari queat. Cæterum, ut Polybius ſcribit Romanum militem adornari corolla plumea penniſque tribus puniceis aut nigris erectis, longitudine ferme cubitali, his enim additis reliquæ armaturæ, virum duplo majorem videri quam ſit, & pulchrum aſpectu hoſtibuſque terribilem fieri: ita noſtri milites qui ſuam operam præ cæteris conſpicuam eſſe cupiunt, plumis partim albis, partim alterius & ejuſdem fere cum vexillo patrio coloris ornantur. Singuli armis crucem albam rectangulam imponunt; hæc enim omnium Helvetiorum militare ſignum eſt. Sui pagi vexilla & ſigna ſinguli ſequuntur.

Tympanis & tubis & tibiis utuntur, ita tamen ut facile diſcrimen inter Germanorum & Helvetiorum tympaniſtas animadvertas, quod noſtrorum pulſus gravior eſt & tardior, illorum longe tumultuoſior, Vranii tamen in bello ſylveſtris uri cornu operoſo argento circa labra ornatum inflant, quem Taurum Vranienſem vocant, *den Stier von Vri*.

Simil

Simile vero cornu Vndervaldii quoque in bello ſecum ferunt. Lucernates æreis cornibus quandoque utuntur, quibus ſe à Carolo magno donatos jactant, *Harhœrner* vocant. Delectus vero militum hæc eſt ratio: ſi bellum patriæ inferatur, & domi geratur, ut Romæ nulla excuſatio admittebatur cũ Hannibal ad portas eſſet, ſic abſque mora ſponte, tanquam ad commune incendium reſtinguendum, omnes qui bello utiles ſunt concurrunt. Neque tamen quicquam abſque ordine & tumultuoſe fit, quoniam pacis tempore ſinguli pagi delectos certoſque duces & ſigniferos horũque optiones cõſtituunt, ut quæcunque neceſſitas ingruat, ſẽper parati ſint. Sed quia ſępe longius copias educere neceſſe eſt, neque omnes educi poſſunt, ne regio omni pręſidio vacua hoſtibus prędę ſit; itaq; tum delectus habetur & plerumq; vir virum legit, ac Xenophontis judicio fortiſſima acies eſt, quæ ex amicis & ſociis congregata eſt: idem cum ſentirent majores noſtri, non tantũ in delectu hoc ſpectarunt, ut homines inter ſe noti & amici conjungerentur in unam aciem, ſed legibus quoq; ſancierunt, ut omnes Helvetii in bello ſeſe totis virib⁹ mutuo juvẽt, & amore fraterno proſequantur, depoſitis omnib⁹ ſi quę ante habuerint pri-

vatis

vatis odiis. Ac apud cęteros Germanorũ milites uſu receptum eſt, ut ſe mutuo fratres nominent, unde etiam veteribus Germani dicti videntur, interim quotidie fere inter ſe digladiantur & tumultuantur, & plerunq; truculenti illi Landſknechti, quorum facies conciſa & cicatricibus plena Martem ſpirare videtur, plura ab amicis & ſociis quam ab hoſtibus vulnera acceperunt: ut jure Cadmœi fratres dici poſſint. Contra in Helvetiorum caſtris ſumma plerunque pax eſt & tranquillitas, & ſinguli alios quos tantum Helvetios ſciunt cætera ignotos, non aliter quã fratres complectuntur: acerrimaque odia ſincere cauſa reipublicæ deponunt. Cujus rei memorabile exemplum, quod ſæpe à majoribus natu adoleſcens audivi, commemorare non piget. Erant inter ſe duo Helvetii jurati hoſtes, Arnoldus Vndervaldius, qui magnum in militia nomen poſtea aſſecut⁹ eſt, & Zerchintes Tigurinus, ambò viri fortes & bello utiles: cum igitur bello Suevico ambo in caſtris eiſdem eſſent, à ducibus belli edictum illis fuit ut amicitiam colant, & veterum inimicitiarum belli tempore obliviſcantur. Accidit autem forte ut excurſione quadam Arnoldus ab hoſtibus circũveniretur, id conſpicatus Zerchintes, illi cum ſociis
auxilio

auxilio venit, eumque præſenti pericu-
lo eripuit: cæterum cum ſub veſperam
in caſtra rediiſſent, Arnoldus ad tento-
riumZerchintæ accedens eum nomina-
tim evocat,cōtubernales totius rei igna-
ri,atque exiſtimantes eum hoſtili animo
advenisſe, ipſi progrediuntur & Arnol-
dum pacis indictæ admonent, caveat ne
tumultum in caſtris excitet, ille ſe amico
animo adeſſe reſpondet, & quid accide-
rit commemorat, ſimulque bellatorem
equum, quem illa excurſione ceperat,
Zerchintæ dono adducit, atque ab eo
die mutuam amicitiam firmiter ad obi-
tum uſque coluere. Atque ut in adju-
vando&auxiliando fraternum amorem
exegerunt majores noſtri atque etiam
præſtiterũt:ita in partiunda præda idem
ab illis obſervatum eſt: nam primum
capitali pœna ab illis cautum eſt, ne cui
prædandi cauſa ex acie excedere liceat,
donec hoſtes prorſus profligati fuerint:
poſtea ubi prædandi poteſtas facta eſt à
ducibus:quicquid partum fuerit, id om-
ne confertur in publicum, & viritim di-
ſtribuitur. Et quia ſinguli pagi publice
etiam inter ſe fraterna ſocietate devincti
ſunt,publica quoque præda,uti ſunt tor-
menta bellica, arces & regiones bello
captæ, vectigalia & alii reditus, inter ip-
ſos ex æquo dividitur, quãvis nonnulli
pagi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

pagi duplo aut triplo ſæpe, etiam aliqui quintuplo majores copias aliis educant. Attamen ob rem fortiter geſtam, extra ordinem & privatim illis militibus quorum fortitudo ſingularis & excellens fuit, & publice quoque pagis qui præcipuam operam navarunt, præmia dantur. Quoniam vero commeatus maxima ratio in bello habenda eſt, lege ſancitum fuit à majoribus noſtris, uti hi qui Helvetiis annonam, arma, aliaſve res neceſſarias venales præbent, & in caſtra adducunt, ab injuria omni defendantur, non aliter ac ſi Helvetii eſſent. Perpetua etiam lex eſt, jam olim à noſtris ſancita, ut in omni bello nulla vis & injuria locis ſacris inferatur, ut parcatur muliebri ſexui, niſi ſi qua mulier arma hoſtibus ſubminiſtret, aut ipſa etiam jaciendo lapides aut quovis alio modo damnum det. Porro quod ad caſtrametandi rationem, & aciei diſpoſitionem ſpectat, ſingula exponere, quæ Helvetiis cum Germanis aliis communia aut peculiaria ſint, non eſt hujus ôperis, hoc tantum dico: noſtra & patrum memoria inter omnem peditatum maximam laudem promeruiſſe phalangem Helveticam, quam cum denſatis haſtis eam aciei formam quam Erinaceum noſtri vocant efficit, optime omnium equitatui re-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

i reſiſtere poſſe homines militares ju-
cant, & ita eſſe reipſa compertum eſt.
am ad Novariam peditatus Helvetio-
m omni prorſus equitum auxilio de-
tutus, non tantum peditatum Gallo-
m, ſed florentiſſimas & fortiſſimas e-
uitum copias fudit & profligavit. Poſt
ro adMarignanum cum Franciſco re-
duobus continuatis diebus pugnãtes,
tormentorum vi & multitudine ſu-
rati,quamvis victi ita denſatis ordini-
isMediolanum rediere,ut receptus eo-
m nihil fugæ ſimile haberet,neque vi-
ores perſequi & veſtigiis eorũ inſiſtere
derent. Nuper quoque bello Gallico
um ad Druidum fanum pugnatũ eſt,
m equitatusGallicus atq; Germanicus
agna vi in phalangemHelveticam im-
reſſionẽ feciſſet, & pleroſq; è primariis
nturionibus concidiſſet, nihilominus
men tertio aciem ſuam inſtaurarũt &
rdines conſervarunt,ita ut hoſtiũ quo-
ue judicio magnam bellicæ fortitudi-
is laudem eo prœlio conſecuti ſint.Sed
os hæc hominibus militaribus relin-
uentes,ad pacis ſtudia quibus à juven-
te innutriti ſunt accedamus. Primum
ero literæ quæ principem locum tenẽt,
on ita cultæ fuerunt apud majores no-
ros, quod ingenue fatendum eſt, non
agis quã apud veteres illos Romanos,
quando

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

quando aſſidue adhuc cum Æquis & Volſcis & Vejentibus aliiſque vicinis populis bellum gerebant. Nam ut illi tantum carminibus impolitis majorũ ſuorum fortia facta canebant: ita apud majores noſtros victoriæ bello partæ ſimili carminum genere vernacula lingua celebratæ ſunt: notum eſt carmen quo nõ ineleganter deſcribitur prœlium in quo Leopoldus Auſtrius ad Sempachum cæſus eſt, alia complura hujus generis. Latinæ linguæ artiumque cognitionem rudes & militares homines tantum ad eos pertinere judicabant, qui ſacris initiati eſſent. Noſtra autem ætate in omnibus Helvetiæ pagis omnium ordinum viros invenies variarum linguarum & artium peritos. Multi quoque qui linguæ Latinæ uſum non habent, nihilominus hiſtorias omnis generis, & quę ad mores & rempublicam, aut ad religionem pertinent, ex veteribus auctoribus Germanice aut Gallice redditis diligenter cognoſcunt, & vulgari lingua ſcriptis libris inſtructiſſimas bibliothecas habent. Scholæ vetuſtiſſimæ in Helvetiis olim fuerunt in cœnobio S. Galli & in Curienſi collegio, uti alibi oſtendimus, quibus tamen in locis aliquot jam ſeculis bonarũ artium & literarum ſtudia frigent: ſed Baſileæ à Pio Papa

olim

im Ænea Sylvio dicto, Academia in-
tuta multos clariſſimos doctiſſimoſ-
ue viros protulit, quos nominare non
eceſſe eſt, cum ſcriptis ſuis noti & cele-
es ſint: ſunt quoque celebres ſcholæ
guri & Bernæ, & alia Lauſannæ à Ber-
tibus inſtituta. Neque prætereundæ
nt celeberrimæ officinæ typographo-
m, quæ Baſileæ & Tiguri & Genevæ
nt inſtructiſſimæ, ut nullis aliis per
ermaniam cedant. De literis dixi, ſed
æter literas omne virtutis ſtudium &
æſertim juſtitiæ ad pacis functiones
ertinet: rempublicam vero noſtrā ſum-
a æquitate conſtitutam eſſe, & juſtitiæ
ude claram ſemper fuiſſe, ex legibus,
ederibus, inſtitutis & moribus veteri-
us, plurimis denique factis & exemplis
onſtat. Leges cōmemorare nolo, quia
on diſſimiles ſunt aliarum rerumpub-
carum, quæ optime conſtitutæ ſunt le-
ibus, in quibus maleficia & ſcelera acer-
ime puniuntur, neque hic ullus perſo-
arum reſpectus habetur. Fœdera ipſa
uanta juſtitię cura & ſtudio conſcripta
int, capita quæ ſuperiore libro com-
nemoravimus, oſtendunt: quorum
ic ſcopus eſt, ut quiſque pacate ſuo
ure frui poſſit, & omnis vis injuſta à
ingulis communi ſtudio & opera prohi-
eatur. Hoc ut æquiſſima ratione fiat,

V primum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

primũ in bello ſuſcipiendo ſummo ſtu
dio cavetur, ne temere & abſque juſt
cauſa cuiquam arma inferantur, itaqu
priuſquam arma capiantur, optimi &
prudentiſſimi quique publico conſili
cauſas belli cognoſcunt an juſtæ & leg
timæ ſint. Deinde in propulſanda inju
ſta vi accurate cavetur, ne ulla fraud
dolove utantur hi qui fœdere tenentu
ad ſuppetias ferendas: itaque ſi per nun
cios, per literas interpellati, ſi viis obſe
ſis interpellari non potuerint, nihilo
minus pro viribus ſuppetias ferre juben
tur. Præterea quia propter æs alienum
ſæpe in exigendo graves lites & contro
verſiæ exiſtunt, ſic ut nonnunquam e
hujuſmodi privatis cauſis reſpublicæ ip
ſæ inter ſe cõmittantur, fœderibus no
ſtris diligenter cautum eſt quomod
exigendæ pecuniæ, & pignora capienda
ut neque creditoribus nimia cõcedatu
licentia, neque debitores fraude uti poſ
ſint. Quæ certamina æris alieni cauſa i
Romana Republica exorta ſint, quo
ties plebs iniquitate fœneratorũ & po
tentum oppreſſa ſeceſſionem fecerit, au
novas tabulas poſtularit, nemo qui hi
ſtorias attigerit, ignorat. At majorum
noſtrorum prudentia & æquabili jur
ab illis conſtituto factum eſt, ut inte
aſſidua bella, in regione non ita copio

,nunquam novæ tabulę poſtulatę ſint.
um autem homines militares ſæpe ira
oнciti ad arma ruant,&inter hujuſmo-
frequentes pugnę exiſtant,quibus fal-
quidam fortitudinem ali excitarique
bitrantur, cum tales potius ſint inju-
i rixatores quam fortes viri,huic quo-
ıe malo majores noſtri mederi conati
nt, primum graves multas illis impo-
entes qui injuriarum auctores fuiſ-
nt, & alios contumelia aliqua affeciſ-
nt: ſed quia ira non ſemper reprimi
oteſt, ne aliquo modo erumpat, aliud
medium addiderunt ne ad cædes uſ-
ue facile progrederentur, quod quivis
tantium, qui rixæ alicujus ſpectatores
teſtes ſunt, eam pro viribus dirimere
gibus tenentur; quod ſi quis his mi-
us paruerit, acerrime à magiſtratu pu-
itur: noluerunt enim quenquam ita ira
perari, ut legum admonitus illis non
btemperet. Qui vero cædem aliquam
atrarit,etſi magiſtratuum manus effu-
erit, nuſquam tamen in ullo pagorum
ocum habet, ſed quemcunque ſuus pa-
us ob crimen proſcripſerit,ab aliis quo-
ue finibus arcetur, niſi teſtibus evicerit
tuendæ vitę cauſa cædem feciſſe. Por-
ea ſemper fuit ęquitas magiſtratuum
jure dicundo, & puniendis ſontibus,
t multi extra Helveticam civitatem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

ad illorum opem confugerint, aut cau-
ſas ſuas ad eorum cognitionem detule-
rint: videbant enim nemini injuria a-
fecto opem denegari, quando multos
potentibus injuſte bonis ſuis ſpoliatc
vel legationibus miſſis, vel etiam arm
ſumptis in integrum reſtituerunt: ſ
contra Auſtrios principes pro Fulachi
civibus Scaphuſianorum, pro Gradle
fratribus è Styria, Helvetij arma ſumpſ
runt, & principem adegerunt ut
ereptas poſſeſſiones ipſis reſtitueret.
mili ſed graviori in cauſa pro Rena
Lotharingo contra Carolum Burgu
dum, qui illum omni fere ditione ſ
ſpoliarat, feliciter depugnarunt. Sic ſ
pe bellum illatum eſt his, qui falſo n
bilitatis titulo ſe ornantes mercibus ſ
mercatores ſpoliabant: atque non ta
tum in ipſa Helvetia ſed longe extra ej
fines cũ aliis urbibus amicis ſocia ar
ad hujuſmodi graſſatores debellan
junxere. Factum eſt autem hac cura,
tutiſſima ſemper itinera fuerint per o
nem Helvetiam, ſic ut mercatores
pulentiſſimi iter fecerint faciantque
beri, & ſuas merces ultro citroque tra
portent abſque ullo ſtipatorum comi
tu, aut commeatu peculiari: quin in p
verbium abiit, ſi quis aurum in bacul
tergo dependẽs palam geſtet, huic lic
ti

to per Helvetiam iter facere. Proxi-
a juſtitiæ eſt liberalitas, ſub qua Hoſpi-
itas comprehenditur, cujus nomine
nsHelvetia ſemper commendata fuit;
on adſunt nobis lautitiæ Italorum &
allorum, quamvis & hæ quibuſdam
cis non deſint, ac illa patriæ terrę mu-
ra, lac, butyrum, mel, liberaliter no-
i largiuntur: & quem horum pudeat,
uum Abraham tantus patriarcha hæc
ngelis hoſpitibus appoſuerit? Non de-
int tamen noſtræ regioni optimæ car-
es, feræ, & volucres, piſces quoque la-
uſtres & fluviatiles variorum generum:
tque ut veteres heroes apud nos cum
ivibus tum hoſpitibus frequenter car-
es & præſertim ferinæ, optimique pi-
es inter hoſpitalitatis munera offerun-
ur. Præcipue tamen noſtri homines
rga egenos & mendicos benefici ſunt,
uorum alii hoſpitium, alii victum alia-
ue neceſſaria abunde illis ſuppeditant:
taque tanta peregrinorum, qui emendi-
ata ſtipe victitant, apud nos eſt copia,
uanta vix alibi inveniatur: non diſ-
uto recte ne faciat magiſtratus qui
ales ferat, hoc eo tantum attigi, ut
oſtenderem ſingularem eſſe gentis in
egenos beneficentiam, quæ illos allicit
ut frequentes huc confluant. Populus
vero ipſe Helveticus maxime omnium

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

publicis conviviis delectatur, in urbibus quidem opificum collegia, aut civium ſocietates peculiares ædes habēt his conventibus deſtinatas, in agro vero vici fere ſinguli publicam domum habent, quam, quod amicitiæ cauſa eo conveniant, ſociorum domum nuncupant: conveniunt autem ſæpe viri, aliquando etiam cum maritis uxores ad eadem convivia vocantur, neque tamen ſumptuoſe illic vivitur aut delicate, uno aut altero carnium ferculo plerumque convivium finitur: ſæpe etiam collatis ſymbolis cœnant, dum quilibet in commune cōfert quod domi ſibi paraturus fuerat. Et quod apud Lacedæmonios lege cautum fuit, ut ſeniores & magiſtratus his intereſſent, quo decore & moderate cuncti agerent, id apud nos ſponte fit ex veteri conſuetudine, ut ſint in eodem cœnaculo omnes tribules, & ſocietatis illius principem locum magiſtratus & ſeniores teneant. Rarus eſt in hujuſmodi conviviis muſices uſus, quod majorem ex mutuis colloquiis, in quibus ſępe de rebus privatis, plurimum de publicis diſputant, delectationem percipiant, præſertim vero ſenioribus commemorantibus res præclare geſtas, quibus vel ipſi interfuerunt, vel quas à majoribus ſuis accepere: ſæpe etiam

qui

i voce valent, clara majorum facta
cantant. Ac fuit olim majorũ noſtro-
m ſumma cum in omni re, tum in
blicis conviviis moderatio & tempe-
ntia, ut rarum eſſet, & ignominioſum
beretur in tali conventu ebrium vi-
ri: at quod dolens ſcribo, etſi major
huc ſit moderatio in publicis convi-
is noſtrorum quam apud pleroſque a-
s Germaniæ populos, non tamen
orſus ab his ebrietas exulat, neq; tam
decori eſt hodie atq; olim habebatur.
tque ut Xenophon de Lacedæmoniis
t, quorum Rempublicam laudarat, ſe
on audere aſſerere ſua ætate leges Li-
rgi immotas permanere, Lacedæmo-
ios enim ante frugalitatis ſtudioſos
aluiſſe domi vivere, quam magiſtra-
m in aliis urbibus gerere, & pertimu-
ſe olim ne quid auri habere viderētur,
unc vero potentiſſimos quoſque dare
peram ut urbibus præſint, ne domi co-
antur vivere, & palã de quæſtu gloriari.
t cum majores ſtuduerint potiſſimum
t digni eſſent imperio, nunc eos longe
agis curare ut imperent: itaque quon-
am Græcos ultro petiiſſe à Lacedæmo-
iis ut ſibi imperarent, nunc ſe invicem
ogare & exhortari ut obſtent & arceant
e eis denuo imperent. Simile quiddam
ideo de Helvetia dici poſſe, nam quod

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

negari non poteſt, illa veterum in victu & veſtitu & omni vita frugalitas & temperantia, magna ex parte periit; non eſt illa continentia & parſimonia quæ olim fuit, cum abſque ſtipendiis exterorum regum & principum omnes ſuo labore & induſtria victum ſibi cõpararent: itaque vereor ne illa quoque nobis pereant quæ adhuc ſuperſunt, fortitudo & laus in re militari, in omni vita humanitas & facilitas atque juſtitiæ & æquitatis ſtudium, ut tandem aliquando illi qui olim tanto ſtudio Helvetiorum amicitiam & ſocietatem appetierunt, mutata voluntate nihil magis quam de illis opprimendis cogitent: id ne eveniat clariſſimæ patriæ, & Deum precor, ut pro ſua bonitate hæc avertere velit, & omnes quorum intereſt rogo & exhortor, ut veteres mores, & illam vere Helveticam frugalitatem, continentiam, æquitatem, humanitatem, fidem, & conſtantiam in omnibus actionibus revocare in uſum velint.

Publici conventus, ſive Senatus Helvetiæ.

TRia ſunt quæ in omni civitate conſiderantur, Conſilium ſive Senatus, Magiſtratus, & tertio loco Iudicia: de

duo-

uobus hic nobis agendum erit, Senatu
: Iudiciis: Magiſtratus enim nulli uni-
erſæ civitati Helveticæ communes
int, niſi forte in hoc numero habere
elimus prefectos per quos publicæ præ-
:cturæ adminiſtrantur, qui tamen non
Senatu publico ſed domi à ſingulis pa-
is deliguntur. Porro Senatus Helveti-
us non idem eſt numero, nam aliquan-
lo conveniunt præter pagos etiam alii
ocii & fœderati civitatis Helveticæ, &
præcipue ex his S. Galli, Rætorum &
Mulhuſianorum legati: atque hic eſt
maximus & frequentiſſimus Senatus &
qui rarius convocatur, ubi de bello aut
pace aut aliis rebus agendum eſt quæ ad
omnes confœderatos ex æquo perti-
nent. Plerunque tamen ſolum pagorum
tredecim legati conveniunt, & de rebus
ad civitatem Helveticam ſpectantibus
deliberant, & ſinguli par jus ſententiæ
dicendæ habent, & ſuffragii ferendi:
itaque cum, ut ſæpe fit, ab aliquo pago
bini legati mittuntur, unum, tantum
ſuffragium habent, quoniam hæc juxta
pagorum numerum æſtimantur, non
legatorum. Attamen non ſemper om-
nes pagi interſunt Senatui, verum ubi
agitur de præfecturis quæ à ſeptem aut
octo pagis reguntur, aut de aliis rebus
quæ tantum ad horum cognitionem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

ſpectant, tum ſeptem aut octo ſolummodo legati in ſenatum conveniunt, & ſoli ſententiæ dicendæ & ſuffragii ferendi jus habent: cæterum ubi de præfecturis Italicis agitur quæ duodecim pagorũ imperio parent, totidem pagorum legati conveniunt: in his autem rebus quæ ad ſalutem & utilitatẽ totius civitatis pertinent, omnium pagorum legati plenum & juſtum ſenatum faciunt. Noſtra vero ætate poſtquam Helvetia propter diſcrepantes de Chriſtiana religione ſententias in partes abiit, peculiares quoque conventus inſtituti ſunt: & frequentiſſime omnium conveniunt & proprium quẽdam Senatum habent hi quinque pagi, Lucerna, Vrania, Suitia, Vndervaldia, Tugium: hi Romanæ Eccleſiæ doctrinam & ceremonias mordicus retinent, & arctiſſime privata quadam amicitia neſcio an etiam fœdere inter ſe conjuncti ſunt, ideoque cum ſimpliciter pagos quinque nominamus, hos intelligimus, non illos quinque qui primi fœdus fecerunt, ſicuti cum tres, aut ſeptem aut octo pagos nominamus, eos numeramus juxta tempus & ordinem quo in fœdus venerunt: hac autem ratione Vrania, Suitia, Vndervaldia, Lucerna, & Tigurum, quinque pagi eſſent. Aliquando etiam cum his quinque Friburgii &

Salo-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

ılodorii conveniunt,& hi ſeſeCatholi-
ɔs ſeptem pagos nominant: quando
oſtra ætate Romanæ religionis ſectato-
:s ſoli Catholici nominari volunt.
uamvis autem Glaronæ & Abbatiſcel-
: multi quoque Romanæ Eccleſiæ ad-
æreant, & in præcipuis vicis eorum
iiſſa celebretur, tamen hi non adnu-
nerantur Catholicis, quod horum po-
ulorum major pars ſe Reformatis ec-
leſiis adjunxerit. Poſtremo quatuor
rbes quæ ſe ab obedientia Romano-
um Pontificum prorſus ſubduxerunt
igurum,Berna,Baſilea & Scaphuſium,
ıos peculiares conventus quandoque
gunt, quamvis non tam frequenter
ıt alii.

Porro quibus de rebus cognoſcat Se-
ıatus Helvetiorum, ſingulatim expli-
are difficile eſt, capita tamen earum re-
um perſequar. Primum & præcipuum
elli & pacis arbitrium, idque in pleriſq;
œderibus ſancitum eſt,ut ſi alicui pago
ravis injuria illata ſit quam bello perſe-
uẽdam cenſeat,de ea prius ad ſenatum
onfœderatorum referat,ut illi ſtatuant
ın juſta ſit belli cauſa ne temere & levi-
ɔus de cauſis bella moveantur: deinde ſi
videatur è rep.eſſe ut bellum moveatur,
ɔroxima deliberatio eſt de modo & ra-
ione belli gerẽdi.Ita mea memoria acci-

dit,

dit, uti Chriſtophorus Landenbergius ſocietate cum multis nobilibus inita Rotevilanos bello laceſſeret, illi vero ex fœdere opem ab Helvetiis peterent: cum autem nonnullis videretur copias eorum arbitratu educendas eſſe, major & ſanior pars ſenatus cognitis diſſenſionum cauſis obſtitit; videbant enim levi de cauſa in diſcrimen ingens conjici Helvetiam univerſam, quod uti ſuſpicabantur, perlatus Landenbergii vicinus princeps VVirtenbergicus impetebatur, cum quo multis annis hactenus amicitiam Helvetii coluerunt, neque hic bello peti poterat, quin multi principes alii, partim cognatione aut affinitate, partim fœdere illi juncti, ſimul provocarentur. Attamen ne Rotevilani ſe deſtitutos eſſe conqueri poſſent, è ſingulis pagis quinquaginta delecti milites urbi præſidio miſſi fuere, ſed illi præſidio non uſi ſunt, verum Scaphuſiæ ſubſtitit: ac brevi per arbitros tota illa controverſia compoſita eſt. Vt autem in bello ſuſcipiendo Senatus conſulitur, ita pagi non ſinguli ſeparatim ſed communi Senatus Helvetici conſilio de pace agunt: ſic bello Suevico legati à tota civitate miſſi Baſileæ cum Maximiliano imperatore pacem fecere: ſic Senatus Helveticus Friburgum convenies perpetuam pacem cum

Fran-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

Franciſco rege & univerſo regno Galliæ fecit anno 1516. Cum pacis actione fœderum ratio conjuncta eſt: ſæpe enim noſtra & patrum memoria Helvetii cum vicinis Regibus & principibus publice communi Senatus decreto fœdera fecerunt. In his tamen hactenus hoc ſervatum, ut ſi pagus aliquis nollet cum aliquo novo fœdere illigari, id illi liberum eſſet: ſic cum anno 19. poſt 1500. reliqui pagi omnes cum Franciſco Gallorum rege fœdus feciſſent, ſoli Tigurini ſe illi obſtringere noluerunt: poſtea etiam Bernates fœderi Gallico renuntiarunt: ſimiliter Philiberto Allobrogum duce fœdus & amicitiam Helvetiorum ambiente, primum quinque duntaxat pagi & cum his Salodōrii ſe illi conjunxerunt.

Legumlatio.

SEcundum caput eorum quæ à toto Senatu ſtatuuntur, eſt Legumlatio: habent quidem ſinguli pagi peculiares leges & conſuetudines, quæ illis ſalvę & inviolatæ manent, nihilominus communi conſenſu multa majores noſtri edixerunt & obſervanda ſtatuerunt. Ex numero publicarũ legum & edictorum ſunt leges bellicę quas ſupra recēſuimus: pactum etiam Stantii ab octo pagis concluſum,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

cluſum quod priore libro fœderib⁹ octo pagorum ſubjunximus, inter publica decreta referri debet. Similiter cum ſacerdotes ſuis immunitatibus & privilegiis abuterentur, publico edicto frenum quoddam illis injectum eſt: cujus edicti hæc eſt ſumma: Quicunque ex civibus aut inquilinis pagorum, ſacerdos aut laicus, Auſtriis principibus à conſiliis fuerit, aut eorum cliens & illis jurejurando obſtrictus, is nihilominus jurejurando ſe pago ſuo obſtringat ad ejus commoda & confœderatorum promovenda, & bona fide indicandum ea unde damnum illis accidere poſſit, atque hoc juramentum primum eſto, neque ulla obligatio eos à culpa exemerit, ſi contra hoc fecerint. Sacerdotes qui apud nos habitant neque cives ſunt, nullo peregrino judicio civili aut eccleſiaſtico adverſus quenquam utantur, exceptis matrimonialibus & eccleſiaſticis cauſis: quicunque eorum ſecus fecerit, illius pagi magiſtratus in quo habitarit, caveant ne quis illum hoſpitio, cibo, potu juvet, commercium aliquod cum eo habeat, nemo ex noſtris pagis eum in ſuam tutelam recipiat, donec exteris judiciis renuntiet, & damnum alteri his judiciis datum reſtituat. Quicunque injuria alteri damnum dederit, ſive pignora contra jus ra-

piendo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

endo ſeu alia ratione, hujus corpus ac rtunæ obnoxia ſunto magiſtratui, do- c alteri ſatisfecerit. Laicus qui alterum l judicium peregrinum civile aut eccle- ſticum citarit, & ille hac cauſa dam- um fecerit, illi ſatisfacito. Eo enim loco bi reus habitat, judicio agendum eſt. emo ſuam actionem alteri tradat, ut oleſtiam ita creet ſuo adverſario. Si uis juri civium renuntiarit, & deinde teri damnum dederit, eum ad extera dicia citando, non ante recipiatur in umerum civium, donec huic ſatisfece- t. Omnes pagi curanto ut tuta ſint iti- era, quo cives & exteri ſecure iter face- ac ſuas res tranſportare poſſint, neque uicquam adverſus quenquam agatur: quis ſecus fecerit, communi conſilio ope huic quem læſerit pro viribus & pibus ſuis ſatisfacere cogatur. Nemo in llo pago abſque magiſtratuum conſen- ab altero pignora capiat, aut damnum et, ejuſve cauſa ſit alteri, qui ſecus cerit, à ſuis reſtituere & ſatisfacere ogatur. Decretum hoc à ſex pagis iguro, Lucerna, Vria, Suitia, Vn- ervaldia, Tugio editũ eſt menſe Octo- ri anno 1370. Simile eſt edictum con- ra Curtiſanos, qui eccleſiaſticorum offi- iorum nundinatores ſunt, editum: cum nim illi ſacerdotibus ab ordinariis loco- rum

rum delectis ſæpe moleſti eſſent, & va
cantia beneficia freti bullis pontificii
invaderent, communi conſenſu trede
cim pagorum decretum eſt anno 1520
uti tales ſi pergant ſuum bullatum ju
urgere, in vincula conjiciantur, & n
huic renuntient, aquis ſubmergantur
ſcilicet ut ita bullæ bullis eluantur. Po
ſem plura edictorum & legum publica
rum exempla afferre, verum id non re
quiri à me arbitror, & hæc ipſa præ alii
commemorare libuit, quod ex his facil
perſpicitur, majores noſtros qui religio
nis ſtudioſiſſimi eccleſiaſticum ordinen
ſummo ſemper in honore habuerunt
nunquam tamen propterea illis ullan
poteſtatem aut licentiam permiſiſſe qu
libertati periculoſa eſſet, & pacem dom
turbare poſſet. Iam vero ſi legati extr
Helvetiam mittendi ſint, ad controver
ſiam aliquam dirimendam, ad fœdus fa
ciendum, ad gratulandum, ad coho
tandum, aut etiam imperandum, au
poſtremo ad res repetendas, aut ad bell
indicendum: ſive etiam in ipſa Helveti
cum pago aliquo aut civitate per legato
agendum fuerit, de his omnibus Sena
tus deliberat & decernit quid faciendũ
utrum ex ſingulis pagis legati mitten
ſint, an tantum ex aliquot pagis. Ac i
fœderibus faciendis ſinguli legatos mi
tun

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

nt, ſicuti quando cum Rege Gallorum
enrico fœdus factum & obſignatum
:, non tantum pagi ſed ſocii quoque
elvetiæ civitatis legatos ſuos adRegem
iſerunt. Sed in pleriſque aliis actioni-
is certi tantum pagi nominantur,
ıatuor aut plures etiam, qui omnium
omine legatos mittant: ſic omnium
elvetiorum nomine legati è Tiguro,
ucerna, Vria & Glarona confirma-
onem ſuorum privilegiorum in Co-
iitiis Auguſtanis à ſereniſſ. Roman.
np.Ferdinando impetrarunt. Eſt etiam
ı ſenatus cura&arbitrio poſitum,quod
um legationibus Regum & Principũ &
xterarum civitatum, cujuſmodi fre-
uenter ad convẽtus publicos veniunt,
gendum, quidve eis reſpondendũ. Po-
remo provinciarum quæ publico pa-
orũ imperio reguntur, Senatus ſummã
uram habet, ut recte adminiſtrentur. Et
rimum quoniam plerique officia quæ-
lam admodum lucroſa habent, ut ſunt
cribarum, commiſſariorum, officialiũ,
nterpretum, & in Turgea quos vocant
andtammanos, & Landtvveibel, quo-
um prior nomine 10. pagorum judiciis
apitalibus præeſt, alter cauſas capitales
git, & apparitoribus præeſt: omnia hæc
ertis hominibus à Senatu cõfertur, ne-
q; pręfecto tales uti apparitores alios ſuo
X arbi-
Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

arbitratu deligere licet. Deinde ſi qu
controverſiæ difficiliores in provinc
oriantur, de quibus præfecti nolint ſe
tentiã ferre ex ſuo conſilio, hæ ad Sen
tum referuntur: aut ſi præfectorum ſe
tentia alterutri parti iniqua videatur,
Senatum provocare licet: & cauſas qu
dem Italicarum præfecturarum legat
qui quotannis Iunio menſe illuc mittu
tur, cognoſcunt; reliquas qui Badæ co
veniunt, & ad hunc conventũ ab alte
provocare licet, quod hujus ſit maj
authoritas & amplior poteſtas. Poſtrem
vectigalium & redituum, item mult
rum à præfectis ratio coram Senatu re
denda eſt, & annui reditus ſingularu
præfecturarum inter illos pagos æq
portione diſtribuuntur, penes quos
lius prçfecturę imperium eſt. Sunt etia
cœnobia quædam in publicis præfect
ris, quorum advocatio ad Helvetios pe
tinet. Atque ut ſummatim dicam, qui
quid ad provinciarum communium a
miniſtrationem ſpectat, de his cognoſc
Senatus, rationes à prçfectis exigit, ſi qu
eos accuſare volet audit, ac eos ſi dig
videantur punit, aut dignitate privat,
pago qui talem miſerit, ut alium ſubſt
tuat, mandat. Quicquid etiam ad p
blicam ſalutem & tranquillitatem He
vetiæ pertinet, in præfecturis & ip
pagi

is, horum cognitio & cura penes Se-
um eſt.

Per quos Senatus haberi poſſit.

COnvocandi vero & conſulendi Se-
natus ſumma auctoritas more ma-
m eſt penes Tigurinum pagum, qui
ri privilegio primum locum & or-
em inter omnes pagos tenet, hi ubi
licus conventus habendus eſt, ſingu-
agis per literas cauſam, tempus & lo-
n conveniendi indicant. Si autem
alicui alteri pago aut pluribus videa-
r res poſtulare, ut publicus conventus
icetur & Senatus cogatur, primum
a re ad pagum Tigurinum referunt,
etunt ut per literas legatos ſingulo-
n pagorum evocet: verum ubi feſti-
ione opus eſt, neque res ullam mo-
n patitur, tum ſinguli pagi cæteros
fœdere junctos ad communem illius
ſæ deliberationé convocare poſſunt.
gati etiam exterorum Regum & Prin-
um à Tigurino pago jus adeundi
natum poſtulant, & quandoque extra
dinem ſibi Senatum haberi petunt. At
peculiaribus conventibus alia ratio
, nam quatuor urbes à Tigurinis con-
cantur: at Senatus quinq; aut ſeptem
gorum plerunque per Lucernates co-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

gitur. Sunt etiam peculiares convent
illorum pagorum qui Gallo regi fœd
jũcti ſunt, hos legatus Regis qui Salod
manet convocat, idque regio ſumptu
Similis etiam poteſtas indicandi co
ventus ſi velint, Pontificis & alior
Regum, qui Helvetiis amici & fœder
ſunt legatis, ſi ſumptum facere velint,
arbitror, non denegatur.

Quo loco Senatus habeatur.

LOcus habendi Senatus apud ma
res noſtros nullus fuit certus & p
petuus, nam nullus eſt ut arbitror
octo vetuſtioribus pagis, in quo non
quando convenerit: frequentes tam
conventus Lucernæ & Tiguri, Brem
gartæ item & Badæ habiti ſunt. N
ſtra autem ætate non lege aut decr
ullo ſed more & conſuetudine recept
eſt, ut publicus pagorum Senatus
dæ ſeu ad Aquas Helveticas in ejus o
pidi Curia habeatur. Oppidum enim h
multas commoditates ad publicos c
ventus illic peragendos habet: prim
enim oppidũ ipſum ædificiis optime
cultum, diverſoriis lautiſſimis refert
eſt: ſitus loci amœnus & ſalubris, vi
deinde fontes calidarum aquarum n
tantum voluptaté prębent, ſed magn
ho

minum frequentiam ex diverſiſſimis
ionibus huc attrahunt: itaque vicini
ri & quæſtus ſtudioſi, omnis generis
monam magna copia advehunt, unde
ut ſemper abundet rebus ad victum
eſſariis. Poſtremo in medio fere Hel-
iæ ſitum eſt, ut fere pari itineris ſpa-
extimi quiq; pagi huc convenire poſ-
t, & octo pagorum imperium agno-
t, ut major pars idem parque jus ibi-
m habeat. Porro peculiares cõventus
atuor quidem urbium, Aroviæ oppi-
Verbigenorum, quod Bernatibus pa-
t, plerunque habentur: quamvis ali-
ando etiam Baſileæ habiti fuerunt,
ando de concordia cum Luthero in-
nda actum eſt, idque in gratiam Ar-
ntoratenſium, qui ſuos legatos ad hos
nventus miſere. At pagi qui Catholici
uncupantur, plerunque Lucernæ, ali-
uando Bechériedæ in Vraniis, aut Brun-
æ Suitiorum conveniunt. Cum autem
gatus Gallorum Regis Senatum Hel-
eticum conſcribit & militem petit, ple-
unque Salodorum eos evocat, non-
unquam etiam Lucernam.

Porro ſenatus legitimus quotannis
more majorum circa Solſtitium Badæ
habetur, & tum præfecti publicarum
provinciarum corã ſenatu rationes red-
dunt, & provocationes ex ſingulis pro-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

vinciis audiuntur. Eodem tempore duo-decim pagorum legati Lugani conve-niunt, & rationes à quatuor præfect-Italicarum provinciarum exigunt, ac ju-dicunt, eorumque cauſas cognoſcun-qui ſenatum appellaverint: attamen a hoc ſenatu ad eum qui Badæ habetu-tanquam majoris auctoritatis provoca-re licet. Indictus autem ſenatus vel e decreto publici ſenatus, ex formula re-ceſſuum ut vocant habetur: nam ple-runque graviores cauſæ non definiun-tur primo convẽtu, vel quod nõ liquea-Senatoribus, vel quod non habeant ple-nam poteſtatem, itaque alius conventu-indicitur communi decreto, & interea legati ſinguli domi magiſtratus ſuos, pe-nes quos ſummum imperium eſt, con-ſulunt: vel ex re nata à pago Tigurino aut etiam aliquo alio conventus indici-tur, ſi quæ gravior cauſa, quæ ad com-munem rempublicam ſpectet, inciderit. Etſi autem indictus ſenatus tantũ pro-pter cauſas publicas habetur, tamen ubi illæ finitæ fuerint, ſi qui privati ex pro-vinciis illuc venerint, & ſuas cauſas age-re voluerint, audiuntur. Peculiares vero conventus certorum pagorum, & qui à Gallorum Regis legato convocantur, nullum certum tempus habent, ſed pro re præſenti ex eorum arbitrio, pe-

nes

quos eſt convocandi Senatus pote-
, indicuntur.

Ratio agendi in publicis conventibus.

ORdo agendi in publicis conventibus hic ſervatur. Vbi conſtituta dies ve-rit quo Senatus legitimus aut indictus beri debet, pridie ejus legatus Tiguri-pagi apparitorem publicū, quem ſub-æfectum Badenſem vocant, in ſingula verſoria mittit ſciſcitatum quorum gorum legati venerint, & hic publi-nomine legatos ſalutat & excipit, ac craſtinum in Senatoriam domum ſeu uriam Badenſis oppidi illos convocat. uod ſi omnium pagorum legati ve-erunt, omnes convocantur, & cauſæ ommunes quæ ad univerſos ſpectant, actantur: at ſi conſtituta die aliqui, ut lerumque fit, è pagis recentioribus ut aſilienſes aut Scaphuſiani, aut Solodorii, el Friburgii abſint, ſeptem vel octo pa-i conveniunt, & cauſę duntaxat ad hos ertinentes aguntur. Conſident autē le-ati in Senatu juxta pagornm ordinem & numerum ita ut primum locum teneat Tigurini pagi legatus editiore ſubſellio menſæ aſſidens, proximum locum Bernas habet, poſt hunc Lu-cernas, & deinceps reliqui juxta pago-

rum ordinem. Vbi conſedere, tum Tigurini pagi legatus, ſalutatis aliis & de ſe ex more pauca præfatus, exponit quid proximo conventu legati in receſſibus deliberandum acceperint, plerumque enim conventus his de cauſis indicuntur: quod ſi alia fuerit cauſa Senatus habendi, eadem ſimiliter proponit: addit poſtea quid de eo capite quod propoſitum eſt, à magiſtratu ſuo in mandatis acceperit: idem faciunt ordine reliqui legati, & ſuorum magiſtratuum mandata exponunt. Poſtquam vero ex ordine ſinguli ſenatores quid in mandatis habeant expoſuerint, præfectus Badenſis, ex quocumque pago is fuerit, ſententias ex ordine rogat, primus ſententiam dicit Tigurini pagi legatus, & poſt hunc reliqui, ſinguli ſuo loco & ordine: ſententiis dictis ab eodem ſuffragia numerantur, idque juxta pagorum non autem ſenatorum numerum: nam pagi nonnulli duos legatos mittunt, quibus ſenatui quidem intereſſe & ſententiam dicere licet, ſed unum tantum ſuffragium habent.

Et hæc quidem agendi ratio eſt in publicis cauſis: in privatis autem eadem ratio eſt ſententiæ rogandæ & ſuffragii ferendi: ſed hi qui cauſas habẽt quas coram Senatu agant, primum à Tigurini

pagi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

gi legato petunt ſibi Senatum dari, is
em illis conſtituit, ac nomina eorũ in
bo curię annotat. Cęterum ubi coram
natu cauſæ agédę ſunt, alii quidem ipſi
uſas ſuas agunt, alii cauſidicis utuntur,
ıos vel domo ſecum adducunt, vel è
æſenti copia unum deligunt. Nam
ıoties Senatus habetur, complures cau-
dici ex proximis pagis & oppidis ſti-
endiariis Helvetiorum illuc confluunt.
iſceptantur autem ab his cauſæ non ex
omano jure, & reſponſis jureconſul-
orum, ſed ex æquo & bono, & legibus
tque conſuetudinibus ſingulorum po-
ulorum. Scio hanc agendi rationem
arbaram à multis judicari, qui exiſti-
nant tantum jure ſcripto Romanorum
tendum eſſe, ſine quo in gravium &
bſcurarum controverſiarum expli-
atione ſæpe homines etiam pruden-
es à vero & juſto aberrent. Ego vero
Romanas leges à prudentiſſimis vi-
is conſcriptas maximi facio, neque ea-
um auctoritatem vel verbulo labefa-
ctatam velim: ſed controverſiarum di-
ſceptationi quæ hodie in uſu eſt, & ju-
diciis illis noſtri temporis, in quibus ex
jure civili Romano jus dicitur, noſtram
agendi & dijudicandi rationem antepo-
nendam dico, & id judicio bonorum &
non litigioſorum hominum me proba-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

turum confido. Primum enim negari non poteſt, pleroſque cauſidicorum, non tam juſtitię & æquitatis quam juris ſtudioſos, qui ſingula verba & ſyllabas legum venantur, & ſuo arbitratu exponunt, captiunculas aliquas ſimplicibus ſtruere. Deinde cuncta fere ab his ad privatum commodū referuntur, uude non explicandis ſed involvendis & obſcurandis controverſiis operam dant, ita fit ut lites in multos annos extrahantur, & ſæpe etiam ad nepotes tranſmittantur: ſumma cum moleſtia utriuſque partis, & immenſo ſumptu, quo nonnunquam integra patrimonia exhauriuntur: unde non immerito quidem pragmaticos hos & cauſidicos ſanguiſugas & hirudines appellare ſolent: qui opes vulgi & ipſum etiam ſanguinem exugunt. Quod ſi in noſtris judiciis nonnunquam error aliquis committitur in cauſis implicatis & obſcuris, quæ tamen rarius occurrunt, nequaquam tamen tantum damni inde datur, quantum ex litium diuturna illa porogatione accipitur. Neque tantū noſtra agendi ratione ſumptus minuūtur, & parcitur populo, ſed longe minor eſt litium & controverſiarum numerus, dum ſententia cito lata controverſia tollitur, & litigantes rurſus in gratiam redeunt: cum alibi contra videamus

lites

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

tes quotidie novas oriri, & una non-um deciſa plures ſuccreſcere.

IVDICIA PVBLICARVM controverſiarum.

Oſtquam de Senatu Helvetico ſcripſi, de judiciis etiam agendum eſt. Priva-
e autem controverſiæ ſi inter ſubditos
elvetiorum in communibus pręfectu-
is oriantur, à præfectis & ejus loci ju-
icibus, aut à Senatu Helvetico ad quem
rovocatio eſt, cognoſcuntur: domi ve-
o ſingulorum pagorum ſenatores &
ıdices ſuorum civium controverſias
ijudicant: ſed præter hæc, ſunt alia
ıdicia publicarum controverſiarum.
omino autē publicas cōtroverſias illas,
uæ exiſtunt inter duos pluresve pagos:
ut inter privatos homines & pagum
liquem: & quæ pagorum, eadem re-
quorum quoque confœderatorum ra-
o eſt.

Iudices, & Loca judiciorum.

N talibus igitur controverſiis dijudi-
candis utraq; pars ex ſuorum numero
uos judices deligit, hi abſolvūtur jure-
urãdo quo ſuo pago obſtricti ſūt & fidē
ãt ſe ex jure ęquo & bono controverſiã
cogni-

cognituros, daturos operam, ut quamprimũ hęc controverſia vel amice componatur, vel jure decidatur. Certa vero loca ſunt antiquis fœderibus conſtituta, in quibus hæc judicia fiant. Nam ſeptem antiquiores pagi, ſi qualis inter ipſos exiſtat, legatos & judices ſuos mittunt ad Eremitanum cœnobium. Glaronenſium tamen antiquiſſimo fœdere hoc nominatim ſancitur, ſi controverſiam habeant cum uno aliquo è tribus pagis, cum Vraniis, ut Mercham; cum Suitiis, ut Bergeram;cum Vndervaldiis, Brunnam conveniant,ac tum reliqui pagi cauſa cognita ſententiam ferant. Bernenſes & tres pagi Vrii, Suitii, Vndervaldii conveniunt eo loco qui à teda & ſylva nomen habet, *das Kienholtz*: Tigurini vero & Bernates, Zofingæ, Friburgenſes & Salodori ſi litem habent cum octo pagis aut aliquo illorum, ſi quidem ipſi actores ſint, Zofingæ judices conveniunt: ſi autem rei fuerint, VViliſoviũ venient. Baſilienſium, Scaphuſianorum & Abbatiſcellanorum cauſæ Badæ diſceptantur: ibidem etiam conventus habetur in controverſiis Helvetiorũ cum Rotevilanis & Mulhuſanis: ſed civitatis S. Galli controverſiæ diſceptantur apud Eremitanum cœnobium. Rætorum vero VVallenſtadii, quod oppidum eſt ad

caput

caputRivani lacus in Sarunetum præfe-
ctura. Cum igitur controverſiæ aliquæ
exiſtunt, quæ amica tranſactione, &
aliorum pagorum interceſſione non po-
tuerunt componi, loco deſtinato judi-
ces & legati pagorum conveniunt, non
tantum illorum quorum eſt controver-
ſia, ſed aliorum quoque qui his arctiori
fœdere juncti ſunt; hi enim plerunque
ſimul conveniunt, ut ſi fieri poſſit, ami-
ca aliqua tranſactione litem tollant: at-
que judicio conſtituto, ubi utraque pars
cauſam ſuam egerit, ſiquidem major nu-
merus judicum ſententiam aliquam tu-
lerit & probarit, eorum judicio utrique
parti ſtandum eſt: ſin vero, quod ple-
runque accidit, ſententiis variarint, &
paria utrinque ſuffragia fuerint, deligi-
tur quintus judex ſeu arbiter, quem no-
ſtri vocant, *ein ubmann*, ſive, *ein gmei-
nen mann*, hic non ipſe ſententiam fert,
ſed alterutram à judicibus ante latã ap-
probat. Porro arbitrum hunc nonnun-
quam ipſi judices eligunt, ſic tamen ut
eum deligant ex pago aliquo Helvetico;
neque refert an is ſit unus ex his ad quos
controverſia pertinet: & hæc ratio eli-
gendi arbitri præſcribitur in fœderibus
ſeptem vetuſtiorum pagorum, item in
Friburgiorum & Salodoriorum fœdere;
itẽ Abbatiſcellanorũ, S.Galli, Mulhuſia-
norum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

norum; in Scaphuſianorum fœdere additur: ſi judices de arbitro ex aliquo pago deligendo convenire non poſſint, uti tum è Senatu oppidi Sancti Galli aliquem deligant: in Rotevilanorum fœdere jubentur judices arbitrum deligere è Senatu Sancti Galli aut Mulhuſii. Nonnunquam vero actor cauſæ arbitrum deligit: ſic ſi Bernates cauſam habuerint adverſus tres pagos, aut aliquem illorum, à pagis nominabuntur XVI. viri è quibus Bernates arbitrum deligant: ſi vero pagi cauſam agant & litem Bernenſibus intendant, arbitrum deligent è minori ſenatu Bernatum. Si controverſia aliqua exiſtat inter Tigurinos & Bernates, actor arbitrum deligit ex ſenatu alterius partis. Eadem ratione arbiter ab actore deligitur in cõtroverſiis Baſilienſium cum aliis pagis, itemque in Rætorum cauſis. Atque hæc eſt ratio judiciorum in controverſiis publicis, de qua non dubito multa in utranque partem ſubtiliter & argute diſputari poſſe, quæ aliis excutiẽda relinquo: ego majorum noſtrorum ſimplicitatem & integritatem admiror, qui judiciis hujuſmodi nonnunquam graviſſimas controverſias cõpoſuerunt, publicam pacem & concordiam ſtudioſe conſervarunt. Sed illis ſcilicet ante omnia non privatum aliquod com-
modum,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

modum, ſed publica totius Helvetiæ ſalus & gloria curæ fuit, cui ſi nunc quoque cuncti ex æquo ſtudeant, neq; multæ lites exorientur, & ſi quæ exiſtant, non ita difficulter componi poterunt.

DE REBVSPVBLICIS SINgulorum Pagorum, & primum de Tigurinorum, Baſilienſium, & Scaphuſianorum Republica.

DEinceps expoſita communi adminiſtratione totius Reipublicæ Helvetiæ de ſingulorum pagorum Rebuſpublicis agendum erit: Videntur autem mihi omnes tredecim pagorum Reſpub. ad tres formas ſeu tria genera revocari poſſe. Etenim ſicut tria ſunt nomina ſummorum magiſtratuum in pagis, ita totidem quoque ſunt Rerumpublicarum formæ, neque tantum nominibus ſed rebus ipſis differunt. Quidam igitur publici conſilii capita Ammanos vocant, atque hoc magiſtratu utuntur pagi qui oppidis carent, & vicatim habitantur, atque in his ſumma imperii penes univerſam plebem eſt, cujus conſilio res majoris momenti definiuntur: in hoc numero ſunt Vrania, Suitia, Vnderwaldia, Tugium, Glarona, & Abbatiſcella. Alii pagi ſua oppida habent, penes

quæ

quæ eſt imperium totius pagi: ſed tamen in his duæ ſunt rerumpublicarum formæ: quædam namque & præſertim quæ vel à Principibus condita vel eorum imperio ſubjecta aliquando fuere, à Sculteto (ita vocant ſuuum magiſtratum) & à ſenatu qui libera electione ex omni civium numero delectus fuerit, adminiſtrantur: & hæc forma inter omnes maxime eſt Ariſtocratica: ac Berna, Lucerna, Friburgum, Salodorum, hoc modo rempublicam gubernant: quædam vero oppida ſunt in Tribus certas diſtributa, atque ex his plebis ſuffragiis tributim magiſtratus creantur, hi ſummum magiſtratum & caput publici conſilii *Burgermeiſter*. Civium magiſtrũ vocant hujuſmodi reipubl. forma eſt Tiguri, Baſileæ, Scaphuſiæ. De his igitur omnibus ordine agemus, initio ab hoc proximo genere facto.

Societates nobilium.

PRimum igitur in his oppidis liberis & imperialibus populus omnis in duos ordines diviſus eſt, nobilium atque plebejorum, ac nobiles peculiarem ſocietatem habent, quam Germanice *ein geſelſchafft*, Tiguri *ein Conſtaffel* nominant. Atque Baſileæ quondam propter urbis amplitudinem & magnã multitudinem

inem nobilium, duæ fuere ſocietates
obilium, quæ etiam nonnunquam ho-
iles inimicitias inter ſe exercuerunt,
nes hos fuit ſumma auctoritas; atque
una ſocietatate Conſul, ex altera Tri-
unus primæ poſt Conſules auctoritatis
ligebatur: poſtea tamen nobilitas à
ubernaculis Reipubl. amota eſt, ſeu po-
us ea ſponte deſeruit. Primum namque
mpore Concilii, quando Lodovicus
alliarum Delphinus, Armeniacorum
pias in gratiam Eugenii Papæ & Au-
rii principis Baſileam adduxit, multi
obilium ſeſe illi conjunxerunt, qui om-
es poſtea exilio damnati ſunt, & poſteri
uoque eorum à publicis honoribus ex-
luſi. Poſtea quando cives communi
onſenſu fœdus fecerunt cum decẽ Hel-
etiorum pagis, anno M. D. I. maxima
ars nobilitatis quæ Helvetios oderat,
rbe exceſſit, & in ſuas arces ſe recepit;
aque tum eorum auctoritas & poteſtas
ultum imminuta eſt. Quicquid autem
eſidui fuit, id omne amiſerunt, anno
I D XXIX tũ enim reformatione doctri-
ę & ceremoniarum poſt aſſiduas Oeco-
mpadii conciones ex Senatuſconſulto
nſtituta, plerique nobilium huic ſe op-
oſuere, & quia mutationem religio-
is impedire non poterant, urbem
eſeruere. Ab eo igitur tempore manent

quidem nobilibus ſocietates ambæ, & poſſeſſiones ædium privatarum, & eas etiam quæ publicæ totius ſocietatis fuerunt retinent: duæ autem domus ſunt quarum una à gemitu, & altera à fonte nomen habet, *Zum ſünfftzen vnd zum brunnen*, cæterum nemo ex his in ſenatum diligitur: etenim cum ſenatus fere quotidie conveniat, illi autem urbe relicta maximam partem ætatis in arcibus ſuis agere cœpiſſent, communi civium conſilio à Republica adminiſtranda quã ſponte deſeruerunt, excluſi ſunt. Veruntamen nobiles familiæ quæ in urbe degunt & cum aliis civibus reipublicæ curam ſuſceperunt, in primis quatuor civium tribubus cenſentur, & ex his in ſenatum deliguntur: ideoque etiam Tribus iſtæ honoris ergo dominorum Tribus, *Herren Zünfft*, nominantur. Atque ita Baſileæ nulla amplius peculiaris nobilium ſocietas eſt, à civium reliquorum tribubus diſtincta: ſed Tiguri & Scaphuſiæ nobiles ſuam propiam & peculiarem ſocietatem habent: atque Tiguri nobilium ſocietas ad alias tribus hanc prerogativam habet ut media parte major numerus ſenatorum ex illa quam è quavis tribu eligatur, ut ita ſit ejus ſeſquialtera ratio ad aliam quamcunq; tribum. Attamen in illa ſocietate nobiliũ aliquod diſcri-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

diſcrimen eſt, veteres enim atque nobiles familiæ peculiarem ſocietatem habent, qui à minori hypocauſto, in quod aliquando ſoli conveniunt, & ſoli jus conveniendi habent, nominantur, *die Stübler*: ſed toti ſocietati adjuncti ſunt civium plurimi qui nullum opificium exercent neq; mercaturam faciunt, cujus gratia neceſſe ſit ipſos nomen dare certæ tribui, itẽ mercenarii & baiuli fæx plebis, atq; hi omnes ſi bellum ingruat, in hac ſocietate quam *Conſtafel* vocant, cenſentur, & ſtipendia faciunt, iidẽ quoque ſuis ſuffragiis totius ſocietatis magiſtrũ qui ſenatui intereſt creare poſſunt.

Tribus.

PRęter nobilium ſocietatem plebs univerſa in his urbibus diviſa eſt in certas tribus, *Zünfft* Germanice nominant, quæ vox forte à conveniendo derivata *Zamenkunfft*, (quidam tribus, alii curias, nonnulli collegia nominare malunt, nos tribuum nomen à Sleidano & aliis noſtri temporis ſcriptoribus in hac ſignificatione uſurpatum retinebimus) quarum non idem eſt numerus. Baſilienſium namq; civitas in XV tribus diviſa eſt, è quibus quatuor aliis nobiliores habentur, quas, ut diximus, dominorum tribus nominant: prima eſt merca-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

torum,altera eorum qui auro & argento,ſtanno fundendo & cudendo laborant: tertia vinariorum, quibus etiam ſcribæ & cœnobiorum Oeconomi adnumerantur: quarta eſt aromatariorũ, item eorum qui ſericum vendunt,atque omnis generis inſtitorum, & hæc omnium tribuum eſt populoſiſſima,reliquę undecim tribus ſunt plebeiæ omnis generis opificum.

Tiguri nunc duodecim ſunt tribus, olim vero una plures fuere, quo tempore panni lanei textores plurimi in urbe erant, ita ut peculiarem tum tribum haberent, nunc textores cujuſcunq; generis cum fullonibus & tinctoribus omnes una tribu continentur. Scaphuſiæ autem XI tantum ſunt tribus. Nonnunquam tamen diverſi generis opifices in unam tribum conjunguntur, hi ſua peculiaria collegia habent, ut apud nos piſtores & molitores, chirurgi item ac barbitonſores, cum fabris ferri & æris, Baſileæ piſcatores & navicularii ſeu Barcarii,ſutores & coriarii, ſartores & pelliones: hujuſmodi tribus diviſæ ſunt, & nominantur *Gſpaltne Zünfft*, quoties enim de opificiis agitur, peculiaria collegia & conventus habent, ſed in his quæ ad Rempublicam pertinent, & in electione ſenatus ſive creandis tribuum

ma-

agiſtris qui ſenatui interſint, commu-
i conſilio & ſuffragiis omnia peragunt.
Ex his igitur tribubus omnes qui pu-
licis conſiliis interſunt, pari numero è
ngulis deliguntur. Sunt autem præci-
uæ auctoritatis duo publica conſilia in
rbibus ſingulis: majus, quando plures
omine totius plebis conveniunt, & id
lerunque tantum in gravioribus nego-
iis & quæ ad totamRempublicam per-
inent convocatur: minus, quod quo-
idie Rempublicam adminiſtrat, & ci-
ium controverſias cognoſcit. Ac Ti-
urini maius conſilium eſt CC homi-
num, Baſileæ CCXLIV, Scaphuſię LXXXVI,
ninus conſilium Tiguri L hominibus
onſtat, Baſileæ LXIII, Scaphuſiæ XXVI:
tenim è ſingulis tribubus duodeni in
naius conſilium aſſumuntur, niſi quod
Tiguri è nobilium ſocietate XVIII
deliguntur. In minus conſilium Tiguri
ſingulæ tribus dant ternos homines,
quaternos Baſileæ, Scaphuſiæ duos:
his accedunt duo Conſules in ſingulis
urbibus publici conſilii capita, Baſileæ
præterea totidem Tribuni, quos una
cum conſulibus capita nominant: præ-
terea Tiguri nobilium ſocietas ſenos
in minus conſilium mittit, cum aliæ
tribus tantum ternos dent, & adhuc
ſex alii liberis ſuffragiis cooptantur ex

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

quibuſcunque tribubus viſum fuerit ſenatui.

Senatus minor, & Vetus ac Novum conſilium.

ELectio autem ſenatorum (ita enim deinceps eos qui ſunt è minori conſilio nominabimus) fit ad hunc modum. Tiguri circa ſolſtitium, atque brumam plerunque una aut altera ſeptimana ante feſta Ioannis Baptiſtæ & Ioannis Evangeliſtæ, cives ſinguli in ſuis tribubus conveniunt, & eligunt ſenatorem quem magiſtrum tribus nominant, *Zunfftmeiſter*: eſt autem hoc commune his urbibus, quod tribus binos magiſtros habẽt, ſed tantũ per ſemeſtre aut annuum tempus quilibet eorum ſuo officio fungitur, eo finito alius ſuccedit: plerunque tamen qui ante proximum ſemeſtre tribui præfuerat, denuo niſi quid obſtet, eligi ſolet. Atque hoc modo minus conſilium in duo dividitur, vetus & novum: veterem enim ſenatum eos nominamus, qui per medium annum munere ſuo defuncti ſunt: hi etſi quoque convocantur cum ſenatus habetur, non tamẽ ſemper vocãtur, & ſunt quædã quę novus tantum ſenatus tranſigit. Baſileæ etiam majus cõſilium ſimili modo dividitur, atque è duodecimviris tribuum

ſex

x novo&totidem veteri ſenatui accen-
ntur. Præter tribuum magiſtros, ex
naquaque tribu Tiguri ſinguli, Baſileæ
ini alii ſenatores, ab ipſo ſenatu deli-
untur: hi quoque una cum his quos
xtra ordinem Tiguri eligi ſcripſimus,
n duas partes dividuntur, ut media
ars veteris, altera ſit novi conſilii. At-
ue conſilia duo, vetus & novum Tigu-
i ſingulo ſemeſtri permutantur, & ve-
us ſenatus novum medio anno peracto
leligit; Baſileæ & Scaphuſii integro an-
no in ſuo munere permanent: ac apud
nos quidem proxima die poſt Penteco-
ten, Baſileæ autem ſabbatho præcedétc
diem vigeſimum quartum Iunii, qui Io-
anni Baptiſtæ ſacer eſt, electio ſenatus
fieri ſolet. Ac tribuum quidem magiſtri
Tiguri tributim à ſuis contribulibus de-
liguntur: ſed à majori conſilio ducento-
rum confirmantur. Baſileæ confirmatio
eſt penes veterem ſenatum.

Suffragia quoque Tiguri aperta ſunt;
Scaphuſiæ occulta: in ſingulis enim tri-
bubus certi homines electioni præfi-
ciuntur, & ad hos ordines accedentes
tribules omnes ſubmiſſâ voce in aurem
indicant, quem magiſtrum tribus eſſe
velint.

Convenit autem minus conſilium
plerunque ter, nõnunquam etiam qua-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

ter ſingulis ſeptimanis: atque Tiguri ſimul iiſdem ſubſelliis permixti ſedent veteres novique ſenatores: Baſileæ vero veteres ſenatores nonnunquam cum novis in poſterioribus ſubſelliis conſidere ſolent: plerunque tamen in aliam aulam conſilii capiendi cauſa ſecedunt, quicquid autem ab ipſis decretum fuerit, novo ſenatui addito ſuffragiorum numero à ſenatore primę tribus proponitur, quem propterea Declaratorem, *den Offner*, nominant.

Conſules.

VTrique ſenatui præeſt Conſul, quem *Burgermeiſter*, hoc eſt, civium magiſtrum noſtra lingua nominare ſolemus, hunc majus conſilium eligit, Tiguri quidem apertis ſuffragiis, Scaphuſiæ occultis: Baſileæ vetus ſenatus tam conſulem quam novum ſenatum ſequentis anni deligit. Ejus poteſtas Tiguri ſemeſtris eſt, alibi annua, eodemq; modo per vices mutantur conſules quo & ſenatores veteris novique conſilii.

Tribuni & XIII-viri.

COnſulibus poteſtate proximi ſunt Tribuni, hos nos *Oberiſtermeiſter*, Baſilienſes, *Zunfftmeiſter* vocant, quo nomine

omine omnes tribuum magiſtri ali-
uando nominantur: horum tres ſunt
iguri, duo tantum Baſiliæ, qui una cum
uobus conſulibus quatuor urbis capita
ominantur. Novem alii è ſenatu Baſi-
æ capitibus adjunguntur, & hoc con-
ium à numero Tredecemvirorum no-
nen habet, ad hos omnes graviores
auſæ referuntur, & primi de his deli-
erant antequam rem univerſo ſenatui
oponant, ideoq; Præconſultores (ita
amque προβούλους apud Ariſtotelem
uidam interpretantur) nominari poſ-
nt.

Quæſtorium conſilium.

Ræterea Tiguri peculiare quoddam
conſilium eſt, quod nos Quæſtorium
ominare poſſumus, præeſt enim ratio-
ibus publicis, & conſtat viris VIII. præ-
det huic Conſulum alter qui eſt è ve-
eri ſenatu, interſunt præterea ſemper
uæſtores duo, & præfectus ærarii ec-
eſiaſtici, atque præter hos IV viri, ex
troque conſilio pari numero delecti.
d hos non tantum rationes ærarii re-
eruntur & omnium ſumptuum quos
eſpublica facit, ſed ſæpenumero gra-
ium negotiorum deliberatio his man-
atur à ſenatu, & quæ conſultarint de-
nde ad ſenatum referuntur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

Scribæ.

PVblicis conſiliis ſemper adſunt du ſcribæ, adjunctis etiam ſuis vicarii ſeu adjutoribus, ſi opus ſit. Horum alterum qui primum locum tenet, Archigrammatea & civitatis ſcribam *Statt ſchryber* nominare ſolemus: alterum noſtri & Scaphuſiani vocant *Underſcryber* inferiorem ſcribam, Baſilienſes *Raat ſchryber*, ſcribam ſenatus. Quæſtorium conſilium peculiarem ſcribam habet, quem vocamus rationum ſcribam, *den Rechenſcryber*. Eſt autem ſcribarum munus cum honorificũ in his urbibus, tum etiam lucroſum, ideoque etiam patriti homines id expetunt: neque facile alicu alteri committitur: vix enim alii ſunt quibus leges & conſuetudines, & privilegia atque omnia arcana rerumpublicarum notiora ſint.

Iudicia publica.

PRoximum locum poſt publica conſilia tenent publica judicia. Tiguri duo ſunt, unum rerum civilium, *das Stattgricht*, quod olim in poteſtate fuit collegii dominarum, cujus abbatiſſa præſidem ſive prætorem judicii, quem vocant *den Schulthiſſen*, & ejus aſſeſſores eligebat: hodie conſilium minus judices eligit. Sunt hi numero VIII, ac ſuum præto-

ætorem habent, & peculiarem ſcri-
m atque apparitorem. Hi cognoſcunt
uſas civiles de ære alieno, locato, com-
odato, vendito, & ut noſtrate lingua
imus, judicăt *Vmb erb und eigen.* nulla
his eſt provocatio; ſed ſi difficiliores
uſæ incidant, judices ad ſenatum re-
ittunt. Alterum deinde judicium eſt,
od controverſias annuorũ redituum
judicat, quod vocamus *das zinſſgricht*,
ic ſemper adeſt alterius judicii ſcriba
duo (ni fallor) è minori ſenatu. Baſileę
o ſunt judicia in majori oppido, &
tium in minore. Publicum judicium
ajus, quod etiam vocant *das Statt-*
icht, decem judicibus conſtat, qui par-
m è ſenatu partim è plebe in judicum
rdinem adſciſcuntur. Cognoſcit hoc
dicium omnes actiones civiles & cri-
inales: ſed in civilibus actionibus, de
ſtamentis, contractibus debita pecu-
ia, & ſimilibus, Prætor urbanus judi-
io præeſt: in cauſis autem criminali-
us, Præfectus ſeu Advocatus imperii
s dicit: ac Triumviri capitales ſenatorii
rdinis, nomine totius ſenatus, per Ac-
enſum *den Obeſte nknecht*, qui cum Cau-
idico judicibus aſſiſtit, cauſam adver-
us reum peragunt. Fiunt autem ju-
dicia hæc loco publico & aperto, ita
at omnibus intereſſe, ſpectare, & audire
quæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

quæ aguntur liceat. Tiguri autem & Scaphuſiæ cauſas capitales ſenatus novus judicat, atque tum non Conſul u alias, ſed Præfectus imperii *der Rychs vogt, oder Blutrichter* judicio præeſt, & ſententias rogat. Verum Præfectum imperii ſeu rerum capitalium, ſenatu quotannis è ſuo corpore deligit. Iudicia capitalia Tiguri clauſa curia peraguntur: Scaphuſiæ accuſatio & defenſio aperta curia fiunt, ut omnibus audire liceat; ſententię autem à ſenatu omnibus aliis excluſis feruntur. Secundũ judicium majoris oppidi Baſileæ tantum leviores controverſias & minoris momenti dijudicat, & quæ ſummam decem librarum non excedunt. Minoris autem oppidi judicium ſuum peculiarem & proprium Prætoré habet, & omnes actiones præterquam criminales cognoſcit.

Scaphuſiæ duo ſunt judicia, Vrbanum, quod etiam vocatur *das ſchuldgricht*, judicium de debitis, nam tantum de contractibus & debitis ac ſimilibus actionibus judicat; & ſi ſumma debiti centum aureos excedat, ſenatus de eo cognoſcit. Iudicium hoc aſſeſſores habet viginti, nempe è ſingulis tribubus unum, & præterea octo alios è ſenatu delectos. Alterum judicium vocant *das vogtgricht*, aut *puſſengricht*, præfecti, aut

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

ctarum judicium : propterea quod
fectus imperii ſeu rerum capitalium
: præſideat, & mulctas irroget. Aſſeſ-
s judicii ſunt duodecim, è ſingulis
ubus ſinguli, is nempe qui primus &
oris virtutis eſſe videtur, è ſua tribu,
reſt & præſto adeſt majori conſilio.
noſcunt hi cauſas criminales mino-
nomenti, ut ſunt leviores injuriæ, &
aria convicia: nam de gravioribus
riis & contumeliis ſenatus pronun-
.

Conſiſtorium.

Ræter judicia quæ commemoravi-
mus, ſingulæ urbes peculiare conſi-
ium habent, *ein Chorgricht, oder E-*
ht, in quo cauſæ matrimoniales diſ-
tantur. Mutata enim religionis for-
, & abjecto imperio epiſcoporum
tificiæ religionis, cum iniquum vi-
etur deinceps ſuos homines judicio
ſiſtorii epiſcopalis ſubjicere, à quo
eticorum loco haberentur, domi
pria conſiſtoria inſtituêre. Conſtant
tem hæc certo numero aſſeſſorum,
ex utroque ſenatu publicis ſuffragiis
guntur, & his adjunguntur aliqui è
ologorum aut miniſtrorum eccleſiæ
mero. Verumtamen Scaphuſiæ nulli
ex

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

ex eccleſię miniſtris cõſiſtorio interſun ſed è ſenatu homines literati, & pleru que aliquis legum doctor inter conſiſt rii judices eligitur. Apud hos omnes co troverſiæ matrimoniales diſceptantu adulteria & ſcortationes ab his puniu tur, & vitæ ac morum cenſura his con miſſa eſt.

Qui nam è ſenatu excludantur.

PОrro in omnibus his Rebuſpublic nemini qui illegitimo toro natus ſ publica munia obire, ſenatui, aut judici intereſſe licet. Verum quidem eſt n minem ſibi ſuæ nativitatis auctorem e ſe, & negari non poteſt ſpurios ſæpe vi tute antecellere fratres legitimos, qual Iephtes commemoratur in ſacra hiſt ria: ſed ad refrenandas vagas libidines & conſervandam dignitatem ſacri con jugii, in bene conſtitutis Rebuſpublici nota aliqua quaſi afficiuntur illegitim & vetito concubitu nati. Deinde qu non decennio in urbe habitarit, apu nos in publicum conſilium non deli gitur. Item extra Helvetiam nati, Scap huſiæ non poſſunt in minorem ſe natum adſciſci, ſed ſi annis viginti ci ves fuerint, in majorem ſenatum & in judicum numerum coopta

poſſunt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

ſunt : apud nos vero in neutro atu locum habent, neque etiam in icum numerum admittuntur. Non od peregrini honoribus indigni ſint, primum amor quidam ſingularis er- rempublicam, deinde domeſticarum um & conſuetudinum peritia in eo uiritur qui Rempub. adminiſtrare et : horum utroque cives nati & ab unte ętate in aliquaRepublica educa- peregrinos ſuperare videntur. Adhæc hil Reipub. pernicioſius eſt quam ſi nulationes ex ambitu honorum exi- nt & in factiones erumpant : hoc au- n vix caveri poteſt, quando præteri- civibus, & neglectis atque contem- s veteribus familiis, peregrini homi- ; ad honores & ad officia publica omoventur. Poſtremo adulterii con- ti, homicidæ, & aliquo crimine infa- es, communi quodam jure ſenatu entur.

Publica Officia.

MAgiſtratus & publica officia varii generis ſũt in his Rebuſpublicis;eo- e plura quo majores & populoſiores bes fuerint; nos ex his quæ ſunt po- ra commemorabimus. Primæ igitur gnitatis ſunt poſt cõſules&tribunos,hi

quibus

quibus publicæ pecuniæ cuſtodia & ad
miniſtratio commiſſa eſt, hos in ple
riſque Helvetiæ civitatibus nominamu
Seckelmeiſter, loculorum aut fiſcoru
magiſtros, qui Latine ſcribunt, Quæſto
res nominant. Baſileæ vocantur Trium
viri *Dryerherren*, qui ſanctioris ærarii i
quo theſauri urbis reconditi ſunt, cura
gerunt. Præter hos tamen alii ſunt Triu
viri, qui vulgo Arcæ præfecti *Laden-
herren*, nominantur, hi minora vectiga
lia & reditus annuos Reipubl. admini
ſtrant: idem reos capitalium criminu
per Accenſum accuſant, ideoque Trium
viros capitales ſupra nominavimus. H
affines apud nos ſunt quos vocamus *d
umbgelter*, qui vectigalia vini & frume
ti adminiſtrant, & per certos homine
colligunt. Solvitur autem vectigal illiu
tantum vini quod publice divenditu
& frumenti quod evehitur, aut quod p
ſtores emunt: alioqui vini & frumen
quod ſinguli cives domi ſuæ abſumun
nullum vectigal penditur. Præter Rei
pub. ſive urbis quæſtores qui duo ſun
tertius quæſtor Tiguri eſt ærario eccle
ſiaſtico præfectus, *der kloſteren obman*
hic ex ſingulis cœnobiis certos reditu
colligit, ſi quid, inquam, ſupereſt po
tot expenſas in miniſtrorum ſtipendia
templorum ædificia, pauperum elee
moſy

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

noſynam, hoc recondit, ut publica neceſſitate urgente plebi ſubveniatur. Atque ſuperioribus annis, quibus inaudita annonæ caritas noſtras regiones affixit, non tantum civitati, ſed maximæ parti agri Tigurini frumenta ab hoc quæſtore mediocri pretio divendita ſunt, magnoque beneficio magiſtratus omnes ſuos cives affecit. Proximum genus magiſtratuum curam habet publicorum ædificiorum; hos Ædiles quidam nominant, Germanice vocamus *Buvvherren*, & Baſileæ *Lonherren* à mercede quam publicis operis perſolvunt: hi curam gerunt viarum, portarum, turrium, mœnium, pontium, fontium, omniumque publicorum ædificiorum. Præterea tribus aliis ſenatoribus adjunctis controverſias de finibus, de aquis pluviis, de luminaribus & ſimiles, quæ inter ædificandum inter vicinos oriuntur, dijudicant: Baſileæ tamẽ Quinqueviri dicti, *die fünffer herren*, hæc cognoſcunt. Eſt alterum peculiare genus magiſtratuum quod annonæ curam gerit, ex hoc numero ſunt panum inſpectores, qui examinant pondus panum an juſtum ſit: itém qui macello & carnium æſtimationi præſunt, quorum munus eſt cavere ne quod pecus morbidum aut glandinoſum mactetur,

& præterea precium in libras conſtituere: præterea præfecti lacui, qui non tantum piſcationem cuſtodiunt, & ne piſces in fœtura capiantur cavent, ſed for quoque piſcarii curam gerunt: his proximi ſunt ſalſamentorum inſpectores, & qui curam gerunt fori in quo butyrum & caſei venduntur. Sunt etiam ali qua officia, quorum nomina annotaſſe ſufficit. Pupillorum & viduarum patroni *Schirmvœgt*, & Baſileæ *VVeinſenherren*: Eleemoſynæ præfecti: ponderum & menſurarum inſpectores: nomophylaces: duumviri aut ſeptemviri quæſtionibus præfecti: deputati rebus eccleſiaſticis & ſcholis inſpiciendis, qui etiam ſcholarchæ nominantur.

Scholæ.

PRæterea ſunt in ſingulis his urbibus ſcholæ non male inſtitutæ. Baſilea quidem celebrem ſcholam publicam habet, Academiam nunc vocant, inſtitutam à Pio II, PP. qui Æneæ Sylvii nomine notior eſt, ac donatam omnibus privilegiis, juribus & immunitatibus, quibus fruuntur Academiæ Bononienſis, Colonienſis, Heidelbergenſis, Erdfordienſis, Lipſenſis, & Viennenſis. Vixerat Baſileæ Æneas Sylvius quo tempore concilium ibi congregatum fuit, & dele-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

us amœnitate urbis, ſalubritate aë-
omnium rerum copia & abundan-
urbem dignam judicavit, & com-
dam, in qua publicum gymnaſium
arum literarum inſtitueretur. Ha-
t Academia hæc noſtra patrumque
moria viros doctiſſimos linguarum,
loſophiæ, & omnium facultatum in-
pretes, quos commemorare non eſt
eſſe, verumtamen minor plerunque
urbis amplitudine & doctorum ce-
itate ſtudioſorum eſt frequentia, cu-
rei cauſam affert Beatus Rhenanus
ventuum tenuitatem, & nimiam
nnaſiorum in Germania multitudi-
unde recte judicat præſtare paucio-
ſſe & frequentia. Tiguri vero non eſt
lica aliqua Academia, attamē linguæ
bonæ artes & præcipue ſacræ literæ
to ſtudio, fide & diligentia hactenus
chola hac explicatæ ſunt, ut ejus quo-
: nomen celebre ſit apud ſacræ theo-
iæ ſtudioſos..

Moneta.

Oſtremo jus monetę cudendæ com-
mune eſt tribus urbibus de quibus a-
nus, itaque & publicas officinas mo-
arias ſingulæ habēt, & rei monetariæ
fectos conſtituunt, quorum officium

 eſt.

eſt curare ut moneta quæ publica urb
nota inſignitur, juſti ſit ponderis & pr
bæ temperaturæ. Habent autem ſingul
urbes propriam & peculiarem mon
tam. Baſilienſes cum vicinis oppidi
Sequanorum & Alſatiæ eandem mon
tam cudunt, quæ à corvo, qui inſign
eſt quorundam nummorum, nome
habet, *Rappenmüntz*. Aſſes XXV huju
monetæ faciunt aureum Rhenanu
vulgarem, æſtimatum ſexaginta num
mulis cruciatis. Scaphuſiani moneta
ejuſdem temperaturæ & pretii, cu
imperii uſitata moneta cudunt. Tig
rini majores nummos unciales & ſe
munciales quos taleros & ſemitalero
vocant, juxta imperii æſtimationen
cudunt: ſed minorem monetam pro
priam & peculiarem habent, cujus aſſe
XL faciunt vulgarem Rhenenſem au
reum. Cudunt & aliam monetam, ba
ziones vulgus nominat, horum XVI au
reum Rhenenſem valent.

Vigiles.

POſtremo loco inter publica officia
Vigilum & incendiorum præfect
nominari poſſunt. Sunt autem du
genera vigilum, præter illos qui in turr
bus ſacrarum ædium & portarum vig
lias agunt: primum perpetui vigiles qu
me

ercedem ex pùblico accipiunt, & ſin-
ılis noctibus vigilias agunt, & omnes
bis plateas perambulant, ac ſingulas
ctis horas proclamant. Præter hos
ves armati ex ſingulis tribubus per vi-
s nocturnas vigilias agunt: ac non
m ob hoſtium metum duplici vigilia
ves utuntur, quam ob incendia caven-
a, & ut omnia noctu tranquilla &
uieta ſint.

Incendiorum præfecti, ſi quod in ur-
e incendium oriatur ignis compeſcen-
i curam habent, & fabris atque aliis
pificibus & reliquæ turbæ quæ ad ex-
nguendum ignem confluit imperant,
c proſpiciunt ut omnia ordine agan-
ur, ne quod maius damnnm detur: præ-
erea cavent ne quis in urbe tumultus
riatur, portas & muros urbis inſpi-
iunt. Ita namque conſtitutum eſt, ut
ncendio exorto cives certi è ſingulis
ribubus delecti portas & mœnia urbis
uſtodiant: præterea tota civitas in cer-
as partes diſtributa eſt, ac ſingulæ
artes proprium ducem & peculiare
ſignum habent ad quod armati conve-
niunt. Conſul cum præcipuis ſenatori-
bus & publicis miniſtris ſe in curiam
confert, ut pro rerum ſtatu in publicum
conſulere poſſint. Ad ignem vero extin-
guendum non tantum fabri omnis ge-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

neris ſed multi cives, opificumq; famu
cofluunt,& mulieres quoq; in haurié
& ferenda aqua ſtrenue plerunque l
borant. Præterea Tiguri ſi alicubi in
gro extra urbem incendium oriatur,e
pediti juvenes è ſingulis tribubus ad h
quotannis delecti ad extinguendum i
nem concurrunt, & his præeſt ince
diorum præfectus è ſenatorio ordin
qui mittitur tum conſulendi & juvand
tum etiam conſolandi cauſa, ſi qu
damnum acceptum fuerit.

Pauperum cura.

PAuperum magnam rationem habe
ri tota Helvetia ſupra diximus. T
guri & in quibuſdam aliis urbibus qu
tidiana eleemoſyna omnibus eo con
venientibus diſtribuitur: panes atqu
legumina cocta: atque magnus num
rus puerorum qui ſcholas frequenta
Tigurini hoc modo alitur, nō nunqua
XL. aliquando duplo plures, his & ali
ſæpe etiam veſtes adduntur: & ſimi
modo eleemoſyna in cœnobiis agri T
gurini pauperibus datur. Deinde domi
nicis & feſtis diebus eleemoſyna à popu
lo colligitur, quam certi homines ſingu
lis aut alternis menſibus egenis in agr
& urbe diſtribuunt. Poſtremo, in omni
bus his civitatibus ſunt ampliſſima Xe
nodochia

odochia, in quibus cives ætate confe-
i & egeni, ægri, pupilli, aliique plures
untur. His omnibus magiſtratus plu-
es miniſtros, & œconomos, atque œ-
onomorum adjutores & inſpectores
ræficit.

Præfectura.

ATque hæc quidem quam hactenus expoſuimus, Reipub. forma eſt & atio in ipſis urbibus, ſed præterea ſin- ulæ urbes vicino agro imperant, & Ti- urinorũ imperium inter has urbes la- iſſime patet, ac plures & majores præ- ecturas aliis obtinent, cæterum par ubi- que ratio eſt gubernationis. Præfecturæ nim quædam à ſenatu urbano admini- trantur, ita ſcilicet ut præfecti ipſi in ur- e maneant & ſenatorio munere fun- antur, nihilominus pagis ſuis jus dicãt: i quæ tamen cauſę criminales & capita- es fuerint, de his ſenatus cognoſcit. Aliæ ero præfecturæ ampliores ſunt, in quas ræfecti cum imperio mittuntur, atque ui non tantum civiles cauſas ſed plerun- que etiam capitalia crimina judicant, & puniunt. Habent autem ſingulæ præfe- turæ ſua privilegia, ſuas veteres conſue- udines, pleræque etiam ſua peculiaria udicia, ex ſuo corpore delectis judicibꝰ: in his omnibus nihil immutant præ- fecti,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

fecti, ſed ipſis jura ſalva & integra relinquunt, judiciis eorum præſident, & juxta leges & conſuetudines uniuſcujuſque præfecturæ jus dicunt. Atque Tigurinorum majores præfecturæ novem numero ſunt, Kyburgius comitatus, Groningenſis prefectura, Andelfingēſis, Grifenſenſis, Egliſovania, Libera provincia, Regenſpurgenſis, Vadiſvillana, & Laufa ad cataractas Rheni. Minores præfecturæ XXII ſunt, quarum aliquæ nonnullas ſuperiorum hominũ frequētia & regionis amplitudine fere æquant. Cæterum præter præfecturas, Vitodurum, & Steina duo amœna oppida Tigurinis parent, proprios tamen habent magiſtratus, ſed Tigurinorum edictis tenentur, & in bello illis militant, attamen propriis ſignis utuntur. Baſilienſium vero præfecturæ ſunt Faruſpergum arx ſupra Reinfeldā in edito monte ſita, VVallenbergum oppidulum ad jugum Iuræ montis quod ab exciſa rupe nomen habet *der Houvvenſtein.* Homburgum, Muncheſt. poſtremo & Ramſteinia præfectura. Scaphuſiani vero Latobrigorum majori parti imperant, & in eorum oppida ac pagos præfectos mittunt.

E REPVBLICA ILLA-
rum urbium quæ tribubus carent, ut ſunt Berna, Lucerna, Fri-burgum, & Salodorum

ALterum genus Reipublicæ diximus eſſe in his urbibus, quæ non ſunt diſtributæ in certas tribus, ex quibus magiſtratus pari numero deliguntur: in his autem urbibus ſummum magiſtratum & caput publici conſilii vocant, *ein Schuldtheſſen*. Vox hæc Germanica veteris in Longobardorum legibus uſurpatur, & SCVLDAHIS ſcribitur: videtur autem etymon vocis eſſe à debito, quod enim *Schuld* noſtrate lingua vocatur, & jubendo, quod ſcilicet SCVLDAHIS debitoribus imperet ut creditoribus ſuis ſatisfaciant: atque hoc ſenſu in Longobardicis legibus accipitur, Tit. c. de Pignerationibus & debitis. Si homo liber, qui debitor eſt, alias res non habuerit, niſi caballos domitos, aut boves junctorios ſeu vaccas, tunc ille qui debitum requirit, vadat, ad SCVLDAHIS & intimet cauſam ſuam, quia debitor ipſius alias res non habet, niſi quæ ſupra leguntur: tunc SCVLDAHIS tollat boves, &c. Similiter nomen SCVLDAHIS ponitur, Tit XX. legum Lutprandi

Regis. Si quis cauſam habuerit,& SCVLDAHIS ſuam cauſam dixerit,&ipſe SCVLDAHIS juſtitiam intra quatuor dies facere neglexerit (ſi ambo cauſatores ſu uno SCVLDAHIS ſunt) tunc compona ei, qui cauſam ſuam reclamaverit ip SCVLDAHIS ſol. VI. & Iudici ſuo ſol. V Item ſi homines de ſub uno judice, c duobus tamen SCVLDAHIS cauſam habuerint, &c. Hinc apparet nome SCVLDAHIS veteribus ſignificaſ judicem qui de debitis pronuntiabat pignora capiebat, & creditori ſatisfie ri cogebat: non tamen habuit plenan juriſdictionem, ſed comitum poteſtat obnoxius erat.Nomen hoc adhuc in frequenti uſu eſt apud Germanos principes, & vicorum atque oppidorum præfecti ſic nuncupantur: apud nos tamen multo eſt honoratius, & in his oppidis quæ nominavimus eorum SCVLDAHIS ſummam auctoritatem & potentiam obtinet.

Quidam ſummum magiſtratum in civitatibus noſtris Romana imitatione Conſulem vocant, neſcio quam bene, alii eos tantum quos civium magiſtros dicimus, quos autem SCVLDAHIS vocamus, Prætores nominandos cenſent: nos priores ſequimur, & eos qui publico conſilio præſunt,

[...]ant, Conſules nominabimus. Galli [...]quem nos *Sculdtheſz* ipſi Avœrium [...]ocant. Oppida igitur hæc ſecundi [...]generis de quibus nunc agimus non [...]dividuntur in certas tribus, imo ne [...]d fiat legibus apud eos cautum eſt: & cum diverſa forma ſit Reipublicæ Tigurinorum & Bernatum, tamen Bernates Tigurinis ex fœdere auxilio ſunt, ne quis formam Reipublicæ tollat & tribus eorum aboleat, rurſus Tigurini Bernates juvare debent, ne quis in eorum urbe tribus aliquas inſtruat. Nihilominus tamen opifices in his quoque oppidis ſua peculiaria collegia habent, quæ non Reipublicæ & magiſtratuum creandorum, ſed opificiorum exercendorum cauſa inſtituta ſunt, atque hæc nominant *Gſellchafften*, non autem tribus *Zunfften*.

Conſilia urbis.

Conſilia publica in his urbibus, ut & in ſuperioribus, duo ſunt, majus & minus. Majus conſilium Bernæ ſicut & Tiguri nomen habet ducentorum, quamvis plures ſint ducentis: Lucernæ vero tantum centum hominibus majus conſilium conſtat. Minus vero conſiliũ Bernæ eſt hominum XXVI. Lucernæ per

ſeme-

ſemeſtre tempus XVIII Senatores Rempublicam adminiſtrant, & totidem per aliud ſemeſtre.

Electio Senatus.

SEnatus eligendi hæc ratio Bernæ ſervatur. Feria tertia quæ præcedit diem Reſurrectionis dominicæ, quatuor urbis ſigniferi ex omni civium numero viros XVI expertæ fidei & virtutis ſibi adjungunt: atque hi XX viri una cum conſule majorem ſenatum deligunt, itaque Electores à nobis nominari poſſunt. Inquirunt primum diligenter in vitam & mores ſingulorum qui è ducentorum numero fuerint, & ſi quis ſenatoriam majeſtatem turpi aliquo facto polluiſſe videatur, eum loco movent, & poſtea in horum locum, & eorum qui demortui fuerint, alios ſuo arbitratu deligunt: eorum tamen electio occulta manet uſque ad veſperam diei Reſurrectionis, tum enim omnibus qui delecti ſunt, tam è majori quam minori conſilio apparitores denunciant ut craſtina die in curia conveniant. Prima feria poſt Reſurrectionis feſtum ſinguli ſenatorii ordinis in ſuis collegiis conveniunt & eos qui nuper in numerum ducentorum cooptati ſunt in curiam deducunt, ubi deinde magiſtratus ſinguli eliguntur. Finita au-
tem

m magiſtratuum electione, cives om-
in ſuis collegiis publica cõvivia per-
nt, ac à prandio extra urbem in cã-
n prodeunt, & ſe ſaltu, curſu, lapide
endo, aliiſque certaminibus exercẽt:
nſul autem cum xx electoribus de-
o in curia convenit, ac tum minoris
ſilii ſenatores ab his deliguntur, &
tridie horum electio majori conſilio
ponitur, atque ita demum ubi ap-
bata fuerit, ſinguli in ſuum locum
ſum abeunt. Lucernæ quoniam mi-
s conſilium ſemeſtre tantũ imperium
bet, bis quotannis electio fit ſenatorũ
majus & minus conſilium, ſiquæ loca
cant, circa ſolſtitium & brumam: eli-
ntur autem novi ſenatores à minori
nſilio, quod prætertio ſemeſtri Rem-
blicam adminiſtravit.

Magiſtratus urbani.

Onſules quorum præcipua dignitas
& poteſtas eſt, ab utroque conſilio
ffragiis communibus deliguntur, Lu-
rnæ autem conſulare imperium an-
uum eſt. Bernæ durat per biennium,
d nihilominus quotannis de conſule
ntentiæ rogantur & denuo eligitur.
oſt conſules præcipua eſt auctoritas
ernæ quatuor ſigniferorum, *Venner*
ſua

ſua lingua nominant, hi tantum ex quatuor collegiis deliguntur, fabrorum, coriariorum, qui tamen trifariam diſtributi ſunt, piſtorum, & laniorum. Dividitur autem ubrs Bernenſis in quatuor partes, quarum ſingulæ ſigniferis ſingulis commiſſæ ſunt, qui arma ſingulorum inſpiciunt & curãt ea quæ ad rem militarem pertinent. Funguntur autem quadriennio ſinguli ſuo munere, quotannis tamen qua die conſul eligitur ſuũ munus reſignant, & vexilla aliaque officii ſui inſignia primo apparitori tradũt, a quo in menſa coram conſule & ſenatu deponuntur, & tum utrumque conſilium de ſigniferis ſuffragium fert: ac ſi quis horum annos muneris ſui non abſolverit, aut mortem obierit, alius in ejus locum ſubrogatur, quod quidem fit hac conditione, ut ſi demortuus ſui muneris annos non impleverit, ſucceſſor ejus illos impleat & ejus ſit vicarius, ac poſtea demum ſuum quadriennium abſolvat. Magna præterea dignitas eſt Quęſtorum ſive Tribunornm ærarii in omnibus civitatibus Helvetiæ, qui plerunque nullum præfinitum annorum numerum habent, ſed tamdiu munere ſuo funguntur, quamdiu ſenatus voluerit, & ipſis quoque libuerit. Bernæ duo ſunt quæſtores, unus qui urbanos reditus &

agri-

ri Germanici colligit: alter quem Gal-
um vocant, ad hunc deferuntur om-
s proventus quos civitas in Antuati-
s ſive agro Sabaudico colligit. Quos
odo nominavimus, Conſules, Signi-
ri, Quæſtores, addito præterea uno è
umero ducentorũ, nominantur Bernæ
e heimlichen Ræt, arcanum & ſanctius
nſilium: ad hos enim primum refe-
ntur ea quæ arcana ſunt, & ad totam
empub. pertinent. Poſteaquam vero
agiſtratus modo nominati ab utro-
ie conſilio electi & confirmati fuerint,
reliquis etiam publicis officiis ſenten-
æ rogantur, id quod alibi eadem, alibi
ro poſtera die fit. Quæ vero officia di-
iitatem nullam habent, ea plerumque
minori conſilio conferuntur, ut ſunt
paritores, lictores, accenſi, abellarii,
giles, & alia hujus generis miniſteria.

Qui in ſenatum non poſſint deligi.

BErnenſes in eligendo ſenatu hoc pe-
culiare habent, quod neminem in
inus conſilium recipiunt, niſi qui in
ſa urbe natus ſit: atque olim etiam Se-
atorum liberi ſi extra urbem nati fuiſ-
nt, non poterant ad paternam digni-
atem pervenire: hodie vero ſi qui
ræfecturam aliquam adminiſtrent,
&

& reipublicæ cauſa abſint, atque libere
ibi ſuſcipiant, perinde habentur atque
in urbe nati fuiſſent. In majus conſiliu
deliguntur etiam extra urbem nati, ſi t
men cives ſint & in urbe domicilium ha
beant, atque ex Helvetia aut confœdera
tis populis orti ſint: nemo enim extr
Helvetiam natus in numerum ducent
rum recipitur, quod Tiguri quoque o
ſervari ſupra diximus. Eodem mod
ſpurii ſive illegitimo toro nati, & aliqu
infamiæ nota inſignes, ſenatu arcentu

Iudicia.

IVdicia apud Bernates ſunt tria, atqu
omnes judices à ſigniferis & quæſt
ribus eliguntur, & à minori conſili
confirmantur. Primum judicium nom
natur exterius judicium *Das uſſer grich*
Conſul urbis judicio præſidet, ſed fe
ſemper ejus vices obit primus apparit
Der groſz vveibel, aſſeſſores habet XII. i
ter hos eſt ſigniferorum unus qui poſtr
mo electus fuerit, & præterea alius
minori ſenatu, reliqui decem è majo
conſilio deliguntur, his omnibus ade
ſcriba & duo apparitores. Iudicant hi
debitis, de levioribus injuriis & co
tumeliis, ut ſi quis alteri pugnum imp
gerit, aut ejus famam verbis læſerit. A
ho

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

: judicio provocatio eſt ad minorem
atum, ab illo ad LX viros : nominan-
autē LX viri ſenatores minoris con-
i, & præterea viri XXXVI, quos è ma-
i conſilio ſenatores alii ſibi adjunxe-
t. A judicio LX virorũ ad majus con-
um provocare licet. Conveniunt au-
n judices quotidie ad cauſas cogno-
ndas præterquam die Martis, quod
die mercatus ſeu forum habeatur. Al-
ũ deinde judicium audit provocatio-
s ex agro Sabaudico, & inde nomē ha-
: *das vveltſch appellatz gricht.* judicio
æſidet Quæſtor Gallicus qui aſſeſſores
bet x. duos ex minori & octo ex ma-
ri conſilio, præterea peculiarem ſcri-
m & apparitorem habent. Ab his
nes appellationes ex agro Sabaudi-
deciduntur : ac quotieſcunque par-
petierint ſibi jus dici, eas audiunt;
dinarie tamen à feſto Martini ad men-
n uſque Martium quotidie jus dicunt.
hoc judicio ſoli Lauſanenſes in agro
baudico exempti ſunt, ſed ſingulo
oq; biennio judex cum aliquot aſſeſ-
ribus Lauſanam venit, & illic eorum
ovocationes audit. Tertium judicium
t cauſarum matrimonialium, quod
onſiſtorium vocatur : id octo judices
bet, duos è minori ſenatu, qui alternis
ēſibus judicio preſidēt, duos è numero

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

miniſtrorum eccleſiæ, quatuor è majori conſilio: habent etiam ſcribam & apparitorem. Conveniunt hi ter ſingulis ſeptimanis, prima, tertia & quinta feria, atque non tantum cauſas matrimoniales cognoſcunt, ſed morum quoq; cenſuram agunt, diſciplinam eccleſiaſticam exercent. Cæterum conſiſtorii judices, & item exterioris judicii ſemeſtri tantum tempore ſuo munere funguntur, & circa Paſcha, atque Michaëlis feſtum ſub finem Septembris mutantur.

Lucernates duo habent judicia, horum unum nominatur *das vvuchengricht*, ſingulis enim ſeptimanis judices conveniunt, & de contractibus & debitis judicant. Alterum à numero judicum nomen habet, *das nunergricht*, judicium novem virorum, hi injurias & convicia puniunt. Conſiſtorium nullum habent Lucernates, Friburgenſes, & Salodorii, urbes enim hæ Romani pontificis auctoritatem ſequuntur, & judicio epiſcorũ parent, in quorum conſiſtorii cauſas ſuas matrimoniales diſceptant.

Iudicia rerum capitalium.

CApitis judicium tam Bernæ quam Lucernæ non peculiares aliqui judices exercent, ſed quoties de vita ali-

cuju

cus agitur, uterque Senatus cauſam
gnoſcit,& ſententiam fert:atqueCon-
s judicio prȩſunt& ſententias rogāt.
Bernæ poſtquam ſententia in ſenatu
a eſt,mox Conſul in trivio pro tribu-
i ſedet aſſiſtentibus apparitoribus, ac
n ſcriba rei confeſſionem & ſenten-
m in illum latam de ſcripto recitat,
tea Conſul carnifici executionē man-
& illi reum tradi jubet. Atque Lu-
næ quidem ſenatus cauſas capitales
gularum præfecturarum dijudicat,&
nes ſontes Lucernæ pœnas dant: ſed
natum præfectura propria judicia
bent, *Landtgricht* vocamus ubi judi-
ex tota præfectura convocantur, &
ſidente præfecto ſententiam ferunt:
amen in ſenatusBernēſis arbitrio po-
um eſt horum ſententiam mutare aut
bare.

Præfectura Bernatum.

HAbent autem Bernates plurimas
præfecturas, latiſſime enim inter o-
nes pagos Helvetiorum imperant:ha-
n aliæ Germanicæ, aliæ Gallicæ no-
nantur, quod Gallica ſive potius Sa-
dica lingua utantur. Ex Germanicis
atuor ſunt ſuburbanæ, quibus totidē
is ſigniferi prȩſunt, & ſub eorū ſignis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

ſingulæ præfecturæ in bellum profici-
ſcuntur. Præter has aliæ ſunt XXVII præ-
fecturæ, nempe Haſelia vallis quæ Am-
manum quidem habet ex ſuo corpore,
verum hic à ſenatu Bernenſi deligitur,
& huic rationem reddit. Vnderſea oppi-
dum hoc nomen habet, qùod ad finem
lacus poſitum ſit, huic præponitur
Schuldtheſz (ut vocant) ex urbe Berna-
tum. Simmia vallis ſuperior & inferior
præfectos harum vallium caſtellano-
vocat, ſua lingua *Schacht lan*. Frutin-
ga, Sana, Aquilegi, vel ut alii malunt Sa-
linæ, vulgo *Ælen*, hujus præfectum gu-
bernatorem vocant. Laupa, Thunium
hujus par eſt ratio atque Vnderſeæ. S
gnovium, Trachſelvalda, ac vallis Emm
fluvii, Brandiſium: hujus loci præfectu
à Domino de Brandis eligitur, ſed ex c
vium Bernenſium numero. Sumiſu
da, hujus præfectum conſtituunt Teu
tonici ordinis magiſtri. Bugodorphun
Pyrenoſtica: hæ duæ præfecturæ eode
modo quo Vnderſea adminiſtrantu
Landeshutum, Arbergum, Nidoviur
Erlacum, Bippium, VVanga, Arvvang
Arburgum, Biberſteina, Schenkenbe
gum, Lentheburgum. Præter has præ
fecturas tria libera oppida in pago Ve
bigeno, Bernenſium imperium agn
ſcunt, Zofinga, quam quidam To
niu

[..]m nominant, Arovium, & Brugæ
[..]veticæ. Gallicæ præfecturæ VIII ſunt
[..]enticum, Minnidunũ, Ebrodunum,
[..]uſanna, Morges Nevidunum, Ora-
[..]m, Zilia cum Vbiſco ſeu Viviaco. Præ-
[..]ea quatuor præfecturæ Bernatibus &
[..]burgenſibus communes ſunt, Mora-
[..]m, Schuarzemburgum, Granſonium,
[..]Chalanſum ſive Scherlin: his alter-
[..]tim per quinquẽnium præfectos con-
[..]tuunt, ſic ut præfecto ex una urbe
[..]nſtituto provocationes ad alteram
[..]nt, & ab eadem rationes præfecti exa-
[..]nantur. Poſtremo, cœnobiorum præ-
[..]turæ ſunt, quarum in Germanico
[..]ro Bernates novem poſſident, è qui-
[..]s ſex civilem quoque juriſdictionem
[..]bent, in Gallico agro tres ſolummo-
[..] ſunt cœnobiorum præfecturæ.

Præfectura Lucernatum.

[L]Vcernates duos tantum habent pręfectos qui extra urbem in ſuis præ-
[..]cturis habitent, VVikenſem, & Sem-
[..]chianum: ſed hic nullum jus habet in
[..]ppidum Sempachium, tantum lacui &
[..]ſcationi præfectus eſt. Reliquas eo-
[..]um præfecturas ſenatores urbani ad-
[..]miniſtrant, ſunt autem iſtæ VVilliſoviũ,
[..]allis Entlibuchia, Rotenburgum, Ha-

 beſpur-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

beſpurgum, Berona cum vicino agro
quem vocant Michaelis præfecturan
Chelampt: Meriſuenda, hic vicus i
privilegii habet ut ipſe ſibi præfectur
deligat ex ſenatu Lucernatum, quem
cunque voluerit conſule excepto: &
VVeggiſium, Ebicona, Horba, Krient
za. Præterea duæ urbes Surſejum &
Sempachium in Lucernatum cliente
la ſunt, habent tamen proprium conſi
lium quod cauſas tam civiles quam cri
minales judicat, ſed princeps conſilli *de*
Schultheſz, Surſeii jusjurandum dat Lu
cernatibus, Sempachii non à civibus ſe
à Senatu Lucernate deligitur, attamen
ex civium Sempachianorum numero

Lex talionis.

APud Lucernates vetus lex Talioni
aliqua ex parte adhuc viget, etenin
qui civẽ Lucernatem interfecerit, etian
ſi juſtam cauſam habuerit, quod ſcilice
provocatus ab altero vim vi repulerit
nihilominus deprehenſus capite pœna
luit: ſi aufugerit, perpetuo exilio dam
natur: ſed ſi liberis aut propinquis cæſ
hominis ſatisfecerit, eoſque ſibi reconci-
liarit, à ſenatu reditum in urbem impe-
trare poteſt.

Cor

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

Cornicines.

SOli ex Helvetiis Lucernates tubarum loco æreis cornibus incurvis utuntur quæ horrendum ſonant, ipſi vocant *ſarſchhœrner*. Cornua autem Romani quoque in bello uſurparunt,& inde Cornicines dicti ſunt. Lucernates dicunt ſe his virtutis ergo bello Sarracenico à Carolo magno donatos eſſe, ac Rolandum heroem Carolo chariſſimum his antea uſum fuiſſe.

Moneta.

MOnetam hæ quoque urbes cudunt, ſed Berna Friburgum & Salodorum peculiari moneta utuntur, cujus aſſes 24.& 2. trientes aureum Rhenenſem faciunt. Præterea cudunt majoris monetæ genus quod quidam Teſtonem vocant, Gallica ut opinor voce, noſtri vocant *ein Siclenpfenning*, horum plurimos Salodorii cudunt, qui tamen decima parte minoris æſtimantur Gallicis. Bernates primi cudêre monetam quam batziones vocant, ab inſigni urſi, noſtri enim urſos *Bæren & Bætzen* vocant, eandem monetam poſtea aliæ urbes Helveticæ & Suevicæ imitatæ ſunt, XVI pro aureo Rhenenſe exponuntur. Lucer-

natum moneta Baſilienſi affinis eſt, ſemiſſe tamen vilior: aſſis enim Lucernas Baſilienſis ſemiſſis eſt, & horum quinquaginta Rhenenſem aureum faciunt. Familia Baronum ab Alto ſaxo noſtra memoria ad unum D. Vlricum Philippum redacta eſt: verum is eam Dei beneficio denuo auxit. Nam è duabus uxoribus quinque filios jam adultos, & egregiæ virtutis ſuperſtites habet, Albertum, Ioannem Theobaldum, Ioannem Philippum, Ioannem Chriſtophorum, & Ioannem Heuldricum. Cum Reſpublicas urbium quæ tribubus carent deſcriberem, Friburgenſis Reipub. deſcriptionem nondum nactus eram, quam poſtea ampliſſimus ejus urbis conſul ad nos miſit, & nos in Germanica editione ſingula ordine poſuimus, hoc etiam loco ſequens deſcriptio inſeri poteſt.

De Republica Friburgenſium.

FRiburgum Aventicorum in partes quatuor, ſicut & Berna, dividitur, quarum una à Burgo, altera ab inſula ſeu prato (*inder Ouvo*) tertia novæ civitatis, quarta à domo hoſpitali nomen habet: ex his partibus deliguntur qui publicis conſiliis præſint. Sunt autem duo, ut in aliis urbibus publica conſilia, majus

o. hominum : minus 24. Electio fit
: dominica quæ proxime feſtum D.
annis Baptiſtæ pręcedit. Adminiſtran-
r, autem à minore ſenatu res urbanę,
provocationes ſubditorũ audiuntur,
æterquam ex præfecturis Sabaudicis
ſtremo bello captis. Quæ autem ad
tam Rempublicam pertinent, maxi-
ique ſunt momenti, ad ducentos ſeu
ajus conſilium referuntur, Conſul qui
rique conſilio præſidet, ab univerſo
pulo deligitur die Ioanni Baptiſtæ ſa-
a, ac fungitur hoc munere biennio.
oximi à conſule ſunt quatuor Signife-
, qui quatuor partibus urbis præſunt,
non ſunt ex ordinario numero Sena-
rum minoris conſilii, nihilominus
per interſunt minori conſilio nomine
tius plebis, ac ſuum ſuffragium habēt
æterquam in appellationibus. quod ſi
oponatur aliquid quod videatur ad
ajus conſiliũ ſpectare, totam delibera-
onem illuc referre poſſunt: funguntur
item ſuo munere triennio, & deligũ-
ır ab utroque conſilio ſicut plerique
lii Magiſtratus. Proxima poſt hos
ignitas eſt Tribuni ærarii, huic the-
uri urbis & omnes ejus reditus com-
iſſi ſunt: hic adjutorem habet ſcribam
rbis, aut ejus vicarium, qui in codices
efert quicquid ipſe acceperit aut expen-
 derit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

derit. Ejuſdem eſt curare publica ædificia. Bis quotannis coram minore conſilio rationem reddit, ac triennio ſuo munere fungitur. Scribæ Friburgi ſunt quatuor præcipui: Primus qui urbis ſcriba nominatur, deinde Senatus ſcriba, tertius regionis, quartus judicii. Munus quoque primi apparitoris (*deſz Groſzvveibels*) Bernæ & Friburgi honorificum habetur, hic plerunque Conſuli adeſt, & cum ſenatus habetur, januæ aſtat, partes vocat, ſuffragia numerat, captivorum curam habet: ac triennium durat ejus munus.

Iudiciorum apud Friburgenſes ratio.

IVdiciorum apud Friburgenſes hæc eſt ratio. Primum peculiaris conſeſſus judicum civium cauſas cognoſcit & dijudicat, ideoque Vrbanum judicium vocatur, *das Stattgricht*: eſt præterea horum judicum munus ob aliquod crimen captivos examinare, & quæſtionibus ſubjicere, ac deinde ad ſenatum ſingula referre. Alter conſeſſus judicum ruſticorum cauſas judicat, ac vocatur *das Landtgricht*. In unoquoque judicio ſunt duo è minori & octo ex majori conſilio: funguntur hi triennio ſuo munere & ter ſingulis ſeptimanis conveniunt: al-
corum

um ſententia ad minus conſilium provocare licet. Præterea duodecim jurati ex utroque conſilio delecti, provinciones præfecturarum quæ poſtremo bello Sabaudico captæ ſunt, audiunt, de his pronunciant: conveniunt hi ſingulis menſibus, & ab eorum ſententia non licet provocare.

Præfectura Friburgenſium.

Præfecturarũ genera apud Friburgios ſicut & in aliis urbibus duo ſunt: unũ urbanum, quod adminiſtrant Senatores, qui nihilominus in urbe habitant Senatorium munus obeunt; ac quinque, ni fallor, tales præfecturas habent: alterum eſt ubi præfecti cum imperio in præfecturam mittuntur, & illic habitant. hujus generis pręfecturas quatuordecim habent Friburgii, & præterea quatuor cum Bernatibus communes. Eliguntur autem præfecti ab utroque conſilio poſtridie divi Ioannis Baptiſtæ, quinquennio pręfecturis ſuis præſunt, & ſingulis annis coram minore cõſilio rationem reddunt. Exercent autem præfecti etiam capitalium criminum judicia, ſed ſingularum cauſarũ proceſſum & ſententiam Senatui indicant, in cujus arbitrio ſitum eſt eandem approbare, mutare, aut mitigare.

Fribur-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

Friburgenſium vadimonia.

FRiburgi vadimonia (*troſtungen*) & quæ vernacula lingua vocantur *le ſtungen* (hoc nomine & relegatio ad ce tum tempus ſignificatur, & ſumptus q fiunt non ſoluta ad diem credita pecu nia, quorum hæc eſt ratio: Si debitor a conſtitutum diem non ſolvat, credito unum, duos, plureſve famulos cum quis in publicum diverſorium mittit; h omnes ſumptus debitor ſuppeditare & ſolvere cogitur, donec creditori ſatisfa ciat: quidam referunt, hoc jus à Zeri gio duce inſtitutum) dilgenter obſerva tur, & qui hæc deſeruerint aut violarin carcere, exilio aut pecunia multantu atque certus magiſtratus, quem Civiu magiſtrum vocant, hæc exigit. Præ terea lite exorta ſi vadimoniũ ab aliqu ter poſtuletur, neque is vadem ſiſtat, re legatione punitur: eadem pœna man illos qui pacem ſibi indictam & impera tam violarint: item qui abſq; juſta cau ſe alterutri diſſidentium partium adjun xerint. Poſtremo, dies illi quibus cum Carolo Burgundo Granſonii & Mora pugnatum eſt, nempe ſecunda Martii, & 22. Iunii, feſti ſunt: & quotannis ſolen ni pompa ac proceſſione omnium or dinum per urbem celebrantur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

E REPVBLICA PAGO-
rum, qui urbibus carent, & vicatim habitant.

Xpoſuimus hactenus duas formas Rerumpublicarum quibus urbesHel-tiæ utuntur, reſtat nunc tertia forma uæ in uſu eſt apud illos pagos qui nul- oppida habent in ſuis regionibus, ſed icatim habitant, vulgo vocamus *die* *ander :* ſunt autem ſex, Vria, Suitia, nderValdia, Tugium, Glarona, Abba-iſcella. Tugium quidem oppidum eſt, c ſuos urbanos magiſtratus habet, ve-um imperium totius pagi non eſt pe-es oppidanos, ſed qui agrum Tugi-num inhabitant, *das vſſer ampt*, pari ure cum oppidanis imperant. In om-ibus his pagis qui publico ipſorum cō-ſilio præſidet, vocatur *Amman*, Galli ſcribunt *Mann* vocari. ſed errant: *Mann* enim virum ſignificat, *Amman* vero compoſita vox eſt ab *Ampt*, & *Mann*, atque *Ampt* officium & munus ſigni-ficat, quare *Amman* idem eſt atque of-ficii vir, muneri atque officio alicui pu-blico prȩfectus, ſive officialis; itaque Ab-bates & alii Eccleſiarum prælati ſuos miniſtros & officiales qui jus dicunt & reditus cœnobiorum exigunt, & ſimilia munera obeunt, Ammanos quoque vocant.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

vocant. Porro quemadmodum urbes in tribus aut collegia opificum diſtribuuntur, ita pagi quoque in certas partes diſtributi ſunt.

VRIA.

VRIORVM enim tota regio in x partes dividitur, quas ipſi vocant *gnoſzaminen*, quaſi participationes dicas, forte propterea quod hi publicorum paſcuorum & bonorum, item honorum munerum omnium participes ſint, & quod ex his tantum ad annuos conventus vocentur.

SVITIA.

SVITIORVM regio diviſa eſt in partes VI quas quartas vocant, olim enim tota regio in partes quatuor diviſa fuit, aucto autem populi numero nova partitio facta eſt in ſex partes, quæ tamen vetus nomen retinuerunt, ut quartę nihilominus dicerentur.

VNDERVALDEM

VNDERVALDIORVM regionem mediam ſylva querna ſecat, atque pterea dividitur in eos qui ſupra & infra ſylvam habitant, habet autem regio nomen ab inferiori parte. Vnvaldem enim idem eſt atque ſub ſyl- unde etiam quidam Subſylvanos ninant, antiquitus enim Stantium cipuis vicis ſub ſylva ad lacum to- regionis caput fuit: & dicti ſunt homes vallis in Stans: nunc cum Vnderdiorum nomen pro tota regione actur, in noſtra lingua ſemper additur, ra & infra ſylvã *Vndervvalden ob un t dem ternvvald.* Tuginorum quoque diximus duæ ſunt partes, oppidum; deinde ager vicinus oppido qui tres ventus habet, Montanum, vallem riam ſive Aquæ regiæ, & Baram pahiam in campo urbi proximo. Gla- a in xv. partes diviſa eſt, quas vocant *vvan*, ſignificat hoc nomen operam rnam, item tantum terræ ſpacium antum unius hominis diurna opera i poteſt: ac forte ſic appellatæ ſunt hæ tes, quia ſingulæ ſua opera vias in agro muniunt, & publicæ operæ ta has partes diſtributæ ſunt. Abba-

riſcellanorum ager dividitur in partes ſive ordines XII. ipſi vocant *Roden*: harum ſex conjunctæ pago Abbatiſcellæ dicuntur interiores, atque olim imperio abbatis S. Galli paruerunt: reliquæ ſex exteriores, nominantur, poſitæ extra ditionem abbatis, quondam partim liberæ, partim nobilium juriſdictioni ſubjectæ.

Electio ſenatus.

Ex his partibus æquali numero è ſingulis ſenatores qui toti regioni conſulant deliguntur, atque in pleriſque pagis LX viri conſilio interſunt, præter eo qui publicis honoribus functi, ſenatores deinceps perpetuo manent: apud Tugginos XLV ſunt ſenatores, IX è ſinguli conventibus: oppidum enim duorum conventuum loco cenſetur: apud Abbatiſcellanos vero CXLIIII publicum conſilium conſtituunt, è ſingulis duodenis partibus XII viris in ſenatum de lectis. Quod ſi graviores cauſæ ſin agendæ, neque totius plebis conſilium convocandum videtur, tum in pleriſque conſilium duplicatur aut triplicatur, hoc modo: ſinguli ſenatores ſingulos alios, aut binos, ſi triplicatum conſilium habendum ſit, ſecum aſſumunt: itaque ſenatorum aliquis i tem

…mplo die Dominica finitis ſacris edi-
…: ſolet, ut die conſtituta, quam nomi-
…, ſenatores omnes cōveniant in curia
…us pagi, & unuſquiſque alium ſecum
…lucat qui ipſi optimus atque pruden-
…imus videatur, iſque ei pareto, ſub
…amento quo omnes Reipublicæ ob-
…ati ſunt. Porro nemo in ſenatum de-
…tur, nemo etiam conſilio plebis in-
…eſſe poteſt, niſi qui fuerit civis ejus re-
…onis, *ein landtman*; atque facilius eſt
… urbibus jus civitatis aſſequi, quam in
… pagis, non inhumanitate aliqua
…orum, multos enim inquilinos ha-
…nt, quos ſumma benevolentia & hu-
…anitate complectuntur, ſed quod cer-
… conſilio & more majorum, veteribus
…lonis regionis novos admiſceri no-
…t, ut facilius in eodem ſtatu Reſpubli-
… maneat & mutationes caveantur.

Conſilium totius plebis.

…Vmma poteſtas in his pagis eſt penes
… concilium totius plebis: conveniunt
…item omnes totius regionis cives qui
…anum ætatis XIV. aut XVI. exceſſerint.
…abentur vero publici conventus vel in
…æcipuo vico totius regionis, vel in
…iquo loco qui in medio regionis ſitus
…detur, ut apud Vranios Betzelingæ,

lingæ, qui locus mediæ horæ itinere ab Altorfo præcipuo eorum vico diſtat: item apud Glaronenſes conventus populi Suandæ habetur. Annui vero & ſtati conventus in omnibus fere pagis habentur proxime Calendas Maii. Apud Suitios, Vndervaldios infra ſylvam, & Glaronenſes & Abbatiſcellanos die Dominica quæ ultima eſt Aprilis menſis. Apud Vrios & Tuginos, prima die dominica menſis Maii; olim tamen Tugini XXIIII. Iunii, qui dies Ioanni Baptiſtæ ſacer eſt, ſuum conventum habuere. Vndervaldii ſupra ſylvam calendis Maii conveniunt. In his conventibus primum deligitur Ammanus ut vocant, qui in pleriſque pagis noſtra ætate biennio ſuo munere fungitur: apud majores noſtros nullus certus annorum numerus præfinitus fuit. ſed ſępe iidem Ammani multis annis magiſtratũ hunc geſſere. Liberum autem eſt eligere Ammanum ex omni populo: quicunque virtute & prudentia aliis præſtans hoc munere digniſſimus videatur; neque ulla ratio habetur in qua parte aut quo vico regionis habitet: attamen in nonnullis pagis, ut Abbatiſcellæ, Ammanus quamdiu ſuo munere fungitur, in principem pagum ubi publicum conſilium habetur, commigrat. Tugii ſunt tres conventus

extra

ra urbem: præterea urbs ipſa duo-
m conventuum jus habet, ac Am-
ni ordine vices ex ſingulis conven-
us deliguntur; qui vero ex conven-
us exterioribus delecti fuerint, eo
nnio quo magiſtratum gerunt, in
be habitant. Ammano delecto eo-
m conventu deligitur ejus vicarius,
em *Statthalter* vocant, item Quæ-
res ſeu Tribuni ærarii, quos *Seckel-*
iſteir vocant, non autem Carmalin-
s ut quidam ſcribunt: præterea Scri-
, Præfecti, qui vel ejus pagi proprias
l cum aliis Helvetiis communes præ-
cturas regunt, & alii magiſtratus, &
icunque publica officia adminiſtrant.
em publica edicta quotannis totius
ebis ſuffragiis confirmantur aut ab-
gantur, veluti de alea, de choreis, de
mpotationibus, de foro rerum vena-
um, & alia hujus generis. Præterea
uando annuus conventus habetur,
natores deliguntur & confirmantur,
on quidem à toto conventu, ſed ſin-
uli ab omnibus, ſuæ partis & quaſi
ribus in qua habitant. Poſtremo ſi alio
empore anni negotia incidant, quæ
d ſtatum Reipublicæ pertinent. extra-
rdinarii & indicti conventus haben-
ur, ut ſi legati mittendi ſint ad pu-
blicum cõventum Helvetiorum, aut re-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

gem aliquem & principem, aut ſi agatu
de fœdere ineũdo, de pace aut bello, &c

Præter duo conſilia, unum ſenato
rum, alterum totius plebis plerique pa
gi arcanum quoddam & ſanctius con
ſilium habent paucorum, & prætere
judicia rerum controverſarum. Apu
Suitios, quorum regio univerſa in vi
partes diſtributa eſt, ex unaquaque par
te præcipuus ſenator & præterea Am
manus ſeptemvirorum & arcanum di
ctum conſilium, conſtituunt. hi omne
reditus totius regionis & quicquid rur
ſus publico nomine expenditur admini
ſtrant. Præterea duo ſunt apud eos ju
dicia, quorum unum à numero judi
cum IX. virorum nomen habet, cu
etiam Ammanus præeſt: coram hoc
graviores cauſæ de hæreditatibus, de
contumeliis, & læſa alicujus fama, aliæ
que injuriarum actiones diſceptantur
alterum vocatur, & huic præeſt Am
mani vicarius, & hi civiles cauſas de de
bitis & contractibus judicant. Similis fe
re ratio eſt apud Vranios, apud quo
VII. viri, inter quos primum locum te
net Ammani vicarius judicant de debi
tis quæ ſummam LX. librarum non ex
cedunt. Aliud deinde judicium eſt viro
rum XV. in quo Ammanus præſidet, &
civiles controverſias majoris monent

cogno-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

ognoſcit. Vndervaldii duo habent pu-
ica conſilia ſive judicia; unum Stantii
ſubſylvana parte, alterum Sarnæ ſu-
a ſylvam: atque utrumque peculia-
m ſuum Ammanum habet. Dicitur
item diviſionem regionis hujusfactam
le anno M. C L. cum inter ipſos con-
overſia de tributo conferendo exorta
uiſſet, atque cum antea unus conven-
is fuiſſet totius regionis, & eodem ſi-
no, eodemque ſigillo antea uterentur,
empe clavi duplicata, diviſione facta
ngulæ partes unam tantum clavem ſi-
i ſervarunt: ac vexillum antiquum al-
i & rubri coloris hi qui ſupra ſylvam
abitant retinuerunt, quod hæc major
ars eſſet regionis: alterum vero ſignum
Pontificibus Romanis duplici clave
rnatum hi qui ſub ſylva habitant uſur-
arunt: etenim cum vicus eorum Stan-
ius olim totius regionis caput fuerit,
ignum quo eo tempore publice ute-
antur, hoc nomine ſibi vendicarunt.
Tugii urbs ipſa præter publicum totius
egionis conſilium proprium ſenatum
abet, & judicia ac magiſtratus urba-
nos. Ammani vicarium Tribunum æ-
rarii, Ædilem, &c. qui civium cauſas
cognoſcunt & publica urbis negotia
adminiſtrant. Apud Glaronenſes duo
ſunt judicia: unum IX. alterum V. vi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

rorum, qui à publico conventu toti
regionis quotannis deliguntur. Iud
cant autem Majo tantum & Septemb
menſibus, & IX viri controverſias ha
reditatum cognoſcunt,&injuriarum a
læſæ famæ.Quinqueviri vero de debit
& reddita pecunia judicāt,idq; ubi prio
res qui ſex diebus reſident ſuum con
ventū diſſolverint. Abbatiſcellanorur
judicia ſimiliter duo ſunt, prius in pu
blico compito reſidet, & inde nome
habet *das gaſſengricht*, judices ſunt XXI
è ſingulis partibus regionis bini, præe
his publicus apparitor *der landtvveibe*
ac ſingulis ſeptimanis quarta feria con
veniunt: hi mulctas imponunt, & pu
niunt eos qui injuriam alteri fecerint
poſterius qui juratum judicium no
minantur *das gſchvvoren gricht*, quo
niam dubias controverſias & quæ de
lato jureiurando finiuntur, cognoſcun
ſunt autem duodecim judices in ho
conſeſſu. Apud eoſdem ex ſingulis duo
decim partibus totius regionis ſingu
ſenatores deliguntur, & è maioribu
partibus plures, hi obſervant eos q
publica edicta violarint, deinde ea qu
maiori ſenatui proponenda ſunt pri
ab illis deliberantur, ideoque Nomo
phylaces ſimul & Probuli ſive Præco
ſultores exiſtunt, eorumque munt

e

t perpetuum, vulgo autem apud ipſos
ocantur *landthalich.*

Forum matrimoniale.

COnſiſtoria in his pagis nulla ſunt, nam primum quatuor Pagi ritibus & legibus Romanæ eccleſiæ obediunt, & ideo in cauſis matrimonialibus & eccleſiaſticis non alio foro aut conſiſtorio quam epiſcopali utuntur; ſunt autem in diœceſi Conſtantienſi. Glaronenſium vero multi RomanæEccleſiæ adhærent, major tamen pars ejus jugum abjecit. apud hos ſi controverſia matrimonialis in reformata eccleſia oriatur, Tigurum veniunt &illo conſiſtorio utuntur. Abbatiſcellanorum quoque major pars reformatis ſe adjunxit,abolitis Romanę eccleſiæ ritibus,univerſi tamen controverſias matrimoniales ad conſiſtorium Conſtantienſis epiſcopi deferunt. Adulteria autem à Senatu domi puniuntur, plerunque honorum amiſſione; nonnunquam mulcta x librarum: eſt autem libra ipſorum talerus. Audio etiam quandoque aliqua ad cauſas matrimoniales ſpectantia publico totius regionis conventu definiri, ac nuper ſanciviſſe compaternitatem & cognationem ſpiritualem, quam Canoniſtæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

finxerunt in baptiſmo cõtrahi, non impedire matrimonia. Controverſia enim hujuſmodi apud illos exorta, quum Papa Romanus pecunia accepta tale matrimonium conceſſiſſet, populus re cognita ſtatuit, ſi divitibus pecunia numerata hoc licitum ſit, etiam pauperibus abſque pecunia fas eſſe.

Capitis judicium.

IVdicia rerum capitalium in omnibus fere his pagis à ſenatu ſeu publico conſilio, & quidem plerunque duplicato exercentur, præſidente Ammano regionis, aut ejus vicario. Apud Tuginos ſenatui in judiciis capitalibus, alii adhuc aſſeſſores ſive judices è ſingulis conventibus adjunguntur. Habentur autem loco publico ſub divo, ubi omnibus ſpectare, & cauſam audire, & judicum ſententias cognoſcere licet.

Præfectura.

PRæfecturarum hæc in ſingulis pagis eſt ratio: nam de publicis ſuo loco dicetur. Vrii Lepontinæ valli trans alpes præfectum imponunt, huic additur vicarius ex ipſa valle, & aſſeſſores ſive judices, cũ quibus una tam civiles quam criminales cauſas judicat, & triennio præfe-

-fecturam obtinet. Trans eaſdem al- Bilitionenſibus cum duobus aliis pa- præfectos mittunt: ſunt autem præ- uræ tres Bilitionum, Palenſa vallis um Itali Pleniam, vel Breuniam vo- t,& Riviera, quibus tres pagi ita im- ât, ut ſemper quilibet pagus aliquam nis obtineat. Præterea Vrſarii Viberi montem Gothardum accolunt, orum imperium agnoſcunt, pro- um tamen conſilium & Ammanum bent, ſed qui ab Vriis confirmatur: & ties cauſæ capitales aguntur, duo è atu Vriorum conſilio ipſorum inter- t. Peculiare quoque ſignum habent *paner*, ſed quando Vrii majus ſignum *Landpaner* proferunt, ſuum ſuppri- unt. Suitii quatuor habuere præfe- ras, Marchiam, Regionem ad Eremi- æ virginis fanum, Cuſſenacum, & ulos ad lacum Tigurinum qui villa- n nomen habent, *die hœf oder ding- f*: ſed ex his quatuor duæ priores e quaſi municipali donatæ ſunt, ac è munero magiſtratus eligunt qui ip- jus dicant. Verumtamen quotannis ando conventus totius populi Suiten- habetur, pro more legatos illuc mit- nt, ac petunt ſibi electionem pro- orum magiſtratuum concedi idq; il- ingentis beneficii loco cõceditur, hac

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

exceptione addita, ut modeſte&obdie
ter ſe gerant, alioqui populo Suitenſi
berum eſſe præfectum illis impon
quotieſcunq; voluerit. Cuſſenacenſiu
par fuit conditio, ſed cum proximis a
nis exteri homines, qui hoc itinere ſal
alias res frequenter vehere ſolent, c
quererentur injuſte ſecũ agi& ſe nimiu
ab ipſis premi, Suitenſes, re comper
denuo illis præfectum & novas o
nationes & ſtatuta dedêre. Prȩterea c
Glaronenſibus duas præfecturas co
munes habent, Vzenacum oppidum
caſtra Ræt. Regio hæc vulgo dicitur
ſtal, ac per vices præfectos dant, & ſe
per uni tantum præfecturæ pagus un
alter vero alteri imperat. Cum Vrii
Vndervaldii tres præfecturas trans al
in Lepontiis communi imperio regu
Imperium præfecturarum omnium
ennium tantum durat, & ſolum in
bus poſtremis præfecti habitant, ad a
certo tantum tempore juris dicu
cauſa proficiſcuntur. Toggenburgii
tenſium & Glaronẽſium non quidẽ
diti, ſed cives ſunt, & cum his alterna
militant. Tugini oppidani Chamio
pidulo ad lacum Tuginum, item
S. Andreæ quondam etiam opp
Hunebergo, VValchevilæ quaſi d
Italorum villæ, Steinhuſæ pago
a

lteri qui S. VVolfgangi nomen habet, & præterea aliis quibuſdam pagis imperant per præfectos qui in urbe habitant. Glaronenſes VVerdenbergenſibus præfectum dant in ſingula triennia, quem comitatum emêre anno 1517. cum Suitiis vero alternatim præfectos mittunt Vzenacum, & in caſtra Rætica. Toggenburgii ipſorum cives, alternatim ut diximus cum ipſis & Suitiis militant. Poſtremo, ex his pagis v imperium habent in omnes præfecturas quę communi Helvetiorum imperio parent: ſed Abbatiſcellani tantum Rheguſcorum valli cum vii pagis præfectum dant.

Conſuetudines quædam nonnullorum Heveltiorum.

Conſuetudines quaſdam peculiares horum pagorum & non omnibus Helvetiis communes iſtæ ſunt ut opinor. Quicunque homicidium perpetraverit, etiamſi vim vi repulerit, exulare cogitur, neque ſenatui ipſum ab exilio revocare licet, ſed à publico conventu regionis reditum petere&impetrare poteſt. Deinde non patiuntur agros & fundos cuiquam extra regionem oppignerari: exiſtimant enim ſe non fore amplius ſuæ regionis dominos, ſi plebs exteris

ob

ob æs alienum ſeipſam ſuaque bona obnoxia faciat. Similiter exteris etiam his qui inquilini regionis facti ſunt apud Vrios nulla prædia emere licet, ſed tantum domum & hortulum oleribus alendis. Si quis ex ebrietate aliquoties peccarit, non tantum carcere punitur, ſed illi vinum interdicitur ad annuum tempus donec in publico conventu veniam impetret. In conventibus publicis & honoribus mandandis cum de aliquo ſuffragia rogantur præſens intereſt, atque parentes, fratres, liberi, pro illo ſuffragium ferre poſſunt. Suffragia autem ferunt manu in altum porrecta, quæ certi homines ex ſuperiori loco æſtimant, quod ſi hi dubitent, vel in partes abeunt, vel ſub jugo tranſeunt, cujus hæc eſt ratio: duo haſtam tenent utriſque ejus extremitatibus, ſub qua ſuffragium ferentes tranſeunt, ac alii duo prioribus aſſiſtentes tranſeuntes numerant. Poſtremo, illos dies quibus majores ipſorum inſigni aliqua victoria potiti ſunt, feſtos habent, & ſupplicationes agunt. Sic Glaronenſes quotannis celebrant memoriam victoriæ, quam olim contra Auſtrios, prope vicum Navalium nomen habentem, adepti ſunt, quem eorum ritum paulo copioſius exponam, ut inde etiã de aliorum feſtis judicium fiat. Menſe igitur

Apri-

ili quotannis feſtum hoc peragitur,
a quarta primæ ſeptimanæ, ni illa
ha proxime antecedat, tum enim in
imanæ, quæ Paſcha ſequitur, feriam
rtam differtur. Dominica præceden-
magiſtratus in templo publice edicit,
proxima quarta feria ex ſingulis fa-
iis honeſtiſſimus quiſque, & præſer-
viri conveniant, & proceſſione ſo-
ni per loca & itinera & veſtigia, in
bus majores ipſorũ periclitati ſunt,
ficiſcantur Mulhuſeram uſque ad
tem, neque antea in vicum Nava-
n dilabantur: præterea ut dum con-
habetur omnes ſileant, & eo die in
o & potu ita ſe gerant ne quid inde-
um committatur, ſenatum enim a-
nadverſurũ in eos qui ſecus fecerint.
remo, ut hoc die omnes per univer-
n regionem Glaronenſium ferias a-
nt. Edicitur etiam nequis equo uta-
extra pagum Glaronenſem, niſi qui
es & infirmi fuerint, ſed his quoque
n licet ulterius equo vehi quã Schnei-
gam. Poſtquam vero omnes conve-
e, orbe facto Ammanus regionis in
dio aſtãs peregrinos publico nomine
ice excipit, & primũ omnium lega-
Suitenſium. nam hi quotannis legatũ
hoc feſtũ celebrandum mittunt, pro-
rea quod xxx. è Suitenſibus prœlio
m interferunt. Simi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

Similiter Abbates, presbyteros, iter
vicinos è caſtris Ræticis, Marchia, Ra
perſvila, Toggenburgis ſalutat, & illi
gratias agit quod venerint ad celebran
dam ſollennem proceſſionem, ut De
omnipotenti, & beatæ Virgini Deipara
atque ſuis patronis fidelibus Fridolino &
Hilario laudes & gratias agant pro v
ctoria majoribus ſuis quondam hoc di
conceſſa. Salutatione finita hoc ordin
procedunt, primum omnium vexillu
rubrum cum S. Fridolini imagine præfe
tur: deinde tumba inaurata à IV viris d
portatur, cui credũt neſcio quas reliquia
ineſſe. Hãc ſequuntur imagines crucifi
è vico Glaronenſi & Navalium, & valli
Linthæ fluminis, & è proximis tẽplis ex
tra Glaronẽſem agrũ, Schenniſio & alii
pone crucifixi imagines eorundem tem
plorum vexilla geſtantur. Sacerdot
poſtea ſuo more canentes incedunt, pr
mus omnium paſtor Glaronenſis vici &
cum eo Abbas aut aliquis alius eccleſia
ſtici ordinis è peregrinis, & poſt hun
ordine reliqui. Sacerdotes pontifici
ſequuntur Evangelicarum eccleſiarun
miniſtri, & deinde ſenatus Glaronenſi
Ammanus primum una cum legat
Suitenſium, poſt hunc vicarius, & re
liqui deinceps, ſinguli peregrinun
aliquem honoratiorem ſecum ducen

tes

; extremum agmem mulieres clau-
nt, quarum magna multitudo ple-
que confluit.

Poſtquam vero ad locum prœlii per-
tum eſt, lapides illic undecim diſpo-
ſunt, illis in locis in quibus impreſſio-
n in hoſtem fecerunt, undecies enim
elium renovatum fuit: ad ſingulos
des vexilla ſubſiſtunt & cuncti pro-
nbentes in genua precantur. Cæte-
ad ſextum lapidẽ omnes in orbem
unt, ac ſcriba regionis cauſam & ori-
em hujus proceſſionis de ſcripto re-
t; cujus hæc ſumma eſt. Bello exor-
nter Leopoldum Auſtriæ ducem, &
vetios Tigurinos, Bernates, Salodo-
, Lucernates, Vrios, Suitios, Vnder-
dios, Tuginos & Glaronenſes, Leo-
dum exercitum duxiſſe Sempa-
um, ac anno M. CCC. LXXXVI. die IX.
ii ab Helvetiis victum & cæſum fuiſ-
atque una cum eo XVI. comites &
bilium præterea magnum nume-
n. Poſtea medio menſe Auguſto
ſdem anni Tigurinos, Vrios, Sui-
, & Glaronenſes, oppidum Veſe-
n oppugnaſſe & cepiſſe, atque Ve-
ios Helvetiis ſacramentum dixiſſe,
e in perpetuum obligaſſe. Inducias
em factas eſſe uſque ad: initium
ni ſprivii ſequentis anni, quibus
finitis,

finitis, & bello renovato Glaronen
præſidium miſiſſe Veſeniis, cum aut
hi ſe tutos putarent & Veſeniorum
ramento fidem haberent, quoſdam
ves Veſenios conſpiratione cum ho
bus facta noctu illis portas aperuiſſe,
que ita pleroſque è præſidio Glaron
ſium ab hoſtibus cæſos fuiſſe. Eod
anno Aprili menſe, tertia feria Auſtri
exercitum xv. millium ad Navalia d
xiſſe, & vallum regionis perrupiſſe;
ſe oppoſuiſſe cccl. homines è Glar
nenſibus, & xxx. è Suitiis qui ipſis au
lio venerant, illos hoſtem aggreſſos
auxilio Dei omnipotentis, & beatæ V
ginis, atque ſuorum patronorum F
dolini & Hilarii eoſdem viciſſe, cap
undecim ſignis primariis, cæſis aut
bis mille quingentis, præter eos qui ir
quis perierunt. Cæſos etiam eſſe pler
que Veſeniorum qui Glaronenſes an
prodiderant. Quapropter ut Deo o
nipotenti, & beatæ virgini Deiparæ,
cœleſtibus hierarchis & patronis Fri
lino & Hilario ac omnibus divis in p
petuum gratiæ agantur, ac tantum b
neficium & auxilium præſtitum nõ t
datur oblivioni, conſtitutam eſſe a
nuam hanc proceſſionem, in ea loca
quibus multa gravia majores ipſoru
paſſi ſint, &c.

Le

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

Lectis hujuſmodi literis, eodem loco
oncio habetur, concionantur autem
lternis annis ſacerdotes pontificii, &
vangelicus concionator Glaronenſis
cleſiæ. Peracta concione & precibus
bſolutis, eodem ordine & ritu quo
œpere ad ſingulos lapides procedunt,
onec ad undecimum pervenerint, is
ixta vicum Navalium Veſenam verſus
oſitus eſt,quo loco poſtremo cũ hoſte
ongreſſi ſunt: tum ad templum Nava-
enſe iter convertunt, ac Evangelici
uidem è Glaronenſibus domum re-
eunt, reliqui templum petunt, ibi miſ-
pro his qui in prœlio cæſi ſunt cele-
ratur, & omnium qui ex Glaronenſi-
us occubuere nomina recitantur. Ex-
ipiuntur deinde publico ſumptu om-
es eccleſiaſtici ordinis, præterea omnes
eregrini qui hujus proceſſionis gratia
venere. A prãdio ſacerdotes tumbam ſa-
ram, cum vexillis & crucifixi imagini-
us cantu proſequuntur domum uſque.
Atque hæc Glaronenſium pompa eſt,&
nnuum feſtum, ad celebrandam inſi-
gnem hanc victoriam. Habent alii pagi
ua feſta quibus victoriam ad Moregar-
um, & Sempachianam, & quaſdam a-
ias celebrant,horũ omnium ritus com-
nemorare non neceſſe arbitror. Ne-
que etiam à me requiri exiſtimo, ut

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

pronuntiem quid ego de his ritibus ſententiam, de quibus non difficile eſt piis ex ſacris literis pronunciare. Vt Deo agantur gratiæ ob accepta beneficia, & eadem perpetua memoria celebrentur & ad poſteros tranſmittantur, nemo non probat: ſed quod victoria non uni Deo accepta refertur, ſed ſanctis hominibus qui in cœlo æterna felicitate fruuntur, & quod hi pariter cum Deo invocantur, & celebrantur eodem honore, id non video quibus Scripturarum teſtimoniis aut exemplis probari poſſit.

DE REBVSPVBLICIS CONfœderatorum, ac primum de Abbatia S. Galli.

POſtquam de Pagis XIII & eorum Republica diximus, deinceps eodem ordine de ſociis & confœderatis agemus. Inter hos autem primum locum tenent S. Galli Abbas & oppidum. Abbatum S. Galli multis ſeculis magna fuit potentia, & non contemnendæ opes, ac inter principes imperii numerantur. Cæterum à quo Imperatore titulum & honorem hunc acceperint mihi incertum eſt; Stumpfius annotat à Conrado Pabarienſi annalium ſcriptore tradi Vlricum abbatem ex Altoſaxa familia oriundum, Baſileæ à Philippo Au-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

ro in principem promotum. Et
mvis noſtra ætate non tanta ſit ab-
ani potentia atque olim fuit, ma-
tamen nihilominus eſt, & late im-
nt. Paret illis in Turgea oppidum
la, ac eo loco palatium & vicarium
et: deinde in ſuperiori Turgea, ager
ulosus & non contemnendus im-
o abbatum ſubjectus eſt; incolas vo-
t *die Gottshuſzlut*, homines domus
, ſive cœnobii, qui in certas regio-
(*gegninen* diſtributi ſunt, quarum
ſunt nomina noſtrate lingua, *Ro-
ach, Thumbach, Gold, Vnderegg,
rſvvil, Tablata, Goſzouvv Wald-
h, Romiſzhorn, Summery, Mula,
tiſchvvil, Bernhartſcell, Lumiſvvil,
g, Wittenbach, Rodtmont, Struben-
l, Geiſervvald, Helfenſchvvil, Berg-
cht, zuzvvil, zibervvangen und
iger.* Sunt autem hæc loca in certas
efectureas diſtributa, quibus præfecti
Abbate imponuntur: præterea in ple-
que locis ſuos Ammanos & officiales
bet, qui ipſius nomine minorem ju-
dictionem exercent: ſummum judi-
m quoque ab ipſo conſtitutum eſt, ad
od ab his minoribus provocationes
nt, & ubi graviores cauſæ diſceptātur.
æterea officia omnis generis pro mo-
principum conſtituta ſunt. Porro prę-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

ter jam dictam regioné comitatus To
genburgiorum Abbatem S.Galli dom
num agnoſcit, qui etiam præfectum r
gioni conſtituit, ſummum Iudicem r
rum capitalium: interea Toggenbur
cives ſunt Suitiorum & Glaronenſiur
& ſua privilegia & immunitates hab
quarum beneficio inter alia libertate r
ligionis fruuntur. Item in præfectu
Rheguſcorum quæ ad Helvetios ſpecta
minor juriſdictio in pleriſq; vicis ad A
batem pertinet, qui etiam Amman
ſuos in his habet.

Reſpublica civitatis S. Galli.

INter imperii civitates S. Galli op
dum numeratur, Mulhuſium etia
& Rotevila, ideoque fere forma Reipu
utuntur quam primo deſcripſimus: ſ
quia cives S. Galli quædam peculiar
habent, eorum Remp. paucis hic pe
ſtringam. Primum igitur omnium o
pidum S. Galli in nobilium ſocietate
quam Nottenſteiniam vocant, & pr
terea in tribus ſex diviſa eſt, inter qu
primum & præcipuum locum obtin
textorũ tribus, propter linificium: qu
niam in oppido linea tela elegantiſſin
texitur, idque maxima copia, quæ poſt
non tantũ per Germaniam, ſed per Ga
liam, Italiam, Hiſpaniam, Bohemian
Pol

oniam divenditur, unde magnæ o-
civibus, & oppido nomen celebre
paratur.

Conſilium majus & minus.

Vo conſilia hæc urbs habet, ut aliæ
omnes, majus & minus. Minori in-
unt homines 24. primum duodecim
uum magiſtri: habent autem ſin-
e tribus tres magiſtros, qui per an-
s vices ordine tribum regunt, ſed
tantum in minus conſilium conve-
nt, quorum primus in novo, alter in
eri ſenatu recenſetur: tertius magi-
rum primus eſt inter XI viros qui è
gulis tribubus in majus conſilium de-
ntur. Deliguntur autem tribuum
giſtri à ſuis tribubus, tacitis ſuffragiis
minori conſilio confirmantur: at-
quotannis bis fit electio ſenatus &
giſtratuum, circa ſolſtitium, & poſt
mam. Preter tribuum magiſtros no-
n alii ſenatores minori cõſilio inter-
t, hi à ſenatu libera electione tam ex
biliũ ſocietate quam è tribubus deli-
ntur. His additi tres cõſules efficiunt
merum XXIV. ſenatorum: ſunt enim
Galli tres conſules; primus qui cõſula-
fungitur, ſecundus qui vetus conſul
minatur, qui proxime cõſulatu abiit,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

& tertius qui præeſt judiciis rerum c
pitalium, & alibi Advocatus ſive pr
fectus imperii *Reychſvogt* nominatu
Conſul prima dominica Adventus e
gitur, non à ſenatu, ſed à tota univer
tate civium, occultis ſuffragiis, *mit d*
run. Suffragia colligunt inferior conſ
& tribuum magiſtri qui eo anno ſu
munere functi ſunt. Majus conſiliu
conſtat hominibus LXVI; undeni nan
que è ſingulis tribubus in conſilium d
liguntur, atque ita utrunque conſiliu
eſt XC. hominum. Conſulibus & utroq
ſenatu delecto, ſtatuta civitatis in e
rum conſeſſu recitantur & de his conſ
ac novus ſenatus deliberant, ac poſt
ordine bini & bini in templum urb
majus, quondam D. Laurentio ſacrun
procedunt: illuc omnes cives conv
niunt, ac ſtatutis & legibus recitatis, co
ſul primum in leges jurat, deinde à ſ
natu, & tota univerſitate civium juſiu
randum accipit. Atque hæc fiunt po
ſtridie natalis Chriſti ſervatoris. Prox
ma die quæ D. Stephano ſacra eſt, ſe
tribuum magiſtri & XI viri in curia
conveniunt, & eligunt Tribunum, quer
ipſi vocant, *Vnderburgermeiſter*, infe
riorem conſulem. hujus munus eſt cu
rare vigilias urbis, & viduis ac pupill
curatores & tutores dare, eorumque r
tiones inſpicere,   *Qua*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

Quando ſenatus habeatur.

MInus conſilium ſingulis ſeptimanis bis ordinarie convocatur, ſecunda quarta feria, præterquam annuis ındinis & diebus feſtis: item quarta ria quæ carniſprivium proxime prædit, quam inſanam vocant, *den unſinzen donſtag*; quoniam hac die quonım plebs adverſus ſenatum tumultuaeſt, ideoque ſtatutum eſt ne deinceps ıquam hac die ſenatus habeatur. Adıiniſtrat autem minus conſilium res rbanas, & controverſias civiles dijudiıt, & de hæreditatibus & teſtamentis ntentiam fert: ſed cauſas capitales, em controverſias debitorum, contratuum, injuriarum non cognoſcit.

Quando majus conſilium habeatur.

COnſilium majus legitimum quotannis quinquies habetur: primũ proximo poſt natalem Chriſti die, quando no- i magiſtratus eliguntur & confirman- ur. ſecundo, media quadrageſima, ac um Xenodochii præfectus eligitur & confirmatur: tertio, feria quinta quæ proxime præcedit diem 24. Auguſti D. Bartholomæo conſecratum, & tum præfectus tributorum conſtituitur, &

de tributis agitur: quarto & quinto ante ſingulas nundinas, quæ poſt feſtum Aſcenſionis dominicæ & S. Galli diem habentur, ac tum de nundinarum tutela & procuratione deliberatur. Extra hoc tempus quandoque extra ordinem convocatur majus conſilium, quando ejuſmodi negotia tractanda ſunt quæ tantum ad majoris conſilii cognitionem pertinent, qualia ſunt judicia rerum capitalium, ac tum Advocatus imperii conſilio præſidet ac ſententias rogat: ac fiunt hæc judicia non in publico, ſed in curia ſenatoria, clauſis eius oſtiis: Advocatum imperii minor ſenatus eligit & illi judicandi munus & poteſtatem concedit: Provocationes deinde ad majorem ſenatum factæ: item nemo in civium numerum, aut inquilinorum civitatis recipitur niſi à majori conſilio: ſed hoc fit plerunque his temporibus quibus legitimus ſenatus habetur: ſicut & pleræque provocationes tum dijudicantur. Quandoque etiam minus conſilium rerum gravium deliberationes ad majus conſilium remittit.

Conventus totius populi.

POpulus univerſus ter quotannis Reipublicæ cauſa convocatur, primum quando conſules deliguntur: ſecundo, pro-

primo die poſt natalem Servatoris D. Stephano ſacrata eſt, tum enim jurandum dant novo conſuli, & ſe obedientiæ magiſtratuum obſtringunt: tio, menſe Auguſto circa Bartholomæi feſtum, poſteaquam tributorum natio conſtituta fuerit, quæ tum publice in conventu populi recitatur. Præterea ſtatuta & leges civitatis in tres partes diſtributæ ſunt, & ſingulis his populi conventibus pars una recitatur.

Iudicia.

Inter judicia urbis primum eſt V-virorum: hi autem ſunt quinqueviri, Conſul Tribunus, è novis magiſtris tribuum duo, & duo è novo ſenatu; ac judicant de credita pecunia, de depoſito, de debitis quæ non habent præfinitum certum terminum, de mercede debita, de controverſiis ad annonam pertinentibus, de injuriarum actionibus & mulctis. Conveniunt, tertia aut quinta feria: ab eorum ſententia non licet provocare: ipſi tamen obſcuriores aut graviores controverſias ad minorem ſenatum remittere poſſunt. Alterum deinde eſt urbanum judicium *das ſtattgricht*, cujus aſſeſſores duodecim ſunt, ex nobiliũ ſocietate & tribubus delecti, ſic ut unus ſit undecimviris tribuũ, alter è populo:

qui judicio præeſt nominatur *Stat amman*, prætorem urbanum dicere poſſumus, ac una cum aliis magiſtratibus circa nativitatis domini deligitur, & à majori ſenatu confirmatur. Aſſeſſores judicii quotannis bis permutantur, ac circa nativitatis feſtum à majori, circa feſtum Ioannis Baptiſtæ à minori ſenatu deliguntur. Ad hoc judicium pertinent omnes controverſię de debitis, permutationibus, annuis cenſibus, quantumvis magna ſumma fuerit. Convocantur judices pulſu campanæ, & in curia conveniunt ſingulis ſeptimanis prima feria niſi ſit dies feſtus, aut utrunque conſilium convocetur, tum enim judicum conventus in tertiam feriam differtur. Ab hoc judicio provocatio eſt ad minorem ſenatum, modo controverſia non ſit minoris æſtimatione quinqne librarum: quod ſi is qui appellavit cauſa ceciderit, judicibus mulctam perſolvit.

Conſiſtorium.

CONſiſtorium octo judicibus conſtat, quorum quatuor ſunt miniſtri eccleſiæ, aut alioqui viri literati, duo præterea è minori, & totidem ex majori ſenatu: his omnibus nonus præſidet è minori ſenatu aliquis;hic ſententias rogat, & ſi paria fuerint ſuffragia, alteri parti

acce-

cedit & ejus ſententiam ratam facit: rt autem conſiſtorium ſententiam de ntroverſiis matrimonialibus, & de diortiis, neque ab ea provocare licet. Veim ſi difficiles controverſiæ incidãt, & oi politicæ cauſæ cum matrimonialiis conjunguntur, tum vel cauſam ad natum remittunt, vel rem differunt, que interea ſenatum & viros doctos e ea conſulunt.

Magiſtratus ſive officia publica.

Vblica officia ejuſdem generis ſunt in hac Republica ut in aliis, Tribuni ærii, vectigalium & portoriorum præcti, Ædiles. Qui vero hæc adminiſtrant ationem reddunt, primum tribunis, oſtea minori, & demum majori conlio, idque fit proxime poſt natalem omini, redditis autem rationibus, um ab utroque ſenatu vel novi deliuntur vel veteres confirmantur, ac uod eorum munus ſit, ſingulatim de cripto recitatur, ac poſtea in præſentia enatus jurejurãdo ſe obſtringunt ad id ideliter exequendum. Quinetam ubi lures eidem muneri ſimul præficiunur, ſtatuta officii ipſorum ſcripta ipſis raduntur.

Lini-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

Linficii cura.

QVoniam vero præcipuum quæſtum è linificio faciunt, & non tantum plebs urbana, ſed maxima pars vicini agri hinc ſibi victum parat, deligenter & accurate omnia conſtituta ſunt, & cautum ne qua hic fraus admitti poſſit. Primum igitur omnium rudis tela mox ut à textore opus abſolutum fuerit, à tribus hujus rei peritis & juratis hominibus inſpicitur, & prout fuerit bona vel mediocris, tali ſigno notatur. Quod ſi mala & vitioſa videatur, ad textorum tribus magiſtrum & XI viros remittitur, hi vel pecunia textorem multant, vel telam juxta octonas ulnas in partes dividunt, aut per mediam latitudinem telam integram diſſecant, aut ſi prorſus nullius precii fuerit, publice eam comburunt. Quotidie autem inſpectio & examen hujuſmodi fit, & forum lineæ telæ exercetur certis legibus ad quas ſervandas proxenetæ lini ſe juramento obſtringunt. Poſtquam tela examinata fuerit & probata, jurati menſores eam metiuntur & ſignant: menſoribus additi ſunt alii ex XI viris textorum, & mercatoribus menſurarum inſpectores. Menſuram lineæ telæ vocant *den reiff*, ac varia eſt longitudo

tela-

elarum, ſed integra habet ulnas cxxxiv
eque longiorem eſſe licet. Aliud dein-
e examen eſt telæ opera fullonum jam
andidæ, qui hanc inſpiciunt vocantur
ie vvyſſen ſchouvver. hi inſpiciunt can-
orem an ſatis alba ſit, item an in offi-
ina fullonis non ſit læſa, ac prout fuerit
igno notant, aut mulctam irrogant.
Certi quoque homines ex mercatori-
us & textorum tribu fullonum offici-
ıas inſpiciunt, an omnia ordine & rite
iant, an lignorum & cineris copiam ha-
eant, ne cuiquam in mora ſint: offi-
inarum quoque magiſtri quotannis
ravi juramento obſtinguntur. Ea vero
ela quæ tinctorum officinis deſtinatur
b inſpectoribus qui à colore nomen
abẽt, *blavv und ſchvvartz g ſchouvver*,
n partes æquales ſecatur ab lini ſectori-
us *Lynvvathſchnyder*, & ab aliis de-
uo examinatur an juſtam menſuram
abeat. Vbi Veneto aut nigro colore li-
um tinctum fuerit, ſi inſpectoribus co-
or probetur, ſigno notant, & rurſus
bi cilindro complanatum fuerit, de-
uo ab aliis probatur, & ſigillum addi-
ur: quod ſi vitium aliquod habeat, vel
ecatur, vel id ſi fieri poteſt emendatur,
tq; tinctores & cõplanatores mulctan-
ur. Hæc autẽ omnia diligẽter ab illis ob-
ervãtur & qui aliquid peccarit graviter
mul-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

mulctatur: urbs enim S. Galli hoc privilegii habet, ut eos qui in lino ſignando, ſigillo addendo, tingendo, complanando, texendo, & ſimilibus, fraude & dolo uſi fuerint, capitali judicio ſiſtere, & ſi in aſylum aliquod Cæſareum confugerint, deinde eximere, atque jure in ipſos animadvertere poſſit.

Cavendi incendii rationes.

INcendiorum cavendorum ratio qua cives S. Galli utuntur, breviter adnotanda eſt, quoniam ob incendia multa & gravia quæ olim paſſi ſunt, in hoc damno cavendo cæteris diligentiores eſſe videntur. Singulis noctibus campana per quartam horæ partem pulſatur, quam vocant *die fhürglogelen*, quo pulſu ſinguli admonentur ut domi ſuæ ignem bene procurent, ne aliquod incendium oriatur. Duo præterea tribuum magiſtri quotannis quater per totam urbem focos, fornaces, caminos inſpiciunt, atque ideo nominantur ignis inſpectores *die fhürgſchovver*, iidem ſimul inſpiciunt arma civium, & annonam, an juxta magiſtratuum edicta inſtructi ſint. Porro ſi ventus aliquis vehementior perflet, aut aliqua tempeſta oriatur, noctu præter quotidianos vigilũ prefectos, quos nominant *die vvach-*

bie

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

er, duo alii conſtituti ſunt, quos vigi-
n magiſtros vocant, *die vvacht-*
ſter. hi aſſumptis binis civibus ar-
tis è ſingulis tribubus, una cum vi-
m præfectis per urbis vicos obam-
antes excubias agunt ad arcenda in-
dia. Singulis autem noctibus homi-
XXXII in turribus, mœniis, & plateis
idi excubias agunt, & has tribunus
. cum vigilum præfectis diſtribuit.
od ſi incendium aliquod exoriatur,
um alii, prout illorum munus fue-
portas urbis, turres & mœnia cu-
t, alii in publicis compitis & areis
globantur, alii ad conſulem ſe con-
unt, alii in extiguendo igne occu-
tur: quatuor vero duces ſeu capi-
ei è minori ſenatu omnium horum
am gerunt, & ſingulis quid faciun-
m ſit, pro imperio mandant, qui ve-
his non paruerint, graviter mul-
ntur. Si proxime extra portas incen-
m ortum fuerit, certus civiũ nume-
cum ſuo duce ad id extinguendum
ta emittitur, reliqui ad portas & mœ-
aliaq; conſtituta loca excubias agũt.
De ſcholis, de eleemoſynæ ratione, &
uperũ cura nihil hic dicam, hæc enim
; cum aliis urbibus bene conſtitutis
mmunia ſunt, & piè atque prudenter
illis adminiſtrantur.

Mini-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

Miniſtrorum eccleſiæ electionem, ordinationem, & munus, item ſynodorum rationem, omitto: quoniam politica tantum hoc loco tractamus, alibi forte de his quę ad eccleſiam & religionem pertinent acturi.

Rætorum Reſpublica.

NOmen & imperium Rætorum olim late patuit, ſed nunc hoc nomine intelligimus alpinos illos populos quos Itali Griſones vocant, noſtri *Grauvv-pundter*, qui veterem alpinam Rætiam juxta fontes Rheni & Oeni fluminum incolunt. Dividuntur autem Ræti alpini in tria fœdera.

I. *Fœdus ſuperius ſive Canum.*

PRimum fœdus, quod ſuperius & Ca-num fœdus vocatur, habet conven-tus XVIII, Diſcẽtiſium cœnobium quo in vetuſtis tabulis Deſertina vocatur huic Ætuatius vicus, Trunum & quæ-dam alia loca conjuncta ſunt. Deind VValtenſpurgũ dictum Germanis, Bu tza Rætis, III Supraſaxum *Oberſach* IV vallisLeguntia *Lugnitz*, V Vals vulg quaſi vallis dicta, VI Iliantum, *Ylant* VII *Schlœvvus*, VIII Liberi ſupra ſylvan quorum vicus ſupremus Laax. I

Than

nna: atque hæ juriſdictiones no-
Rætis uno nomine vocantur, Pars
. ſylvam *die ob dem vvald*, reliquæ
ntur ſub ſylva. x. Flemium *Flims*
rimmis, Trimontium. XII. Stuſſa-
avien noſtris. XIII. Rætium *Khat-*
z.: ſedes quondam antiquiſſimæ &
iſſimæ familiæ Baronum Rætien-
XIV. Domiliaſca vallis ac Tuſciana
illic celebris XV. Scopina XVI. Seſ-
champs. XVII. Speluca *Splügen*
. Miſauci, Maſax, XIX. Rogoretum,
lee, Singuli conventus ſummum
em annuum magiſtratum habent,
n plerique eorum Ammanum vo-
, hic una cum aſſeſſoribus ſive judi-
s ab eodem conventu delectis, con-
erſias dijudicat, & criminibus mul-
mponit. Præter hos unus eſt totius
ris præfectus, quem vocant *den*
drichter, hic quotannis in publicis
itiis omnium conventuum deli-
r, & publicis comitiis & judiciis to-
fœderis præeſt.

Comitia vero ſuperioris fœderis
ntur in pago Trunio primæ ju-
ctionis, & illic etiam judicia pu-
conveniunt, quibus præeſt præ-
as, hic publicorum judiciorum,
aſſeſſores habet quindecim,
terea ſcribam & apparitorem.

 Præ-

Præfectum hunc auctoritate ſuperat R
tienſis arcis & juriſdictionis dominu
antiqua quadam, ut arbitror, prærog
tiva Rætienſis familiæ, quam poſt
domini ejuſdem loci uſurparunt, quan
vis non eadem familia orti.

II. *Fœdus Domus Dei ſive Cathedrale.*

SEcundum fœdus Domus Dei non
natur, *der Gottshuß pundt*, Cath
drale fœdus quibuſdã, propter epiſcop
tũ & collegium Curienſis eccleſiæ: co
ventus ſive communitates XXI hab
quæ nonnunquam in XI majores co
trahuntur. Vrbs Curia caput hujus f
deris primo loco numeratur, & ſola i
ter XI. non cõponitur ex duabus mi
ribus civitatibus, ſed ſicut eodem op
do & iiſdem mœnibus cives contin
tur, ita etiam omnes unus conven
cenſentur: reliqui XX conventus, du
bus in unum conjunctis, X alios ma
res conventus faciunt. Habet aut
Curienſis civitas peculiarem Rempu
licam, non diſſimilem Tigurinæ & a
ejuſdem generis. Nã ab initio cives o
nes in quinque tribus diſtributi ſunt,
ſingulis tribubus viri XIV publicis cõſi
interſunt, ita utrumque conſilium h
mi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

nes LXX. habebit. Ex his è ſingulis tri-
bus quinque in minus conſilium de-
untur, quibus adduntur magiſtri tri-
um anni ſuperioris, atque ita con-
ius virorum XXX. conficitur: horum
rs media viri XV. ſenatores vocantur,
i Rempublicam adminiſtrant. Sena-
præſunt duo Conſules, quorum an-
um per vices eſt imperium. Sena-
s vero & magiſtratus urbis quotan-
; Novembri menſe, die D. Martino ſa-
a deliguntur. Porro viri XXX. quorum
entionem fecimus, cauſas criminales
dicant; & huic judicio præſidet Præ-
ctus urbis *Statvogt*; duo autem hoc
unere alternis annis funguntur, ſicut
conſules. Alter deinde eſt conſeſſus ju-
cum cui præeſt Prætor urbanus *der*
attrichter, ac XV. aſſeſſores habet, V.
ibuum magiſtros, & X. ex conſilio XXX.
rorum, qui propterea judices vocan-
ur. In hoc judicio controverſiæ civiles,
actiones pecuniariæ de debitis ſolent
ijudicari, provocatio inde eſt ad mi-
orem ſenatum. Cauſas matrimoniales
enatus ſive minus conſilium dijudicat.
ecundus conventus Cathedralis fœde-
is, nomen habet quatuor vicorum *die*
vier Dœrffer, III. conventus Berhonien-
is vocatur. IV Imum caſtrum. VI Bi-
vium ſive Stalla. VII Tinnetio cũ Rætia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

ampla, Reamps & aliis vicis, hic cum
Imo caſtro unam juriſdictionem facit
ac præfectus Rætiæ amplæ jus dicit in
criminalibus & capitalibus cauſis. VIII
Vatium ſuperius, domus quondam
Baronum Vatienſium. Hic conventu
cum Bergonienſi conjungitur. IX. Fur
ſtenovium. X. Ortenſteinum in Do
miliaſca. XI. Summada. XII. Sutzium
hi duo conventus ambo in ſuperiori In
gadina ſunt & unum majorem fa
ciunt. XIII. Ardetienſis. XIV. Scultina
XV. Eremuſienſis, qui cum Bivienſi &
Averenſi unum è majoribus conventi
bus facit. XVI. Bregalia ſive Præjulia
Bergel, ſupra portam. XVII. Bregalia in
fra portam. XVIII. Peſclavium. XIX. Bru
ſeum *Brüſch*: hic conventus cum
ſuperiore conjungitur, & unum ex
undecim majoribus conſtituit. XX.
Vallis Monaſterienſis. XVI. Ad ma
los, Mals. Singuli conventus pro
prios magiſtratus, & judices ſuas
leges, & conſuetudines habent quibus
libere utuntur.

III. *Fœdus decem juriſdictionum.*

TErtium fœdus X. Iuriſdictionum nominatur, prima & princeps harū eſt

Davo-

avoſiana, à Davoſio vico nomen ha-
ens, in quo curia eſt hujus fœderis, &
mninm iuriſdictionum comitia ha-
entur. Secunda eſt Belforienſis vel Al-
onovana *Alvan vv.* II. Barponenſis
eu Corvantiana *Churvva d n.* IV Præ-
ongana *Langvviſz.* V. Sancti Petri
Sant peter in Schanſil. VI. Cœnobienſis
n valle Rætica prope fontes Langari
um Kloſter in im Prættigæuvv VII.
Caſtellana vel Ienatienſis in eadem val-
e. VIII. Accerienſis *Schiers*. Octo hæ
juriſdictiones ſupremum magiſtratum
agnoſcunt Archiducem Auſtriæ. Ete-
nim olim hæc loca paruere Vatenſibus
dominis, extincta vero ipſorum familia
Toggenburgii comites ipſis ſucceſſere,
& his Amatienſes poſtea Gaudentius
Amatienſis comes moriens anno 1489.
hæc Archiduci Auſtriæ reliquit. Impo-
nunt autem Auſtriæ duces præfectum
octo juriſdictionibus, quem hactenus è
Rætis ſelegerunt, is in Rheticæ vallis ca-
ſtello habitat, à quo ſeptima juriſdi-
ctio nomen habet, ac præeſt judiciis
rerum capitalium, & ſi qua alia ducis
jura ſunt, ab hoc adminiſtrantur. Ve-
rum non idem & par jus habet in ſin-
gulas juriſdictiones ſed quævis ſua pri-
vilegia & peculiares conſuetudines
habet, quorum omnium tabulæ in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

archivo Davoſiano conſervantur: ipſum Davoſium cum Prælongana juriſdictione præ aliis plurimis immunitatibus & privilegiis fruitur. Nona iuriſdictioMalanſiana vocatur à vico Malans, qui inter Langarum flumen & Rheticonem montem ad Auſtrum jacet. Decima, nomen habet ab oppido quod Germani *Meyenfeld* quidam Maiæ villam, alii Lupinum vocant. Poſtremæ duæ juriſdictiones olim quoque Vatienſium dominorum fuere & poſtea Toggenburgenſium comitum ab his pervenere ad VVolfhardū Brandiſſium, propter uxorem è familia VVendēbergia, ac tum ſalvo Brandiſſiorum jure cum aliis octo iuriſdictionibus duobus fœderibus Rætorum ſe conjunxerunt. Poſtea Ræti non tantum duorum fœderum, verum etiam tertii fœderis has juriſdictiones emerunt, & his præfectum mittunt qui Lupini in arce habitat, & præſidet judiciis criminalibus, capite punit, mulctas exigit, vectigalia & alios reditus publicos colligit. Convenere autem in unum fœdus x. juriſdictiones, anno partæ ſalutis M. CCCC. XXXVI. his conditionibus legibuſque, ut ſibi mutuo adſint in omnibus rebus juſtis & æquis & ſe mutuo contra hoſtes conſilio & auxilio juvent, ne cui

vis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

t injuria afferatur,ſed ſinguli ſuum
obtinere,eoque pacifice &tranquille
poſſint. Cæterum juſtis dominis
lentur omnia quæ illis ex officio
entur , ac liberum ſit unicuique ſuis
munitatibus & privilegiis frui,atque
eliqui illis conſervẽt & eos ab injuria
antur.Poſtea eodem anno aut ſaltem
ximo duobus aliis fœderibus ſe in
petuum conjunxere, atq; ita tria fœ-
a in unum quaſi corpus conjuncta
t, cuius partes à nobis enumeratæ
t. Sed in his enumerandis magis lo-
cum ſitum quam ordinem quem in
nitiis ſervant ſecuti ſumus: in quo
men variari à quibuſdam video: ita-
hic duorum fœderum communi-
tes eo ordine quo in Helvetico fœde-
ponuntur, adſcribam. Superioris fœ-
ris conventus ſunt Leguntia vallis,
antum & in Fovea, Supra ſaxum,
Valtenſpurgum, Laxa & Liberi ſu-
a ſylvam, Flemium, Schevvis, Tri-
ontium, Rhætium, Hetzenbergum
Tuſciana, Seſſà, Rhinvaldii, Miſau-
m & Rogoretum. Saphia, Thenna,
hopina, Vallis. Cathedralis autem
deris conventus hoc ordine ponun-
r Curia, Furſtenovv, Pagi quatuor ad
ſperum montem pertinentes, Vatium
perius, Rætia ampla, Imum caſtrum,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

Gryfenſtein, Bivium ſive Stalla, Averſa Prægalia infra & ſupra portam Zuzium Summada, Peſclavium, Stenzebergum Scultina, Eremuſium, Monaſterienſi vallis, Ad malos & Galfa, Schantza Decem juriſdictionum audio hunc eſſe legitimum ordinem, ut prima ſit Davoſiana, quam proxime ſequuntur tres juriſdictiones Ræticæ vallis, deinde Belfortienſis ſive Alvanovienſis, Coriovallenſis, Sampetriana, Pralogenſis, Malantienſis, Majevillenſis. Scio eoſdem conventus ab aliis aliter nominari, ubi tamen nulla eſt diverſitas, propterea quod ſæpe in eodem conventu plures ſunt inſignes vici, ubi quidem ab uno, alii ab altero toti communitati nomen imponunt, nos autem illos præcipue nominavimus, qui capita ſunt illius conventus.

Senatus Rætiæ.

FOedera igitur Rætorum ſunt tria, quæ conventus L. habẽt, ex quibus tamen una tantum Reſpublica conſtituitur, etſi enim plerique conventus proprios magiſtratus, leges ſeu potius conſuetudines & judicia rerum civilium & criminalium habent, major tamen poteſtas eſt penes ſenatum trium fœderum.

Nomi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

mino autem ſenatum trium fœde-
n, quem ipſi vocant *ein punds tag*, co-
ia legatorum ex ſingulis conventi-
totius gentis: ac alii quidem con-
tus ſingulos, alii binos legatos ad pu-
cum conventum mittunt, attamen
t ordinarius ſenatus, ſuperius fœdus
atores ſive legatos. XXVIII. mittit
hedrale XXIII. Decem juriſdictio-
n XIV. & quamvis plures mittantur,
idem tamen quot numeravi ſingula
dera ſuffragia habent. Nonnunquam
m concilium totius pene gentis con-
nit, quod proximis annis factum eſt:
id rarius contigit, & ſummam Reipu-
cæ ſenatus adminiſtrat; ſic tamen ut
guli ſenatores ſive legati non ſuo ar-
ratu ſed ex mandato ſui conventus,
od ſcriptum ad ſenatum deferunt,
ant, & ad hunc acta referant, ac eo
od ſenatus major pars decreverit
iqui tenentur. Eſt autem ſenatus Ræ-
i pene par ratio atque Helvetici; &
ilia tractantur in utroque quæ ad
tius gentis Rempublicam pertinent
pace & bello, de fœderibus, de lega-
onibus, de legibus, & edictis audiun-
r appellationes quæ ex communi-
s præfecturis ad ſenatum, ſive
omitia totius gentis fiunt. Lo-
habendi ſenatus tria ſunt Ilian-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

tum in ſuperori fœdere, Curia in Cathedrali, Davoſium in X Iuriſdictionibus: frequentius tamen Curiæ convenit, idque nundinarum tempore, quæ habentur ter quotannis: primum menſe Ianuario poſt diem feſtum Converſionis Pauli: ſecundo, ſeptimana quæ proxime ſequitur dominicam Trinitatis: tertio, menſe Novembri Martinalibus. Habent & alium ſenatum quem vocant *ein bytag*, quando tantum præcipui magiſtratus, & quaſi capita trium fœderum conveniunt: ſunt autem hi, Iudex provincialis ut vulgo nominatur in ſuperiori fœdere, Conſul Curienſis in Cathedrali, Ammanus Davoſienſis in decem jurisdictionum fœdere. Quoties igitur cauſæ publicæ agendæ ſunt, quarum tamen cauſa non placet indici ſenatum totius Rætiæ, tum hi tres præcipue & præterea aliquot alii ex ſingulis fœderibus convocantur: ſed non habent plenam ſtatuendi poteſtatem, verum acta ad communitates fœderum ſeparatim referuntur, & quod maior horum pars ſtatuerit ratum eſt. Extrema etiam provocatio eſt à Senatu ad communitates; & tum cauſæ in ſingulis communitatibus proponuntur & earum ſententiæ in ſcripta relatæ colliguntur.

Iudi-

Iudicia cauſarum publicarum

Vdicia etiam publicarum controver-
iarum apudRętos non diſſimilia ſunt
lveticis, ſi enim inter tria fœdera
ntroverſia oriatur, ex ſingulis fœderi-
s tres vel quatuor judices deliguntur,
i ſoluti juramento quo ſuo fœderi ob-
icti ſunt, cauſam vel amice compo-
nt, vel ex æquo & bono dijudicent:
iod ſi paria fuerint ſuffragia, arbiter
mmunibus trium fœderum ſuffragiis
ligitur. Si autem duo tantum fœ-
ra litem aliquam habent, deferant
m ad tertium fœdus, & id judicium
trique parti æquum conſtituat quo u-
ntur. Si inter duos conventus ſive ju-
ſdictiones ejuſdem fœderis controver-
æ exiſtant, utantur judicio proximi
onventus in eodem fœdere. Vbi vero
iverſorum fœderum conventus inter
contendunt, ſenatus trium fœderum
udices conſtituit qui cauſam cogno-
cant. Quando conventus aliquis aut
tiam privati homines controverſiam
abent aliquam cum ipſis fœderibus,
luo vel tres è ſingulis fœderibus judices
leliguntur. Quando duo fœdera adver-
ſus unum litem habẽt, ſex judices è duo-
bus fœderib⁹ deliguntur, & totidem ex
alte-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

altero, & ſi hi cauſam componere a
decidere non poſſint, trium fœderu
ſuffragiis arbiter deligitur. Convent
autem juridici primo Ilianti habentu
deinde Curiæ, poſtea rurſus Ilianti, qu
to denuo Curiæ, & quinto Davoſii.

Conſuetudines.

PORRO Rætorum ſtatuta & conſuet
dines exponere perlongum fore
quædam tamen hic annotare brevit
non ingratum lectori, nec ut opinor, i
utile erit. Primum igitur communi d
creto ſancitum eſt, ne Epiſcopus C
rienſis aut quiſquam alius eccleſiaſt
ordinis civilem magiſtratum conſ
tuat, & præfectum aut Ammanu
conventui & judicio alicui prepona
ſed populus Rætorum ſuos magiſtrat
propriis ſuffragiis creat. Qui autem ab
piſcopo aliqua officia impetravere, qu
diu illi ſerviunt, comitiis & Senat
intereſſe non poſſunt. Miniſtros ecc
ſiarum ſingulæ parrorchię ſibi deligun
& eos officio amovere poſſunt, & il
ſtipendium ſolvunt, quod ſane pleriſq
in locis perexiguum eſt. Decimas min
res nullas ſolvunt tota Rætia: major
non in agro ſed collectis frugib⁹ & vi
domi ſolvunt, ac tantū decimamqui

m partem dant. Omnes qui in aliquo
nventu habitant, libere in omnibus
viis & rivis ſui conventus piſcari poſ-
nt: ſimiliter paſſim venari & aucupa-
Per univerſam Rætiam eodem pon-
re & menſura tam rerum aridarum
tam liquidarum utuntur, pondere
quam & menſura Curienſis oppidi:
que in his quicquam mutare licet
urienſibus abſque conſenſu aliorum
ederum.

Præfectura.

Eſtant nobis præfecturæ Rætorum
enumerandæ, quibus tria fœdera ex
quo imperant. Cis alpes igitur prope
uriam Lupino & Melantio præfectum
nponunt, de quo ſupra diximus. Su-
eratis alpibus infra Prægaliam ad Mai-
am fluvium. Plurienſis præfectura pri-
num occurrit. Eſt autem Plurium vi-
us ingens in campis qui alpibus ſubja-
ent poſitus, ad utranque Mairæ ripam,
c ad oppidi morem excultus. Eo lo-
o è ſaxo lebetes torno cavantur ad co-
uinæ uſum, ac dicitur ea ſaxi natura
ſſe ut venenum injectum ad ignem e-
ulliat & rejiciat, ideo lebetes hujuſmo-
i per Italiam magna copia diſtrahun-
ur. Vicini pagi omnes Plurium conve-
iunt, illic præfectus jus dicit, hũc pote-
ſtatem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

ſtatem vocant, & ſummum ac merum imperium in his locis Rætorum nomine obtinet. Poſt Plurium ſequitur Clavena oppidum & comitatus Clavenenſis, quamvis Plurium quoque Clavenenſis comitatus pars olim fuerit. Iacet autem Clavena oppidum ſupra caput Larii, M. P. x. à lacu diſtans, ut Antoninus quo-que in ſuo Itinerario indicat. Præfectum Clavenenſem Commiſſarium vocant Ræti & hujus inter alios poſt Sondrienſem ſumma eſt auctoritas. Tertium ordine locum obtinet, dignitate tamen & amplitudine reliquis præſtans Volture na provincia, quam hodie vallem Teli nam nominamus, Plinio Vennonete dicti videntur: vini præſtantiſſimi co pia, & quod longe in Helvetiam, Nori cum, Germaniam avehitur, noſtra æ tate celebris. Diviſa eſt autem tota Vol turena in ſex præfecturas: initio in ſu prema valle ad Braulium montem ſiv Iuga Rætica, Bormium oppidum, jace prima præfectura, & quæ plura privile gia & immunitates præ aliis habet. Pro ximum eſt Tirannum oppidum alter præfecturarum Volturenenſium. Terti præfecturæ caput eſt Telium, à quo va lem Telinam quidem dictam putant Oppidum hoc in edito ac natura mun to loco ſitum eſt, & ideo totius provi

C

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

: arx & propugnaculum cenſentur. ndrium celeberrimum totius Volturnæ oppidum quartæ præfecturæ ſedes :, quæ dignitate & poteſtate reliquas nnes præcedit, & qui eam tenet non æfectus, aut Poteſtas nominatur, ſed apitaneus, nam præter Sondrienſem æfecturam, pacem & tranquillitatem tius vallis tuetur, & ſi quod periculum immineat, Imperatoris munere funtur. Capitaneo additus eſt Vicarius; hic na cum Capitaneo civiles controverſias Sondrienſis præfecturæ cognoſcit: ræterea jus dicit in criminalibus & capitalibus cauſis quę ex tota valle ad ejus ribunal deferuntur, ac in conſilio habet viros doctos & Iuriſconſultos, & juxta leges ac ſtatuta Volturenæ vallis ſententiam fert, quam tamen in ſingulis ræfecturis hi quos Poteſtates vocant, noderari & mitigare poſſunt. Præterea n omnibus cauſis provocare licet ad ſenatū dominorum Rætorum, vel ad eos quos illi commiſſarios (ut vocāt) judices ordinarint & miſerint: aut deniq; ad cōmunitates, quæ ſumma penes Rætos poteſtas eſt. Quinta præfectura eſt Morbenienſis, Sexta vero & ultima Trahonenſis. Atque hic quidem Volturenenſium præfecturarum ordo eſt: verum Bormienſis præfectura à pleriſque non

nume-

numeratur in Volturena, & tota vallis in tres partes, Tertzier tertiarias vocant, dividitur: harum prima Tiranenſem & Telienſem præfecturas complectitur: ſecunda Londrienſem: tertiam conſtituunt duæ reliquæ præfecturæ Morbienſis & Trahonenſis. In electione autem præfectorum ordo & fœderum & communitatum ſervatur, exempli gratia, ſi fœdus ſuperius prçfectum Sondrienſem dederit ad hoc biennium, dabit alium ad proximum Cathedrale fœdus, & ad tertium biennium fœdus decem Iuriſdictionum præfectum conſtituent. In ſingulis fœderibus communitatum ordo ſimiliter ſervatur, ac aliquando communitates ipſæ quæ ex ordine præfectum dare debebant, eum ſolæ eligebant, nunc à ſenatu Rætico eligitur. Monetam cudunt in Rætia Epiſcopus & civitas Curienſis: Abbas quoque Diſentiſius vetera privilegia & jura monetæ cudendæ habet.

VALENSIANORUM Reſpublica.

VAlleſia tota in duas partes dividitur, ſuperiorem ab ortu Rhodani uſque ac Morſiam fluvium, qui infra Sedunum Rhodano miſcetur, hanc olim

Vibe

beri & Seduni incoluere: & Valleſiam
eriorem à Morſia ad Agaunum, quæ
a Veragri tenuerunt. Superior regio
ſeptem partes diſtincta eſt, quas ipſi
ſenas & Germanice *zenden* nomi-
nt: quod nomen unde deductum ſit
oro: nam à Decumis aut denario
n poteſt derivari, cum tantum ſep-
n Deſenæ ſint: amicus quidam meus
ſtimat idem eſſe quod διοίκησις, ſin-
æ enim Deſenæ ſuam διοίκησιν ſive
iſdictionem habent, ſingularem Rem-
o: & peculiaria privilegia: Aliqui pu-
nt *Zenden* nomen à Centenarii no-
ne deductum eſſe atque in legibus
ancicis inter officia Comitum nume-
ntur Vicarii & Centenarii: & in qui-
ſdam Germaniæ locis vocantur *zend-*
ifen, qui certæ alicujus diœceſeos ju-
ciis præſunt. Nos originem nominis
medio relinquentes, deinceps Deſenas
tine non male, ut arbitror, Conven-
s nominabimus. Septem igitur ſunt
alleſiæ ſuperioris Conventus, Gome-
nus, Brigianus, Veſpianus, Raronius,
ucianus, Siderianus, & Sedunenſis.
orro Conventus univerſi Eccleſias ſeu
rochias habent xxx. Inferioris Valleſię
x. ſunt conventus, quos ipſi nominant
gna militaria, *Panner*, eo quod ſinguli
opriis vexillis utuntur, Eccleſiæ xxiv.

Veragri ſive Valeſiani inferiores diu olim cum Sedunis & Viberis bella geſſe runt, & tandem nonaginta tribus ab hinc annis victi eorum imperium ſubie runt: arces munitæ numero ſexdecim ab his deſtructæ ſunt, quarum ruder hodie cernuntur, neque enim eaſdem reſtituere licet, ne libertati eorum ind periculum creetur: Itaque nunc Viber & Seduni Veragris imperant, & illis præ fectos mittunt, qui jus dicant, & Rem publicam adminiſtrent.

Epiſcopus Sedunenſis.

PRinceps hujus Regionis eſt Epiſcopu Sedunenſis, qui Comes & Præfectu Valleſiæ nuncupatur: hunc ſuffragii communibus deligunt Canonici Colle gii Sedunenſis, & legati ſeptem Decu marum ſuperioris Valleſiæ. Tradunt au tem Valleſianorum annales Carolum Magnum Imp. Theodolo Epiſcopo Se dunenſi, quod is ab angelo edoctus neſ cio cujus ſecreti delicti remiſſionem ſib indicaſſet, donaſſe comitatum & præfe cturam Valleſiæ, ipſi ac ſucceſſoribus, & jus præferendi gladii in ſignum civilis ju riſdictionis, item cætera privilegia prin cipum imperii conceſſiſſe. Etſi autem ſunt quædam quæ hanc narrationem

ſuſpe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

ſpectam reddant, de quibus in noſtra
alleſia diſſeruimus, illud tamen certum
jura hæc quæ diximus, ab aliis Impe-
toribus poſtea Epiſcopis Sedunenſibus
nceſſa & confirmata eſſe, ac nomina-
n à Carolo IV imp. eademq; renovata
aucta per Carolum V imp. qui libenter
c dedit precibꝰ Matthæi Schinneri E-
ſcopi & Cardinalis optime de ſe meriti.

Proximum ab Epiſcopo locum tenet,
em illi regionis Ducem ſeu Capita-
um, & Gallica voce Balivum. vulgo
ſz. *Landtshouptman*, nuncupant, hunc
ris præfectum nos nominare poſſe-
us, quando ad illum cauſæ civiles de-
runtur: præeſt hic biennio, & ab E-
ſcopo & legatis Decumarum liberis
ffragiis deligitur, & deinde publica
pprobatione ſingulorum Conventuum
onfirmatur. Singuli quoque Conven-
us ſummum magiſtratum habent,
uem Gomeſanii, Raronii, & Leucen-
es Majorem, cæteri Caſtellanum nomi-
ant: hic cum ſui Conventus ſenatu
uaſvis cauſas etiam capitales judicat.
Præterea Ammanos (quo nomine Hel-
vetici quidam pagi ſummum magiſtra-
tum appellant) ſed hi apud Valeſios ſunt
ſub imperio Majorum. Ab omnibus con-
ventibus ad ſenatum Valleſiæ provocare
licet. Nomino hic ſenatum, quem vulgo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

vocant *den landtſradt*: hic more majorum quotannis bis convocatur Maio & Decembri menſibus, quo tempore ex ſingulis pagis bini & nonnunquam terni legati conveniunt, idque Seduni in Caſtro Majoriæ. Senatui intereſt Epiſcopus, ſententias rogat Balivus: ac ab his de repub. conſilia tractantur, eliguntur gubernatores, & qui publica officia adminiſtrāt, & ſummū jus dicitur, à quo provocare ad aliud tribunal non licet.

Magnæ autoritatis & potentiæ in Valleſia quondam fuere Barones Raronii, horum ſucceſſores ſunt domini de Chiurone, qui ſunt Mareſchalci epiſcopatus Sedunenſis, vicedomini Seduni & Seneſchalci Valleſiæ.

Matza, qua utuntur contra vim potentiorum, peculiare quoddam Valleſianorum inſtitutum eſt, cujus ratio copioſe à nobis in deſcriptione Valleſiæ expoſita eſt.

Imperium totius Valleſię, ut diximus, eſt penes Epiſcopum & ſeptem conventus ſuperioris Valleſiæ; inferior regio his paret, & in ſex conventus ſive præfecturas diſtributa eſt. Contegium quod vulgo Gundes vocant Seduno proximum eſt, & primum locū obtinet. fuit hæc prępectura aliquamdiu Bernenſium, ſed eam Valleſiani bello Sabaudico

anno

no 1536. permutatione alterius rece-
unt, id quod in Valleſia noſtra adno-
mus, ubi tamen perperam ſcribitur
en, quam Aquilejam quidam vocant,
n datam fuiſſe Bernenſibus, cum cer-
n ſit eam multis antea annis à Ber-
nſibus fuiſſe poſſeſſam. Contegio pro-
num eſt Ardonium, deinde Sallo-
m, quarto loco Intramontii ſequun-
: quinto, Octodorum ſive Martinia-
n hodie: poſtremo, Agaunum, ſive
Mauritii oppidum, quo loco coeun-
us pene montibus, vallis tota arce &
plici porta ponti Rhodani impoſita
uditur. Mœnia & arces horum oppi-
rum excepto Agauno à Valleſiis di-
æ ſunt anno 1475 Cæterum extra ip-
n Valleſiam tres præfecturas bello Sa-
udico cepere, primam Montei dictam,
eram Iujanum, tertiã vallem alpium
ſtris *Hochtal:* ſuperioribus tamen an-
s unam Emanueli Philiberto Sabaudiæ
ci reſtituerunt, alias duas retinent.

Biennenſis Reſpublica.

BIenna vel Bipennium oppidum Ber-
nenſibus, ut diximus, perpetuo fœde-
conjunctum eſt, quod anno M. CCC.
II. initum fuit. Poſtea cum Salodoriis
nno M. CCC. LXXXII. ſimiliter fœ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

dus perpetuum fecit : & tertio cum Friburgenſibus,anno M CCCC VII;atque ita cum tribus pagis Helvetiæ fœdus habet. Epiſcopum Baſilienſem dominum agnoſcit in rebus civilibus aut temporalibus, nam quod ad eccleſiaſticam juriſdictionem attinet in diœceſi Lauſanenſi jacet: ſed Papatus jugum, epiſcopique ſpirituale imperium dudum excuſſit, inſtituta eccleſiæ reformatione iuxta ſacrarum literarum doctrinam, exemplo Bernatum & Tigurinorum, poſtea etiam Lauſanenſi epiſcopatu à Bernenſibus occupato, immunitate ab his donatum eſt.

Baſilienſi epiſcopo ſua jura integra manent, is ſummum magiſtratum in oppido conſtituit quem Majorem *den Meyer* vocant, ſed hunc ex ſenatu oppidi deligit: atque hic ſenatui ſe jurejurando obligat, & viciſſim ſenatus ipſi jurat. Præeſt autem judiciis capitalibus atque cum ſenatu criminales cauſas cognoſcit: mulctarum quæ ternas libras exceſſerint, pars media epiſcopo cedit: præterea decumas quaſdam & alios reditus epiſcopus habet, verum portoria vectigalia, & tributa civium ſunt non epiſcopi. neque enim licet epiſcopo tributum vel aliquod onus civibus imponere, aut urbem oppignerare: verum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

.. ſcopo militare debent, non tamen
..gius ab oppido quàm ut eadem die
..num reverti poſſint, quod ſi ulterius
..um opera uti voluerit, ſtipendio
..n conducat.

Recitantur etiam quotannis in con-
..ntu civium Privilegia urbi data ab Im-
..ero Ramſteinio Epiſcopo, anno MCCC
..XXIII in his omnia privilegia, quibus
..aius oppidum Baſileæ fruitur, Bien-
..nſibus conceduntur.

Societates & electio Senatus.

Eſpublica autem Biennenſis ſic admi-
niſtratur: cives omnes in ſocietates
..x diſtributi ſunt, ſic tamen ut uni dua-
..us aut pluribus ſocietatibus liceat ſe
..onjungere, ac ſingulæ ſocietates duos
..agiſtros & famulum habent. Publi-
..um conſilium ex omni civium numero
..bera electione creatur, ac minus conſi-
..um XXIV hominibus plerunque con-
..at, maius XXX. Electio ſenatus quotan-
..is fit ſub finem præcedentis anni, &
..itio novi anni in templo promulga-
..ur: creantur autem Electores aliquot
..x utroque conſilio, hi in præſentia ar-
..higrammatei veteres ſenatores confir-
..nant, & ubi opus fuerit novos deli-
..gunt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

Magiſtratus.

EVm qui publico conſilio præeſt civium magiſtrum vocant, atque hic ab utroque conſilio eligitur: hujus prima eſt auctoritas & poteſtas poſt Maiorem, ac quoties in ſenatu de Republica deliberatur, & res civiles tractantur, Major & cæteri qui aliquod officium Epiſcopi adminiſtrant, ſenatu excedunt, & conſul ibi præſidet. Poſt conſulé hæc munera aliquam dignitatem habent, Tribuni ærarii, Signiferi, Ædiles, Iudices conſiſtorii: habent ité præfectos eccleſię, xenodochii, noſodochii, publicę eleemoſynæ, &c. Deliguntur autem ab utroque conſilio idonei homines ad hæc numera obeunda, ſolus ſignifer ab univerſo populo creatur, huic non tantum ſignũ urbis commiſſum eſt, ſed una cum Conſule pupillorum defenſor eſt, & ut fidos tutores & curatores habeant, proſpicit, atque ab his rationem exigit. Senatus ter ſingulis ſeptimanis convocatur, prima, quinta, & ſexta feriis: ſi quis alio tempore ſenatum haberi velit & cauſam coram ipſo agere, Majori florenum numerat, qui deinde indictum ſenatum habet. Iudicum peculiarem conventum Bienna non habet, ſed

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

omnes controverſiæ civiles & cri-
nales à ſenatu dijudicantur.

Subditi.

Iennenſium imperio paret vallis S.
Immeri dicta, quæ etiam dominium
gue nominatur, ac in plures coven-
dividitur, quorum ſinguli proprium
ajorem aut Ammanum habent, qui
gulis annis Ma o menſe & Septembri
guntur & confirmantur. Verum præ-
ctus huic dominio à Biennenſibus
n imponitur, ſed ſinguli conventus
opria judicia exercent; ac ubi ſenten-
diverſæ fuerint, cauſa ad ſenatum
pidi remittitur: ab eodem nonnun-
iam aſſeſſores aliqui mittuntur: qui
diciis paganorum interſint: præter-
ab eorum judiciis ad ſenatum pro-
ocare licet. Incolæ vallis ſub ſignis
ennenſium militant.

eſpublicæ populorum qui communi Helvetiorum imperio reguntur: ac primum de oppidis ſtipendariis.

Vperiori libro populos, qui commu-
ni Helvetiorum imperio reguntur,
iſtribuimus in oppida ſtipendiaria.
. & præfecturas 11. Oppida hæc ſuos

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

magiſtratus propriumque ſenatum ha
bent: & ſicut in aliis urbibus Helvetiæ
ita in his quoque duplex eſt publicum
conſilium, minus, quod ferè XII. Sena
toribus conſtat, & majus virorum. XL
adnumeratis prioribus. XII. Qui public
conſilio præeſt *Schuldtheſz* nominatur
hunc Badæ uterque ſenatus eligit. Bre
mogarti VIII pagi è duobus alterum
conſtituunt, ſed tamen è numero ci
vium opidi: alterum cives ipſi. Fravven
feldi autem à tota plebe deligitur, idqu
occultis ſuffragiis *mitdrun. Tribuni*
ærarij ædiles, & alios magiſtratus ſena
tus creat: habent enim hæc oppida pu
blica officia, habent etiam ſingula pe
culiare ærarium, & ex his quædam ſati
locuples pro ipſarum amplitudine &
conditione, nam portoria, vectigalia
tributa ipſorum ſunt. Badæ tamen qu
frequens eſt iter ex Germania in Gal
liam, portorium quidem oppidi eſt, ſe
vectigal mercium quæ tranſportantur
ad Helvetios pertinet. Senatus mino
non tantū res urbis procurat ſed etiam
civibus jus dicit, neque enim aliud pecu
liare iudicium habent: præter quam
Fravvenfeldæ. Ac ſingulæ urbes non
tantum iuriſdictionem rerum civilium
ſed criminalium quoque & capitalium
habent.

Bre

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

Bremogartum.

Remogartum imperat vicis aliquot
proximis urbi quos vocant Cellæ
fecturam *das Kellerampt*, ac perti-
hęc regio adLiberæ provinciæ prefe-
ram quæ Tigurinorum eſt, ſed Bre-
ogartenſibus olim oppignerata fuit;
iſmundus autem imperator cum Ti-
inis poſſeſſionem Liberæ provinciæ
didiſſet, ſimul quoque illis privile-
m dedit ut hæc pignora redimere
ſent, verum Bremogartenſes à Tigu-
is petierunt, ut pro mutua amicitia
æ hactenus inter ambas urbes fuerit,
i pignus hoc relinquant, idque facile
petravere. Itaque eo tempore Tigu-
iorum beneficio, datis etiam ſuper hac
literis, in poſſeſſione huius regionis
llocati & confirmati ſunt anno cIↄ.
cc XIX. Summum tamen imperium
animadverſionem in capitalium cri-
inum reos Tigurini ſibi ſervarunt.
ſtea anno 1528. controverſia inter Ti-
rinos & Bremogartenſes orta eſt de
ovocationibus ad quem pertineant,
iam Pagi VII ita diremerunt: ſi qui
dicio contendant in his Pagis ad Cel-
præfecturam ſpectantibus, eos pri-
ao Bremogartum provocare poſſe,
deinde

deinde Tigurum, ſi Bremogartenſiun
ſententia ipſis non probetur: in contro
verſiis autem quæ tantum Bremogart
diſceptatæ fuerint, provocationem a
VIII. pagos fieri.

Fravvenfeldum.

FRavvenfeldum oppidum præter ſe
natum peculiarem, habet conſeſſun
judicum, *das vvuchengricht*, hi cogno
ſcunt controverſias civium & eorun
qui extra urbem in pagis proximis a
urbis juriſdictioné pertinent, criminale
tamen cauſas & hæreditatum ac ſimile
controverſias Senatus dijudicat. Iudi
ces decreta ſua certa mulctæ impoſitio
ne, & auctione bonorum creditori
exequuntur. Licet autem ab hoc judici
ad VII. pagos Helvetiorum provocare
ſed à ſenatu nulla eſt provocatio. Præ
ſidet huic judicio noſtra ætate permiſſ
ſenatus Ammanus regionis, olim ta
men ante annos circiter centum, urbi
apparitor, & poſtea Advocatus imper
judicio præſedit. Porro ubi aliquis ca
pite damnandus fuerit, iidem judice
ſuo arbitratu adjungunt ſibi duodecin
alios, ex urbe aut agro ipſorum, atqu
hi XXIIII. de capite alicujus ſententian
ferunt. Atque hoc privilegium civitat
dedi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

dit Sigiſmundus Imper. Itaque oppi-
n hoc carcerem, & jus ſumendi ca-
alis ſupplicii antiquitus etiam ſub
ſtriis principibus habuit, atque ho-
Helvetii jura eorum conſervant &
ntur: &, quamvis ſumma juriſdi-
o rerum capitalium ad pagos x. per-
at, Fravvenfeldum tamen excipi-
, quod tantum VII. pagis ſubeſt ſalvis
privilegiis. Præterea quod ad teſta-
ntorum & hæreditatum jura ſpe-
t, ſunt quædam huic oppido pecu-
ia à reliqua Turgea. Adhæc Fravven-
li cives nomina & debita ſua exceptis
nuis reditibus, tota Turgea ſecundum
a provincialis judicii exigunt, ac eos
à judicio banniti fuerint, impune
ſpitio excipere poſſunt: ipſi vero ad
llum exterum judicium ſive aulæ ſit,
totius provinciæ evocari poſſunt,
l actor eorum judicio uti debet. Ha-
t etiam cœnobium Augiæ divitis
ædam jura in hoc oppido, & cives ſe
ramento obſtringunt, & quondam
n exigua eorum pars ſervi eccleſiaſtici
jus cœnobii fuere, ſed poſtmodum ſe
omnibus ſervitutis oneribus rede-
erunt, ac nunc priuſquam Augienſi
mino ſacramentum dicant, literas
ipſo accipiunt, quibus promittit
jura cœnobii ſui quæ Fravvenfeldi
habet

habet nunquam oppigneraturum, ve
diturum, alienaturumve eſſe, ac præt
ea conſervaturum ipſis ſingula ipſoru
privilegia, immunitates, jura, & bon
conſuetudines. Poſtremo, belli tempo
quondam ſenatus Fravvenfeldi duce
& legatum ac ſigniferum & cæteros
militaris præfectos delegit, quos univ
ſa Turgea ſecuta eſt, & illis ſacrame
tum dixit: ſignum quoque urbis à Po
tifice Romano ſicut omnium Helveti
rum ſigna imaginibus quibuſdam orn
tum eſt, nempe Chriſti crucifixi imagi
& duabus clavibus decuſſatim poſitis
ab adverſa crucis parte effigie, ut volu
faciei Chriſti linteo impreſſæ. Verum
perioribus annis Turgeæ provinciæ pr
prii duces & peculiaria ſigna conce
ſunt: interim urbi & his, qui ad ejus
riſdictionem pertinent, ſui duces & ſi
niferi veteraque ſigna manent.

Præfectura.

QVot ſint Helvetiorum præfectur
& ad quos pagos pertineant, ac q
ratione in eorum poteſtatem perve
rint, antea à nobis expoſitum eſt. C
terum præfecti à pagis ex ordine m
tuntur, & in pleriſque pagis hic mos
ut ſolũ minoris conſilii hominibus ſi

ſen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

atoribus hoc munus demandetur, tantum biennium præſunt , poſtea ximi pagi præfectus ſuccedit. Ita vero niniſtrant præfecturas, ut ſecundum es & conſuetudines ſingulorum po- orum jus dicant , verum tamen in efecturis ciſalpinis præfectus in cri- nalibus cauſis non ipſe ſolus jus di- , ſed delecti judices ex tota plerum- e provincia, quorum conſeſſum vo- nus Provinciale judicium , *Ein ndtgricht*, cauſas graviores & præ- tim capitales cognoſcunt , & ſenten- s ferunt : ſummum tamen imperium nes præfectum eſt qui judicio præſi- t, & ſententiam mitigare poteſt. Sed præfecturis Italicis ſive transalpinis i præfecti ſententiam de capite ali- jus ferunt , poſſunt quidem viros udentes in conſilium adhibere , ve- m illi nullum jus habent ſententiæ endæ. Poſtremo in Senatu Helve- orum quotannis circa ſolſtitium ra- onem ſuæ adminiſtrationis reddunt, alpini quidem Badæ: Italici Lugani ram legatis duodecim pagorum qui dem tempore illuc mittuntur : ac m appellationes ſubditorum dijudi- ntur à Senatu Helvetico. Si bellum elvetiis ab aliquo extero hoſte in- ratur , omnes præfecturæ militem

dant

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

dant & ſub propriis ſignis Helvetios ſe-
quuntur, ſingulæ tamen ſe illi pago con-
jungunt penes quem illo tempore im-
perium ejus præfecturæ exiſtit. Sic bell[o]
Burgundico Turgea præfectura Tiguri-
nos ſecuta eſt. Quando vero bellum in-
teſtinum in Helvetia oritur, præfectura
cum utrique parti jurejurando obſtri-
ctæ ſint, non tenentur ut militem dent
niſi id major pars pagorum ipſis im-
peret.

BADA SIVE AQVENSIS *præfectura.*

PRæfectura comitatus Aquenſis cæ-
teris ſplendidior eſt, propter Helve-
tiorum ſenatum qui plerunque Bad[æ]
habetur, nam præfectus Aquenſis ſem-
per intereſt ſenatui, & ſententias ex o[r]-
dine rogat: ſi quid vero publico ſenat[us]
nomine ſcribitur, ſigno præfecti pleru[n]-
que obſignatur; præterea ſi in Senat[u]
paria, ſuffragia fuerint, ipſe arbiter alte[r]-
utram ſententiam probat & contro-
verſiam dirimit. Habet autem præf[e]-
ctus nullum jus in oppidum Aquen[ſe]
ſed in comitatum qui in plures pagos
minores juriſdictiones diviſus eſt; in h[is]
præfectus ſuos habet vicarios ſeu a[p]-
paritores, qui una cum judicibus eju[s]-
dem pagi juriſdictionem ipſius nomi[ne]
ex-

ercent, mulctas impoſitas exigunt, & præfectum referunt; nonnunquam am ipſi præfecti hujuſmodi judiciis erſunt. Sed cum judicia capitalium minum habentur, judices XXIV. ex o comitatu Aquenſi conveniunt: iguntur hi à pręfecto, ſed moris eſt ut nel delecti perpetuo hoc munere funtur, niſi quid obſtet: ſed ſi quis motur, aut à munere hoc remotus fuepræfectus alterum illi ſurrogat: Iudiſecundum leges de capite alicujus tentiam ferunt, attamen præfectus nes quem eſt ſumma poteſtas ſentenm eorum mitigare poteſt. Inter ofia præfecti præcipuo loco eſt ſcriba tius provinciæ, quod munus cum diius tum etiam eo uberius eſt, quod jus opera Helvetii in ſuis conventis utantur: proximus ab hoc eſt em ſuppræfectum Badenſem vocant, i ſummus eſt apparitorum præfecti.

Pertinent etiam ad comitatum præfecturam Badenſem duo opdula Clingenovium, & alterum lgo dictum *Keyſerſtuel*, ac ſi dicas æſaris ſedem aut tribunal: verum piſcopus. Conſtantienſis præfectos nponit, neque in illis præfectus Auenſis ullam edicendi, aut imperani, vel mulctas exigendi poteſtatem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

habet, ſed tantum judicia capitaliu
criminum ad ipſum ſpectant, & civ
horum locorum cum comitatu Bade
Helvetiis militant. Preterea inter utru
que oppidum jacet Zurzachum vicus i
gens ad Rhenum fluvium, oppidi
morem excultus, ſubjectus epiſco
Conſtantienſi, & ad Clingenoviam pr
fecturam pertinens, de cujus polit
propter loci celebritatem quædam a
dam. Etenim celeberrimæ nundin
bis quotannis in hoc loco habentur
ad quas mercatores non tantum ex He
vetia & Germania, ſed ex Gallia quoq
& Italia confluunt, cum tamen nunc
næ, quod mirum eſt, uno die peraga
tur. Plerique exiſtimant hoc eſſe foru
Tiberii, cujus Ptolemæus meminit,
ideo nundinas has antiquiſſimas eſſe
ab ipſo Tiberio inſtitutas: nomen Zu
zachi, quaſi Certiaci vici accepiſſe vid
tur à M. IVNIO CERTO milite Rom
no, quem illic conditum vetus inſcript
teſtatur. Iuriſdictio huius pagi ad Cli
genovienſem præfectum pertinet;
quotannis menſe Ianuario apparit
rem deligit, deinde eos quos ſenator
vocant, qui octo ſunt, ſed tamen qu
tuor anno uno munere ſuo funguntu
& jurati ſenatores nominantur, quib
poſtea quatuor alii ſuccedunt; his ac
dunt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

ntur adhuc quatuor judices: hi XII.
mero præſidente ipſis præfecto Clin-
novienſi controverſias dijudicant &
ernis ſeptimanis conveniunt: interea
quis petat judices extra ordinem con-
cari, ſolutis XIII. aſſibus Lucerna-
monetæ id impetrat. Porro epiſcopi
æfectus non edicit aut mulctas impo-
t majores x. libris: ſed ſi crimen vi-
atur gravius mulctandum, aut etiam
pite plectendum, tum præfecti Aquen-
apparitor judicium exequitur &
um mulctat. Verum extra nundina-
m tempus capitalium criminum rei
imum Clingenovii examinantur, &
m demum confeſſi & convicti capita-
s criminis præfecto Badenſi tradun-
r. Nundinarum autem tempore, hoc
ſt, Kalendis Septembris, & prima feria
ptimanæ, quæ feſtos dies Pentecoſtes
quitur, pridie nundinarum adveniente
æfecto Badenſi juriſdictio omnis epiſ-
opi ceſſat, & ſolus præfectus imperandi
edicendi jus habet, ad finem uſq; nun-
inarum. Nam quia magna hominum
nultitudo ad nundinas confluit, voluêre
najores noſtri illas ex integro ſub tutela
& procuratione eorum eſſe quorũ ſum-
num imperium & major eſſet poteſtas
n his locis; hi aliquando fuere Auſtri
Principes Domini Comitatus Aquen-

ſis hodie ſunt VIII. pagi Helvetiæ. Quo
autem vici Zurzachenſis curam & ac
miniſtrationem attinet, id procuran
viri XVI. quatuor ſcilicet adhuc aliis ac
ditis ad judicum numerum: poſtrem
ad totius plebis conventum referuntu
quæ majoris momenti ſunt.

TVRGEA.

INter omnes præfecturas Helvetioru
nulla eſt amplior & populoſior qua
Turgea, quippe quæ parochias ſupra
habet, huic præfectos dant pagi V I
vetuſtiores, & ad hos dominium regi
nis & civilis juriſdictio pertinent, atq
ſi bello petatur Helvetia ab externo h
ſte cum his militant: ſuprema aute
juriſdictio cauſarum criminalium
capitalium X. pagorum eſt. Cæteru
eccleſiaſtici ordinis multi, & quam pl
rimi nobiles paſſim in vicis Turgeæ i
feriorem juriſdictionem obtinent,
tamen ut ipſi nihilominus præfecto t
tius regionis ſubjecti ſint: atque hi e
cunt & mulctant libræ unius pœna, p
ſunt, deinde edicere & mulctas imp
nere ad decem uſque libras, ſed med
pars multarum cedit pręfecto, ſicut h
omnia certo jure & ordine conſtitu
ſunt, ipſis noto. Omnes autem qui jur

ionem habent, nominantur *grichtſ-en.* Ex his eccleſiaſtici ordinis ſunt Epiſcopus Conſtantienſis qui ſuos fectos in Turgea habet; Arbore feli-Tanneggi, Guttingæ, Gottliebæ; Ca-lum eccleſiæ Conſtantienſis, Alie-ii, juriſdictionem obtinet: cœno-m Augiæ divitis, quod nunc epiſco-ui unitum, & ut dicitur, incorpora-n eſt, maximos reditus in Turgea & rimas juriſdictiones habet, Stekburg, nangi, Manebachi, Ermatingæ, Tri-tingæ, &c. Multi quoque nobiles hu-cœnobii vaſalli ſunt: Eremitani cœ-bii abbas Eſchentzi dominus eſt. S. lli cœnobium etiam quorundam vi-rum juriſdictionem habet, Cœnobia m quæ in ipſa Turgea jacent, Tobe-Ioannitarum domus, Fiſchinga ab-tia ordinis Benedictini, Ittinga Car-uſianorum domus, Munſtarlinga ab-tia virginum Benedictinæ familiæ, & ennikona Ciſtertienſium familiæ ab-tia, item Veldbachum, Calchera, S. atharinæ vallis prope Dieſſenhovium, præterea quædam Præpoſituræ juriſ-ictionem in unum aut alterũ pagum, quandoque in plures obtinent. Nobi-um autem familiarum arces quæ ad-uc incoluntur, & veterem juriſdi-tionem retinent, multæ ſunt, quarum

Ff 3 eas

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

eas quę nunc ſuccurrunt recenſebo,cum familiis ad quas pertinent: VVellenbergum & Grieſſenbergum, Vlmii hodie incolunt, Herdera & Burgela Landenbergiorum arces; VVengia, Gielioruni Spiegelbergum, Muntpratiorum. VVinfelda Schellenbergii, & ni fallor Gemmingiorum. Ad fines oppidum Comitis Eberſteini, Nuvvenburgum cum Mammera Tummiorum, Salenſteinum & Blideca Halvilii, Clingenbergum Heidanheimeri, Ottlishuſa Schenckiorum Eppishuſa Hagenviliorum, Liebenfelſi Lanziorum, Clinga vetus Brumſiorum Nufera Stockerorum, Sonnenberga Hutenſuniorum. Multæ etiam arces dirutæ ſunt, quarum juriſdictionem maxima ex parte eccleſiaſticæ familiæ obtinent partim etiam nobiles aliarum arcium incolæ, aut cives Turgeæ.

Porro non tantum civilium, ſed etiam criminalium & capitalium cauſarum juriſdictionem habet Abbas Rinovianus in oppido Rinovio, quod ſanè pervetus oppidum eſſe videtur, quamvis hodie ædificiis parum excultum, & eo loci quondam caſtra habuiſſe Romani adverſus Alemannos creduntur: illic in Rheni inſula cœnobium eſt Benedictini ordinis, unum ex vetuſtiſſimis totius Helvetiæ, Abbas merum imperium in

oppido

pido habet, verumtamen in crimina-
ibus ſi quis damnatus fuerit capitalis
minis traditur Præfecto, ſive Amma-
provinciæ,ac bona damnati à ſeptem
gis Helvetiorum confiſcantur. Habent
noviani peculiare ſignum ſive vexil-
m ſub quo Helvetiis militant.

Præterea oppida quædam Turgeæ
elvetios quidem patronos agnoſcunt,
l tamen ſuas immunitates & ampla
ivilegia habent, ac propriam juriſdi-
onem.

Epiſcopi cella oppidum ad confluen-
s Sitteræ & Turi, jacet quidem in Tur-
a,& ſub ſuis ſignis cum Helvetiis mili-
t ſed præfectus nullum in illos impe-
um habet, neque quicquam illis impe-
re & edicere poteſt: paret autem par-
m Epiſcopo Conſtantienſi partim
ἰσονομίᾳ fruitur. Epiſcopus præfectum
ibet in arce oppidi, & omnium mul-
arum media pars illi cedit, ſed cives
ppidi proprium ſenatum eligunt, &
uos qui huic præſint, quos veteres ſe-
atores vocant, hi Rempublicam cum
natu adminiſtrant, & alter horum ju-
iciis rerum capitalium præeſt, neque li-
et cuiquam à ſententia ſenatus provo-
are, neque etiam civem oppidi ad judi-
andum citare. Vectigal vini & alii redi-
us Reipublicæ cedunt.

Quando Epiſcopus jusjurandum a civibus exigit,prius jusjurandum dat ſ ipſorum privilegia & immunitates null ex parte imminuere velle.

Arbor felix vetus oppidum ad lacum Acromum cujus Antonius quoque Iti nerarii auctor meminit: epiſcopo qui dem Conſtantienſi paret qui præfectum ibi habet, ſed cives præterea Amma num & ſenatum deligunt, qui res civi les adminiſtrant, habent etiam Helvetii aliquid juris & dominii in hoc oppido nam arx eorum uſibus ſervit belli tem pore, & cives iiſdem militant. Dieſſen hovium oppidum ad Rhenum inter Sca phuſium & Steinam ad Turgeam perti net ac præter VII pagos veteres, pene quos eſt Turgeæ dominium Berna & Scaphuſium juris & dominii aliquid Dieſſenhovii habent,ſed tamen Dieſſen hoviani tantum octo pagis juramento obſtringuntur. Oppidi hujus cives pri vilegiis non paucis fruuntur, & pecu liarem ſenatum habent & Scultetum ut vocant, quinetiam juriſdictio aliquo pagorum in vincula ad ipſos pertinet verum omnes in præfectura Turgea cenſentur, & una cum reliquis attamen ſub oppidi ſui ſigno Helvetiis militant

Cæterum præter juriſdictiones eccle ſiaſticarum familiarum & nobilium

com

plures ſunt pagi quorum integra ju-
riſdictio ad Helvetios pertinet ; nomi-
natur autem juriſdictiones comitatus
Turgeæ, ac apparitores Præfecti per hos
pagos judiciis præſident. Fuerunt au-
tem aliquando diverſæ actionum & ju-
diciorum formulæ, & variæ admodum
conſuetudines, verum ſeptem pagi Hel-
vetiorum conſentientibus, & in conſi-
lium adhibitis juriſdictionum dominis,
communem quandam juris formam
per univerſam Turgeam conſtituerunt.
Porro ſi quis cum alicujus juriſdictionis
domino controverſiam habeat, eam ad
præfectum provinciæ defert, & ab illo
jus petit.

Duplex autem eſt ſuperioris juris for-
ma in Turgea, aut enim cauſæ aguntur
coram provinciali judicio, aut co-
ram præfecto & ejus aſſeſſoribus ; hoc
vocant, *Tagſatzung*, alterum *das Landt-
gericht*. Iudicium hoc provinciale non
tantum ad ſeptem pagos pertinet, qui
Turgeæ præfectos imponunt, ſed præ-
terea Bernates, & Friburgii ac Salodorii
ejus domini ſunt, cujus cauſam primo
libro expoſuimus. Convenit id aliquãdo
Vitoduri, cũ Kyburgius comitatus cum
Turgea coniunctus eſſet : poſtea pro-
pe mœnia Conſtantiæ, poſtquam ci-
vibus eius urbis à Sigiſmundo impera-
 tore

tore oppigneratum fuit: alias etiam alibi habebatur: ſed nunc Fravvenfeldæ tantum habetur, & ab Helvetiis decreto cautum eſt ne alio transferatur. Iudices ſunt XII. quos præfectus deligit, & quatuor horum ex oppido Fravvenfeldo, reliquos ex agro Turgeo. Iudicio præſidet præfectus nomine X. pagorum, vel Ammanus regionis, quem iidem pagi conſtituunt, vel etiam alius vicarius quem ſibi præfectus ſubſtituerit. Appellationes ex tota Turgea in hoc provinciali judicio deciduntur, deinde ibidem judicantur pecuniarię controverſiæ quę ad hoc judicium deferuntur, & jure deferri poſſunt: item convicia quibus alterius fama & honos lęditur, caufæ criminales & capitales. Porro de iiſdem rebus omnibus Præfectus cum ſuis aſſeſſoribus, qui plerunque ſunt Ammanus provinciæ, & Scriba, atque Apparitorum primus, judicat: atque in actoris arbitrio ſitum eſt, utro judicio uti malit. Præfectus ſua edicta & ſententias, executioni mandat mulcta pecuniaria decem librarum impoſita ni intra dies decem illis ſatisfaciat: provinciale judicium non imponit mulctam pecuniariam ſuis edictis: ſed bannum ſive proſcriptionem; hoc tantum ſub mulcta edicit ne quis in judicio ipſe cauſam agat, non adhibito

bito actore aliquo è numero judicum: m ne quis intra ipſum conſeſſum judum ingrediatur. Qui præfecti edicta ntempſerit, accuſatus cuſtodiæ mancur. Ab utroque judicio ad Helves provocare licet, & prout cauſa fueà pagis VII. vel X. cognoſcitur: ſiliter mulctæ omnes partim cedunt I. pagis, partim X. nempe bona pite damnatorum, aut quæ ob nom capitalem confiſcantur, & mule criminum quæ cum capitali noxa hærent: ſunt autem hæc omnia cerjure definita, & præfecto notum eſt, id quibus pagis cedat. Veluti ſunt empli gratia, atroces injuriæ etiamſi on puniantur capite, item ſi quis pam ſibi indictam manu violarit: inriæ quæ alicui in publica & regia via feruntur, ſive vulnerando aliquem, ve ſpoliando, aut vim inferendo: em ſi quis ſibi uſurpet & vendicet priitim publicas vias: terminos aut bona duciario jure data tranſmutet: fidem ablicam violet: dominos ſuperiores, ræfectum, aut judicium contumelia ficiat, &c.

Porro quicunque ſuperiori judicio caitalis noxæ rei pronuntiati fuerint, ad lios deinde judices accuſantur qui caitis ſententiam ferunt. Numero hi ſunt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

ſunt XXIV. atque aliquando hic mos fuit, ut XII. iudicibus provincialis iudicii totidem alii à præfecto adiungerentur, ex tota provincia ipſius arbitri delecti: hodie vero plerunque iudices Fravvenfeldenſis oppidi, de capite pronuntiant: idque fit vitandorum ſumptuum gratia: qui longe maiores eſſent ſi iudices ex tota provincia convocandi eſſent. Ab hoc iudicio non licet provocare, attamen in arbitrio præfecti poſitum eſt, ſententiam à iudicibus latam mitigare, aut genus ſupplicii capitalis mutare, vel damnato vitam concedere, aggravare autem iudicum ſententiam non poteſt.

SARVNETES.

SArunetum, ſive Sanagenſium regio quondam comites habuit huius nominis, à quibus Helvetii eam emere: fuerunt autem orti ex VVerdenbergenſium comitum familia, quæ eadem fuit cum Montfortia, nam hæc in plurimas familias aliquando diviſa fuit. Dividitur autem tota regio flumine non magno, quod Saram vocant, in duas partes. Superior habet vicos aliquot, quorum præcipuus eſt Regatium, ubi iudicia eius partis exercentur: item cœnobium

Faba

barianum, cuius abbas quãdam in his
his iuriſdictioné habet. Videtur autem
c pars olim ab altera ſeparata fuiſſe,
ut Sarunetum nomen ad illos perti-
at, qui infra Saram habitant, & à
mine forte nomen habent; (alii enim
nt Sarunetes, quorum Plinius memi-
t, ad ortum Oeni fluminis, hodie In-
dini dicti) qui vero ſupra flumen ha-
tant Reguſcis aut Rhucantiis attribu-
s fuiſſe veriſimile eſt: hi, & proprio
dicio, & aliis menſuris atque ponde-
bus, quam inferiores utuntur. Sane-
unum vero oppidum non magnum
m arce, in qua præfectus habitat,
put eſt totius præfecturæ. Oppidum
ſum, ſicut & alterum, ejuſdem præfe-
uræ ad lacum Rivanũ, quod *VVallhen-
att* vulgo nuncupatur, in antiquis au-
m diplomatibus Riva, proprium con-
lium habet, & eius præſidem Sculte-
im, quem tamen Helvetii, qui im-
erium præfecturæ obtinent, conſti-
iunt. Verum inferior tantum iuriſ-
ictio ad hos ſpectat, quo modo etiam
ræcipui vici ſua iudicia habent. Supre-
num iudicium rerum criminalium &
apitalium Sanegauni habetur; iudices
eliguntur ex oppido & tota præfectu-
a; præſidet autem iudicio plerunque
oco præfecti is, quem Ammanum
regio-
Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

regionis vocant, Præfectus ipſe cauſam adverſus reum agit: habet autem ex officiis ſcribam & apparitorem. Si capitalium criminum rei teneantur Rivæ, illic judicium habetur, & capitis ſupplicium de condemnatis ſumitur: ſed præfectus judicio præeſt, non Rivenſium Scultetus.

RHEGVSCI.

PRæfectus vallis huius, quæ à Rheno nomen habet, & ſupra ingreſſum Rheni in lacum Acromum, ad ſiniſtram ejus ripam jacet, ſedem ſuam habe Rhynecci, oppidulo in inferiori parte vallis ſito. Dividitur autem tota præfectura in partes certas quas *hoff* Villa nominant, quarum hæc ſunt nomina Alteſterum oppidum, Marpachium, Bernangum, Taal, ad hanc villa Rhinecum pertinet, Oberrieda. Singulæ villa propriam juriſdictionem habent, & duos Ammanos, quorum unum Præfectus Helvetiorum, alterum Abbas S Galli conſtituit. Multarum quæ in hi imponuntur pars media Abbati cedit, altera Helvetiis. Alteſteti tamen mulcta trifariam dividuntur, & tertia pars oppidanorum eſt. Mentio hic fit Luſtenovii, ajunt autem quidam inferiorem &

ſupe

eriorem juriſdictionem huius loci
ſtare ad Auſtrium principem. Iudi-
rerum capitalium Helvetiorum
t, ac præfectus eorum hæc exercet
nis villis in quibus crimen capitale
mmiſſum eſt, judices ſunt Ammani
arum.

colæ huius vallis culturæ vinearum
endo lino, quod S. Galli commode
dunt, potiſſimum ſtudent , & inde
victum comparant : cives quoque
Galli multa prædia & vineta hic ha-
t,& non paucos colonos, itaque una
n incolis novum vinum æſtimant,&
um precium conſtituunt,non quod
eatur quis vinum vendere, ſed quod
mini colonis, & alii itidem his per-
vant, à quibus vinnm hac conditio-
emerunt,ut juxta publicam æſtima-
nem ſolvant. Inſtante enim vinde-
a legati ſingularum villarum S. Gal-
n conveniunt, his unus aut alter è
nſilio S.Galli adjungitur,& communi
nſilio de precio vini ſtatuunt : ſi ſen-
tiis diſcrepent & paria fuerint ſuf-
gia, is pagus cuius vices tum fuerint
iter eſt: ſinguli enim pagi certis vici-
ex ordine arbitrii jus habent. Pretio
i conſtituto vindemia inchoatur,ne-
e enim antea licet uvas colligere.

Baro-

Barones ab Alto-ſaxo.

IN intermedio loco inter Reguſcorum
præfecturarum & VVerdenbergium
comitatum iacet dominium Baronum
ab Altoſaxo, etſi autem hi liberi ſunt
merum habentes imperium, tamen hoc
loco prope Reguſcos ſitus ratione ipſo
rum mentionem facere volui. Eſt vero
Altoſaxorum familia vetuſtiſſima, ac i
qui deſcripſit ludos equeſtres, quos qui
dam Torneamenta, alii Troianos ludo
vocant, refert ab Henrico Aucupe Fr
dericum Baronem Altoſaxum ex Sue
vica nobilitate delectum, qui aliis for
mam & rationem ludorum præſcribe
ret. Maſcauci Rætorum populus qui H
ſarci in trophæo Auguſti nominantur
Plinio, paruere quondam Baronibu
Monſaxiis, poſtea Sigiſmundus Imp
rator comitum dignitate ornavit,
VVolffus Baro Monſaxius adverſus (
botritos militavit, anno 935. Dicunt
autem hi ex Altoſaxorum familia oriu
di & vocantur Domini *von Sax* z
Monſax. In Rætia multi nobiles vet
ſtiſſimæ ſtirpis eſſe dicuntur, à prim
Rætis qui Tuſci fuerunt, ut creditur,
riundi: ipſi ſe à Romanis ortos gloria
tur: illic olim Altoſaxi habitarunt, na

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

rope vallem Leguntiam quæ maxi-
antiqua nobilitate gloriatur, vicus
en familiæ retinet, *Oberſax*, & arx
fuit à Saxo vel,ut quidam malunt,à
o nomen habens. Mihi itaque veri-
le ſit, Altoſaxorum familiam Ræ-
m origine eſſe,ac à veteribus Tuſcis
omanis antiquiores fuere una cum
multis nobilibus Rætorum familiis
inem ducere. Illa etiam regio cui
ie imperant,olim in Rætia cenſeba-
quando etiam Strabo Rætiæ fines
e ad lacũ Acronium extendit.Duas
itiſſimas arces hæc regio aliquando
it, Saxiam quæ bello Abbatiſcella-
m combuſta eſt: & Forſteggam,
longe eſt recentior: dicitur enim
ltoſaxiis ædificata auctore abbate
alli Vlrico ab Altoſaxo, cum eo
ore bellum adverſusMontefortios
ites gererent. Subjecti ſunt arcibus
dem valle pagi plures Altoſaxorum
inio obnoxii,ex his ſi bellũ ingruat
etiæ, robuſtum militem ſub ſuo
illis auxilio educunt: ac Vlricus
r Vlrici Philippi qui nnnc in his lo-
mperat, bello adverſus Maximi-
um Imp. & fœdus Suevicum, ſtre-
Helvetiorum partes defendit, & ab
virtutis ergo aliquot maioribus
entis donatus fuit. Sunt autem à

Gg mult

multis annis Barones Altoſaxi cives Ti
gurinæ urbis, cæteroquin Helvetii nul
lum in Altoſaxios imperium habent, ſe
illi ſuis hominibus libere, abſque ull
provocatione ad ſuperiorem aliquer
dominum, imperant.

Præfectura Italica.

INter Præfecturas quatuor Italic
principem locum tenet Luganenſis
cuius præfectus Capitaneus nominatu
& omnium præfecturarum imperiu
habet, ſi bellum ſubito in his regionib
oriatur. Proximum locum tenet Loca
nenſis, priori amplitudine non mul
inferior: huius deſcriptionem exactan
quã meo rogatu confecit clariſſ. medi
Thaddæus Dunus Locarnenſis amic
meus ſummus, hic adjiciam: etenim
hac de aliis quoque præfecturis judiciu
fieri poterit, quamvis enim amplitud
ne differant, & non par ſit politiæ int
ipſos incolas & forma & ratio, quod t
men ad Helvetiorum imperium, & pr
fecti munus attinet, ubique fere eade
eſt ratio.

Locarni deſcriptio.

OPpidum hoc Italice Locarno, Latir
Locarnum, Germanice vero *Lu*
ga

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

appellatur. Sic autem appellatum
que exiſtimant,quod ſit quaſi locus
um, quia ager bonis ſuavibuſque
ibus abundet. In plano ſitum eſt,
radices montis altiſſimi. & Verba-
cus ripam. Habet ab Oriente lacus
m & caput (Leander Bononienſis
eram Verbani caput ad exitum Ti-
ponit) à Meridie lacus ipſius quaſi
m gracile & ultra lacum excelſos
tes. Ab occaſu diffunditur in pectus
, à tergo, quod Septemtrionem
at, montes ſunt magni. Orientem
is ad fines agri Bellizonenſis, cam-
ſt ampliſſimus, fœni in primis fe-
per quem Ticinus amnis delabitur.
procul vero ab oppido inter jam
m campum & ipſum oppidum, &
montis radices & Verbani ripam,
lia ſunt lætiſſima, frumenta vinum-
ſimul ferentia. Ad Occaſum juxta
dum agri ſunt ſatis late patentes,
alde fertiles. Hi olim latius pate-
, ſed à vicino fluvio vaſtati ſunt, &
pti. Montes vero longo tractu por-
vitibus optimis ordine pulcherri-
diſpoſitis conſiti ſunt. Porro op-
amplitudo è familiarum numero
noſci poteſt, numerantur enim fa-
æ plus minus quadringentæ. Oppi-
nullum eſt ad Verbanum ſitum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

quod Locarnum amplitudine vincat. Nobiles quoque habet plures, quam ullum aliud, ideoque primarium & princeps oppidum eſt. Quanta autem ſit loci huius amœnitas, ex jam poſita deſcriptione ſatis liquet. Aëris vero temperies, clementia & ſalubritas tanta quantam optare licet. Auſtri non niſi refracti & retuſi eo perveniunt, propte obiectos illis montes. Boreas & ipſe ſæpe clementior eſt propter altitudinem montium, oppidum hoc quaſi tegentium. Ab Oriente in Occidentem pe flatus eſt liberrimus. Nullæ ibi ſtagnantes aquæ, nullæ paludes. In ſumma locu ſatis amœnus eſt.

Arx Locarnenſis.

HAbuit ante annos non ita mult ampliſſimam & munitiſſimam a cem, turribus multis inſignem & clara magna foſſa circundatam. Sedes quo dam fuit Ruſcarum comitum pręcipu Galli arcem annis aliquot tenuerunt, anno Domini MCCCCXCIX uſque ad a num MDXIII. Comitibus arce quide privatis, ſed non pulſis. In ea palatiu erectum eſt, quod etiamnum integru & intactum viſitur: eſtque prætoriu hoc eſt, domus præfecti, in quo tam ha-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

itat ipſe quoque interpres, & ſatel-
ambo Helvetii, de quibus infra ſer-
nem habebimus. Portus intra arcis
ros eſt egregius, in quo naves arma-
olim ſervabantur. Anguli ejus qua-
r (eſt enim quadrangulus) turribus
dem muniti erant. In ambitu mu-
n habebat bene firmum. Alluebatur
n téporis Verbano, ideo naves è por-
in lacum commode exponi poterant.
Nunc tanta illic congeſta à vicino
rio, Madia dicto, glareæ vis conſpi-
tur, ut intervallo ſatis magno à lacu
det. Diruta poſtea fuit arx tota, præ-
palatium ab Helvetiis, anno ſalutis
D. XXXI. Fundamenta adhuc extant
nia, & parietes ædium multarum.
n erat talis arx in regionibus illis.
bardæ maiores & minores inerant
ltæ, & armorum variorum magnus
nulus. De illa Franciſcus Guicciar-
dus lib. 5. Hiſtoriarum nonnulla ſcri-
quando, Helvetiorum millia quin-
cim ad eam oppugnandam convene-
t. Eiuſdem etiam meminit lib. 11. &
a ad finem.

Præfecturæ amplitudo.

OLim temporibus Ducum Mediola-
nenſium comitatus unus erat, ager
totus, cui nunc Locarnenſis præfectus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

imperat (ſi tamen Briſagum oppidum excipias) una cum eo, cui Madianus præ fectus præeſt. Comites vocabantur Ruſ cæ, qui nobiles Comenſes erant magna authoritatis, ita ut urbe Como, vel No vocomo potiti ſint, quam tamen Duc Mediolanenſi reſtituerunt anno M CCCC XVI. Sed Comitatus iſte poſtea diviſu fuit, & vallis Madia à Locarnenſi ditio ne ſejuncta eſt. Quo tempore vallis quo que Verzaſcha, & Gambaronium, d quibus infra, Poteſtates quoſdam ſib eligendi jus facultatemque obtinuerunt Amplitudo eius, qui præfecto ſubiicitur agri, ex conventuum, ſive Parochiarun numero colligi poteſt: Parochias enin computant plures viginti.

Agri fertilitas.

MOntium Locarnenſium radices, & reliqui territorii bona pars, vini eiuſque generoſi & optimi feraciſſima eſt. In collibus & montibus vites pa- lis alligantur, ſub quibus fœnum nihilo minus provenit: in planitie arbori bus, quos rumpos vocant, maritan tur, è quibus palmites bini & bin prælongi mutuo implexi ad extremos oculos colligati, hinc & inde, ab una ad aliam arborem traducuntur: & ubi ar

bore

les longius à ſe invicem abſunt, aut
mites breviores, quam ut arborem
ttingant (quod fere in vineæ latitu-
: accidit) tum palmitum extrema ex
bus contra ſe poſitis arboribus
mmittuntur (virga interdum media)
 alte, ne frumentis, & frugibus aliis,
 illic ſatæ ſuccreſcunt, impedimento
. Palmites hi uberem & incredibi-
 uvarum proventum exhibent. Uvæ
ndes ſunt, & ut plurimum bene ma-
ſcunt: unde fit ut preſſis, calcatiſque
 ingens muſti copia exprimatur. Agri
niverſum non adeo late patent ob
m, & montes proximos: ſunt ta-
n fœcundiſſimi tum ſoli bonitate,
n agricolarum induſtria, crebraque
coratione. Cum enim agri non mul-
nt, oppidum vero ſatis populoſum,
ma cura, & quaſi otio excoluntur.
ecuplum non raro reddunt; bis in
no meſſis celebratur: menſe Iunio de-
tunt triticum optimum, & quam
ant ſiliginem. Secunda meſſis eſt
obri, milium, panicum, & aliæ fru-
 è ſecunda aratione & ſatione colli-
tur. Montes & valles carnium opti-
rum hœdorum in primis copiam
tunt & ſuppeditant: dein perdices,
ſianos, aviculas, lepores, capreas, bu-
um, & caſeum abunde ſuggerunt.

Caſtanearum quoque uberrimum pro
ventum alendis ruſticis idoneum. Com
edunt illas crudas, recentes, ſiccaſqu
ſimiliter & coctas, modo elixatas, mo
do aſſatas. Ex iis farinam quoq; faciun
& panes pinſunt, farinamque ad ali
uſus multos adhibent: imo caſtane
nobilium deliciæ ſunt. Quamobrem
caſtanearum proventus felix fuerit, fa
me & inedia vix laboratur, cum ſcilic
ſint illis,

——mitia poma

Caſtaneæ molles, & preſſi copia lacti

Adde, & vini. Proveniunt illic ficus op
timæ, mala, ſive poma multorum ge
nerum valde mitia, ſic & perſica, pira
ceraſa, & multi alii fructus non ignob
les, ut pruna multiplicia, malogranat
cydoniaque, olivæ &, arancia, & a
fructus non infeliciter illic veniunt. La
cus piſcoſiſſimus eſt, & multa gignit p
ſcium optimorum genera. Mediolanu
ſæpenumero piſces, in primis trutta
venum mittuntur. In ſumma, reru
propemodum omnium ad victum hu
manum neceſſariarum abunde ſatis i
lic habetur. Solius frumenti carita
laborant non raro, agrorum, ſicut con
memoratum eſt, paucitate. Sal aliunc
importatur.

Me

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

Mercatus.

Elebratur Locarni altero quoque Iovis die mercatus frequentiſſimus, & eleberrimus & naves ex omnibus Verani lacus oppidis illuc advolant, in uibus hominum multitudo non vularis. Conferunt ſe eo emendi magis, uam vendendi gratia. Confluunt multi è variis ducatus Mediolani oppidis, è icinis præfecturis Luganenſi, & Bellionenſi, item è Meſauciis, & Leponiis, ut nihil dicam de vallibus & pagis omnibus Locarnenſis & Madianæ præfecturæ. Longe lateque ſi illinc proficiſcaris, tam celebrem mercatum vix reperias. Platea ibi eſt ad lacum capaciſſima, in qua mercatores tẽtoria multa & cadurca figunt contra tempeſtatum injuriam.

Populi ordines.

VNiverſus popul⁹ in tres claſſes diſtributus eſt, nimirum in nobiles, cives antiquos, quos illi Burgenſes nuncupant, & eos, qui aliunde illuc habitatum conceſſerunt, quorum tamen plerique annis centum & amplius ſedes ſuas eo in loco fixas habuerunt. Nobilium familiæ, hoc eſt, cognationes ſunt qua-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

tuor, Aureliana, Muralta, Magoriana, & præterea Dunorum familia cæteris antiquior. Suas ſedes & bona familia hęc habet tum Locarni, tũ maxime Sconę, quod oppidum eſt Locarno vicinum, & amplitudine illius æmulum, ſed non ita populoſum, in planitie, & ad lacum ſitum. Nobiles Duni ſummo in honore erant Ruſcis imperantibus, ab illis amabantur præ cæteris nobilibus, & ad honores & dignitates evehebantur: unde Ruſcarum Comitum inſignia in fronte ædium nobilium Dunorum Locarni viſuntur magnifice depicta. Plebis deinde nomine cenſentur dominii totius habitatores alii omnes in pagis & vallibus. Et communio ſocietaſque omnium ſimul COMMVNITAS appellatur.

Magiſtratus.

PRincipio, præfectus, qui Commiſſarius vocatur, à duodecim Helveticorum pagorum Rebuſpub. altero quoque anno finito modo ex hoc, modo ex illo pago juxta pagorum leges & fœdera electus, Locarnum mittitur.

Hic merum imperium habet, ſummamque poteſtatem animadvertendi in ſontes, quos ſolus morti (ſi criminis atrocitas ita poſtularit) addicit, niſi de more aliquos ſibi aſciſcat viros judicio præ-

ſtantes

antes,& patriarum legum morumque
ritos. Ad jus autem dicendum non
lmittitur, niſi prius ſolenni jurejuran-
populi leges,& inſtituta,quæ ſtatuta,
l eſt, municipalia jura vocant, ſe ſerva-
arum promiſerit. Quod ubi præſtitit,
opulus, qui tunc præſens eſt, ſolenni
ublicaque acclamatione illum pro le-
itimo ſuo præfecto agnoſcit, & obe-
ientiam, fidem, obſervantiamque in-
erpoſito juramento promittit. Cæte-
um quia præfectus Helvetica, populus
utem Italica lingua loquitur, præfecto
nterpres Helvetius ab ipſis dominis ele-
ctus (à quibus etiam ſuum accipit ſti-
pendium,non à Locarnenſibus, ut præ-
fectus) adjungitur. Per hunc interpre-
tem præfectus ad populum & cauſidi-
cos, populus viciſſim & cauſidici ad
illum referunt omnia, hacque ratio-
ne cauſas ille cognoſcit & judicat, nota-
riis omnia Latine excipientibus. Reipu-
blicæ rebus, de quibus mox dicam,præ-
fectus ſe non immiſcet, nam penes po-
pulum plena poteſtas eſt magiſtratus
ſuos, ſive officiales, creandi, & de rebus
omnibus ad Rempublicam pertinenti-
bus conſtituendi & ordinandi.

Eligitur præterea procurator fiſci,qui
criminales cauſas urget, & pecuniam
fiſco, quam Cameram vocant, adju-
dicatam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

dicatam ſervat. Creatur & hic à Dominis, ſed civium Locarnenſium unus ut plurimum; Magiſtratum is gerit quandiu viſum fuerit Dominis.

Quarto, ab iiſdem Dominis præfecti vectigalium conſtituuntur. Nam quotannis æſtate quando legati duodecim illuc veniunt, cum uno, aut pluribus civibus quibus ius exigendorum vectigalium aſſignant, certa pecuniæ ſumma paciſcuntur, quam præfecti elapſo anno Dominis perſolvunt. Hos magiſtratus quatuor. Domini ipſi creant.

Porro præfectus ſatellitem ſibi deligit plerunque conterraneum ſuum, qui ab ipſius latere non diſcedit, ſed præſto ſemper adeſt ſecuri halabardica gladioque armatus. Primus apparitorum eſt, & ſontibus capiendis, cuſtodiendiſque in vinculis præeſt. Quoties autem Domini illuc proficiſcuntur, hunc pro oſtiario habent, numerantque ei ſtipendium Domini ipſi, quemadmodum & interpreti.

Ab eodem præfecto, ſeu Commiſſario, vicarius qui locum tenens dicitur, eligitur, civis ſcilicet aliquis cauſis tractandis, iurique dicendo idoneus. is abſente, aut laboráte, aut aliter præpedito præfecto, illius nomine & vice pro tribunali

nali ſedens cauſas quaſlibet civiles
antumvis graves iudicat, ut qui ea-
m, qua præfectus authoritate & pote-
ate polleat iis in cauſis.

Apparitores præterea aliquot è po-
ilo à Conſilio, de quo mox verba
ent, eliguntur, qui ad omnia impera-
dicto audientes ſint. Serviunt autem
obediunt cum præfecto, tum etiam
ipublicæ, ſive communitati. Atque hi
nt Dominorum & præfecti magiſtra-
us, ſive officiales.

Populus & plebs quæ nunc reliqua eſt
omitatus illius ex veteri more quo-
annis Calen. Ianuarii viros XXI. deligit,
uos Conſiliarios vocant, quia reipub. à
onſiliis ſunt. Horum XII. ex præcipuo
ppido, Locarno ſcilicet, aſſumuntur:
res è proximo alio oppido Scona, vel ut
liis placet Aſcona: reliqui ſex è pagis &
aliis & vallibus, hoc eſt, è plebe reliqua.
Eorum qui Locarni eliguntur ſex ſunt
è nobilitate, quatuor ex antiquorum
civium cœtu, & duo ex reſiduo popu-
li: nonnunquam vero tres, è nobilibus
autem tantum quinque. E tribus porro
qui è populo Sconenſi fiunt, unus de
nobilibus Dunis, duo alii de populo u-
niverſo eliguntur. Quum autem ex
plebe ſex alios Conſiliarios creari dixe-
rim, per plebem Dominii loca ea omnia
intel-

intelligo, quæ Poteſtates, ſive præfectos alios non habent, pręter ſummum illum præfectum Commiſſarium. Quod ideo admonendum hic eſt, propter oppidum Briſagum, vallem Verzaſcham, & Gambaronium, quæ poteſtates ſuos, id eſt, ſubpræfectos quoſdam, & privata etiam jura obtinent, ut paulo poſt monſtrabitur, & Conſiliarios non creant.

Conſiliariorum autem munus & officium eſt videre, curareque diligenter ne quid detrimenti Reſpublica capiat. Præterea ſumptus publicos, & ſtipendia omnia decernere, quæque ad totius Reipubl. incolumitatem facere videntur, diſponere & ordinare.

Conſiliariis Procuratores adjunguntur ſeptem, qui, quæ à conſilio, ſive Conſiliariis decreta ſunt, ſedulo diligenterque curant: dantque operam, ut quique ſuum faciant officium, nihil negligant, omnia exequantur. Sunt etiam Ædilium loco, quoniam ædificia publica procurant. Hi non carent fideli ſcriba, quem Cancellarium appellant, à quo omnia Conſilii acta in tabulas referuntur.

Porro autem, quia COMMVNITAS nullam publicam pecuniam reponit, Quæſtor ærarius quotannis novus creatur, qui

ii à Conſiliariis decretã pecuniæ ſum-
nm colligit & exigit à Conſulibus, ſive
nventibus. Quilibet enim conventus,
e parochia, ſuum habet Conſulem,
ocati autem Conſules videntur, quod
ique publicis ſuorum pagorum rebus
nſulant, ſintque patres pagorum qui-
m) qui veluti minores quęſtores ſunt.
à ſingulis patribusfamilias, vel à fa-
iliis exigunt debitam pecuniam, quam
licet Conſiliarii præſcripſerint, & im-
ſuerint illis dinumerandam & ſolven-
im: quam quidem Quæſtori numerãt.
odus autem exigendi eſt, pro cuiuſlibet
miliæ & parochiæ ratione cenſus bo-
orum, ſive juxta æſtimationem bono-
im, & taxationum numerum. Scit
nim quælibet non modo parochia, ve-
ametiam familia, quantumvis mini-
ia, quid quantumve debeat pro qua-
ue taxatione.

Vna vero taxatio illis eſt librarum
entum Imperalium ſumma, aureorum
idelicet Rhenenſium viginti ſeptem,
ertia unius parte minus. Conſules itaq;
familiis, quæſtor à Conſulibus exigit:
qui poſtea ſuum in primis Dominis
Helvetiis annuum cenſum perſolvit:
qui & præfecto, & medicis, & ludima-
giſtris, & apparitoribus, & quibuſcun-
que aliis publico ſtipendio conductis
ſua.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

ſua ſtipendia exponit. Adhæc ſumptu alios publicos omnes facit:& in ſumma quicquid reip. nomine dandum eſt, dat Elapſo ſuo anno, adminiſtrationis ra tionem coram Conſilio, aut procurato ribus reddit: ſubductaque ratione ac cepti & expenſi, ſi plus expendit quam acceperit, ſucceſſor reddit: ſin contra quod ſupereſt, ſucceſſori dinumera tur.

Præter iam dictos magiſtratus hos quoque creant, nimirum duos annonæ præfectos (ut alios quoſdam minores officiales prætercam) & totidem qui viis purgandis, reparandis, ſternendiſve præſunt. Creantur hi omnes à Cõſilio.

Quoniam autem regio propter vicinos montes, & valles, ſylvis cæduis referta eſt, in quibus proceræ, ſpecioſæque & pretioſæ arbores, larix in primis (quæ etiam Agaricum gignit ſelectiſſimum, & abies, ad ædificia cumprimis expetitæ creſcunt, ex quibus Locarnenſes magnum lucrum faciunt: rei lignariæ mercatores Iudicem, ſive præfectum eligunt, à quo lites & controverſiæ de re lignaria ortæ iudicantur. Excelſæ enim arbores cæſæ primum in partes aliquot, quas borras vocant, ſecantur, ut commodius per anguſtias vallium perque flexuoſos & ſaxoſos torrentes in Verba-

m deduci queant, ubi poſtea in rates
poſitæ per totum Verbani tractum,
nde per Ticinum fluvium (qui ut in-
it in Verbanum, ita ex eòdem effluit)
diolanum & Papiam magna copia
lucuntur: nec tantum trunci illi ar-
rum, ſed etiam tigna, ſive trabes la-
næ, longæ & pulchræ. Aſſeres quoque
iiſdem arboribus abſque numero.
norum item variorum copia pro
cariis ſic & carbonum. Papia rur-
n per Padum, in quem Ticinus ſeſe
nerat, Cremonam, Placentiam-
e deſcendunt. Imo ſi velint, Ferra-
m, & Mantuam, & Venetias uſque,
in Adriaticum mare. Arborum
nci juſtam ſuam quandam tum lon-
udinem, tum craſſitiem habent, mer-
torum quoque ſigno notantur, ſimi-
er & tigna Vallis Verzaſcha, & Vallis
edia, aliæque proximæ incredibilem
merum dant, ubi torrentes impenſe
gentur.

Briſagum, &c.

AD Locarnenſem præfecturam per-
tinet etiam oppidum Briſagum, ad
rbani lacus ripam Septentrionalem
finibus totius Helvetici Dominii:
atuor millibus paſſuum à Canobio

 diſtans.

diſtans. Item vallis Verzaſcha ad Orientem à flumine Verzaſcha per ipſam deſcendente nomen habens. Similiter & Gambaronium ad Verbani littus Meridionale. Habent vero loca hæc ſuos ſubpræfectos, quos Poteſtates nominant, ad quos civiles duntaxat cauſas referunt: nam criminales non niſi ſub communi præfecto Locarnenſi tractant. Imo in cauſis illis civilibus ad Commiſſarium provocare licet.

Porro quum ſubpræfectos illos ſibi ipſis præficiant quos volunt è ſuis, vallis Verzaſcha & Gamboranii habitatores, Briſagi tamen populus id juris non habet, ſed præfectum de Aurelliana nobili familia, quæ Locarni eſt, altero quoque anno ſibi eligit quem vult. Horum locorum incolæ pecuniæ nihil contribuunt, ſuam tamen portionem cenſus Dominorum, & ſtipendii Commiſſario debiti conferunt. Suos quoque publicos ſumptus ipſi ſuis in pagis faciunt.

Exules Locarnenſes.

EX oppido Locarno ſuperius deſcripto, oriundi ſunt Locarnenſes exules, qui Tiguri, aliiſque in locis habitant. Quum enim cives ejus loci ali-

quo-

…ot, qui hodie vivunt adhuc omnes,
…te annos triginta purioris religionis
…dio flagrarent, decretaque Pontifi-
… ſuſpecta haberent omnia, primum
…nquiſitis hinc inde libris Evangeli-
…m doctrinam hauſerunt, ipſi poſtea
…ncives ſuos permultos eandem do-
…erunt. Et duodecim annorum ſpa-
… ſub anno ſcilicet 1542. uſque ad an-
…m 1554. factum eſt, ut gnaviter illis
…m in rem incumbentibus magnus ci-
…um Locarnenſium numerus contra
…nnem perſecutionis vim rejectis Ro-
…ani Pontificis decretis, unius Evan-
…lii decreta amplecteretur. Quod
…um & Dominorum pars maxima,
… loci illius cives permulti ferendum
…on eſſe ducerent, ſequenti anno 1550.
…ultos in exilium miſerunt, familias
…inimum triginta: eos videlicet om-
…es, qui à nova religione, ſicut illi vo-
…ant, ad veterem redire recuſabant.
…uerunt autem eo in cœtu viri nobi-
…es, & ignobiles docti & indocti, divi-
…es, & pauperes, adulti, pueri, & in-
…antes: mariti abſque ſuis uxoribus,
…xores abſque ſuis maritis: patres ſine
…iberis ſuis, liberi ſine parentibus. Hi
…enigne admodum à Tigurinis hoſpi-
…tio ſuſcepti, beneficiiſque multis affecti
fuerunt, & afficiuntur, ita ut etiam in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

civium numerum nonnulli relati ſint aliqui quoque publico ſtipendio ornat Acceperunt etiam initio à Bernenſibi collectam non vulgarem, item à Baſ lienſibus, & Sabaudiæ urbibus aliquo quibus pauperes ipſorum annis ja multis fruiti ſunt.

FINIS.

V. DA

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

V.

DANIELIS HEREMITÆ BELGAE

DE

HELVETIORVM, Rætorum, Sedunenſium ſitu, Republica, moribus Epiſtola

Ad

D. FERD. GONZAGAM Mantuæ Ducis Fil.

PRomiſſi tibi dudum muneris, licet exilis, immenſam gratiam, tandem inire, Veſtra, Excellentiſſime Princeps, induxit Majeſtas ſimul & humanitas; Humanitas ſupra omnem majeſtatem Majeſtas nullam infra humanitatem: Illa qua jubere poteras, petere uoluiſti; hac qua petebas, ſecurius imperaſti. Ac ſicut diverſiſſimis virtutibus familiaritate & animi magnitudine, et amaris ſimul & ſuſpiceris; ſic in hac ſtudiorum parte, idem iiſdem & invitas ad gratiam & deterres: cum nihil excelſo & ſublimi judicio tuo offerri debeat, niſi ſublime idem & excelſum. Venio tamen etiam ſupplex ad amœniorem ingenii tui aram; non thure aut incenſis,

ſed lacte ac libo litaturus, certa ac non dubia ſpe, gratius cum tenui facultate obedientem, quam cum onere munerum ambitioſum oſtendere. De Helvetiorum Rætorumque moribus ſcribere promiſi; Congruens ſimplicitati noſtræ materia, ſed tuæ impar majeſtati: cui ne demtum quicquam tenui oblatione videatur; intercedat tenuitati noſtræ veſtra humanitas, ſuppletura laboris defectum: cui addere velle laudem ut præſumtionis nimiæ; ita accipere ab ea lumen decuſque, modeſtæ ambitioni erit.

Situs Helvetiæ.

ERgo 1 Helvetia omnis 2 Rætiaq;Germaniæ pars, ab ortu Norico & Tirolenſi Comitatu; à Septentrione Suevia ab occidente Allobrogum Ducatu terminatur; à meridie Italiam oſtentat vaſtis undique altiſſimiſque cluſa montibus eadem & obſeſſa; clementius infurgentibus montium jugis qua Vindelicis, Rauraciſque; ad miraculum editi qua Noricis Inſubribusque obtenditur lis & ipſi inter ſe, & undique ab aliis ſeparantur; præſcribente ſuis cuique finibus terminos ipſa natura & eaſdem muniente.

Alpes.

HIc fama celebratiſſimæ illæ [3] Alpes,
jam olim Herculis & Hannibalis
ajectu notæ: Paninæ ſummæ, Cottiæ-
ie apud Salaſſios Viberosque : Adulæ
raiæqne Miſaucos penes & Lepontios:
Engadinorum ora Iuliæ. Vatarus &
rantius montes apud Venones; Rætico
Rucantiis, & notatus magni Cæſaris
riptis Iura mons Lemanno imminens
cui. Adduntur & Abnobæ montes in
ulingorum finibus, falſo Danubii ori-
ine clari. Horridi ſylvis, omnes vagi
olitudine & informes terris plerique
d aſperiores cœlo, triſtiores cultu aſpe-
tuque qua Italiam monſtrant, Rætis,
eduſiiſque habitati. Vaſtum in verti-
ibus ubique ſilentium, ingens ſolitudo;
n crepidinibus veſtiti ſylvis. Amnibus
aſſim torrentibuſque perfunduntur.
rigus habitat pæne perpetuum, niveſ-
que etiam æſtivæ; ſed clementiores tunc
ine damno, hybernis menſibus durius
nimicæ: oneroſa quippe nix ventorum
ntemperie declivi montium acta in
ima vallium incredibili cum immanita-
te præceps it, villas vicosque ſubvertit;
unico in hunc hoſtem remedio, muris
ædes molibuſque parietem munire; nul-
lum quippe hoſtem gravius metuunt, ad

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

integros ſæpe menſes obſidentem; dum frigoris niviumque injuriam intra domorum clauſtra hypocauſtis ſuperant quoad æſtatis & ſolis ſubſidio leventur. Parva videantur hæc conſiderantibus eam eſſe locis quibuſdam ſeveritatem rigoremque Naturæ inter contiguitates præſertim montium, ut ad defectum terræ mortuorum corpora[4] glacie condantur; ingenti ſtoliditatis humanæ argumento, quaſi non alibi felicis terræ abunde ſit ut eam nobis & viventibus negemus & demortuis; non deſerit nos natura, ſed illam nos. Habet tamen etiam infelix hæc habitatio avaritiæ humanæ fomenta: in cacuminibus & convallibus ſummorum montium armenta alunt; lactis caſeique perquam optimi ex eo numerus ſimul & pretium: at miſerum mehercle genus hominum, & nihilo ſuis armentis felicius quibuſcum ad cuſtodiam excubant, ſecreti a conſuetudine, a commercio nulla niſi pecudum ſocietate, iiſdem illis magis quam ſibi ſimiles, quippe quibus & ſermonis nonnunquam longa intermiſſione oblivio eveniat. Lenitur hæc aſperitas leni quoque ope opibuſque naturæ: Venas quippe metalli, plumbi, ferri, æris, argenti oſtendit potius Natura quam dedit. Criſtalli ingens copia, effoſſi terra,
par-

rtim in ſummis montibus, partim
eruptis in montibus collecti: duum
generum, clarum unum & pelluci-
m, pretii majoris; ſubfuſcum alterum
livens colore ſubluteo; magnitudo
riat, ſicut omnium è terra naſcen-
m: ad quinquaginta pondo integrum
non vitiatum ipſe repperi. Apud Se-
nos carbo vituminoſus metalli inſtar
oditur; is in calcaria fornace compo-
is, ſtrue lignorum adhibita in calcem
nvertitur, novo & eleganti modo.
oundat & Larice ex qua Agaricum
ter purgantia celebre; & reſina qua
erebinthinæ loco ipſa gens utitur. In
nta auſteritate locorum rerumque
enuria vivit tamen illa gens; ſparſis
iſſim domibus, & quibuſdam locis
leo iniquis, ut viſu, nedum habitatu
irum ſit; retruſiſſima inibi ædificia
desque etiam ſacræ montium crepi-
nibus præcipitiiſque adhærent, in hoc
rgente religione, tanquam major ibi
us ſit reverentia, ubi major ſolitudo;
cultus potior, ubi major labos; Sic
ibariæ illa, ſic Bremiſa, ſic apud S. Ber-
ardi Divæ Virgini ſacra ſic infinita ſur-
exerunt; in tantum aucta ſuperſtitio-
e, ut Idolo quod ibi antiquitus præter-
untium cultui habebatur, ſacellum cir-
umſtruxerint; nugante vulgo & cre-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

dente dejectos hic à D. Bernardo Dæmones ibidem includi. Sed in his Alpium tractibus maxime mirum, variare ſub eodem cœlo tempeſtates, eodemque die iter facientes in hyemem, in ver, in meſſem incidere; ſummis in montibus nives & gelu; in depreſſioribus eorum partibus paſcua perpulchre viridantia conſpicari eſt, ad radices colligi fenum, ſimulque imis in vallibus frumenta ſecari vidimus ipſi & mirati ſumus.

Aqua.

CAuſſatur frequens nix aquas copioſiores: Coactæ & quaſi inhibitæ montium obſtaculis nubes, nivem ponunt quæ ſubinde diverſos per meatus decidua de montibus aut impetu acta, aut mollius collecta in torrentes abit, & hi conjuncti in fluvios quibus deficiente alveo ac ſtagnantibus lacus excitantur multi magnique. Videas paſſim aquarum collectos gurgites magno cum pondere de montium cacuminibus factis ſpatiis decidere, excitato per impetum caſumque violentum pulvere fumo ſimili: ſed illæ mira gentis ſolertia uſui paſſim urbium domuumque accomodatæ & ornamento: diductis ſubinde per urbes aquis & in canales coa-

ctis,

ı aquarum ſimul inopiæ conſulunt
mundiciei oppidorum: decurſu quip-
earum ſordes & illuvies cæni effe-
ıtur. Corrigitur aliquando natura
ibi deficiat. Eadem arte & ſterilitati
dentur agrorum, deflexis, paſſim
ninum ac torrentium curſibus aut
rectis; prætereuntemque & otio-
ı alias aquam ſuis egeſtas humana
bus accommodavit. Vidimus apud
ontios non procul à Rheni capite
rari rem exempli, audaciæ majoris
am an impenſæ, traductum ex vici-
ı monte flumen in proximum qui
ero ſatis amænus aquarum indige-
, ingenti & gigantea prorſus mole;
poſitis tibicinibus & canteriis cana-
& aquæ ductus lignei ſuſpendeban-
,cæſis ante nudarum rupium lateri-
s: Non agnoſcit ingratitudo hu-
ına naturæ bona, niſi labore eman-
r.

Nec is tamen ſine uſu aut uſura la-
s: ad labentis aquæ impetus molas
ımentarias adhibent, alibi pro ſua
iſque neceſſitate ſubducit partem
ıam ad ſuos uſus referat. Sic & ad
gnandam monetam, alibi ad tornan-
os lebetes ahenos accommodatam vi-
mus, miranda felicitate inventionis.

Fon-

Fontes.

AUgent aquarum copiam fontes p
univerſum hunc tractum frequen
tiores, diligentia majori & operoſitat
quam arte aut ornamentis, ad noſtra
tium uſum diductæ, inter quos uſu ſa
lubri nonnulli, & calidæ aquæ morb
medentes, etiam experimentis claræ.

Thermæ.

NOtæ præter cæteras Aquæ Helve
ticæ, in modum municipii auctæ
quæ apud Sedúſios, nomine tantum &
fama valent: utiliores Ræticæ in Enga
dinorum tractu, guſtu vini, ut alio pot
peregrini non utantur. Sed omnium
magis mirandæ Fabariæ à vicino Bene
dictinorum Cœnobio nomen ſortitæ, i
Racantiorum ambitu, intra montium
fauces portentoſo aſpectu, aditu diffici
les, infernali trucique ſitu, ac velut hor
rendo in Barathro ſtrepitu præterla
bentis per vicina ſaxa cauteſque fluvii
& continuo ruentis aquæ impluvio pul
ſantur. Nec deterret ea loci facies ab
ingreſſu, cum frequentes eo morbid
conveniant. Mirum vero periculum
homines ſanitatis facere, ut ſanitatem
acquirant: quis namque inter fœto

n, fumos, contagia ſperet mor-s depellere, cum ex ipſis fiant? fin-nt tamen exempla miſeri & credunt: natoſque audiunt ſemper alios; ſe vi-nt nunquam. Non tanta terræ aquiſ-ae Societas nobiſcum eſt, ut eas cuivis orbo medicinam facere poſſe pnte-us.

Flumina.

Beunt tandem conjunctæ hæ aquæ in fluvios: ex quo præcipuis Euro-æ fluminibus hinc origo. hinc fama lebratiſſimi Rhenus & Iſter, hinc Rho-anus, hinc Ænus junctis pene initiis iverſiſſimas per oras in maria evo-auntur.

Rhenus.

RHeni duplex ac dubia origo, in ambiguo reliquit, Anteriorne an oſterior (nam ita diſtinguuntur) ve-um illius caput. Ille apud Antuates um mas pone alpes, hic penes Miſau-os incipit, ego veram originem neutri aſſignaverim cum infinitis pene initiis Rheni omnibus nomine inſignitis utrimque naſcatur; quibus in unum tandem coactis, & apud Iliantum ſu-pra Curiam unum in alveum confluen-tibus

tibus continuo & minime interrupt curſu it, donec aliorum quoque inter ventu fluminum augeatur: Lacum d inde Podamicum ingreſſus, & ſub Scap huſia cataracte præcipiti interruptus Germaniam in Occidentem verſus a quus præterlabitur, donec apud princ pium agri Batavi nomen ſimul perd & curſum; obturato olim per caſu vero & antiquo ejus ore, reliquo Mo aliiſque fluminibus hauſto.

Rhodanus.

VIcinis Rheno Rhodanus [6] adver ſummarum alpium parte è mon glaciali ac nivoſo natus ſoluta ſole gl ciei niviſque vi & adjuta fontis copio ſcaturigine, citato ſtatim curſu inger à primordio rapiduſque per Seduſi ruit. Dein per Allobroges inter rup & ſaxa coactior latiore mox ac liberio alveo Galliam præterlapſus ſupra Ar latenſes in Oceanum effunditur.

Danubius.

IN conterminis Helvetiorum finib ſupra Tulingos Danubius [7] ſurgi longe ab Alnobæ montis jugis hact nus credita origine, pellucido è font ab ejus ditionis dominis ſuperbo æd

fic

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

io circumjecto , ebulliens ; auctus
ıtim ditatuſque vicino flumine &
iis mox ac infinitis ſeſe inſinuantibus
:r Germanias , Pannonias, Vaciaſque
ıverſis anfractibus meat,donec in ma-
: Ponticum ſex meatibus irrumpat.
ınus apud Venones tribus lacubus in
ıliis Alpibus ortus Noricos præterfluit
onec & idem Danubio miſceatur.
'aurus, Arula , Limagus, Vrſa, iiſdem
ılpibus orti Veterum Helvetiorum
pagos diſtinguentes & hæc Luceri-
ıum per lacum , ille per Tigurinum
roductus Rhenum adjuvant, in quem
x Langalus ex Prætigoia deſcendit : &
n Rucantiorum finibus juxta Scalam
montem lapſus Sara , & alibi Ticinus,
aliique innumeri.

Lacus.

NIhilo inferiores fluminibus Lacus, quos pene ſingula , quædam & duplices faciunt : Rhenus Venetum & Podamicum ; Lemmannum Rhodanus, Rivarium & Tigurinum nobiles Limagus ignobile flumen : Lucerinum Vrſa facit : Cæteros Verbanum Gaunum, Larium, Semnium, Benacum in meridie omnes ſui quemque fluvii gignunt.

Ampliſ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

Ampliſſimus Lemannus adjectu cla
rarum antiquarumque urbium nobi
lis; ſed cui non cedat Podamicus,nun
Brigantinus, nunc Acronius, nunc Ve
netus, cognominatus. Certo & olim
creditum Rhenum præterlabentem non
miſcere undas,quod & de Benaco me
moriæ traditur: cinctus undique amæ
niſſimis locis & caſtellis in delicias ex
ſtructis,ſpeciem præbet mirabilem: ad
dit decorem ſub ipſa fauce etiam pont
cluſum oppidum Conſtantia,claras mo
inter urbes memoranda. Notati & fa
ma celebratis urbibus Tigurinus & Lu
cerinus: ſed ille etiam ponte memorabi
lis ad duo millia aut eo amplius paſſuum
excedente,Rapperſvvilam prope qua ad
Eremitas Divæ Virgini ſacram ædem
iter eſt. Rivarius editiſſimis & viſu hor
rendis undiq; montibus clauſus metum
facit inſpectanti,tanquam nuſquam exi
tus ſit. eſt & Pilati 9 Lacus miraculo &
vanitate notatus; injectu quippe ſor
dium irritatum ciere tempeſtates ajunt
quod tamen ego in medio reliquerim,a
ſicut probare argumentis longum: ita
refutare ſupervacuum ſit.

Eera

Piſces.

ERACES hi omnes piſcium, inter quos & rariores quidam & proprii ſuis ique lacubus. Truttarum nuſquam ajor copia : adverſo fere flumine eunt, goris captandi cauſa : hinc eſt, quod ximas & ad triginta pondo ſub pri- ordio Rhenus Rhodanuſque alant. tanta tamen aquarum copia, raræ ves, cymbis in Liburnicarum mo- m utuntur : nec ſemper vento ut no- ites non niſi ſecundo navigant, obli- are ſinus neſciunt : remis fere adſi- it. ita obtinuit, ut ubi incedi terra ſit, aqua non volentes utantur ; id ex iorum copia fit, ſecurius celeriuſque tium: nam ex vento pendere, aut care undas lento itinere, ubi per ne- gia urgeare permoleſtum eſt. etiam gio montoſa ventos arcet, unicum vigationis præſidium.

Valles.

Alis vera & genuina Helvetiæ fa- cies ſituſque : nam & clementius i ſalubreque:& fertile ſolum,ſed qua Galliæ , aut qua Germaniæ ad- at. Plurima apud Bernates &

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

Tigurinos vineta, & alibi & paſcua & viridâria omni fructiferorum arborum genere conſita : Cætero ſterilior niſi quod valles quædam amænæ juxta a feraces frugum. Qua Rhodanus fluvio rum Galliæ fertiliſſimus apud Lepon tios Viberoſque oritur, vallis eſt mo dice lata undique præruptis altiſſimi ſ que montibus cincta ſinuante ſe flumi nis curſu porrigitur ; & inferente ſ mox anguſtis in Lacum faucibus flu vio, coeuntibus pene in unum monti bus clauditur: eam vallem hodie [10] Va leſii habitant præcipuam fertilitate & ferendo vino fructibuſque nulli parem niſi quis primas [11] Volturenæ detule rit Italico cœlo ſoloque nihil ex vicino rum Rhætorum auſteritate retinen tem; atque hoc ipſo campis ac plani cie feliciorem quod oppoſitorum mon tium reflexione calor augeatur : bi quippe annuatim reponit commiſſa fruges : Vina ejus & olim celebria & Mantuani vatis carminibus decantat ſummo hodie in pretio ſunt. includi tur hæc quoque montibus ſed arctior & reſtrictior Orientem verſus, difficili a Tridentinos aditu; utroque etiam la tere continuis montibus obſeſſo ſed ſte rilibus qui Septemtrionem Rætoſque fertilioribus, qui meridiem Galliamqu

Cis

ſalpinam ſpectant. patet in occiden-
declivis jugis; & a dextra alia quoque
lle ſeſe aperiente, Lacum Larium
tentat. Cæteræ vallium aut modice
cundæ aut ſteriles. Quædam tamen
ctæ licet & exiguæ fertilitate ſupra
liquas ſunt ex incolarum diligentia:
duſtrii enim ac ſolertes vincunt ſteri-
tatem loci; operæ haud parum in de-
vandis aquis ponunt, prata, hortos,
neas irrigant. Apud Rhætos Val-
um eæ pene populoſæ magis quæ ſte-
les Iliantum, Longaniſſà, aliæque:
bique demum vera Rhætia eſt, non
lienis imbuta moribus, non corrupta
deliciis, ſolas nives, ſolas ſolitudines
veneratur: hic ambitionis meta, hic
cupiditatum terminus, hic manent, hic
generant, nec extra nec ultra norunt;
hic ſui ſimilis natura ſuas tantum leges
ſequitur, nec præpoſtera aut præmatura
Venere corrupta numeroſas validaſque
gentes alit.

Struma.

SVnt & in his Vallium nonnullæ ſtrumoſæ [12] dictæ, eo quod earum incolæ grandibus ſub gutture ſtrumis ſint: aquarum id vitio fieri autumant; falſa ratione cum & idem divitibus

aquam perraro bibentibus eveniat: n
gantur alii implere pituita artus & inf
re aquas venis metallorum infectas; e
incertas rei cauſſas in medio relinquar
niſi quis & loci vitio adſcripſerit cu
eadem ratione naturæ iiſdem in lo
ſint & pagi fatuis [13] referti: nullo
cibo humano, quidam & ſtercore & e
crementis, alii fæno paſcuntur: nudi et
per hyemem incedunt : ſono mag
quam ſermone utuntur, quippe qui
nullo mortalium intelligatur. Mo
ſtratur tamen & fons in agro Tigurin
paulo ſupra qua Taurus [14] Rhenū
ingreditur, cujus aqua hauſta ſtrum
ſos efficiat ; & in Cicera valle amnis q
fatuos ac ſtolidos : quarum rerum cau
ſæ in occulto latent , & quod mag
mirere, vidi in Bernatibus mulieren
ad decem annos citra omnem cibi p
tuſque humani uſum vixiſſe tamen, ſ
per miraculum oſtentatam, torquent
bus ſe fruſtra medicis & cauſam quęrer
tibus, cum ſupra infirmitatis human
terminos ſit. Fructus tractus hujus i
conterminis Italiæ vicina feliciore
alibi agreſtes : vinum cujus avidiſſin
ſunt, locis etiam parum idoneis coll
gunt, inde ægra maturitas; nec eaden
ubique bonitas, quibus omnino defic
à Seduſiis Voltumniſque junctis ſarc
nari

triis exportant. Fert & Valeſia cro-
m, magno gentis lucro.

Animalia.

ANimalia eadem fere quæ apud nos, ſed & rariora generat. Frequen-
ores Capreæ montanæ in ſummitati-
us duntaxat montium agunt, ſaltu
nontes integros metiuntur: nive vi-
itare ajunt. Ligno & foliis rarius: Ca-
orem averſantur nec ferunt, certo ex-
erimento in valles expulſas ſtatim de-
icere. non niſi primis annis capi à Ve-
natoribus accepi: excellentiſſimas ſo-
as, invidia gloriaque pulchritudinis:
apiuntur ſicubi à matribus imperitia
viarum deerraverint, cæteroquin captu
difficillimæ. ipſe integrum ad menſem
apud Curienſes vivam alui.

Eſt & *Ibex* velocitate admiranda; li-
cet capite vaſto cornuum pondere
onerato, mira & incredibili pernici-
tate è monte alio in alium tranſi-
liens. Librat ſe in cornua: ut tor-
mento aliquo rotatus in petras, viſu
celerius huc aut illuc exſultat: ſed ma-
gis mirere loci illi tantillum ſufficere,
quantum capiendis extremis ungula-
rum tibiis ſatis ſit; eas arctiſſi-
me conjungit, & uno impetu aſ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

ſurgens tanquam vento raptus , oculi
eripitur. Etiam Venatori cautio eſ
arcte ſaxis aut montibus initi ne qui
ſpatii medii ſit , transverſis ſiquiden
cornibus in præceps agunt ſi quem ere
ctum montibus diſtare viderint.

Hic & *Mures* illi à loco nomen ſor
titi *Alpini* magnitudine felium : ſom
niculoſi à continuo ſomno dicti quen
ad ſex fere menſes protrahunt : ad eun
ante ſe inſtruunt, pabulo in ſpecus con
vecto non devorando ſed cui molliu
incubent. Videas alternos marem a
fœminam ſupra ſe complexo faſce her
bæ ſupinos cauda mordicus apprehenſ
invicem detrahi ad ſpecum, ideoque ill
tempore detrito ſunt dorſo : mox ci
tant ſe excitantque alto ſono, eodem &
à venatoribus inſectati, produnt ſe au
fugam mutuo monent. Comedunt in
nixi natibus, pedibus anterioribus vic
manuum fungentibus, poſterioribus &
ſolis gradiuntur. Reliqua animaliun
Vrſi, Lepores, colorem pro tempeſtat
anni variant. Albi hyeme, ſuccedent
æſtate paulatim naturalem colorem
induunt, intermedio temporis macu
loſi. Sed & copia eſt : quinquaginta
una die lepores una in domo diſtra
ctos vidi : immenſæ ſupra fidem ma
gnitudinis boves, quorum in Italiam
quot-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

ıotannis infinita aguntur armenta: nt & lupi, thoës, lynces, ſimiliter phaani, perdices utriuſque generis otides, gopodes, ſed ſylveſtres.

Sylva.

SYlvis Helvetia tota Rætiaque referta eſt. Diſcurrente olim ſaltu Heregnio: unc interciſo adeo ut non niſi porıunculis videatur. Sed hic ejus initia, irca vetera Auguſtæ Rauracorum [15] eſtigia, pene in totum ipſo inumbraa: Certis dein intervallis Germaniam nplet, donec apud Cheruſcos nomen terum inveniat & magnitudinem.

Vrbes.

VRbes & municipia pro loco egregia. Ambitu fluminis peninſula pene Berna, [16] eleganti & pervenuſta ædium omnium & viarum ſimilitudine, nulli urbium quam ſibi ſimilis. Certat ſitu & flumine Baſilea, [17] cæterum ſtructuris ſuperbior loci voluptate etiam gratior: ſcindit mediam Rhenus altiori quam latiori alveo: ponte ſtratus ſublicio ut diviſa urbs videri non debeat: ædificia picturatis paſſim veſtibulis mirum quantum addant decoris: nota-

 bilis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

bilis in ea venuſtas & forma mulierum prope ſine exemplo ; in tam numeroſ gente pauciſſimas deformes : Famar nomenque Academia dat , literatorur conſeſſu illuſtris.

Æmula illi amnis ſimilitudine Scap huſia ſed reliquo minor nobilitat cata ractus fluminis, horrendo cum impet & ſpecie mirabili dilabens. Lucern
18 amæna prorſus vicinia lacus, quen ponte tegit in uſum ſimul & ſpeciem. Idem Tiguri ſitus ; ſed quantum cul tu & nitore contendit , tantum anti quitate præcedit : ingens id oppidum ædibus, populo , mercatu frequens & & affluentia peregrinorum, prima Hel veticarum Vrbium. Habet & Va leſia urbem antiquitate, ſitu, fama il luſtrem Sedunum : qua amœniorem ad formam pandit ſeſe Vallis Sittæ flumini adjacet cincta planicie : immi net ab oriente mons medius inter ad verſos, quibus utrinque vallis cingitur duplici vertice aſſurgens : Invius alte & præcipiti ac inacceſſibili pene apic arcem in ſummitate oſtentat, tempo ribus dubiis & peſtilentia infectis Epi ſcopo reſervatam ; auram inibi ſa lubriorem frigidioremque exiſtimant alterum ſacris deſtinatum Canonic tenent : Civitas ipſa radici montis ad-

jacet,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

cet, ſatis pro loco elegans, turribus ædificiis aſſurgit. Vetus procul dubio oppidum ſed ſublatis per inteſtina bella aut incendia monumentis, fidem ejus rei ſola credulitate tuentur: gloriantur & ipſi dedecore ſuo, victos ſe olim à Cæſare, oſtentantque effoſſa monumenta effugientibus litteris: in circuitu paſſim urbis arces, domus, templa exciſa, etiam alibi rupes pagum integrum ſummo monte ſuſpendit. Patriam hanc Cardinalis Sedunenſis nuper illuſtrat. Supereſt & antiquæ quondam urbis Agauni tenue veſtigium Sancti Mauritii magni martyris manibus nobilitatum: ſtant & hodie campi ferales, quibus ſancti viri memoriam Comitumque ejus reliquias inſepultas venerati ſumus. patent late mæſti loci viſuque ac memoria deformes: ſparſa paſſim albentia vetuſtate oſſa, fragmina telorum, equorum artus prope ſacras ædes & ara divis martyrum manibus dicata.

Eſt inter Rætos Curia, caput gentis ad pedes trium montium ſita, præterlabente Rheno, ibi demum nomen ſuum per magnitudinem merente: ponte illum momentaneo & temporaneo ſtratum vidi aliquando miro artificio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

quo vincta ſecurius trajicerentur. Super ſunt Glarona, Tugium, Vndervalda æ muli urbium vici ſed in Helvetiis ſiti & Suitienſes toti Helvetiæ nomen ſuum dantes. Eſt & Bada amœno ſalubrium aquarum uſu frequens, meditullio loc ſita, annua comitia aperit. Friburgum Soloturna inter urbes numerantur ma gis quam merentur, ſed & hæc antiqui tatem jactat tamquam prima Germa nicarum urbium cum Treveris nata Sunt & in Rhætis Chiavena, Morbe- nium & ſacra Divæ Virginis æde nota Tiranum, ſed Italiæ annumeranda, qui bus cum Rhætis commune nihil præter imperii ſocietatem. Annumerabi- mus & urbibus Conſtantiam, medio magni lacus ſitam; qua anguſtis utrin que brachiis pene clauditur amœno & eleganti opere aſſurgit, incertum ſpe- cie magis & nitore ædium an venuſtate & civilitate civium commendetur.

Reſpublica & Regimen.

HAs terras, hæc loca, quę gens, quibus legibus, moribus inhabitet ſupereſt dicere. Helvetii antiqua Galliæ olim gens armorum laude & ſtudio literarum juxta nobilis, niſi Romanorum armis ceſſiſſent: Variis & ſuis & aliorum cla-

dibus

bus inſignes ; Cum everſione mox
nperii inventa potius quam recupera-
ı libertate,inclementia loci tutata eſt,
uo minus vicinis armis peterentur :
onec Auſtriæ præclaræ domui velut
onciliante natura, ſeſe inſinuarunt ve-
ius quam ſubjecerunt. & manebat
rocul dubio felix imperium ſi fecilitati
rincipum , proregum ſubſecuta eſſet
nodeſtia moduſque : ii gentem in li-
ertate natam , & quod magis ſervitio
oluntario detentam magis indies ma-
iſque laceſſere , caſtellis munitiſque lo-
is coërcere ; ac tanquam metus major
er injurias fieret, ubique inſolentia uti:
uoad privatæ injuriæ in publicum tan-
lem exitium erupere; & ne vindictæ
omites deeſſent , ſumptus libertatis
rætentus ad ſumenda arma , irritan-
doſque ac movendos animos haut te-
nue momentum. Primum recupera-
tæ libertatis autorem Tellum celebrant,
domeſtica calamitate publicis ſeditio-
nibus cauſam aperientem, quæ mox in-
valuere accitis ſtatim pluribus in ean-
dem ſpem : paucíſque primo præfecto-
rum odio tumultuantibus mox crevit
late malum; auctumque pertinaci & per
naturam inſito libertatis ſtudio ac ne-
gligentia dominorum cum tolli pote-
rat, poſtquam adolevit ingenti crimine
prin-

principum, peſſimoque ſeditioſoru[m] exemplo ſtetit ac viguit. Neque quo ſuperari levi patientia poterat,cum bel fortuna tentatum eſſet, componi cog que in priſtinum ſtatum potuere: ta[n]tum valet in animis humanis obſtinat ſtudium libertatis. Auctiexinde termi ni, & principantium impunita licenti plures eadem audere impulit: reſqu tenues primum, mox gliſcente audaci ſimul & impunitate, tandem invict manſerunt: ſubductis varie hinc ind locis & in fœdus coeuntibus; ſuavi deli nimento blandientis libertatis: temeri tas populi adjuta fortuna facilem exi tum ſortita eſt; & ad quæ ſtudia te meraria primum detrectatio, mox evi tandæ pænæ metus excitaverat, iiſdem illis ſupra ſpem ſolo fortunæ beneficio antiquam pene priſtinamque rei bellica gloriam recuperarunt. Sic per pago rurſum diviſi,quibus pro ut ſorte aut ar mis provecti pro meritis locus digni taſque evenit; cæteri pro ratione armo rum ſubditi his, aut illis manſere.

Tagi.

SVntque hodie Tigurini, Bernates Lucernates, 19 Vranii, Suitienſes, Vn dervaldii, 20 Tugiani, Glareani, Baſi lienſes, Solodurnii, Friburgii, Scaphu ſiani

iani, Appezellenſes: reliquæ vallium
uperioribus variè ſubjectæ. Ergonia,
riſgovia,Nuithones, Aventicum & Al-
atiæ quæque pars: præfecturæ quæ-
lam Italicæ Belinzona, Locarna, virtu-
is pretio datæ. Venere & in fœderis
artem Ræti diverſis cauſis eadem ad
ibertatem pertinacia; ſuntque Curien-
es, Ilienſes, Tavoſiani, Lepontii, Miſau-
ci, Prætigoi,ſuis vallibus diſtructi,& tot
ere gentes quot nomina. Civitates ſeu
Communes infinitæ tribus, fœderibus
cõprehenduntur.Recepti ſunt & Seduſii
inDecurias diviſi;ſua fere valle contenti
quæ illis inſtar orbis eſt. Coiere & San-
Gallenſes;ſed quo ſubjectionem averte-
rent ſatius viſum in fœdus quam in ſer-
vitutem venire: unum hoc etiam reli-
quorũ exemplo peccarunt,habere prin-
cipem & non obedire; ferre & non ad-
mittere. Horum omnium potentiſſimi
Bernates,amplis finibus ſed uni urbi in
reliquas jus. alternatim ſinguli civium
pręfecturam gerunt,ex quibus opibus &
potentia augentur ita æquali cives om-
nes facultate ſimiliq; opulentia.Bellicoſi
ipſi,ſed imbellis turba ſubditorum,quo-
rum pars Sabaudię;alia aliis debeatur:eos
Helvetios non eſſe, lingua & degener
animus arguit, nihil etiam ex proceri-
tate illa corporum, nihil ex virtute
reti-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

retinent,hoc ipſo lubentius parent & fa
cilius imperantur. Sed Bernatibus cum
magnitudine finium invidia crevi
odioſa velut inter pares potentia. Me
lius Tigurini ,quiete nobiles nec ambi
tione aut ſuperbia notati , licet in pri
matu & præſidentia. Præfecturæ eo
rum non numero ſed ſpecie potiores.
Non abeunt ut reliqui in ſtudia par
tium ; ſed gentes liberæ nulli ſe princi
pum fœdere adſtringunt ; nec teneri ſ
cuiquam putant alieno. Inferiores ter-
ris Baſilienſes, opibus valent. Neutr
Quinque pagi, ſed armis potiores ſunt
ſane in affluentia & copia rerum hebe
animus & enervatur,hic neceſſitate ipſ
virtus retinetur, audaces & animoſo
paupertas facit, quibus nullo perdend
metu acquirendi omne præſidium i
armis ſit. Certe ſive natura loci ſive an
tiqua propagine, & forma corporis &
oſtentatione virtutum reliquos antece
dunt.

Scaphuſiani ſuis mœnibus potentiam
terminant ; ne ponte quidem præter
euntis Rheni eorum juri relicto. I
populariter omnes, omnium maxim
Rhæti agunt ad viginti quatuor Iuris
dictionum capita , & ſingulis infinit
conventus omnes abſoluti:ſine rectore
ſine capite, ſibi unoquoque vivente

ipſi

ſa regunt, ipſi reguntur: ipſi Legatio-
s obeunt, ipſi audiunt: ipſi imperant
iam dum imperantur. Si præfectum
gant, leges præſcribunt quas illi ſer-
re neceſſe, illis rumpere ac mutare li-
rum ſit. Publicæ rei conſulturi om-
s per conventus coëunt, mox ſin-
lis è conventibus ſinguli, ex quibus
io treſve præcipui claritudine legun-
r de ſumma rei decreturi: ſed nec
cernunt tamen niſi relatione item per
onventus facta. Ferunt & Valeſiani
ominum Religionis Antiſtitem, ſed
omine tenus, nulla alia autoritate
uam quod primus ſit: Cæterum
eipublicæ regimen penes ipſos popu-
os eſt.

Fœdera.

HI omnes fœderibus [21] inter ſe & conventionibus firmantur: ſemel aut bis annuatim ſingulis è civitatibus duo treſve, niſi aliter ratio belli aut pacis poſtulet, conveniunt, nec quicquam niſi in commune conſultant. Sed & cum vicinis regibus fœdera inierunt, ſervituti magis quam ſecuritati: Arma ſua vitaſque levi pretio addicunt: Idque apud illos Reipublicæ munimentum dicitur cum ſervitus ſit: libertatem quippe exteri

teri cujuſque opibus gratificantur : tur
pe vero quod armis pepereris auro ven
dere : hinc illæ tot tantæque diſſenſio
nes , ſimultates, partium ſtudia; his pr
Hiſpaniarum,illis pro Galliæ rege niten
tibus : alios Sabaudiæ regulo , alios Ve
netorum Reipublicæ , alios Ciſalpinæ
Galliæ proregi conventionibus aſtri
ctos: quid mirum ſit cum hanc aut il
lam in partem pretio flectantur. Null
tamen avidiores ad pauxillum hoc com
modi Rætis ſunt,paupertate & ambitio
ne diverſis inter ſe malis ſtimulātibus, i
totum venales ; & tamen ſe liberos vo
cant, cum in illis pretium ſit auctora
mentum ſervitutis. Illa demum vera li
bertas eſt quæ ſub patrocinio ductuqu
principis, à Vicinorum incurſu tuta li
bere ſuis perfruitur bonis; non eſt libe
ille , qui arma vitamque non propria
virtuti,ſed aliorum commodis emanci
pavit. Principum quibus fœderibus ad
ſtricti apud ſe legatos eſſe patiuntur ſpe
cie amicitiæ , etiam imperio utente
pecuniæ vi , ambitu , corruptionibu
trahunt turbantque res, ut pro arbitrio
fiant.

Virtu

Virtus Bellica.

Ommunis juxta Rætis ac Helvetiis
Armorum gloria citati,lubentes &
it ad prædam decuſque exeunt: do-
quippe paupertas & parſimonia; fo-
gloria & abundantia rerum. Pe-
s fere præliantur: rarus aut nullus
itum uſus, eoque victores , ſæpius
m victi. Nam in univerſum &
a judicio æſtimanti, plus penes pedi-
ı roboris . propria genti congloba-
& per acies cuneoſque pertinax
junctio, invictos præſtat pugnam
ul inire,ſimul cedere,eadem pertina-
: diſponuntur per civitates pagoſ-
: ſinguli,quo diſcretus honos & infa-
ı ſit : privatorum laude & pagi
riantur : imperant & imperantur
em ambitione , nulloſque puto
rtales aut doctius cædere aut am-
oſius præcedere poſſe. Duces ex
bilitate aut virtute ſumunt,ſed nec
infinita poteſtas ; ordine tantum
nomine præcedunt ; cæteris velut
iis præeunt potius exemplo , quam
perant : parent tamen volentes &
viunt. quoquo alii juſſi, ipſi ſponte
ıt. Domum regreſſi ægre ad labo-
redeunt , nec niſi confœderatis

quoque principibus pacem, & otium agentibus ponere arma poſſunt: nam nec ingemere agris, arare terras, ſua alienaſque fortunas incerta ſpe, dubioque metu verſare, adeo promptum atque armis uti, adeſſe legionibus, hoſtem ferire, agere prædas, inter tympana tubaſque audiri. regreſſi otio aut potationibus conſeneſcunt: oſtentant à reditu dona, torqueſque & inſignia principum vilia ſervitutis pretia. Nihil neque publicæ neque privatæ rei ſine telo agunt; accubant & armati: per fora, per urbes, per agros accincti vagantur, tenui argumento libertatis, cum melius ſit potius cum ferro eſſe: ſed vulgus ex more etiam portare gladios magis quam ſtringere docti, hereditarios ferè enſes ferunt; quidam & onera cultrorum, oſtentui magis quam uſui. Armorum hæc ſtudia teſtantur vultuum feritate & truculentia, Rhæti præcipue & montium accolæ; feri homines cum locorum difficultate & auſteritate conſentiunt rudes plerique moribus, colore difformes, ſed civiliores qui urbes incolunt: eæ ut ſeſe habeant dictum prius eſt: reliqui per pagos aut diſcreti habitant, nullo ædium nitore, operoſa tantum ſtrue lignorum quæ & tempeſtatibus reſiſtat; & vetuſtate nigreſcens Hel-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

hi Æthiopicæ ſimilitudine, tecta
iſſili lapide ad incendia arcenda.

Sermo.

Ermo Germanus ſed incomtior &
ſine ornamento: Rhæti Seduſiique
gua 22 utuntur ante omnia deformi;
colæ Romanam vocant, nonnulla Ve-
is linguæ ſimilitudine, ſed aliarum
terventu corruptior: minime dubio
ntractæ olim cum S. Imperio So-
tatis teſtimonio: in confinio Italiæ
iomate Italico, plures ex crebra con-
rſatione Gallica utuntur, Latina vetus
iſquam vulgarior, minime mirum
nto in otio & quiete. Literas ſcire
iam videri malunt; multique ſciunt
multa & latent. Injurias neque fa-
int libenter, neque accipiunt, acce-
as graviter ferunt; nec ſilentio iras
atriunt, ſtatim aperiunt, ſtatim conci-
int. Cauſæ liteſque omnes nono fere
e aut octavo interciduntur, nec du-
int ultra protrahuntve; hic tantum
ondum adeo corruptis moribus ut
ndant magiſtratus, emant Iudicia.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

Relligio.

DEorum cultus variat; religione me liores, cæteri ſuperſtitione utun tur: contemtu ſanctorum, obliterat Divorum memoria, & libertate quo que Divini cultus inſoleſcunt: Deo quos colere non niſi pro libitu volunt ne in templis quidem admittunt: exem pla Sanctorum, cum imitari nequeant ſupervacuum putant credere & memo rari; ſcilicet eadem qua principes rebel lione dejecerunt, Deos quoque oblivio ne traducturi. Manet tamen antiqua fide & moribus potior pars, reliquo rum pervicaciæ exemplo relicta, ne er ror impetu cœptus ignorantia & abſen tia veritatis nutriatur.

Victus.

VIctus domi parcior, foris opulen tior: Convictibus non alia gens effu ſius indulget; ſine loci, perſonæ, tempo ris diſcrimine, iiſdem epulis, eodem po tu, quemvis excipiunt: cum familiari bus & notis familiarius & diutius adſi dent; comi ſemper vultu; tanquam vo lentes & non inviti faciant. epulæ ope roſæ magis quam delicioſæ & quāquam inconditi, largi tamen apparatus. Cibi ſimplices ſed copioſi apud Rhætos feri-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

& agreſtis cujus idem apud illos uſus,
i apud nos, bubulæ aut ovillæ. Mures
ontanos & mihi in ſolenni convivio
poſuerunt.

Potus.

Ed & in vino eadem ſimplicitas: non
eadem temperantia, in potu deliciæ, in
tu voluptas, nullo impenſiore ad alia
ſtu, in hoc conveniunt, in hoc coeunt,
hoc negotiantur, hoc auſpicantur,
oc initiantur, hoc peragunt. Inde dies
octeſq; potando trahunt, ebrietas nulli
obro; Saturi à convivio ad vomitum,
ad reliqua exeunt, exonerati redeunt,
natum domuſque cura fœminis libe-
que delegata, mira parcimonia ac fru-
litate vivẽtibus, quo maritorum gulæ
rcatur, continuo popinis adſidentium.
iam de rebus agendis inter pocula cõ-
ltant: præclare aut à majoribus aut à
geſta, tanquam audientibus exemplo
tura libenter memorant; eadem qua
etera libertate ſe ſuoſq; extollunt; ape-
unt quoq; ſecreta pectoris per vinum,
ihil ſilentio tranſmittentes. Nec dies
antum potu & ſermone trahunt, in
tates ducuntur pocula: Hyeme juxta
ocum & hypocauſtis adſident; ſed tum
nclusi & ægre advenas hoſpitio excipiẽ-
es. Stultum videtur fovere qui ſibi ipſis

parcere neſciant, tali tempeſtate fora euntibus. Raræ ut inter vinolento rixæ, raræ contentiones, ſed & illæ d æmulatione armorum aut rerum præ clare geſtarum, ſæpius convitiis, rar cædibus, aut vulneribus tranſiguntur quod mirum in continua ebrietate eſt Quin & ſiquando vehementius in ſe inſurgunt depoſitis in medium armis pugnis rem manibuſque decernunt: ſec eodem momento conveniunt iiſdem epulis, iiſdem poculis à quibus ſurrexere conciliantibus. & nullo alio ex contentionibus damno, niſi quod innovata pocula in noctem ducantur. Inter convivandum delinimenta quoque ſoni adhibent, ſed incultis inconditiſque numerorum modulis: ſaltu etiam capiuntur, ſed ad ſonum Tympani gravi & affectato inceſſu, ita tamen ut delectari videas: feſſi ad pocula redeunt. Nulli mulierum ingredi in publicum convivium jus, niſi ſolenni apparatu nuptiarum; eas novo quoque modo celebrant:

Nuptiæ.

PRimum nova nupta armis domo excitur ad Tympani tibiæque ſonum, iter ingreditur tanquam armorum quoque ſocia futura: pro facultatibus

major

ia;or equorum comitatus, ipſa inſigni quo pone Pronubii tergum vecta ad ariti ædes ducitur,inde initiata ſacris, n comitatu lectarum virginum obuptis diatemate vittaque capitibus, acipit Sacramentum. ipſam antiqui uſus eſte conſpicuam mox ſponſus educit pprehenſam cingulo tenens , & plura barbarum in morem. ad ingreſſum egreſſumque ſacrarum ædium, tubæ,tibiæ, tympana, & comitatus etiam ſupra fortunam ſplendidi non niſi in arma accipiuntur, his ineunt,his initiantur. etiam ad armorum ſonum tripudia & cantus formant , ſaltus cantuſque barbaro ritu, bini mas & fœmina rotantur in gyrum, neſciunt flexus modoſque , vix in tres quatuorve modulos variant. Mira in conviviis mulierum modeſtia, altum ſilentium, erectæ virgines & habitu ac veſte inſolita coactiores non immutato vultu ad tres fere horas accubant. Viri mutuis ſe poculis invitant. In reliquum ſepta fere pudicitia mulieres agunt , domi cum liberis neglectæ & ſordidæ adſident. Nudi pueri & incomti , ſine cura, ſine nitore ſqualidi & neglecti in hos artus, in hæc membra quæ miramur excreſcunt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

Veſtes.

VEſtitu à Germanis diſtinguuntur locupletiſſimi, fluitantibus & verſicoloribus braccis, tegmine quondam veterum Gallorum. Cæteri ſtrictis & ſingulos artus exprimentibus: rari ſagulo aut pallio utuntur: domi tamen frugalior & rudi craſſaque lana; foris cultior; per urbes, per itinera ornatiores incedunt, uno atque altero ſervorum comitati. Fœminarum habitus elegantior, opulentiores ſerico, aliæ lineis amictibus velant, utræque purpura aliiſque coloribus variant: nigro fere etſi diverſo capitis velamine, pilei in modum, nam centone non utuntur. Nudæ quædam brachia, apertæ ſinus, & pectora monſtrata potius quam detecta; raris ea linteis tegunt, fallendo ſimul viſui & alliciendo; ornatiores operaturę ſacris incedunt, raro ſine comitatu. Formæ naturali arte & tempore lenocinantur, velata parte oris ne ſatient aſpectum, & quo venerationis plus inſit. Omnium ornatiſſimæ Baſilienſes veſtiunt, non abludente naturali venuſtati cultu quoque corporis, utroque cæteris præcedunt, cedente jam olim formarum laudem Baſileæ, Tiguro, ne hic quidem ſtabili natura ſed & ſubinde variante, alternatim

m fovendo ac præferendo ſingulos. Dominum ac ſervum vix ulla neque ſtium neque ordinis differentia dignoſcas, ſimul incedunt, ſimul accubant, d ſerius accedens ſervus prior convio abit, quod mirum cum inter pares fficiles loci prærogativa & æmulationes ſint.

Hæc pene ſunt Excellentiſſime Princeps obſervata mihi obiter dum regionem eam, vitio curioſitatis humanæ digentius circumeo, & nunc te jubente uatenus memoria affuit, vere magis reıta quam eleganter: ſed in ſterili mateia quid dici poterat: & convenientius rat familiaritati noſtrę familiarius ſcriere. Cæterum qualiſcunque is bidui laor: obedientia noſtra, aut veſtra humaitate laudari mereatur, aut excuſari.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

IN HELVETIAM noſtram breves NOTÆ.

SVbjungam & Notata mihi quædam, dum creſcit ſub manu labos & ne interrupto curſu Epiſtola iret, in hoc reſervata: diverſi pleraque guſtus, ſed forſan non ingrati iis qui veterum libris recenſendis, ſolis ſibi judicii & literarum nomen vindicarunt: cum nihil minus ſint; quippe quibus moris minutiis indagandis & ineptis ſordidiſque ſtudiis bonum otium conterere: nobis nugando ſatius placere omnibus quam nimium ſapiendo, paucis.

1 *Helvetia*] Antiquum nomen: hodie *Suitzia*, non à Vitis Saxoniæ populis à Carolo Magno ſedibus quondam privatis & in Alpes conjectis, ut curioſe nimis argutantur ſuperſtitioſi quidam: nihilo minus à Suetiis qui tempore Segeberti Regis in Helvetiam commigrarunt. Sed à Suitio pago toti Helvetiæ nomen evenit, qui primos fœderis autores prodiderit: Eutropio Quadi dicuntur: Fines ejus etiam hodie fere

cum

um deſcriptione Cæſaris conſentunt.

2 *Rætia*] ſolis Griſonibus manſit Ræorum nomen: quos olim Caninos vobant & hodie *Die gravven Buntner*: di Æg. Tſendum.

3 *Alpes*] noti nimis hi montes quam t referri mereantur. Nomen iis datum enſet Feſtus à Candore, Sabini enim lpin dixere Album. Iſidorus Alpium omen Gallicum eſſe vult & Alpes altos vocari, agnoſcit hodie Idioma Germanicum Alpium nomen, *Alp* enim & *Alpen* montes vocant paſcuos in quibus fenum non ſecatur. Varie Græcis Latinisque autoribus nominantur. De earum tractu Simleri liber eſt particularis.

4 *Glacie condantur*] fit hoc ad Cœnobium D. Bernardi in Pænino monte & alibi.

5 *Rhenus*] Tacit. Rhenus Ræticarum Alpium inacceſſo & præcipiti vertice ortus modico flexu in Occidentem verſus Septentrionali Oceano miſcetur & Annal. lib. 2. Nam Rhenus uno alveo continuus aut modicas inſulas circumiens, apud principium agri Batavi velut in duos amnes dividitur, ſervatque nomen & violentiam curſus, qua Germaniam, prætervehitur donec Oceano miſcea-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

miſceatur : Ad Gallicam oram latior & placidior adfluens, verſo cognomine Vahalim accolæ dicunt, mox id quoq; vocabulum mutat Moſa flumine ejuſque immenſo flumine in Oceanum effunditur. Plinius, Sarunetes ortum Rheni accolunt, quod falſum. Pompon. Mela utroque antiquior. Rhenus ab Alpibus decidens prope à capite duos efficit Lacus Venetum & Acronium: mox diu ſolutus & certo alveo lapſus, haut procul à mari huc & illuc diſpergitur. Simili veritate Strabo, ſed fuſius. Ammianus etiam parum diligenter. Inter montium celſorum anfractus impulſu immani Rhenus extenditur : qui penes Alepontios in deciduas cataractas inclinatione pernici, ut Nilus effunditur, torrens ab ortu, protinus primogenito copiis aquarum propriis irruit curſu ſimplici: jamque adiutus nivibus liquatis & ſolutis alta divortia riparum abradens, lacum invadit rotundum & vaſtum, quem Brigantium accola Rætus appellat, & reliqua affectatæ magis diligentiæ quam veræ. Integrum ejus curſum poſt Glareanum & nos aliquando deſcripſimus, quę iterare longum ſit, cum tabulis commodius oculis objiciantur. Illud addam antiquum ejus os ſupra Lugdunũ collibus arenariis obturatum,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

atum, fruſtra nuper Lugdunenſes aperire tentaſſe, irrito & inriſo labore, & ccirco *Mallegat* à ſtultitia nominaunt. Cæterum omnia Rheni capita uno nomine *Rhein* appellantur: antiquo procul dubio vocabulo, cum ῥεῖν Græcis ſit fluere, & antiqua Celtica lingua *Rijen* incidere ſive produci, quaſi generali nomine fluviorum præcipuos Rhenos appellari meruerit. Græca vero paſſim nomina Græcis è coloniis, etiam literæ Græcæ Helvetiis Galliſque manſerunt, Cæſaris teſtimonio: licet nec Lipſi præceptoris mei opinionem abnuerim, tanquam *Rhein*, id eſt, purus dictus ſit, quod notham prolem, quam in Rheno Germani explorabant à legitima immerſione decernerent: ideoque Nonnus ingenioſus Poëta ἐλεγχίγαμον nominat.

6 *Rhodanus*] ex monte Furca qui & Coalius & Vrſellus & Vberus nominatur oritur. Strabo oriri ſcribit ſupra Antuates & Veragros à cujus fontibus non longe abeſſe Rheni fontes: diverſa Polybio, Plinio, Solino, Melæ, Plutarcho quos adeat Lector curioſus: Silius Ital. *Aggeribus caput Alpinis & rupe navali.*

Proſilit ——

Cæte-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

Cæterum circa fontem Rhodani glacies frequens & adeo ſolide affixa montibus, ut vis impetuſque cadentis glaciei terram ſubruat & in vicinos montes impingat. Plinius à Rhoda Rhodiorum colonia nomen inveniſſe non abſurde ſcribit, nugantibus contra Germanis & à *Roet* derivantibus quod eſt aurum quaſi circa initia ruber ſit quod falſũ eſt.

7 *Danubius*] Iſter Plinio & Straboni dictus; ſed ſuperior Danubius, inferior Iſter nominatur hodie *Done*, & *Donavv*, ad Sylvam Herciniam oritur in pago *Toneſchingen* ex terræ viſceribus magno ſcaturigine ebulliens ejus nominis rationem hanc puto; corruptum ex *Doneſchein*, quod eſt ſi interpretere, Danubii origo, eſt enim *Erſcheinen* vel *Scheinen* apparere quaſi ibi primum Danubius appareat. Erroris manifeſtus eſt Tacitus qui in Abnoba monte *Die Baare* oriri ait, cum ubique horæ aut amplius ſpatio montes diſtant: tenentur & errore Herodotus & eum ſecutus Ariſtoteles qui eum Pyrenæis montibus oriri memoriæ tradiderunt. niſi ſi excuſari eos libeat credẽdo duorum illorũ fluminum alterutrũ qui ſupra Danubii originẽ ſurgentes eundẽ in amnẽ influunt, pro vera fluvii ejus origine habitum, cui nec ratio nec nomina abludant: vicinis enim lo-

cis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

is *Beine*, & *Poe* nomina manent: Ab ac qualicunque tandem origine pro-apſus divagatur in paluſtria, mox in al-eum receptus & ſubinde allabentibus ivis auctior multas gentes adit, donec exaginta amnibus receptis in mare uxinum evolvitur, tanto impetu & quarum copia ut XI. millium paſſuum ongitudine intra amaras maris undas dulcem exhibeat hauſtum de oſtiis ejus ariæ opiniones aliis deſcriptæ.

8 *Pagos*] pagum è Græco πηγὴν καὶ Δωρικῶς παγὴν fontem derivari Gla-reanus argutatur, quaſi pagum dicas cujusque fluvii tractum; inepte, cum vix unus aut alter pagus è fluviis nomen nedum è fontibus ſumat, ut *Durgovv*, &c. & Cæſar Suevorum centum pagos dicat, quos ſingulis villis conſtitiſſe no-tum eſt, ego ita exiſtumo antiqua & Celtica voce *Pach* Pagum ſignificari, inde & Romanis mutuatum, cum alias non utantur hinc tot hodie vicorum ur-biumque compoſitiones ex eo nomine ut *Sumpach, Roerbach, VVeitspach, Diſ-tach, Rotenbach, VVunenſpach*, & alia in-finita: *Ach* vero Celtica lingua agrum ſignificat hinc Belgicum *Hadtum Ack-her*, & compoſita per Germaniam, Gal-liam, Helvetiamque innumera *Curſach, Reinach, Siſach, Marbach*, Gallice *Fa-*

vernach,

vernach, Overnach, Montanach, Perig-nac, &c. *Weil*, vero aut *Wijl* habitationem ſignificat *Rapperſvvill*, *Halvvill*, *Klockgenvvil Wijlvvijl*: alias manet & hodie vocabulum ſed moram ſignificat, quod Latinis idem cum habitatione eſt: hinc Gallicum ville non à Villa Latino ut vulgus nugatur & tot nomina ex eo compoſta *Theonville Neufille, &c. Vrſa Taurus*] quatuor hi fluvii antiquos pagos diſtinguebant: Taurus *Dave* quaſi *Die*, *Ave*, vel *Vhr*, contractè *Due*. hinc *Durgovv* pagorum unus: Vrſa tranſpoſitis literis vulgo Ruſa *Rus* alterum pagum *Viſliſpurger Geuvv* Arola *die Ar* tertium & Aventicum *Aegeuvv*, Limagus, quartum *Zuriſcher geuvv*, ſeu Tigurinum. nam veteri lingua Celtica *Geuvv* tractum ſignificat, quod varia ex eo nomina compoſita arguunt, ut præter ſuperiora *Briſgovv, Ergevv, Elgevv, Thingevv*, & Belgis licet corrupte *Dergavv*. Sed *Stadtloo* ex *Statlavv*, *Tongerloo*, *Ameloo*, Belgica quoque & Germanica *Nidavv*, *Aravv*, *VVilliſavv*, ex *Auvv*, Celtico compoſta, quod licet in ſimplici nihil ſignificat, in compoſtis tamen vim habet: ſic & hodie Belgis manet *Landavv* quod regionem vel agri tractum ſignificat & *Aravv*, tractu illius fluminis:

is ut infinita ſunt apud Germanos & elgas *Rhynauvv*, *Lignauvv*, *Kirchavv*, c. Sed & nos nugari tandem aliquan- o deſinamus. *Arola*] ut Rheni nomi- e varii amnes, ſic & *Ar* nomine apud elvetios appellantur. *Ar*, Arola, Arar. '*arne*, Arnus, veteri autem lingua Cel- ca *Ader*, & contracte *Ar*, venam ſig- ificat, quaſi fluvios dicas venas terræ.

9 *Lacus Pilati*] mirum, quod de eo ulgus nugatur, ſed nec fidem meretur, ec habet; Cæterum qualiſcunque is cus ſupra Lucernam eſt, ſummo & ac- ivi montis Iugo, Sylvis undique circun atus, tanquam hæc illi munimenta na ıra fecerit, ne temere irritetur. Non ſt tamen prætereundum, aquam ſuo lveo incluſam, nec flumen in ſe ullum ecipere, nec habere exitum, fluviis ta- nen nivibuſque, nec augeri unquam, nec ninui; ſed ſibi ſemper ſimilis, nigras & ias tantum tuetur undas. adire locum eregrinis nefas; ne temere re quapiam njecta vicina regio periclitetur.

10 *Valeſia*] duplex ea vallis: ſuperio- em Viberi & Seduni, qui & Vberi dicun- ur, inferiorem Veragri qui & Valeſiani icti tenent: Cæſar, Antuates Veragros ſ Sedunos nominat, vallem autem ha- ent centum millia paſſuum extentam. De ea Æg. Tſcudus copioſe, fuſius

Simlerus, cujus de ea valle liber ſingularis.

11 *Vallis Tellina*] vulgo Volturena quaſi Vol torrens Celtice.

12 *Strumoſi*] idem Georg. Agr. retulit ſed errat, cum dicit, eos Medullorum nationem vocari cum, nihil minus ſit.

13 *Fatui*] illos ipſos *Gevehen* vocant, vix hominum nomine dignos.

14 *Flumen*] eſt id flumen in agro Tigurino, ad Taurum amnem, in villa *Ilaach* nomine, quod gutturoſos efficit.

Hercynia] hujus paſſim omnes autores meminere; ſed elegantiſſime omnium Cæſar: variant hac ætate nomina, & apud Helvetios inepte *Svvartzvvald*: alibi Othonis Sylva, inibi venari ſoliti; alibi Thuringica & Bohemica, à populis nomen mutuantur: apud ſolos autem Cheruſcos, hactenus conſtanter retinet nomen vetus; & *der Hartzvvald* dicitur, à reſina, quæ antiqua & hodierna lingua *Hartz* vocatur. Seneca. *Lucis Suevi nobilis Hercyneis*: Claud.

——— Sublimis in Arcton
Prominet Hercyniæ confinis Ræti[æ]
Sylvæ;
Quæ ſe Danubÿ jactat Rhenique pa-
rentem.

Cona

onatur illam deſcribere Pand. Colle-
uccius, ſed in feliciter:

15 *Circa Aug. Raur.*] eſt & hodie
ocus *Waltzhut*, quaſi Sylvæ cuſtodia,
a Rauracis, certum hujus rei argu-
mentum.

16 *Berna*] nova urbs, à Berchtoldo
eringiæ duce, IV. una cum Friburgo
onſtructa, augurio primi occurrentis
ealis nomen invenit, quod Vrſum ſig-
nificat. Sylvoſus primum locus & quer-
cubus obſitus, quæ Vrbis condendæ uſui
penitus exciſæ. Habent pleræque ha-
rum urbium caput Magiſtratus, quod
Schuldtheiſſen vocant, quæ & vox repe-
ritur in Longabardorum legibus, &
Sculdatus ſcribitur: Compoſitum ex
Schuld quod debitum & peccatū ſignifi-
cat & *Heiſchen* quod eſt jubere & punire,
quaſi qui noxiis puniendis præfecti ſint,
& imperio quoque debita officia exi-
gant.

17 *Baſilea*] Variæ de hujus urbis no-
minis origine opiniones, alibi eluſæ:
nulli potius quam Rhenano acceſſerim,
qui à trajectu, quem Veteres Galli paſ-
ſum vocabant Baſileam, quaſi Paſſileam
dictam putat, *Paſſell vor Baſell*; cum,
B & P, literæ apud Germanos fere con-
fundantur. Trajectum autem inibi
fuiſſe haut dubio, conjecteris argu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

mento, cum Auguſta Rauracorum (cujus adhuc obſcura quædam veſtigia exſtant;) non ad flumen, ut alii putant, ſed quarto fere à Baſilea lapide, ſita fuerit. Nam quod nominis argumento nituntur, ut vicum eſſe credant, qui hodie *Augſt* dicitur, quid vetat quo minus credamus, vicum eum ex deſtructione urbis natum, quo gens everſa urbe, res ſimul nomenque deportarit: Nugatur in hac, ut ſæpe Marcellinus à Græca voce deducens, vano ex ſimilitudine nominis argumento. Erat olim Baſilea in Sequanis: manet adhuc nomen vico cuidam relictum *Seckingen*.

18 *Lucerna*] nugantur à Lucerna urbi nomen, quæ ibi noctu navigantium uſui habebatur: Meyerus Lacocernam vocat, infelici ſubtilitate; cum fieri non poſſit, cujuſque rei origines cauſaſque invenire, cum pleræque ſine cauſis fiant.

19 *Vrienſes*] ſive Vranii, antiquis Iauriſci dicti, ex quo corrupte, *Vri*, omiſſa priori, Auri inde Ouri & Vri: licet & Sibentalenſes, Tauros veteri voce Germanica Vros vocent, & incolæ ejus capite pro inſignibus utantur, magna Taurorum ſimilitudine. Vros Cæſar deſcribit.

20 *Tugienſes*] Straboni Toigeni dicuntur;

ntur; antiqua gens & cum Tigurinis
Cimbris, inito fœdere Romanos la-
ſivere. Plutarch. In vita Marii: & Eu-
op. lib. v.

[21] *Fœdera*] ea ut variè variis tempo-
us inita, fuſe tractat Simlerus, eo cu-
ſos remittimus: ſunt & urbes cum
lvetiis fœderi adſtrictæ, Geneva, Bien-
, Mulhuſa, Rotvilæ. Eſt & noſtra, de
reſenti Helvetiæ ſtatu & regimine par-
ularis epiſtola, olim ad ejus loci Lega-
m ſcripta.

[22] *Lingua*] ea procul dubio Celtica
, licet & tempore & loco variet, ali-
antum eæ quondam Rheni omnes
colæ Belgæ, Vangiones, Tribochi, El-
ici, Sequani, Rauraci, Helvetii, ſicut
hodie utuntur. Galli olim eadem fere
, hodie Romanè ſed corruptè loquun-
: notata ſunt nobis vocabula infini-
ab antiquis ſcriptoribus pro Germa-
cis citata, quę & hodie in uſu ſunt. Plin.
argam medullam. Anſeres Ganſas
cat *marg*, è *Ganſe*: & in Tacito meo
iiſco quam *Teutſch*, & Mannus *Man*
ei ejus terræ, & terra *Erthum*, Martia-
s cap. 6. Heroes ab Herra derivat; terra,
Tanfanæ templum quaſi *Taem fanckh*
incipium rerum: at Britanni ſua lin-
a *Tanvv* ignem vocant. Paul. Diac.
cit VVondam Mercurium appellari,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

quem antiqui Germani colebant, hin
Wonſdach dies Mercurii: Lipſ. hoc etiam
addam, nomen ipſum Germanorum
Germanicum eſſe, *Garmann*, vir inte
ger, & ſine fraude, à quo fortaſſe Lati
ni, fratres Germanos cognominarunt
quod omnes Germani, eo ſe nomine ſa
lutabant: ſicut & Helvetii hodie: No-
mina etiam propria Cæſari notata fere
Germanica ſunt, *Ehrenreich* Orgentorix
Einrich Ambiorix, & ante Glareano ob
ſervata: Sed & Plinius Orobios Gallica
lingua Vergomates appellari ait, quaſi
Bergmannen & alia infinita, de quibus
diligenter Glareanus ad Cæſarem, & di-
verſe dicit: melius & doctius præceptor
meus Lipſius & Ioann. Gorop. Becanus
in Orginibus; uterque ſeculi noſtri lu-
mina.

23 *Veſtes*] Sidon. (cen

Strictius aſſutas veſtes, procera coer
Membra virum, patet his arctato teg-
mine poples.

Vid. Lipſ.

VOlebam addere plura, ſed & no
nugari tandem aliquando deſina
mus: in infinitum quippe exten
datur labor, ſi memoriæ venas laxemus
Erat & animus addere Synonyma vo
cum antiquarum, ſed ea cum ab Orte
lie

o peti poſſunt, tum ex tabula noſtra ætiæ, brevius & expeditius: eam ad te nitto, miſſurus & brevi Helvetiam: licet ctum acturus: multi eadem, licet non adem diligentia fecere: ut omnium erum (ait Philoſophus) ſic litterarum, quoque intemperantia laboramus; in d ne & nos incurramus, tædioſi eſſe deinamus. Vale.

FINIS.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

INDEX
Rerum maxime Memorabilium.

A

Abbas S. Galli. 214. *eius potentia,* 402
eius fœdus cum IV *pagis,* 152
Abbas Rinovianus. 454
Abbattes Eremitani cum Suitiis, contendunt. 66
Abbatiſcella pagus. 19,149,197,384.
Abbatiſcellanorum fœdus cum VII *pagis.* 152, *cum reliquis pagis.* 197. *& ſeqq. judicia publica.* 390
Academia Baſilienſis. 354
Acronius lacus. 6
Adolphus Imp. privileg. Helvet. confirm. 42
Æni fluvij ortus. 495
Agaricum ſelectiſſimum. 480
Agnes Alberti filia regina Vngariæ. 108
Albertus Auſtrius libertati Helvet. gravis. 43. *præfectos ſingulis tribus pagis imponit.* 48 *Helvetios opprimere conatur.* 49. *cæditur à fratris filio.* 63. *Liberi eius pagos infeſtant.* 64
Alpenacum vicus Vndervvald. 73
Alpes. 487,523
Alpium incolæ, 488
Altor-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

Altorfum præcipuus Vriorum pagus. 386
Altoſaxi Barones. 376, 464. *liberi domini.* 466
Aregaud agannum. 6
Ammani officium. 381. *quamdiu munere fungatur.* 386
Antuatum pagi, veteres fines. 12
Aquæ Helveticæ. 237
Aquenſes comitatus. 448
Arbergum Bernatum oppidum. 143
Arbitri in judiciis Helvetiorum. 333
Arbor felix. 453, 456
Argouvv olim Vrbigenus pagus. 10
Arolo fluvius. 6, 25
Aſcona oppid. 477. *alias Scona.*
Attinguſanus Baro. 55
Attinghuſani nobiles. 36
Aventici ruinæ. 11
Aventicenſis pagi limites. ibid.
Aureliana familia nobilis Locarni. 474
Auſtriaca fœdera cum Helvet. 264

B.

BAda oppidum. 237, 324
Badenſis Comitatus. 149. *quomodo ad Helvet. pervenerit.* 238. *cur Senatus Helvet. hic habeatur.* 324
Balivus Valeſiæ. 435
Barones Raronii. 436
Baſilea civitas. 19, 182, 503. *in XV tribus* divi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

diviſa. 339. quando fœderi acceſſerit. 182. nobiles cur a repub. moti. 336. judicia publica. 347
Bella ab Helvetiis geſta poſtquam in unum fœdus coaluerunt. 176
Bellum contra nobiles. 40
Berna oppidum. 17, 134, 503. quando fœderi acceſſerit. 134
Bernenſis urbis diviſio. 366. Regimen. 364 judicia. 368. præfect. 371. Monet. 375
Berona Michaelis præfectura. 374
Betzelinga vicus. 385
Bienna oppidum. 231. fœdus cum Helvetiis. 232. reſpublica. 437. & ſeqq. Magiſtratus. 440
Bilitionum oppidum. 150, 257.
Boden-zee. 5
Bormium oppid. Rætia. 430
Borra quid ſignificet. 480
Breitenvvald mons. 7
Bremogartum oppidum. 244. quibus vicis imperat. 443
Brigantinus lacus. 496
Briſagum oppidum. 478
Brunigus mons. 70
Buchenaſſum hodie Hertenſteina. 88
Buchſgovia. 11
Burgenthal. 10
Burgdorffium oppidum. 144
Burgundica fœdera cum Helvet. 270
Burgundici belli cauſæ. 153
Cam-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

C

Campus regius monaſter. 132
Cantones pagi. 29
Canum fœdus Rætorum. 220
Carbo bituminoſus apud Sedunos. 488
Carmina de rebus geſtis maiorum. 304
Carna ſilva. 15
Cauſidici Helvetiorum. 329
Cella præfectura. 443, 455
Chalybis fodina. 23
Cives pagorum ſoli muniorum publicorum capaces. 385
Clavenna in Rætia. 430
Clingenovium. 449
Comites de Glana. 12
Conſilium totius plebis in quibuſdam pagis. 385
Conſules Helvetiorum. 344
Contegrum in Valeſia. 436
Conventus publici Helvet. 312. de quibus rebus conſulant. 315
Convivia publica Helvetiorum. 310
Cornicines Helvet. 375
Criſtallum in Alpibus. 488
Curia oppidum. 505
Curienſis Reſp. 418
Cuſſenacum vicus. 9

Danu-

D.

DAnubij ortus. 494
Davoſtum. 422
Delectus Helvetiorum. 299
Deſenæ Valeſianorum. 433
Dieſſenhovium. 456
Diſentiſius abbas in Rætia. 220.432
Duni nobiles. 474
Dunium Bernatum oppidum. 143
Duras fluv. 24

E.

EBerhardus Com. Habeſpurgius. 66
Ebrietatis pæna. 396
Eccleſiaſticarum familiarum potentia. 43
Egerius lacus ſeu aqua regiæ. 72
Egeria Vallis. 383
Emanna fluv. aurifer. 23
Equeſtris colonia. 13
Eremitanum monaſterium. 66. *eius abbas Eſchentzi Dominus.* 453

F.

FAbaria Thermæ. 492
Faruſpergum arx. 360
Fatui homines in quibuſdam vallibus. 500
Ferri fodinæ. 23

Fluvij

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

Fluvij aliquot Helvetiæ. 24
Fœdus gallicum an ſit utile Helvet. 209
Fœderis Helvetici fundamentum. 75
Formula priorum 3. *pagor.* 76
Fœderis inter octo pagos initi capita. 160
inter quinque poſtremos pagos. 201
Fœdus Helvetiorum cum Mediolanenſi. 260. *cum Sabaudo.* 272. *cum Gallis.* 275.
Fœdus domus Dei in Rætia. 220
Fœdus Rætorum cum Helvet. 224
Fravvenfeldum caput Turgeæ. 246. *Reipubl. forma.* 444. *vrbis inſignia.* 446
Frauvventhal monaſterium. 9
Fredericus II. *Helvetios in Imperij tutelam recepit.* 37
Friburgum oppidum. 18
Friburgenſes fœderi accedunt. 171
Friburgenſium reſpub. 376. *Iudiciorum ratio.* 378. *præfectura.* 379. *Vadimonia.* 380
Fulachii nobiles Schaphuſiani. 189

G.

G*Ambaronium oppid.* 478, 482
S. Galli oppidum. 217 *magiſtratus.* 411 *eius regimen.* 404. *Linificii cura.* 412. *conſilium majus & minus.* 405. *conventus totius populi.* 408. *Iudicia publica.* 409. *conſiſtorium.* 410

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

Gallica fœdera cum Helvet. 275
Geneva oppidum liberum. 232 *fœdus Sociale cum Helvet.* 234
Gielij nobiles. 454
Glarona pagus. 16, 383. *quando fœderi acceſſerit.* 127
Gnoſzaminen partes agri Vriorum. 382
Grimſel mons. 7
Grinovium arx. 106
Griſlerus præfectus. 53
Groningenſes populi in pago Tigurino. 101
Grozvveibel primus apparitor. 378

H.

Habeſpurgum arx ab Helv. everſa. 130
Haſelia vallis. 372, 136
Helvetiæ veteres limites. 5. *hodierni limites.* 8. *longitudo & latitudo.* 8. *diviſio vetus in* IV *pagos.* 8. *ſoli natura.* 21. *diviſio hodierna.* 29. *libertas à quibus parta.* 55
Helvetij quomodo Rempubl. efficiant. 26. *defenſores Eccleſiæ à Pontif. dicti.* 194
Helvetiorum reſpublica. 290. *belli & pacis ſtudia.* 292. *arma.* 297. *Academiæ.* 305. *Hoſpitalitas.* 309. *Convivia & Sympoſia.* 310. *Leges in communi.* 318 *Legationes extra Rempub.* 320. *Iudicia publicar. controverſ.* 331. *à quibus & ubi diſceptentur.* ibid.
Henricus Lutzenburg. Imper. 64

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

Homburgius Comes. 46
Huldricus Zuvinglius ſuos à mercenaria militia dehortatur. 208

I.

IBer Animal. 501
S. Immeri vallis. 441
Incendiorum præfecti. 357
Ioannes Habeſpurg. Raperſvilæ Dominus. 82, 105. *caſus ab Helvetijs.* 107. *ejus filius Iohannes.* 110. *captus à Tigur.* 115
Iudicia publicar. controverſ. 331
Iuianum. 437
Iuriſdictiones x *Rætorum quando in unum fœdus coierint.* 422

L.

LAndmannus & Landvveibel. 321
Langarum flumen, 422
Lavvbrigorum pagi. 360
Lebetes à Saxo torno excavati. 429
Legationes Helvet. 320
Leges Helvet. in communi. 318
Leguntia vallis. 423
Leiſtungen Vadimonia àpud Friburg. 380
Lentzburgiorum Comit. 11
Leopoldus auſtrius bellum infert pagis. 70 *ad Moregartum profligatus.* 73
Leopoldus Alberti ſapientis fil. ab Helvet. cæſus. 147
Lepontij. 31
Libe-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

Liberæ provinciæ Helvetiis parentes. 250
Limagus fluv. 24
Linthus fluv. ibid.
Locarnum oppidum. 255, 466. *Locarnenſis præfectura.* 466. *ejus amplitudo.* 469 *Arx.* 468. *Agri fertilitas.* 470. *mercatus.* 473. *populi ordines,* 473. *magiſtratus.* 474
Lucernæ oppidum. 15, 83. *quando fœderi acceſſerit.* 83. *præfecturæ.* 373
Ludovicus Imperat. Vriis Suitiis & Underwaldiis αὐτονομίαν conceßit. 32
Luganum oppidum. 255
Luganenſis præfectura. 466
Luſtenovium. 462

M.

MAdia fluvius. 469
Madia vallis. 256
Magiſtratus Vrbani Helvetior. 365
Malans vicus. 422
Marchia regio. 117
Maſcauci Rætorum populus. 464
Matza Valeſianorum. 436
Mediolanenſe fœdus. 260
Melchthal vallis. 50
Mellinga. 244
Mendriſiana præfectura. 255
Meriſuenda vicus. 374
Meyenfeld. 422
Michaëlis præfectura. 374

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

Militum delectus. 299
Moneta Helvetiorum. 375
Montfortia familia. 460
Monſaxij Barones. 464
Moratenſe prælium. 156
Mulhuſium oppidum. 229. *ſociale fœdus cum Helvetiis.* 230
Muntpratij nobiles. 454
Mures Alpini. 502

N.

N*Æfelius vicus Glaronenſis.* 129
Neocomum. 235
Nobiles familiæ in Helvetia ab Auſtriis deletæ. 64
Nobilium ſocietat. in quibuſdã urbib. 336
Nufera Stockerorum arx. 454
Nuptiarum ritus. 519

O.

O*Berſax vicus.* 465
Octo juriſdictiones Rætorum quomodo ad Auſtrios devenerint. 421
Ottlishuſa. 454
Ort pagi Helvetiis, 29

P.

P*Agi primi Helvetiæ.* 32. *qui pro aliis de auxilio poßint appellare.* 161. *quo judicio inter ſe utantur.* 331. *pagi v qui ſint.* 314. *qui quib. præfect. imperẽt.* 249

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

Pagorum trium priorum fœdus à Ludovico Bavar. & cæteris Imp. confirmatum. 80
Patenſa vallis. 257,393
Pauperum cura apud Helvet. 358
Pilati lacus. 496
Plurium vicus Rætiæ. 429
Populi qui communi Helv. imper. reguntur. 236
Præfecti imperij in Helvetia. 41,48. *eorum tyrannis.* 51
Præfecturæ IX Helvetiorum. 248
Præfecturæ Italicæ Helvetior. 255. *Gallicæ VIII præfect.* 373

Q.

Quinquepagici qui. 314

R.

RÆtiæ fines. 219
Ræti inter ſe confœderati & cum Helvet. 220
Rætorum fœdera tria. 220. *Reſpub.* 416 *Comitia.* 417. *fœdus ſuperius ſive Canum.* 416. *fœdus domus Dei, ſive Cathedrale.* 418. *fœdus decem Iuriſdictionũ.* 420. *Senatus.* 424. *Conſuetudines.* 428. *Iudicia cauſarum publicar.* 427. *Lingua.* 515
Rappenmuntz moneta. 356
Raperſvila oppidum. 105,245

Raronij

Raronij Barones. 436
Ratio agendi in publicis conventib. 327
Regenſpurgi dominus. 97. 98
Rheguſci populi. 253. regimen eorum. 462.
Rheni curſus ſ. Origo. 493
Rhyneccum oppid. 462
Rhodani fluv. fontes. 494
Rinovium oppid. 454
Riva oppidum. 461
Rimera. 257
Rinarius lacus. 496
Rodulphus Habſpurg. Lauffenbergæ dominus. 64
Roden partes Abbatiſcell. ditionis. 384
Rodolphus Habeſpurg. Imp. 41
Rore Comitatus. 250
Rotevila. 227. ejus ſociale fœdus cũ Helv. 229. curia judicium Hofgricht. 228
Rotzbergi arx capta. 61
Ruſa fluvius, 25, 83
Ruſcarum Comites. 474, 470

S.

Sabaudicum fœdus, 272
Salgeri. 12
Salodorum oppid. 18, 174. quando fœderi acceſſerit. 175
Sanagenſium regio. 460
Sanegannum oppid. 461
Sanetſch montes. 7
Sara fluv, 460

Sarna arx. 62
*Sarunetes populi.*252.*reſpub.* 460
Schachtlan Caſtellani. 372
Schaphuſia civitas. 19,186
Schaphuſiani fœdus ineunt cum Helvet. 152. *quando cum cæteris confœderati.* 187. *Iudicia illorum.* 384
Schuldheis Scultetus, &c. 361
Scena oppidum. 474
Sercomenſe monaſterium. 44,128
Seckel-meiſter quaſtor. 352
Sedunum oppidum. 504
Sedunenſis epiſcopus. 225.434
Sella mons ſive Satel. 41
Sempachium oppid. 374
*Senatus totius Helvet.*313.*per quos haberi poßit.*323. *quo loco habeatur.*324. *quo potißimum tempore.* 325. *Ordo agendi in illo.* 327
Senatus Electio in urbibus. 364
Sietzius fluv. 7
Sigger fluv. 10
Silvania limites. 15
Simmia vallis. 372
Socij Helvetici fœderis. 212
Solium Cæſaris Keyſerſtul. 6
Sondrium oppid, in Ræt. 431
Stantiani pacti ſumma. 167
Steina oppid. 360
Strumoſi homines. 499
Suffragia in magiſtratib. eligend. 342,396

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

Suitiæ limites. 14
Suitiorum regio. 382. in VI partes diſtributa. 388. Iudicia illorum. ibid.
Suitzeri unde dicti. 75
Surina fluv. 11
Surſerum oppidum. 374

T.

Tagvvan partes pagi Glaronenſis. 383
Talionis lex apud Lucernates. 374
Taurus fluvius. 500
Telium oppid. Rat. 430
Tellij hiſtoria. 58
Tigurini pagi veteres limites. 9
Tigurum urbs. 16, 93, 504, quãdo & quomodo fœderi acceſſerit. 93. in XII tribus diviſa. 340. Iudicia publica. 346. ab Alberto auſtrio obſeſſa. 129. pax cum Auſtriis. 141. forma Reipub. mutata. 104. Præfectura majores IX. 360
Toggenburgij. 404
Toſa fluv. 104
Tribuum ratio apud Helvet. 339
Tribuum magiſtri apud Helv. 344
Truttarum copia. 497
Tugium oppid. 16, 131. quomodo fœderi acceſſerit. 131. reſpublica Tuginor. 381
Turegum curtis imperat. 34
Turgæa præfectura. 249, 452. regimen. 457.
Turgouvv regio. 10

V.

VAat regio. 13
Vadimonia Friburgenſium. 380
*Valeſianorum fœdus.*225. *Reſpubl.*432. *diviſio.ibid.eorum regio.* 498
Vchtland. 11
Vchterzee. 12
Veragri Valeſiani. 434
Verzaſcha. 478,482
Veſtitus Helvetiorum. 520
Vetus pagus Vriorum præcipuus. 14
Vitodurum oppidum. 360
Vlmij nobiles. 454
Vnderſea oppidum. 372
Vndervvaldiorum regio. 383. *publica conſilia ſive judicia.* 389. *diviſio regionis quando facta,* ibid.
Vocetius mons. 6
*Volturena provincia,*430. *eius diviſio.ib. ejus amænitas.* 498
Vraniorum limites. 14
Vrbes liberæ vicinos principes mercede ad ſe tuendas conducunt. 40
Vrbigeni pagi limites. 10
Vriorum & Suitiorum fœdus cum Tigur. 37. *reſpublica.* 382
Vrſa fluv. 25
Vrſarij Viberi. 393
Vtzingij Barones. 36

W.

WAllenburgnm oppid. 360
Wallenſtadium oppidum. 332
Walthenſtath Riva. 461
Werdenbergenſes Comites. 460
Wernherus Stouffacherus. 54
Willisovium. 373

Z.

ZOfinga liberum oppidum. 372
Zug Tugium. 16
Zunfft tribus. 339
Zunfftmeiſter magiſter tribus. 342
Zurzachum. 6,450,452

FINIS.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

Summa Privilegii.

Illuſtrium & Præpotentium D.D. Ordinum fœderatarum Belgiæ provinciarum decreto cautum eſt *Bonaventura* & *Abrahamo Elzeviriis*, Academiæ Leydenſis typographis, Ne quis præter illorum aut hæredum voluntatem toto decennio proximo, his in regionibus excudat, aut alibi extra provincias excuſum inferat vendatve, librum hunc, cui titulus, *Reſpublica Helvetiorum.* Quod ſi quis contempta auctoritate, directe vel indirecte, præſumpſerit, librum hunc, totum, vel partem ejus, hoc ſive alio modo, extra dictum temporis intervallum typis mandare, vel impreſſum alibi in has oras inferre & vendere; confiſcatione exemplarium, mulctaque inſuper ſexcentorum florenorum, damnas eſto; uti latius patet in ipſo privilegio, dato Hagæ in conventu D. D. Ordinum Generalium, XV Maii, MDCXXVI.

G.V. HERTEVELT Vt.

Ad mandatum Præpotentum D.D. Ordinum General. ſſ.

I. van GOCH.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 D 18